

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2569 Vol. 7, No. 2 July-December 2026

JOURNAL OF SOCIAL RELIGION AND CULTURE

ISSN: 2822 - 1117 (Online)

J
S
R
C

2569-2026

วารสารสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม

jsrc2563@gmail.com

089 783 2122

THAIJO

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
Journal of Social Religion and Culture

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2569
Vol. 7 No. 2 July-December 2026

วัตถุประสงค์

1. เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษานักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและวิชาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสหวิทยาการด้านการศึกษา
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานุรักษ์ตามวิถีของการศึกษาเชิงพุทธศาสนา และสหวิทยาการด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กระบวนการพิจารณาบทความ

บทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อน ตีพิมพ์ในลักษณะปกปิดความลับของทั้งสองฝ่าย (Double blind peer-reviewed) ที่ผู้พิจารณาบทความ จะไม่ทราบชื่อ หรือข้อมูลของผู้นิพนธ์บทความ และผู้นิพนธ์บทความก็ไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นกัน และการเผยแพร่บทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้ ผู้นิพนธ์บทความจะต้อง ปฏิบัติตามเกณฑ์จริยธรรมของนักวิชาการอย่างเคร่งครัด สำหรับผลที่ได้จากการศึกษาและข้อคิดเห็นที่ ปรากฏในบทความของวารสารฉบับนี้ถือเป็นทัศนะของผู้นิพนธ์บทความแต่ละท่านจะไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแต่อย่างใด

เจ้าของวารสาร

มูลนิธิอริยวาทเพื่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม
เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170
โทร. 089 783 2122 อีเมล jsrc2563@gmail.com

ติดต่อและสอบถามข้อมูล

Phone : 089 783 2122
E-mail : jsrc2563@gmail.com
Facebook : วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
Website : <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/src>

ที่ปรึกษา

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์, ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ เตชะวิญญูธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

พระครูโกมุตสถิตการ, ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

บรรณาธิการ

พระครูสิริปัญญาโสภณ, ดร.

กองบรรณาธิการ

พระวัฒน์วชิรเมธี, ดร.

พระครูศรีจริยบัณฑิต, ดร.

พระมหาสุเทพ สุปณฺธิโต, ผศ.ดร.

รองศาสตราจารย์ ดร.ละอองดาว เตชะวิญญูธรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระนครเหนือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน

พันตำรวจโทหญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัชย์ ชูคง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

วิทยาลัยพิษณุพนธ์

ฝ่ายนิติกร

นายวันชัย โพธิ์อุไร

นายธรรมจักร ยันต์ภูมาตร์

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัยและบทความวิชาการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2569 (2026) นี้มีเนื้อหาและประเด็นที่หลากหลาย แต่ทุกบทความยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบประเมินคุณภาพ อีกทั้งทุกบทความทางกองบรรณาธิการจะให้ความสำคัญในแง่เป็นบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับสาขาวิชาทางสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงการศึกษาเป็นหลักตามวัตถุประสงค์ของวารสาร โดยกองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองตามระบบต่อไป ทั้งนี้บทความที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องมีลักษณะที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัย และบทความวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษารวมของประเทศไทยต่อไป โดยมีประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

บทความวิจัยมีดังนี้ 1) การประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขียนโดย ไพโรจน์ อมรการ, พณกฤษ บุญพบ, วีระยุทธ ชาดะกาญจน์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 2) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เขียนโดย ธัญพร อาษาชาญ, สุภัทรา ภูษิตรัตนวลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช 3) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เขียนโดย วิลาสินี สายทองแท้, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์, อภิจิตร์ ณ นคร สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 4) การประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เขียนโดย หงษ์รัตน์ หมวดพล, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาดะกาญจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 5) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 เขียนโดย ชุติมดี เจียะยี่, บุญส่ง ทองเอียง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช 6) แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขียนโดย สรสิทธิ์ จิตตารมย์, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช 7) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เขียนโดย มายูรี นาคเป้า, ทิพมาศ เสวตวรโชติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช 8) แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักการบริหารนิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เขียนโดย ศรัญญา วิเชียร, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

9) การอภิบาลสุขภาพทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวก: บทบาทของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิกไทย ผ่านชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย เขียนโดย บาทหลวงกรวิทย์ ศีราอริย แผนกอภิบาลคนหูหนวก สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย, แผนกอภิบาลคนหูหนวก สังฆมณฑลจันทบุรี, ระพีพันธ์ จอมมะเร็ง คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย, ณรงค์ ถนอมเล็ก, ปณิธาน ทองประไพ ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย, กุลธิดา ศีราอริยแผนกอภิบาลคนหูหนวก สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย 10) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระบี่ เขียนโดย กฤตติกา คะหะวงศ์, ทิพมาศ เสวตวรโชติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีธรรมมาโคกราช 11) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เขียนโดย กุลธิดา หนูมนนวล, รุจิราพรรณ คงช่วย สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา 12) รูปแบบการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในบริบทสังคมร่วมสมัย: การวิเคราะห์เชิงปรัชญา เขียนโดย อิตติชัย ปรีชา, เมธา หริมเทพาธิป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 13) การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทรช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 เขียนโดย นนท์ปวิธ ปานกล่อม, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครศรีธรรมราช 14) การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ เขียนโดย รชต แซ่ตัน, เมธา หริมเทพาธิป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 15) การสร้างศาสนทายาทตามแนว พระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย เขียนโดย พระมหาสิทธิกร ธมฺมิโกภาโส, พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์, นภาพร หงษ์ทอง บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา 16) การประเมินโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขียนโดย นระภรณ์ นาคนวล, อรรครา ธรรมาธิกุล, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช 17) แนวทางการนิเทศการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 เขียนโดย นิชาภา สุขสม, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต, อภิจักร์ ณ นคร สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครศรีธรรมราช 18) การประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เขียนโดย จุริพร แซ่ลิ้ม, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช 19) ภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เขียนโดย พระครูสุนทรวิเชียร, ทองคำ เกษจันทร์ หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัย ศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์, ดนัย ลามคำ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต 20) การประเมิน โครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุห์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เขียนโดย จิรวรรณ คงยิ้ม, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช 21) ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร

เขียนโดย พระครูสิริปริยัตโยดม (ไวยวัฒน์), พระมหาสมบุรณ์ สุธมโม, ขวาล ศิริวัฒน์ สาขาวิชาการสอน
สังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 22) ความสัมพันธ์ของ
การบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เขียนโดย ทิพย์วรรณ มูลศาสตร์, บุญมี พันธุ์ไทย
คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

บทความวิชาการมีดังนี้ 1) หลักอริยสัจ 4 กับการคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน เขียนโดย
พระไกรสร สุมนโน (กันมา), พระมหาสถิตย์ สุทธิมนโน (ราชวงศ์) นักวิชาการอิสระ, วีรบุช พรหมจักร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง 2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ
นวัตกรรมสีเขียวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม
กรณีศึกษาชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรีเขียนโดย ชัชฎาภา วัฒนธรรม, ลัดดา สรรพคุณ,
เบญจวรรณ ศรีมารุต, มินมาส พรานป่า, อภิศักดิ์ คู่กระสังข์, เสถียรพันธุ์ ขุนมนตรี, ชาญวิทย์ มุสิกะ
วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ประเมินบทความ พร้อมทั้งให้ข้อ
เสนอแนะเพื่อปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนี
การอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

พระครูสิริปัญญาโสภณ, ดร.

บรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สารบัญ		
เรื่อง		หน้า
1	การประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช Evaluation of the "New Generation Youth Power Mindful of Democracy" Project at Triam Udom Suksa Southern School, Secondary Educational Service Area Office of Nakhon Si Thammarat พีรพล อมรการ, พณกฤษ บุญพบ, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์	1
2	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 Strategic Leadership of School Administrators Affecting Teachers' Teamwork in Schools under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 ธัญพร อาชาชาญ, สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี	12
3	แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 Guidelines for Participatory General Administration based on Iddhipada 4 of Watpratumthayakaram School under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4 วิลาสินี สายทองแท้, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์, อภิจักร์ ณ นคร	24
4	การประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 Evaluation of Local Cuisine to Global Platform, Watsamosorn School, Nakhon Sri Thammarat Primary Educational Service Area Office 4 หงษ์รัตน์ หมวดพล, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาทะกาญจน์	35
5	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 Innovative Leadership of School Administrators Affecting Teamwork of Teachers in Schools Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 ชุติมตี เจียยังยี่, บุญส่ง ทองเอียง	48

6	แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช The Operational Guidelines for Internal Quality Assurance in Compliance with Educational Standards based on Ariyasacca IV of Sophonkanaporn School under The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat สร้อยพร จิตตารมย์, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต	58
7	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร Transformational Leadership of School Administrators Affecting Teachers' Work Motivation under the Secondary Educational Service Area Office of Suratthani and Chumphon มายูรี นาคเป้า, ทิพมาศ เสวตวรโชติ	72
8	แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 The Guidelines for the School Curriculum Administration to Aparihaniyadhamma 7 in Schools of Network Pakpanang 2 under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3 ศรัญญา วิเชียร, พระครูเขมธรรมโฆสิต, บุญเลิศ วีระพรกานต์	85
9	การอภิบาลสุขภาพทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวก: บทบาทของพระศาสนจักรโรมันคาทอลิกไทยผ่านชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย Spiritual Health Pastoral Care for the Deaf: The Role of the Roman Catholic Church in Thailand through the Deaf Catholic Association of Thailand บาทหลวงภุรวดี ศีราอริย, ระพีพันธ์ จอมมะเร็ง, ณรงค์ ถนอมเล็ก, ปณิธาน ทองประไพ, กุลธิดา ศีราอริย	98
10	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ Innovative Leadership of School Administrators Affecting Learning Organizationship of Schools under Krabi Primary Educational Service Area Office กฤตติกา คะหะวงศ์, ทิพมาศ เสวตวรโชติ	109

11	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 Digital Leadership of School Administrators under the Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1 กุลธิดา หนูนุ่มนวล, รุจิราพรพรณ คงช่วย	123
12	รูปแบบการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทสังคมร่วมสมัย: การวิเคราะห์เชิงปรัชญา The Implementation of the Sufficiency Economy Philosophy in Contemporary Society: A Philosophical Analysis อิตติชัย ปรีชา, เมธา หริมเทพาธิป	136
13	การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 A Development of Internal Supervision Manual Through the Professional Learning Community based on Ariya Sacca IV for Schools in Sai-Kheung Network, Suratthani Primary Educational Service Area Office 3 นนท์ปวิธ ปานกล่อม, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต	144
14	การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ An Analytical Study of Experiential Buddhist Principles รชต แซ่ตัน, เมธา หริมเทพาธิป	159
15	การสืบทอดศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย The Succession of Religious Leadership according to Theravada Buddhism within Contemporary Thai Society พระมหาสิทธิกร ธมฺมิโกภาโส, พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์, นภาพร หงษ์ทอง	167
16	การประเมินโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช The Evaluation of Internal Quality Assurance Project in Chauatkrengthamwittaya School under The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat นระภรณ์ นาคนวน, อรรครา ธรรมาธิกุล, วีระยุทธ ขาตะกาญจน์	180
17	แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1	191

	Guidelines for Supervising Proactive Learning Management based on Kalyanamitta Dhamma VII of Network 6, Phraphrom, under Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 นิชาภา สุขสม, บุญเลิศ วีระพรกานต์, พระครูเขมธรรมโฆสิต, อภิจักร์ ณ นคร	
18	การประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 Evaluation of the Sufficiency Economy Learning Promotion Project at Banduhun School Trang Primary Educational Service Area Office 2 จรีพร แซ่ลิ้ม, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาดะกาญจน์	205
19	ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 Leadership of School Administrators in the 21st Century Affecting the Effectiveness of Schools under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1 พระครูสุนทรวิชัยรส, ทองคำ เกษจันทร์, ดนัย ลามคำ	218
20	การประเมินโครงการสานฝัน ฝันเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 The Evaluation of the Dream, Diligence, and Joyful Learning Project at Banduhun School under Trang Primary Educational Service Area Office 2 จิราวรรณ คงยิ้ม, รัฐพร กลิ่นมาลี, วีระยุทธ ชาดะกาญจน์	230
21	ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิจิตร จังหวัดพิจิตร A Teaching System for Social Studies, Specifically Buddhism, based on the Four Buddhist Teaching Methods, for Lower Secondary School Students in the Phichit Secondary Education Area, Phichit Province พระครูสิริปริยัตโยดม (ไวยุวัฒน์), พระมหาสมบูรณ์ สุธมโม, ขวาล ศิริวัฒน์	244
22	ความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา ของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชลบุรี เขต 1 The Relationship between Personnel Management and the Effectiveness of School Administration among Educational Personnel under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 1 ทิพย์วรรณ มูลศาสตร์, บุญมี พันธุ์ไทย	256

23	หลักอริยสัจ 4 กับการคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน The Four Noble Truths and the Resolution of the Russia-Ukraine Conflict พระไกรสร สุมนโน (กันมา), พระมหาสถิตย์ สุทธิมนโน (ราชวงศ์), วีรณัฐ พรหมจักร์	267
24	การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสีเขียวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี The Application of Digital Technology and Green Innovation to Develop Life Skills and Enhance Community Sustainability through Social Engineering Processes A Case Study of Tha Din Dam Community, Chai Badan District, Lopburi Province ชัชฎาภา วัฒนธรรม, ลัดดา สรรพคุณ, เบญจวรรณ ศรีมารุต, มินมาส พรานป่า, อภิศักดิ์ คู่กระสังข์, เสถียรพันธุ์ ขุนมนตรี, ชาญวิทย์ มุสิกะ	276
	จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	285
	หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	287

การประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

Evaluation of the "New Generation Youth Power Mindful of Democracy"
Project at Triam Udom Suksa Southern School, Secondary Educational
Service Area Office of Nakhon Si Thammarat

พีรพล อมรการ*

Peerapon Amornkarn

พนกฤช บุญพบ

Phanagrid Boonpob

วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Werayut Chatakan

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Educational Administration,

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: 6755701037@nstru.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 16 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 26 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 30 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพตามวิถีประชาธิปไตย การศึกษาใช้รูปแบบการประเมินของ Robert L. Hammond ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดการประเมินโครงการที่มุ่งเน้น การพิจารณาผลลัพธ์ของโครงการอย่างเป็นระบบใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านสถาบัน และด้านพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการประเมินเชิงปริมาณ จำนวน 192 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่าย และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาโดยการเลือกแบบ เจาะจง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 6 คน และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสังเกตพฤติกรรม เครื่องมือวิจัย ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านก่อนเก็บข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมทางสถิติ โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) และสถิติทดสอบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการเรียน ผลการเปรียบเทียบความรู้และทักษะของผู้เข้าร่วมโครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม ($\bar{X} = 7.49$) สูงกว่าก่อนการอบรม ($\bar{X} = 4.96$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .001 โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 2.53 คะแนน ยืนยันว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโครงการสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเนื้อหาโครงการมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการสอดแทรกหลักความเป็นพลเมือง 3 ประการ คือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และ ปัญญาธรรม 2) ด้านสถาบัน ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน กิจกรรมนี้สำเร็จในการเป็นช่องทางสำคัญที่สุดในการสะท้อนความต้องการของผู้เรียน (Student Voice) และช่วยสร้างความชอบธรรมให้แก่การบริหารงานของสถานศึกษา อีกทั้งกระบวนการจัดการเลือกตั้งยังมีความโปร่งใส ยุติธรรม และเป็นระบบ สามารถจำลองการทำงาน ของระบอบประชาธิปไตยในสังคมจริง 3) ด้านพฤติกรรม พฤติกรรมของนักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.43) มิติด้านจิตพิสัย ได้รับคะแนนสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.52) โดยเฉพาะพฤติกรรมการเคารพความคิดเห็นและสิทธิของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย = 4.61) และการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการเลือกตั้ง (ค่าเฉลี่ย = 4.50) อย่างไรก็ตาม พบข้อสังเกตว่านักเรียน ส่วนใหญ่ยังมีบทบาทเป็นเพียงผู้เข้าร่วม โดยการมีส่วนร่วมเชิงรุกในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ยังสามารถ พัฒนาต่อยอดได้อีก โครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม การพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับ หลักประชาธิปไตย ในสถานศึกษา ผลการประเมินนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและครู ในการวางแผนปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมเชิงรุกมากยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในปีการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; พลังเยาวชนรุ่นใหม่; ใส่ใจประชาธิปไตย

Abstract

This research aimed to evaluate the "New Generation Youth Power, Mindful of Democracy" project at Triam Udom Suksa Southern School, under the Secondary Educational Service Area Office of Nakhon Si Thammarat, in order to develop students into quality citizens according to the democratic way. The study utilized Robert L. Hammond's evaluation model, a conceptual framework focusing on the systematic assessment of project outcomes across three dimensions: the instructional dimension, the institutional dimension, and the behavioral dimension. The samples were divided into two groups: a quantitative sample of 192 participants obtained through simple random sampling, and a qualitative group of 15 key informants selected via purposive sampling. The key informants consisted of 2 school administrators, 6 teachers and educational personnel, and 7 students from Mathayom 4–6. The research instruments included a democracy knowledge test, an in-depth interview form, and a behavior observation form. Prior to data collection, the instruments were validated for content validity and the Index of Item-Objective Congruence (IOC) by three experts. The data were then analyzed using statistical software to determine the Mean ($\bar{X}$) Standard Deviation (S.D.), and t-test to compare learning outcomes. The research findings were as follows: Instructional Dimension: The comparison of the participants' knowledge and skills revealed that the post-training mean score ($\bar{X} = 7.49$) was higher than the pre-training mean

score ($\bar{x} = 4.96$) at a .001 level of statistical significance, with an average increase of 2.53 points. This confirms that the project's learning management process effectively developed the participants' knowledge and understanding. The project content was highly appropriate for integrating three civic principles: respect (Khawrawatham), harmony (Samakkidham), and wisdom (Panyadham). Institutional Dimension: The evaluation from experts and administrators showed a consensus that the student council election activity was a vital mechanism for instilling public responsibility and developing students' life skills. This activity successfully served as the most important channel for reflecting the “Student Voice” and establishing legitimacy for the student council administration. Furthermore, the election process was transparent, fair, and systematic, effectively simulating real-world democratic operations. Behavioral Dimension: The overall behavior of the participating students was at a highly appropriate level (overall Mean = 4.43). The Affective Domain received the highest score (Mean = 4.52), particularly in behaviors related to respecting the opinions and rights of others (Mean = 4.61) and realizing one's own rights and duties in elections (Mean = 4.50). However, an observation indicated that the majority of students still acted merely as participants; therefore, proactive participation in public relations campaigns can be further developed. The “New Generation Youth Power, Mindful of Democracy” project plays a crucial role in promoting the development of democratic citizenship among students, encompassing knowledge, skills, and behaviors consistent with democratic principles in a school context. These evaluation results can serve as a guideline for administrators and teachers in planning and improving democratic promotion activities, encouraging students to participate more proactively for sustainable development in the upcoming academic year.

Keywords: Project Evaluation; New Generation Youth Power; Mindful of Democracy

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญหลายฉบับได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศอย่างต่อเนื่อง รวมทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและจัดการศึกษาเพื่อปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2564; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2565) ทั้งนี้เพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็น “พลเมืองที่มีคุณภาพ” สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม เคารพกติกาของสังคม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมประชาธิปไตย จากสภาพการณ์ทางสังคมในปัจจุบันพบว่า เยาวชนจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และสิทธิของตนเองในฐานะพลเมือง ส่งผลให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการเรียนรู้ด้านพลเมืองและประชาธิปไตยจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม (Geboers et al., 2015; OECD, 2021) ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยในสถานการณ์จริง เช่น กิจกรรมสภา

นักเรียน หรือการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของเยาวชน

โรงเรียนในฐานะสถาบันทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นพื้นที่สำคัญในการปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน การส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้หลักการประชาธิปไตยตั้งแต่ระดับโรงเรียนจะช่วยพัฒนาเจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมของการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศในระยะยาว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้ส่งเสริมสถานศึกษาที่มีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตยแก่นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองประชาธิปไตย 3 ประการ ได้แก่ ปัญญาธรรม (การใช้เหตุผลและข้อมูลประกอบการตัดสินใจ) คารวธรรม (การเคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น) และสามัคคีธรรม (การอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและการมีส่วนร่วมในสังคม) หนึ่งในกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว คือ กิจกรรมสภานักเรียน หรือคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งถือเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จำลองกระบวนการประชาธิปไตยในระดับโรงเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการปกครองตนเอง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ตลอดจนการใช้เหตุผลและการเคารพกติกาของสังคม กิจกรรมดังกล่าวจึงเปรียบเสมือน “ห้องเรียนประชาธิปไตย” ที่ช่วยพัฒนาทักษะชีวิตและคุณลักษณะของพลเมืองที่มีคุณภาพ

ในบริบทของการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของพลเมืองที่ดี มีจิตสำนึกประชาธิปไตย ยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ และมีทักษะการคิดวิเคราะห์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565; นพรัตน์ ชัยเรือง, 2565) นโยบายดังกล่าวนำไปสู่การส่งเสริมกิจกรรมและโครงการที่สนับสนุนการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตย ในสถานศึกษา เช่น โครงการโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่าง และโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรม

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านวิชาการ คุณธรรม และการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมสภานักเรียนและการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รวมทั้งพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันและการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย ตลอดจนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้เรียนและสถานศึกษา การประเมินโครงการจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนผลการดำเนินงานและนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตยของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช โดยใช้รูปแบบการประเมินของ Robert L. Hammond ซึ่งประกอบด้วยวิธีการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการสอน ด้านสถาบัน และด้านพฤติกรรม เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงาน ผลลัพธ์ของโครงการ รวมทั้งความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

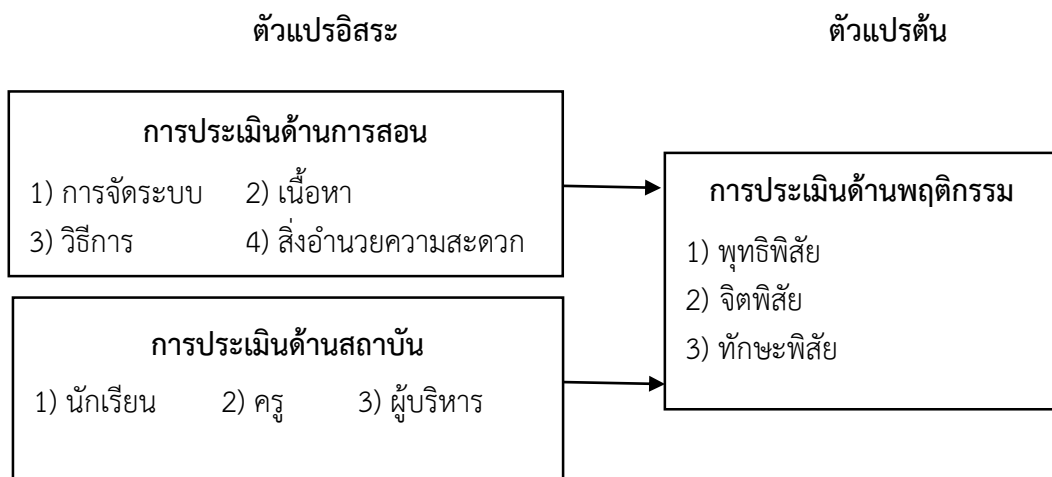

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านการสอน ของการดำเนินการโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
2. เพื่อประเมินด้านการบริหารจัดการโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของ โรเบิร์ต แอล. แฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งตรวจสอบว่าโครงการหรือนวัตกรรมทางการศึกษานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ และมีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับการประเมินโครงการระดับสถานศึกษา (Hammond, 1973; พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2557) ผู้วิจัยจึงได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินผลลัพธ์ของโครงการอย่างรอบด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบของการประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย ครั้งนี้โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินของของแฮมมอนด์ (Hammond) ซึ่งประกอบด้วย 1. การประเมินด้านการสอน 2. การประเมินด้านสถาบัน และ 3. การประเมินด้านพฤติกรรม ซึ่งกำหนดขอบเขตของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่าง (สำหรับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ) ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวน 192 คน จากประชากรทั้งหมด 384 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 78 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 302 คน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวนรวม 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 6 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 7 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

รูปแบบการประเมินครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้รูปแบบของของแฮมมอนด์ (Hammond) ซึ่งแบ่งเป็นการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่

2.1 การประเมินการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 4 ตัวแปร คือ 1) การจัดชั้นเรียนและตารางสอน คือ การจัดครูและนักเรียนให้พบกันและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการจัดในส่วนนี้จะต้องคำนึงถึงเวลาและสถานที่ 2) เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จะนำมาจัดการเรียนการสอน การจัดลำดับเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะของผู้เรียนและชั้นเรียนแต่ละระดับ 3) วิธีการ หมายถึง หลักการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียน รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน 4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หมายถึง สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ และอุปกรณ์พิเศษ ห้องปฏิบัติการ วัสดุสิ้นเปลืองต่างๆ รวมถึงสิ่งที่มีผลต่อการใช้หลักสูตรและการสอนด้านอื่นๆ

2.2 การประเมินสถาบัน ประกอบด้วยตัวแปรที่ควรคำนึงถึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ 1) นักเรียน มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพกายและสุขภาพจิต ภูมิหลังทางครอบครัว 2) ครู มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสถิตทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการสอน เงินเดือน กิจกรรมที่ทำเวลาว่างการฝึกอบรมเพิ่มเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน 3) ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงในการประเมินหลักสูตร ได้แก่ อายุ เพศ วุฒิสถิตทางการศึกษา ประสบการณ์ทางการศึกษา เงินเดือน ลักษณะทางบุคลิกภาพ การฝึกอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ

2.3 การประเมินพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้าน คือ 1) พุทธิพิสัย หมายถึง การเรียนรู้เนื้อหาวิชาการต่างๆ ที่ต้องใช้ปัญญาและสมองเป็นที่ตั้ง การเรียนการสอน 2) จิตพิสัย หมายถึง การอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี มีความประพฤติที่ ถูกต้องมีความสนใจในค่านิยมที่เหมาะสม 3) ทักษะพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เน้นด้านการทำงานด้วยการใช้ทักษะการทำงานเป็นทีมและการปฏิบัติต่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ ได้ทำการสรุปและเรียบเรียงข้อมูลในส่วนของ ค่าคุณภาพของเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ ค่าคุณภาพของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (แบบทดสอบ แบบประเมิน/แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์) ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพตามขั้นตอนทางวิชาการ ความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหา และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 (ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด คือ 0.50 ขึ้นไป) แสดงว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้ เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือรับรองจากทางมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปยื่นต่อผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ ในการขอความอนุเคราะห์หลังพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการชี้แจงกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการและรายละเอียดการตอบแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยให้กลุ่ม

ตัวอย่างทำแบบทดสอบความรู้ (ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ) และประเมินพฤติกรรมผ่านแบบสังเกต พฤติกรรมการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยลงพื้นที่จัดกิจกรรมเพื่อดำเนินการ สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน (ผู้บริหาร ครู และนักเรียน) ควบคู่ไปกับการสังเกตบริบทและบรรยากาศ การจัดกิจกรรม ตั้งแต่ระหว่างเดือนมิถุนายน ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2567 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูล ที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ นำข้อมูลจากแบบทดสอบและแบบประเมินมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม คอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและประเมินระดับพฤติกรรม/ความเหมาะสมของโครงการ การทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน เพื่อเปรียบเทียบคะแนนความรู้และทักษะ ด้านประชาธิปไตยของนักเรียน ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนความคิดเห็น (Student Voice) มาทำการ วิเคราะห์เนื้อหา ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการประเมิน 3 มิติของ Hammond (ด้านการสอน ด้านสถาบัน และด้านพฤติกรรม) จากนั้นนำมาสังเคราะห์และ สรุปผลการวิจัยในรูปแบบ การพรรณนาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายและสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ให้มีความน่าเชื่อถือและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การประเมินโครงการครั้งนี้ เป็นการประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ผู้วิจัยประยุกต์ โดยใช้รูปแบบการประเมินของของแฮมมอนด์ (Hammond) ซึ่งประกอบด้วย 1.การประเมินด้านการ สอน 2.การประเมินด้านสถาบัน และ 3. การประเมินด้านพฤติกรรม สามารถสรุปผลการประเมินได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์ การประเมินผลการ	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ	ผลการประเมินเชิงพรรณนา
1.การประเมินด้าน การสอน	คะแนนเฉลี่ยก่อนอบรม $\bar{X} = 4.96$ คะแนนเฉลี่ยหลังอบรม $\bar{X} = 7.49$ ผลต่างคะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้น 2.53 คะแนน สถิติทดสอบ (t-test) $t = 27.276$, Sig. < .001(สูงกว่าก่อน อบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001)	ประสิทธิภาพกระบวนการเรียนรู้ช่วย พัฒนาความรู้และทักษะด้านประชาธิปไตย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาบูรณาการ หลักคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญา ธรรมได้ดี นำไปใช้ในชีวิตรจริงได้ รูปแบบ กิจกรรม การใช้ Active Learning (เช่น สถานการณ์ การเลือกตั้ง) ทำให้นักเรียน พึงพอใจสูง ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การสนับสนุนโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อม และทรัพยากรได้เอื้อต่อการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ การประเมินผลการ	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ	ผลการประเมินเชิงพรรณนา
2. การประเมินด้าน สถาบัน	(ประเมินเชิงคุณภาพจากมุมมอง ของผู้บริหาร ครูบุคลากรและ นักเรียน)	ธรรมาภิบาล เสริมสร้างระบบธรรมาภิบาล ในโรงเรียนผ่านการเลือกตั้งที่โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การพัฒนาผู้เรียนเป็น เครื่องมือพัฒนาศักยภาพด้านการบริหาร จัดการตนเอง เสียงของนักเรียน พื้นที่ให้ นักเรียนสะท้อนความคิดเห็นและปัญหา ทำให้ฝ่ายบริหารนำข้อมูลไปตัดสินใจเชิง นโยบายได้จริงและการมีส่วนร่วม นักเรียน มีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นทั้งเชิงปริมาณ (การออก มาใช้สิทธิ) และเชิงคุณภาพ (การกล้าตั้ง คำถาม เสนอแนวทางพัฒนา)
3. การประเมินด้าน พฤติกรรม	ภาพรวมพฤติกรรม $\bar{X} = 4.43$ (เหมาะสมมาก) จำแนกตามพิสัย 3 ด้าน จิตพิสัย $\bar{X} = 4.52$ (เหมาะ สมมากที่สุด) สูงสุด เคารพสิทธิ ผู้อื่น ($\bar{X} = 4.61$) ทักษะพิสัย $\bar{X}$ = 4.40 (เหมาะสมมาก) สูงสุด ปฏิบัติ ตามขั้นตอนเลือกตั้ง ($\bar{X} = 4.51$) พุทธิพิสัย $\bar{X} = 4.37$ (เหมาะสม มาก) สูงสุด ตระหนักถึงสิทธิ/ หน้าที่ ($\bar{X} = 4.50$) ต่ำสุด อธิบาย ทฤษฎีประชาธิปไตย ($\bar{X} = 4.21$)	จิตพิสัย นักเรียนมีการพัฒนาทัศนคติที่ สอดคล้องกับคุณค่าพื้นฐานของสังคม ประชาธิปไตยอย่างเด่นชัด ทักษะพิสัย นักเรียนมีความรับผิดชอบ สามารถปฏิบัติ ตามกติกาและขั้นตอนทางประชาธิปไตย ได้ถูกต้องและตรงเวลา พุทธิพิสัย นักเรียน ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองได้ดี เยี่ยม ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ควร เสริมสร้างความสามารถในการอธิบาย หลักการประชาธิปไตยในเชิงทฤษฎีให้แก่ นักเรียนเพิ่มเติม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
ภาคใต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ผู้วิจัยประยุกต์โดยใช้รูปแบบการ
ประเมินของของแฮมมอนด์ (Hammond) ซึ่งประกอบด้วย 1. การประเมินด้านการสอน 2. การประเมิน
ด้านสถาบัน และ 3. การประเมินด้านพฤติกรรม มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ด้านการสอน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการฯ สามารถพัฒนา
ความรู้และทักษะด้านประชาธิปไตยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วม
กิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยดังกล่าวอธิบายได้ด้วย
กรอบแนวคิดของ Hammond (1973) ที่ระบุว่ามิติด้านการสอนซึ่งประกอบด้วย การกำหนด
วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการ และบทบาทของผู้สอน มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับการเรียนรู้ของผู้เรียน การที่
โครงการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง (เช่น การจำลองสถานการณ์นักเรียน การจัดการเลือกตั้ง)
สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของ Bonwell &
Eison (1991) ที่ผู้เรียนไม่ได้เป็นเพียงผู้รับข้อมูล แต่เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการ

ปฏิบัติและการแก้ปัญหาาร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของ Dewey (1916) ที่เน้นย้ำว่า “การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing)” เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาประชาธิปไตย ประเด็นนี้สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ สถาบันพระปกเกล้า (2565) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาผ่านกลไกจำลองสถานการณ์และการเลือกตั้งจริง ช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ การเคารพกติกาสังคม และกระบวนการมีส่วนร่วมให้กลายเป็นพฤติกรรมถาวรของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ด้านสถาบัน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างและวัฒนธรรมของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตย โดยเฉพาะการที่โรงเรียนเปิดพื้นที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจผ่านกลไกสถานการณ์และการเลือกตั้ง ประเด็นนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดมิติด้านสถาบันของ Hammond ซึ่งให้ความสำคัญกับบริบท นโยบาย และวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวคิดเสียงของนักเรียน (Student Voice) ของ Fielding (2001) ที่ชี้ว่าการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การบ่มเพาะค่านิยมผ่านหลักคุณธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ยังช่วยเชื่อมโยงแนวคิดนามธรรมสู่การปฏิบัติจริง สอดคล้องกับรายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) ที่ยืนยันว่า การสร้างระบบนิเวศในสถานศึกษาที่สนับสนุนการทำงานเป็นทีมและการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองวิถีใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยระดับนานาชาติของ Biesta (2022) ที่พบความสัมพันธ์เชิงบวกว่า นักเรียนที่ได้รับโอกาสและมีประสบการณ์ตรงในการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยในโครงสร้างของโรงเรียน จะมีแนวโน้มเติบโตไปเป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัวทางการเมืองและสังคม (Political and Social Engagement) สูงขึ้นในวัยผู้ใหญ่

3. ด้านพฤติกรรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านพฤติกรรมที่สอดคล้องกับคุณค่าของประชาธิปไตยในภาพรวมระดับเหมาะสมมาก โดยเฉพาะด้านจิตพิสัย (การเคารพสิทธิผู้อื่น) และทักษะพิสัย (การปฏิบัติตามขั้นตอนเลือกตั้ง) ซึ่งตามกรอบแนวคิดของ Hammond มิติด้านพฤติกรรมถือเป็น “ผลลัพธ์ (Outcome)” ที่เกิดจากความสำเร็จของมิติด้านการสอนและสถาบันร่วมกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) ของยูเนสโก (UNESCO, 2024) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้ ทักษะ และทักษะทางสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเคารพความหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ นักเรียนส่วนใหญ่ยังมีบทบาทเป็นเพียง “ผู้เข้าร่วม” มากกว่า “ผู้ริเริ่ม” (เช่น คณะกรรมการรณรงค์ประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่น) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตร์วรรณ วุฒิปัญญาอิสกุล (2566) ที่พบว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมเชิงรุกและการรณรงค์ของนักเรียนมักมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับพฤติกรรมการปฏิบัติตามกติกา นอกจากนี้ ความสามารถในการอธิบายทฤษฎีประชาธิปไตยยังคงต้องได้รับการพัฒนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนมีแนวโน้มในการปฏิบัติตามกฎกติกาได้ดี แต่ยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ดังนั้น ข้อค้นพบนี้จึงเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญสำหรับสถานศึกษา ในการพัฒนาโครงการระยะต่อไปที่ควรเน้นการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และการมีส่วนร่วมเชิงรุก เพื่อยกระดับนักเรียนให้ก้าวจากการเป็นพลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎหมาย (Personally Responsible Citizen) ไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น (Participatory Citizen) อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการพลังเยาวชนรุ่นใหม่ ใส่ใจประชาธิปไตยของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ โดยใช้รูปแบบการประเมินของ Robert L. Hammond ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ ด้านการสอน ด้านสถาบัน และด้านพฤติกรรม ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยในสถานศึกษา ดังนี้ 1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านประชาธิปไตยของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น การอภิปราย การจำลองสถานการณ์ และการฝึกกระบวนการประชาธิปไตย สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และบทบาทของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเป็นรูปธรรม 2. กิจกรรมสภานักเรียนและการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนเป็นกลไกสำคัญของสถานศึกษาในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยของเยาวชน กิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยผ่านประสบการณ์จริง เช่น การรณรงค์หาเสียง การลงคะแนนเลือกตั้ง และการบริหารงานของคณะกรรมการนักเรียน ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน การเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และการตัดสินใจตามหลักเหตุผล 3. การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยผลการประเมินพฤติกรรมของนักเรียนพบว่าอยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยเฉพาะในด้านจิตพิสัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเคารพสิทธิของผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง และการตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในสังคมประชาธิปไตย

การประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบการประเมินแบบหลายมิติช่วยให้สามารถสะท้อนผลการดำเนินงานของโครงการได้อย่างครอบคลุม ทั้งในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ โครงสร้างและกลไกของสถาบัน และผลลัพธ์ด้านพฤติกรรมของผู้เรียน องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษาอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านประชาธิปไตยในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างบูรณาการทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ การสร้างโครงสร้างและกิจกรรมทางสถาบันที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม และการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้เยาวชนสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการประเมินครั้งต่อไป

1.1 การขยายขอบเขตการประเมินในเชิงบริบทและปัจจัยนำเข้าในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นการประเมินตามมิติของ Hammond (การสอน สถาบัน และพฤติกรรม) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำรูปแบบการประเมินอื่น เช่น CIPP Model มาใช้ร่วมด้วย เพื่อวิเคราะห์ลึกถึงความพร้อมของทรัพยากร (Input) และสภาพแวดล้อมทางสังคมของนักเรียน (Context) ว่ามีผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการอย่างไร

1.2 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนในกลุ่มต่างๆ เช่น เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่ทำหน้าที่เป็น “คณะกรรมการนักเรียน” กับ “นักเรียนทั่วไป” เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนในแผนการเรียนที่ต่างกัน

(เช่น สายศิลป์-สังคมกับสายวิทย์-คณิต) เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่และเนื้อหาการเรียนรู้ส่งผลต่อความใส่ใจประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่

1.3 การศึกษาเชิงคุณภาพแบบระยะยาว ควรมีการติดตามผล พฤติกรรมการเป็นพลเมืองของนักเรียนหลังจากจบโครงการไปแล้ว 1–3 ปี หรือติดตามไปจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรมว่าสิ่งที่ได้รับจากโครงการในโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้นั้น ยังคงส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมในระดับที่กว้างขึ้นเพียงใด

1.4 การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านพื้นที่ดิจิทัล จากผลการวิจัยที่พบว่าพฤติกรรมการรณรงค์มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึง “รูปแบบการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล” โดยเฉพาะการใช้ Social Media เป็นเครื่องมือในการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชนรุ่นใหม่ เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

1.5 การวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ควรมีการทำวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนา “ชุดกิจกรรม” หรือ “นวัตกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย” ที่เป็นผลผลิตต่อเนื่องจากโครงการนี้ โดยนำข้อบกพร่องที่พบจากการประเมินในครั้งนี้ไปเป็นฐานในการสร้างนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงรุก ให้สูงขึ้น

บรรณานุกรม

- จิตวีรวรรณ วุฒิปัญญาอิสกุล. (2566). *การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยของเยาวชนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- นพรัตน์ ชัยเรือง. (2565). *การพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองที่ดี*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2565). *พลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. (2557). *การประเมินโครงการ: หลักการและแนวปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2565). *การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนและส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). *คู่มือการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะพลเมืองวิถีใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Biesta, G. (2022). *World-Centered Education: A View for the Present*. New York: Routledge.
- OECD. (2021). *21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World*. Paris: OECD Publishing.
- UNESCO. (2024). *Global Citizenship Education: A Framework for Peaceful Coexistence*. Paris: UNESCO.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม
ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 1

Strategic Leadership of School Administrators Affecting Teachers'
Teamwork in Schools under Nakhon Si Thammarat Primary
Educational Service Area Office 1

ธัญพร อาชาชาญ*

Thanyaporn Archachan

สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

Supattara Pusitratnavalee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author, e-mail: thanyaporn.arc@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 16 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 1 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 6 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 4) ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 242 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .985 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 4) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 คือ ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร สามารถร่วมกันทำนวยการทำงานเป็นทีม

ของครูในโรงเรียน ได้ร้อยละ 42.9 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 2.263 + 0.349 (X_4) + 0.178 (X_3)$ และสมการพยากรณ์ ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z} = 0.44 (X_4) + 0.229 (X_3)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; ผู้บริหารสถานศึกษา; การทำงานเป็นทีม

Abstract

This study employed a quantitative research approach using descriptive and correlational research designs. The objectives of this study were to: 1) study the level of strategic leadership of school administrators, 2) study the level of teacher' teamwork in schools, 3) study the relationship between the strategic leadership of school administrators and teacher' teamwork in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1, and 4) study the predictive variables of strategic leadership of school administrators affecting teacher' teamwork in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1. The sample consisted of 242 teacher' in schools in Mueang Nakhon Si Thammarat District under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .985. The statistical techniques used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The results revealed that: 1) The overall level of strategic leadership of school administrators was at the highest level. 2) The overall level of teacher' teamwork in schools was also at the highest level. 3) The overall relationship between the strategic leadership of school administrators and teacher' teamwork in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1 was statistically significant at the .001 level. 4) The components of strategic leadership affecting teacher' teamwork were expectation setting and opportunity creation, and organizational culture building. These variables jointly predicted teacher' teamwork at 42.9 percent. The predictive equation in raw scores was $\hat{Y} = 2.263 + 0.349 (X_4) + 0.178 (X_3)$ The predictive equation in standardized scores was $\hat{Z} = 0.44 (X_4) + 0.229 (X_3)$

Keywords: Strategic Leadership; School Administrators; Teacher' Teamwork

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม นวัตกรรม และความก้าวหน้าทางดิจิทัล ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ระบบอัตโนมัติ รวมถึงเศรษฐกิจดิจิทัล ได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างแรงงาน ความต้องการทักษะ และรูปแบบการดำรงชีวิต ทำให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องยกระดับการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ๆ เหล่านี้ ผู้เรียนในยุคใหม่ต้องมีทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา ความยืดหยุ่น และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะที่ระบบการศึกษา

จะต้องปลูกฝังอย่างเป็นระบบเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ให้พร้อมสำหรับอนาคตที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา กำลังเผชิญแรงกดดันจากการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก ระบบการศึกษาจึงต้องเผชิญกับโจทย์ใหญ่ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการเรียนรู้ และปรับบทบาทสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีสมรรถนะสูง ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนากลไกการบริหารจัดการของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศและมาตรฐานสากล ความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งกว่าที่เคย เพราะการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากผู้นำไม่สามารถกำหนดทิศทาง วางกลยุทธ์ หรือขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวงการบริหารการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพอนาคต เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของบริบทภายในและภายนอกโรงเรียน สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่ชัดเจน ตลอดจนจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการหลายท่านเห็นว่าสถานศึกษาที่มีผู้บริหารซึ่งมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2554: 15–18)

ในมิติของการบริหารการศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ถูกมองว่าเป็นความสามารถสำคัญของผู้บริหารในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับบุคลากร การสื่อสารทิศทาง การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร ผู้บริหารที่เข้าใจสภาพการณ์ของโรงเรียนอย่างลึกซึ้งจะสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของบุคลากร อีกทั้งยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจและพลังร่วมของครู ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพของโรงเรียน นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้จริงต่อเมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เข้มแข็งและสามารถสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในองค์กร หนึ่งในกลไกสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนกลยุทธ์ของโรงเรียนสำเร็จได้ คือ การทำงานเป็นทีมของครู (Teacher Teamwork) การทำงานเป็นทีมเป็นหัวใจของโรงเรียนยุคใหม่ที่ต้องการการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงานอย่างเป็นระบบ การร่วมวางแผนการสอนและการร่วมกันแก้ปัญหา การมีทีมงานครูที่เข้มแข็งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตรและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของโรงเรียนทุกแห่ง การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการพัฒนานวัตกรรม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2561: 72) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารจึงมีผลโดยตรงต่อการสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ ผู้บริหารที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม สร้างแรงจูงใจและสนับสนุนทรัพยากร จะสามารถผลักดันให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (สนั่น ชูสกุล, 2558: 95) การสื่อสารเป้าหมายและกลยุทธ์ของโรงเรียนอย่างชัดเจนจากผู้บริหารช่วยให้ครูเข้าใจทิศทางและสามารถทำงานสอดคล้องกันได้ดีขึ้น (จิระประภา อัครบวร, 2562: 87) ซึ่งนำไปสู่ความมุ่งมั่นร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในโรงเรียน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2560: 142)

การทำงานเป็นทีมของครูยังส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาโรงเรียนในยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโรงเรียนต้องรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21 และการดูแลผู้เรียนที่มีความหลากหลาย การเรียนรู้ร่วมกันช่วยให้ครูสามารถแบ่งปันประสบการณ์ แลก

เปลี่ยนวิธีการสอน และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิมลศรี ศุขีวรรณ, 2559: 103) ในบริบทของสถานศึกษาไทย โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การทำงานเป็นทีมของครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยยกระดับคุณภาพโรงเรียนในทุกมิติ ครูที่ทำงานเป็นทีมอย่างมีเอกภาพสามารถวางแผนร่วมกันในการสอน วิเคราะห์หลักสูตร ร่วมกันพัฒนาผู้เรียน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนดีขึ้นอย่างชัดเจน (พูนสุข พงษ์พัฒนานนท์, 2561: 67) นอกจากนี้ การทำงานเป็นทีมยังช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการทำงานของครู เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน และสร้างความผูกพันต่อองค์กร (ศรีสุตา กลั่นบุศย์, 2560: 83) ความไว้วางใจและความเข้าใจซึ่งกันและกันในทีมครูยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานอย่างสร้างสรรค์ (จรรยา อินทโชติ, 2562: 54) และทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นองค์กรที่มีความยั่งยืน (นงลักษณ์ ศรีโพธิ์, 2564: 101)

ปัจจุบันโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีบริบทที่แตกต่างหลากหลายทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทรัพยากร ทำให้การจัดการศึกษาต้องเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร คุณภาพครูที่ไม่เท่าเทียม และความไม่ต่อเนื่องของระบบนิเทศภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ในสถานการณ์ดังกล่าว “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา” จึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนา วางเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความร่วมมือของครู โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สามารถใช้ข้อมูลตัดสินใจ มองเห็นโอกาส และบริหารการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเชิงกลยุทธ์ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อ “การทำงานเป็นทีมของครู” ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูสามารถร่วมกันวางแผน แก้ปัญหา แลกเปลี่ยนความรู้ และสนับสนุนซึ่งกันและกันในการจัดการเรียนรู้ เพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ในบริบทของเขตพื้นที่ฯ ปรากฏข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการะงาน ทำให้การสร้างทีมครูที่เข้มแข็งต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการวิเคราะห์ปัญหา ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และพัฒนาศักยภาพครูอย่างตรงประเด็น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1, 2565) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเฉพาะพื้นที่ยังพบว่ามีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะการวิเคราะห์ว่ามิติใดของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของครูมากที่สุด ซึ่งเป็นช่องว่างทางวิชาการที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมจึงเกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารและการทำงานเป็นทีมของครู เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้กำหนดนโยบายและพัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สมคิด บางโม, 2563: 120)

ด้วยสภาพปัญหา ความจำเป็นและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครู และยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

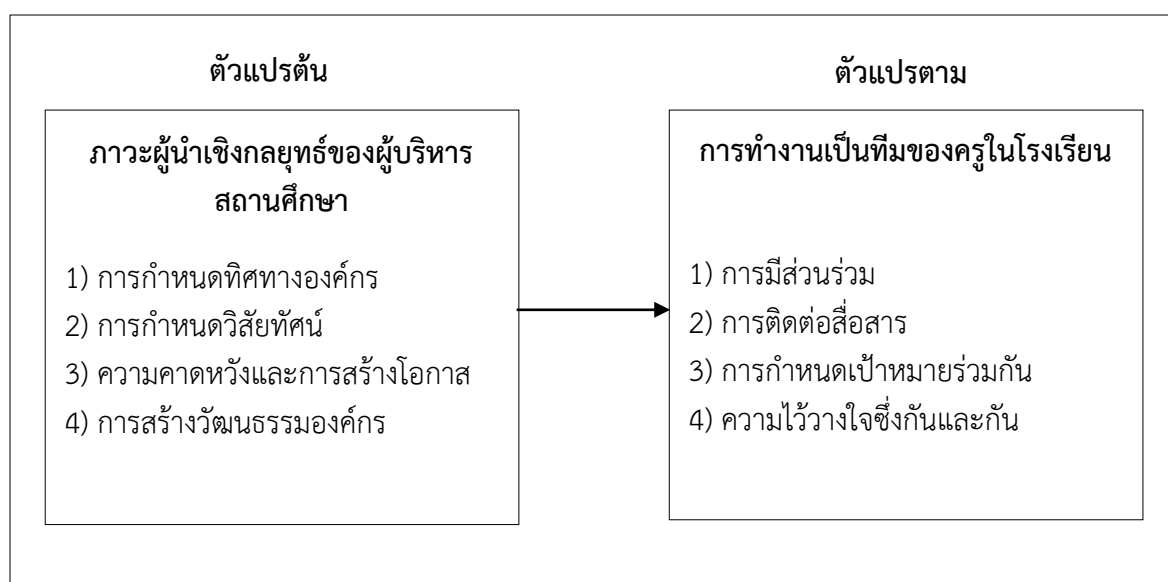
2. เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงาน เป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

4. เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงาน เป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา มี 4 องค์ประกอบ และการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 242 คน จากประชากรทั้งหมด 695 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1. สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามเครือข่ายในเขตอำเภอเมือง ซึ่งมีเครือข่าย 4 เครือข่าย คือ เครือข่ายโรงเรียนที่ 1 “พระธาตุสามัคคี” เครือข่ายโรงเรียนที่ 2 “ปัญญาธิ” เครือข่ายโรงเรียนที่ 3 “ท่าเรือ บางจาก” เครือข่ายโรงเรียนที่ 4 “วีรไทย” 2. สุ่มตัวอย่างครู โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากชื่อครูแต่ละเครือข่าย จนครบจำนวนคนจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิมัธยมศึกษาสูงสุด ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา
3. วิเคราะห์ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ในการแปลความหมาย
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients) การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 202)
5. วิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยวิธีสร้างสมการพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ในรูปสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และรูปสมการพยากรณ์มาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 118)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 242 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 201 คน คิดเป็นร้อยละ 83.06 เมื่อพิจารณาอายุ ส่วนใหญ่มีอายุ 30-40 ปี 117 คน คิดเป็นร้อยละ 48.35 เมื่อพิจารณาวุฒิสูงสุดทางการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 181 คน คิดเป็นร้อยละ 74.79 และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าส่วนใหญ่ทำงานต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 144 คน คิดเป็น ร้อยละ 41.64

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร รองลงมา คือ การกำหนดทิศทางองค์กร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความคาดหวังและการสร้างโอกาส

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การติดต่อสื่อสาร และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รองลงมา คือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 หมายความว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูง ($r=.639$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ($r=.492$ ถึง $.649$) โดยคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร (X_4) กับด้านการมีส่วนร่วม (Y_1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.649$) รองลงมา คือ ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส (X_3) กับด้านการมีส่วนร่วม (Y_1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.603$) และ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร (X_4) กับ ด้านความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Y_4) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.603$) ส่วนด้านที่มีค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ ด้านการกำหนดทิศทางองค์กร (X_1) กับด้านความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Y_4) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r=.492$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่ดีที่สุดในการพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน นั่นคือด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส (X_4) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (X_3) สามารถทำนายการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน ได้ร้อยละ 42.9 ($R^2=.429$) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อเสนอการคัดเลือกตัวแปร ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 แสดงว่าด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส (X_4) และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร (X_3) สามารถร่วมกันพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน (Y) ได้อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งตัวแปรทั้ง 2 สามารถอธิบายการผันแปรการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน ได้ร้อยละ 42.9 ($R^2=.429$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .313 สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$$\hat{Y} = 2.263 + 0.349 (X_4) + 0.178 (X_3)$$

สมการพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z} = 0.446 (X_4) + 0.229 (X_3)$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีประเด็นน่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มี ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร รองลงมา คือ การกำหนดทิศทางการองค์กร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ความคาดหวังและการสร้างโอกาส ผู้วิจัยคิดว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ในปัจจุบันต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาทั้งด้านนโยบาย เทคโนโลยี และความต้องการของสังคม จึงให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนอย่างชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันขององค์กร อย่างไรก็ตาม ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาสมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านภาระงาน เวลา และทรัพยากรในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างทั่วถึง จึงทำให้ระดับความคิดเห็นในด้านดังกล่าวต่ำกว่าด้านอื่น แม้ว่าจะยังคงอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม สอดคล้องกับแนวคิดของ เบิร์น (Burns, 2006) กล่าวว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีความสามารถในการเชื่อมโยงโครงสร้าง กระบวนการ และการดำเนินงานขององค์กรให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันขององค์กร ผู้นำจึงต้องส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรเกิดความผูกพันต่อองค์กรและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นความร่วมมือของครูและบุคลากรในโรงเรียน ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญณัฏฐ์ เพชรรัตน์ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ คงเกลี้ยง (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและระบบการศึกษา ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญกับการกำหนด ทิศทางการพัฒนาโรงเรียนอย่างชัดเจน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในสถานศึกษา ซึ่งช่วยให้เกิดความสามัคคีและการทำงานเป็นทีมภายในโรงเรียน นอกจากนี้ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านภาวะผู้นำและการบริหารเชิงกลยุทธ์ ยังส่งผลให้ผู้บริหารสามารถนำความรู้ และทักษะมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การติดต่อสื่อสาร และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รองลงมา คือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด คือ การมีส่วนร่วม ทั้งนี้เป็น เพราะการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 อยู่ในระดับมากที่สุด เพราะการดำเนินงานของสถานศึกษา ในปัจจุบันเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการประสานความร่วมมือของครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครูจึงต้องมีการ ติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความ ไว้วางใจระหว่างเพื่อนร่วมงานและสามารถกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกันได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความ ร่วมมือและการทำงานเป็นทีมของครู ทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ด้านการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านภาระงานของครูและ ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน จึงทำให้การมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมยังไม่ทั่วถึง แม้ว่าภาพรวมของการทำงานเป็นทีมยังคงอยู่ในระดับมากที่สุดก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พาร์กเกอร์ (Parker, 2001) กล่าวว่า การทำงานเป็นทีม คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความสัมพันธ์และพึ่งพา อาศัยกันในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยสมาชิกในทีมต้องมีการติดต่อสื่อสาร ประสานความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ครูในโรงเรียนมีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และร่วมกัน กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพงษ์ จอมพระ (2564) ศึกษาเรื่อง การบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 1 พบว่า การทำงานเป็นทีมของ ครูในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันทิมา ตีเกะพี (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ที่พบว่าการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีม ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์ ทางบวกในระดับสูง ทั้งนี้เป็นเพราะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ เอื้อต่อความร่วมมือของครูและบุคลากรในสถานศึกษา เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารจัดการองค์กรอย่าง เป็นระบบ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ย่อมส่งผล ให้ครูเกิดความเข้าใจในเป้าหมายขององค์กร มีการสื่อสารและประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพเกิด ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกันเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อภาวะผู้นำ เชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีระดับสูง การทำงานเป็นทีมของครูจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้ทั้ง สองตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญใจ ทิพย์เสภา (2566) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงานเป็นทีมของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยการทำงานเป็นทีมของครู รายด้านทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการทำงานเป็นทีมของครู ด้านความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ รองลงมา คือ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกำหนดกลยุทธ์กับการทำงานเป็นทีมของครู ด้านความชัดเจนในบทบาทและหน้าที่ และคู่ที่มีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยที่สุด คือ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์กับ การทำงานเป็นทีมของครูด้านการสื่อสารที่ดีหรือเปิดเผย

4. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่ใช้ในการพยากรณ์ คือ ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส และด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างชัดเจนและเปิดโอกาสให้ครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง จะช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ และมีความพร้อมในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการสื่อสารที่ดีภายในโรงเรียนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้บริหารให้การสนับสนุน ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน จึงทำให้ครูเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และพร้อมที่จะร่วมมือกันในการทำงานเป็นทีมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ส่งผลให้ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส และด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร สามารถพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูได้ดีที่สุด

4.1 ด้านความคาดหวังและการสร้างโอกาส เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่สามารถกำหนดความคาดหวังในการปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา จะช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน และสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนฤต ศรีทองปลอด (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับปิยนุช อินทรดิบ (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 อีกทั้งยังสอดคล้องกับวารุณี จันทพร (2565) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชลบุรี

4.2 ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารที่สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน เช่น การส่งเสริมความไว้วางใจ การสื่อสารอย่างเปิดเผย

และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน จะช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และมีความพร้อมในการทำงานร่วมกันเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญใจ ทิพย์เสภา (2566) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาณัช เพชรรัตน์ (2567) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ให้กับผู้บริหารเพื่อเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของครู และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดแนวทางหรือแผนปฏิบัติการในการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาและบริบทของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กัญญาณัช เพชรรัตน์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- กันทิมา ตีเกพี. (2565). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- ขวัญใจ ทิพย์เสภา. (2566). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราชเขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จิรประภา อัครบวร. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา อินทโชติ. (2562). *การบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนฤต ศรีทองปลอด. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ธนพงษ์ จอมพระ. (2564). *การบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์.

- นงลักษณ์ ศรีโพธิ์โรจน์. (2564). *ภาวะผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เบญจวรรณ คงเกลี้ยง. (2567). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ปิยบุษ อินทรดิบ. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนสุข พงษ์พัฒน์. (2561). *ภาวะผู้นำและการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วารุณี จันพร. (2565). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2554). *ภาวะผู้นำ: หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิมลศรี ศุภิลวรรณ. (2559). *ภาวะผู้นำและการพัฒนาองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2561). *สถิติประยุกต์สำหรับการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีสุดา กลั่นบุศย์. (2560). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนั่น ชูสกุล. (2558). *ภาวะผู้นำและการบริหารองค์กร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมคิด บางโม. (2563). *องค์กรและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *นโยบายและจุดเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. (2565). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี 2565*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช.
- Burns, J.M. (2006). *Transformational leadership*. New York, NY: Grove Press.
- Parker, G.M. (2001). *Team players and teamwork: New strategies for developing successful collaboration*. 2nd ed. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน
วัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 4

Guidelines for Participatory General Administration based on Iddhipada 4
of Watpratunthayakaram School under the Nakhon Si Thammarat
Primary Educational Service Area Office 4

วิลาสินี สายทองแท้*

Wilasinee Saithongtae

พระครูเขมธรรมโฆสิต

Phrakhrukumthammakosit

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

อภิจิตร ณ นคร

Apichit Na Nakhon

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: wlsnstt34@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 17 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 31 มีนาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 3 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม 2) ศึกษาแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางดังกล่าว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน สำหรับการศึกษาสภาพ และ 5 รูป/คน สำหรับการศึกษาแนวทางรวมทั้งการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมใน 5 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานสำนักงาน กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร กลุ่มงานบริหารอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ กลุ่มงานบริการและกลุ่มงานกิจการนักเรียน ยังมีข้อจำกัดด้านการระดมทุนของบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์และเทคโนโลยีไม่เพียงพอ การประสานงานและการเชื่อมโยงข้อมูลไม่ต่อเนื่อง รวมถึงระบบติดตามและประเมินผลยังไม่เป็นระบบ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการตัดสินใจและการดำเนินงาน 2) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม เป็นการดำเนินงานแบบองค์รวม

โดยบูรณาการทั้ง 5 กลุ่มงานเข้ากับหลักอิทธิบาท 4 ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนจนถึงการรับผลประโยชน์ มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยใช้ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และพัฒนาอย่างยั่งยืน 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

คำสำคัญ: การบริหารงานทั่วไป; การบริหารแบบมีส่วนร่วม; หลักอิทธิบาท 4; โรงเรียนวัดประทุมทายการาม

Abstract

This research aimed to: (1) study the conditions of participatory general administration at Watpratumthayakaram School; (2) develop guidelines for participatory general administration based on the Four Iddhipada principles; and (3) present and evaluate these guidelines. The study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants for the study of existing conditions, and with 5 key informants (monks/participants) for the development of guidelines. In addition, a focus group discussion was conducted with 7 experts to present and evaluate the proposed guidelines. Data were analyzed using inductive analysis.

The conditions of participatory general administration across five functional divisions- namely the administrative office, public relations and journal division, building and landscape management division, service division, and student affairs division-faced several limitations. These included heavy personnel workloads, insufficient budgets, inadequate equipment and technology, discontinuity in coordination and information linkage among divisions, and a lack of systematic monitoring and evaluation. These constraints affected the efficiency of decision-making and overall operations. The guidelines for participatory general administration based on the Four Iddhipada principles at Wat Pratumthayakaram School emphasize a holistic approach. All five divisions are integrated with the Four Iddhipada principles-Chanda (aspiration), Viriya (effort), Citta (attention), and Vimamsa (investigation) throughout every stage, from planning to benefit sharing. The approach aims to enhance participation among all stakeholders and to improve efficiency, transparency, and sustainable development in administration. The results of presenting and evaluating the proposed guidelines indicated that they were appropriate, feasible, and beneficial for application in improving participatory general administration in the school.

Keywords: General Administration; Participatory Administration; Iddhipada IV; Watpratumthayakaram School

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ดังนั้น

ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการศึกษาเพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของตน สำหรับประเทศไทย การศึกษาถือเป็นสิทธิพื้นฐานที่รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชน เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมุ่งพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความก้าวหน้าของประเทศในเวทีโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 1) ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพ มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถปรับตัวเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560: 78)

ภายใต้บริบทดังกล่าว การบริหารจัดการสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนนโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยการบริหารงานของสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งการบริหารงานทั่วไปมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและประสานการดำเนินงานของทุกฝ่ายในสถานศึกษา ทั้งในด้านการให้บริการ การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ และการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556: 33-34) อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษามีได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างหรือกระบวนการเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรโดยรวม (นฤตล มะโนศรี, 2565: 13)

ในบริบทของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดังกล่าว การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอริยบท 4 นับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาการบริหารงาน เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจภายในและการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจและความเต็มใจในการปฏิบัติงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง) จิตตะ (ความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อหน้าที่) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรองและประเมินผลอย่างรอบคอบ) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับกระบวนการบริหารงานสมัยใหม่ ที่เน้นการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การนำหลักอริยบท 4 มาประยุกต์ใช้จึงสามารถส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ และร่วมกันพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาทองสา นาถวิริโย, 2552: 1)

จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม พบว่ายังคงประสบปัญหาในการบริหารงานทั่วไป โดยเฉพาะในมิติของการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่ยังไม่ทั่วถึงและขาดความเป็นระบบ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดของหลักอริยบท 4 กล่าวคือ บุคลากรบางส่วนยังขาดฉันทะในการมีส่วนร่วม ส่งผลให้การวางแผนและการตัดสินใจไม่ครอบคลุมทุกฝ่าย อีกทั้งการดำเนินงานบางด้านยังขาดความต่อเนื่อง อันสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านวิริยะ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการขาดความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่ออย่างต่อเนื่องในบางภารกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตตะ ตลอดจนระบบการสื่อสารและการติดตามประเมินผลที่ยังขาดความชัดเจนและเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านวิมังสา (โรงเรียนวัดประทุมทายการาม, 2567: 5)

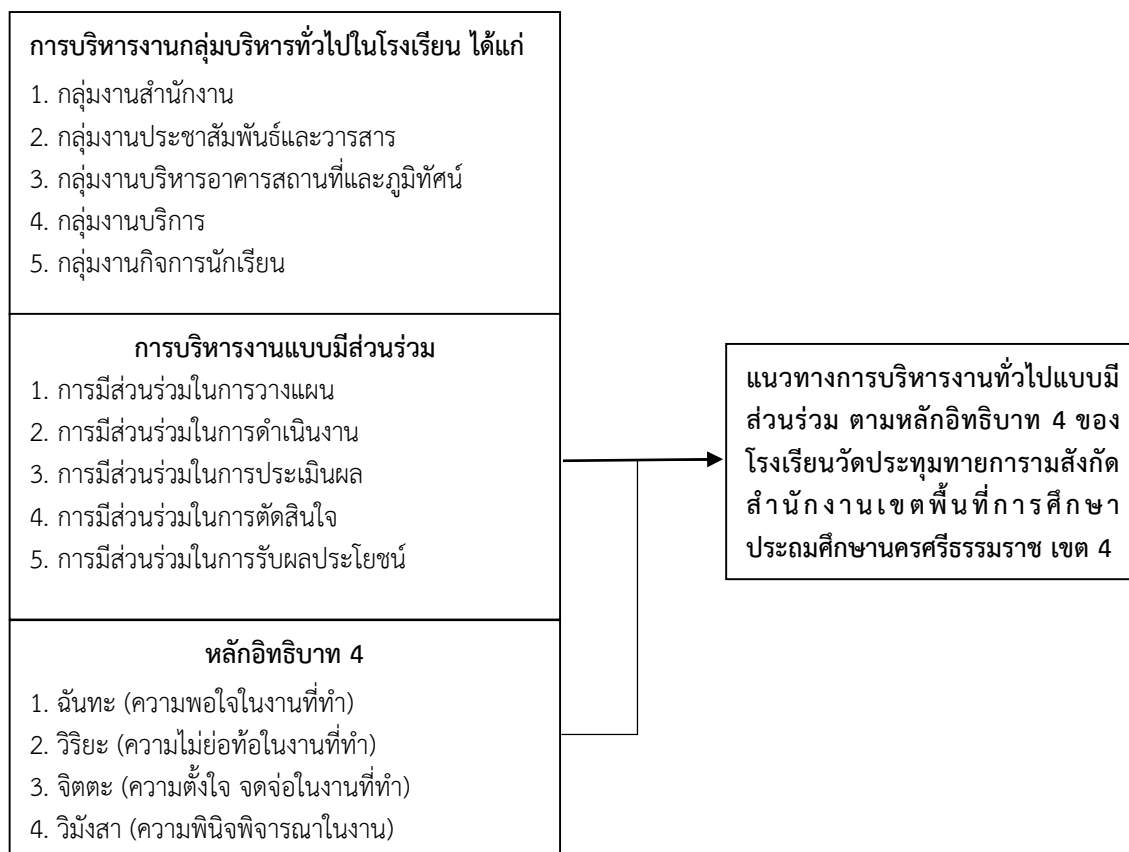

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ยังขาดกลไกในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการ ดำเนินงานและการตัดสินใจลดลง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาแนวทางการบริหารงาน ทั่วไปแบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อเสริมสร้าง แรงจูงใจ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร อันจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงาน ของสถานศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิผล และสอดคล้องกับบริบทของ การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียน วัดประทุมทายการาม
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน คือ ครูโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนที่มีรางวัล Best Practice 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รับผิดชอบการบริหารงานทั่วไป 1 คน ศึกษานิเทศก์ 1 คน หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป 1 คน และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบางฉาง 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนที่มีรางวัล Best Practice 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดคงคาเลียบ 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาที่รับผิดชอบการบริหารงานทั่วไป จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดประทุมทายการาม 1 คน รองผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบางฉาง จำนวน 1 คน และครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานทั่วไป 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. 1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทางสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.2 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียง และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง

5.3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

ศึกษาสภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม พบว่า

1.1) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานสำนักงาน การบริหารงานของกลุ่มงานสำนักงาน มีลักษณะการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล การตัดสินใจ และการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้การบริหารงานมีความเป็นระบบ โปร่งใส และเกิดความร่วมมือภายในองค์กร อย่างไรก็ตามยังควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน รวมถึงการกำหนดเกณฑ์และกลไกการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการบริหารงานในระยะยาว 1.2) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร การบริหารงานประชาสัมพันธ์และวารสารของสถานศึกษามีแนวโน้มการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการบริหาร ส่งผลให้การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่สถานศึกษาและเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาระบบการประเมินผลที่มีลักษณะเชิงสถิติ การกำหนดกลไกการตัดสินใจที่มีความคล่องตัวและการสร้างความเท่าเทียมในการได้รับผลประโยชน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์ 1.3) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ มีการโอกาสให้ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล การตัดสินใจ และการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลให้สภาพแวดล้อมของสถานศึกษามีความสะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย และเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความล่าช้าในการอนุมัติภาระงานของบุคลากร และการมีส่วนร่วมที่ยังไม่ทั่วถึง รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลกับการวางแผนงบประมาณที่ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น สถานศึกษาควรพัฒนาระบบการวางแผนงบประมาณ การสื่อสารภายในองค์กร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการบริหารงานในระยะยาว 1.4) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานบริการ การบริหารงานของกลุ่มงานบริการมีลักษณะการดำเนินงานที่เน้นการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ส่งผลให้การให้บริการด้านโภชนาการ อนามัย และเทคโนโลยีสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและโปร่งใส อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทักษะของบุคลากร ความต่อเนื่องในการติดตามประเมินผล และความชัดเจนของหลักเกณฑ์ในการจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของการบริหารงานบริการในอนาคต 1.5) สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานกิจการนักเรียน มีการเปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการตัดสินใจ ส่งผลให้การติดตาม ดูแล และช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

อีกทั้งยังส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในด้านความเชื่อมโยงของข้อมูล ความทันสมัยของระบบสารสนเทศ ความล่าช้าในการประสานงาน และความไม่ชัดเจนในการสื่อสาร เกี่ยวกับการยกย่องหรือผลตอบแทนของบุคลากร ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น การพัฒนาระบบสารสนเทศและกลไกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีความยั่งยืน

2. การศึกษาแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

การบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม พบว่า 1) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานสำนักงาน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 กล่าวคือ ใช้ฉันทะในการเสริมสร้างความพึงพอใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ใช้วิริยะในการส่งเสริมความเพียรพยายามและความรับผิดชอบ ใช้จิตตะในการเน้นความเอาใจใส่ ความรอบคอบ และความถูกต้องของงาน และใช้วิมังสาในการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และปรับปรุงงานโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ 2) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร มีการประยุกต์ใช้ฉันทะเพื่อสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจในการสื่อสารองค์กร ใช้วิริยะเพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และใช้วิมังสาในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและประเมินผล การสื่อสาร เพื่อพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สถานศึกษา 3) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานบริหารอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ เน้นการประยุกต์ใช้วิริยะในการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ใช้จิตตะในการเอาใจใส่ต่อความปลอดภัย ความเป็นระเบียบ และความเหมาะสมของพื้นที่ และใช้วิมังสา ในการวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ 4) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานบริการ มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยใช้ฉันทะในการสร้างจิตบริการที่ดี ใช้วิริยะในการพัฒนางานบริการอย่างต่อเนื่อง ใช้จิตตะในการใส่ใจต่อผู้รับบริการ และใช้วิมังสาในการประเมินและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ ส่งผลให้การให้บริการมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม 5) แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมกลุ่มงานกิจการนักเรียน มีการประยุกต์ใช้ฉันทะในการส่งเสริมความตั้งใจ ในการพัฒนาผู้เรียน ใช้จิตตะในการเอาใจใส่ต่อข้อมูลและความเป็นอยู่ของนักเรียน และใช้วิมังสาในการพิจารณาอย่างรอบคอบและเป็นธรรม ในการดำเนินงาน ส่งผลให้การบริหารงานมีความโปร่งใส เป็นธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

การนำเสนอร่างแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบของ การบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การบริหารงานทั่วไปจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มงานสำนักงาน 2) กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร 3) กลุ่มงานบริหารอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ 4) กลุ่มงานบริการ และ 5) กลุ่มงานกิจการนักเรียน สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไป มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมี

ส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และได้บูรณาการหลักการทำงานไว้ 4 ประการตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ (ความพอใจในงานที่ทำ) 2) วิริยะ (ความไม่ย่อท้อในงานที่ทำ) 3) จิตตะ (ความตั้งใจ จดจ่อในงานที่ทำ) และ 4) วิมังสา (ความพินิจพิจารณาในงาน)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

การบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษาในทุกกลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานสำนักงาน กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร กลุ่มงานอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ กลุ่มงานบริการ และกลุ่มงานกิจการนักเรียน มีลักษณะการดำเนินงานที่มุ่งเปิดโอกาสให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การตัดสินใจ การประเมินผล ตลอดจนการรับผลประโยชน์ร่วมกัน อันส่งผลให้การบริหารงานมีความเป็นระบบ มีความโปร่งใส และเอื้อต่อการสร้างความร่วมมือภายในองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาในเชิงลึกพบว่า แม้การดำเนินงานจะมีลักษณะของการมีส่วนร่วม แต่ยังคงมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารงาน ได้แก่ ข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลสารสนเทศที่ยังไม่เป็นปัจจุบันและไม่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ยังไม่ครอบคลุม งบประมาณที่ไม่เพียงพอ ตลอดจนกลไกการติดตามและประเมินผลที่ยังขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าการสื่อสารภายในองค์กรยังขาดความชัดเจนและเป็นเอกภาพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการมีส่วนร่วม และความยั่งยืนของการบริหารงานโดยรวม ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมิได้ขึ้นอยู่กับเพียงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเท่านั้น หากแต่ จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพควบคู่กันไป เพื่อให้การมีส่วนร่วมเกิดผลอย่างแท้จริงและนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทักษิณ ประชามอญ (2560) ที่พบว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมยังประสบข้อจำกัดด้านความเข้าใจของบุคลากรและการขาดเครื่องมือที่เหมาะสมในการดำเนินงาน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมไม่สามารถพัฒนาไปสู่ระดับที่มีประสิทธิผลสูงสุด ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ ชมพูนุท คำธรา (2566) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา โดยเน้นความสำคัญของการพัฒนาระบบสารสนเทศ การเสริมสร้างกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยยกระดับการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

2. แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการตามหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารงานทั่วไป จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มงานสำนักงาน 2) กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร 3) กลุ่มงานบริหารอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ 4) กลุ่มงานบริการ และ 5) กลุ่มงานกิจการนักเรียน สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไป มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วม

ในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และได้กำหนดหลักการทำงานไว้ 4 ประการตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ (ความพอใจในงานที่ทำ) 2) วิริยะ (ความไม่ย่อท้อในงานที่ทำ) 3) จิตตะ (ความตั้งใจ จดจ่อในงานที่ทำ) 4) วิมังสา (ความพินิจพิจารณาในงาน) ซึ่งแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม มีการบูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการคิดวิเคราะห์ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้การบริหารจัดการมีความเป็นระบบ โปร่งใส และเกิดความร่วมมือของบุคลากรในองค์กร อันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระกิตติารักษ์ กิตติวุฑโฒ (วิไลวงศ์) (2560) ที่ได้ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนมัธยมสงฆ์ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความเสียสละ และความเพียรในการพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิผล

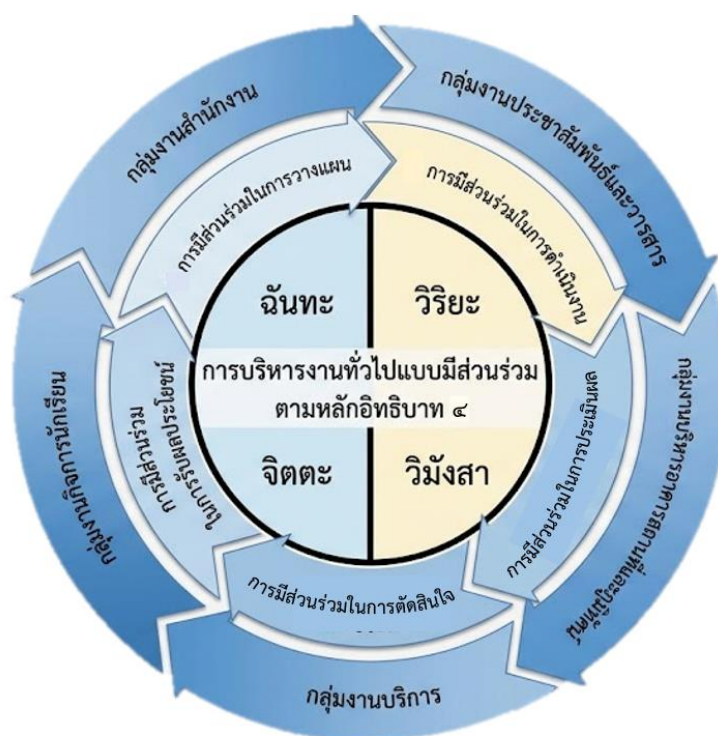
3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม

แนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการามเป็นรูปแบบการบริหารที่มุ่งบูรณาการหลักการมีส่วนร่วมเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โดยครอบคลุมการดำเนินงานใน 5 กลุ่มงานหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มงานสำนักงาน 2) กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และวารสาร 3) กลุ่มงานบริหารอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ 4) กลุ่มงานบริการ และ 5) กลุ่มงานกิจการนักเรียน ทั้งนี้ การบริหารงานดังกล่าวเปิดโอกาสให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อันเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบร่วม และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าวได้มีการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) จิตตะ (ความเอาใจใส่และจดจ่อในงาน) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ) เข้ากับกระบวนการบริหารในทุกมิติ ซึ่งส่งผลให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจภายใน มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และสามารถพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ผลการประเมินแนวทางดังกล่าวโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ในระดับสูง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการออกแบบแนวทางที่เชื่อมโยงระหว่าง “มิติของการมีส่วนร่วม” กับ “มิติของการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมการทำงาน” ผ่านหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และทักษะการคิดวิเคราะห์ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน มีความรับผิดชอบร่วม และสามารถขับเคลื่อนการบริหารงานของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ข้อค้นพบบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิฑูรย์ วิวฑฒนเมธี (จันทร์เต็ม) (2561) ที่พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาสามารถเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเอาใจใส่ และการพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยุทธนา ลำเลิศ (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การประเมินผล และการตัดสินใจ เป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพ

การบริหารงานทั่วไป อีกทั้งยังช่วยให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ดังนั้น จากการสังเคราะห์แนวทางและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นรูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสมและมีศักยภาพในการนำไปใช้พัฒนาสถานศึกษา โดยเฉพาะในบริบทที่ต้องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษาในภาพรวม

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาแนวทางวิธีการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนวัดประทุมทายการาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1) สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย
- 1.2) สถานศึกษาควรสนับสนุนระบบบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะด้านงบประมาณและทรัพยากร เพื่อสร้างธรรมาภิบาลในสถานศึกษา
- 1.3) สถานศึกษาควรกำหนดให้มีการประเมินผลการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของระบบประกันคุณภาพการศึกษา

1.4) ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูด้านภาวะผู้นำเชิงมีส่วนร่วม เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารงานทั่วไป แบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4

2.2) ควรศึกษาเรื่องบทบาทภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ในการขับเคลื่อนการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วม

2.3) ควรศึกษาวิจัยเชิงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษาขนาดต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างตามบริบท

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ชมพูนุท คำธรา. (2566). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานบริหารทั่วไปของโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- ทักษิณ ประชามอญ. (2560). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- นฤตล มะโนศรี. (2565). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาสหวิทยาเขตหลักเมืองเลย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระกิตติาร กิตติวุฑโฒ (วิไลวงศ์). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระมหาทองสา นาถวิริโย. (2552). การศึกษาวิเคราะห์หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงาน. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- พระมหาวิวัฒน์ วิฑฒนเมธี (จันทร์เต็ม). (2561). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- ยุทธนา ถ้ำเลิศ. (2565). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*.
- โรงเรียนวัดประทุมทายการาม. (2567). *รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567*. นครศรีธรรมราช: โรงเรียนวัดประทุมทายการามนครศรีธรรมราช. (อัสสำเนา)

การประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4

Evaluation of Local Cuisine to Global Platform, Watsamosorn School,
Nakhon Sri Thammarat Primary Educational
Service Area Office 4

หงษ์รัตน์ หมวดพล*

Hongrat Muadpol

รัฐพร กลิ่นมาลี

Rattaporn Klinmalee

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์

Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: hongrat9656@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 21 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 18 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 23 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โรงเรียนวัดสโสมร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 โดยใช้รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในการเรียน โครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียนโรงเรียนวัดสโสมร 2) เพื่อประเมินด้านการจัดการเรียนการสอน โครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมร 3) เพื่อประเมินด้านสถาบันโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โรงเรียนวัดสโสมร กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 9 คน ครูผู้สอนของโรงเรียนวัดสโสมรจำนวน 11 คน นักเรียนโรงเรียนวัดสโสมรระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 39 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 80 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบวัดด้านพุทธิพิสัย แบบวัดจิตพิสัย แบบวัดทักษะพิสัย แบบบันทึกคะแนน แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ได้ค่า IOC 1.00 ทุกข้อคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจง ความถี่ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและ บรรยายพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1. ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่า 1) ด้านพุทธิพิสัยนักเรียนส่วนใหญ่ มีผลประเมินด้านพุทธิพิสัยอยู่ในระดับดีมาก 2) ด้านจิตพิสัยผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับดี และ 3) ด้านทักษะพิสัย นักเรียนส่วนใหญ่ อยู่ในระดับดี ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน 2. ด้านการจัดการเรียน การสอน พบว่า 1) การจัดระบบ 2) เนื้อหา 3) วิธีการ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก 5) งบประมาณ มีผลการประเมิน รวมอยู่ในระดับดีมาก ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน 3. ด้านสถาบัน พบว่า 1) ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง

และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการในระดับสูง 2) นักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม การเข้าร่วมแข่งขัน และต้องการให้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น ครูมีความสนใจพัฒนาตนเองผ่านการอบรมและการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนผู้ปกครองและชุมชนให้ความสนใจติดตามผล และความก้าวหน้าของโครงการอย่างสม่ำเสมอ 3) โครงการได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน 4) โครงการได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนจากผู้บริหารในด้านนโยบายและงบประมาณ ครูให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ ชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่นสนับสนุนองค์ความรู้และวัตถุดิบ ผู้ปกครองให้กำลังใจและติดตามผลอย่างใกล้ชิด และ 5) โครงการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ดำเนินกิจกรรม ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้โครงการมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: อาหารพื้นถิ่น; การประเมินโครงการ; รูปแบบการประเมินแฮมมอนด์

Abstract

This research article aimed to evaluate the Local Cuisine to Global Project of Wat Samosorn School under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 4, using Hammond's evaluation model. The evaluation focused on three aspects: 1) students' learning behaviors, 2) instructional management, and 3) institutional aspects. The target group consisted of 80 participants, including 1 school administrator, 9 school board committee members, 11 teachers, 39 students in Grades 4–6, and 20 parents. The research instruments included cognitive domain tests, affective domain assessments, psychomotor domain assessments, score recording forms, questionnaires, and interviews. All items had an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 1.00. Quantitative data were analyzed using frequency, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis and descriptive interpretation.

The results revealed that: 1. In terms of learning behaviors: 1) Most students achieved a very good level in the cognitive domain 2) An overall good level in the affective domain and 3) A good level in the psychomotor domain which met the evaluation criteria. 2. In terms of instructional management, the overall evaluation of system organization, content, teaching methods, facilities, and budget was at a high level, meeting the evaluation criteria. 3. In terms of institutional aspects, administrators, teachers, students, parents, and school committee members expressed high satisfaction with the project. Students showed continuous interest and enthusiasm in participating in activities. Teachers demonstrated professional development, while parents and the community closely followed the project's progress. The project was widely accepted and strongly supported by all sectors. Moreover, it encouraged participation from all stakeholders in planning, implementation, evaluation, and improvement processes, resulting in a strong and sustainable project.

Keywords: Local cuisine; Project evaluation; Hammond's evaluation model

บทนำ

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า องค์ความรู้มากมายมหาศาลกำลังถูกสร้างขึ้นและหล่อหลอมไปสู่ทุกสังคมทั่วโลกอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน เกิดผลกระทบอย่างมากมายต่อสภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนทุกระดับ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติที่หากไม่ได้รับการดูแลและจัดการที่เหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความสูญเสียกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องดำเนินการเพื่อเตรียมคนไปเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึงในยุคใหม่ต้องมีทักษะสูงในการเรียนรู้และการปรับตัว (วิจารณ์ พานิช 2554: 18) ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญของทักษะที่เด็กและเยาวชนจะต้องมีและได้รับการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ คือ ทักษะการเรียนรู้และการคิด ซึ่งได้แก่การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร ทักษะการสร้างสรรค์และผลิตนวัตกรรม ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการเรียนรู้ตามบริบท ทักษะพื้นฐานด้านข้อมูลและสื่อ และทักษะชีวิต ได้แก่ ความเป็นผู้นำ ความมีจริยธรรม การรู้จักรับผิดชอบ ความสามารถในการปรับตัว การรู้จักเพิ่มพูนประสิทธิภาพของตนเอง ความสามารถในการชี้แนะตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม ทักษะเหล่านี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นทักษะที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต ทักษะชีวิตมีความสำคัญต่อเยาวชน นอกจากนี้การพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดสมรรถนะต่างๆ ในการพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งหนึ่งในสมรรถนะดังกล่าว คือ สมรรถนะในการใช้ทักษะชีวิต ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้วัยรุ่นสามารถนำความรู้ในเรื่องต่างๆ มาเชื่อมโยงกับทัศนคติ ผ่านการคิดวิเคราะห์ไตร่ตรองถึงผลที่จะเกิดขึ้นและตัดสินใจปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสมได้ ซึ่งจำเป็นอย่างมากในเรื่องของการดูแลสุขภาพ การป้องกันการติดเชื้อ HIV ยาเสพติด การท้องไม่พร้อม ความปลอดภัย คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ ทำให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และรับมือกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ สามารถปรับตัวและมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้องในการที่จะเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนจำเป็นต้องมี ทั้งนี้เพราะตั้งแต่มนุษย์เกิดมาจะต้องได้รับการหล่อหลอม โดยกระบวนการตามธรรมชาติและกระบวนการทางสังคมเป็นปฏิริยาต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ระหว่างที่ผ่านกระบวนการเหล่านั้น ซึ่งต้องประสบกับแรงกดดันและแรงกระทบภายนอกจากเพื่อน ครอบครัว ชนบประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ คนที่สามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้ในสังคม อย่างปกติสุขและไม่กลายเป็นคนเจ้าปัญหา ต้องสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นให้ได้อย่างสมดุล โดยอาศัยทักษะชีวิตที่ต้องผ่านกระบวนการฝึกฝน (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ 2552: 1-3) การเรียนรู้ทักษะชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อให้อยู่ร่วมกับความเสี่ยงและความท้าทายในยุคปัจจุบันได้ รวมถึงยังทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวกและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เพราะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตเป็นกระบวนการและการพัฒนาความสามารถที่จำเป็น มีเนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและใช้เทคนิค และกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้วยเหตุผลนี้หลักสูตรการศึกษาของประเทศไทย จึงได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องความสามารถโดยได้ระบุความสามารถสำคัญ 5 ประการ ซึ่งคาดหวังว่านักเรียนทุกคนจะได้รับ ได้แก่ 1) ความสามารถทางการสื่อสาร 2) ความสามารถทางการคิด 3) ความสามารถทางการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการนำทักษะชีวิตไปปรับใช้และ 5) ความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะทำให้

ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ไขปัญหา และการทำงานเป็นทีม รวมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้นอกห้องเรียนให้กับเด็กได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) การพัฒนาและเสริมสร้าง ทักษะชีวิตเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและเยาวชนเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเสริมสร้างทักษะชีวิตให้มากที่สุด อันได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ต่อไป ทั้งนี้จึงได้กำหนดทักษะที่สำคัญที่จะสร้างและพัฒนาเป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อม สำหรับอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตัวเองและผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และองค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 7)

โรงเรียนวัดสโสมสร อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนมีสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทักษะชีวิตที่แตกต่างกัน พื้นที่บริเวณโรงเรียนมี ภูมิประเทศติดทะเล ทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง จึงจัดการเรียนการสอนการทำอาหารพื้นถิ่นใต้ปลาแห้งขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนมีทักษะอาชีพติดตัว สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีพื้นฐานการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโรงเรียนวัดสโสมสร ได้รับรางวัล ชนะเลิศอันดับ 1 ในการแข่งขันศิลปหัตถกรรม ครั้งที่ 71 ระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ปีการศึกษา 2566 และประสบผลสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์

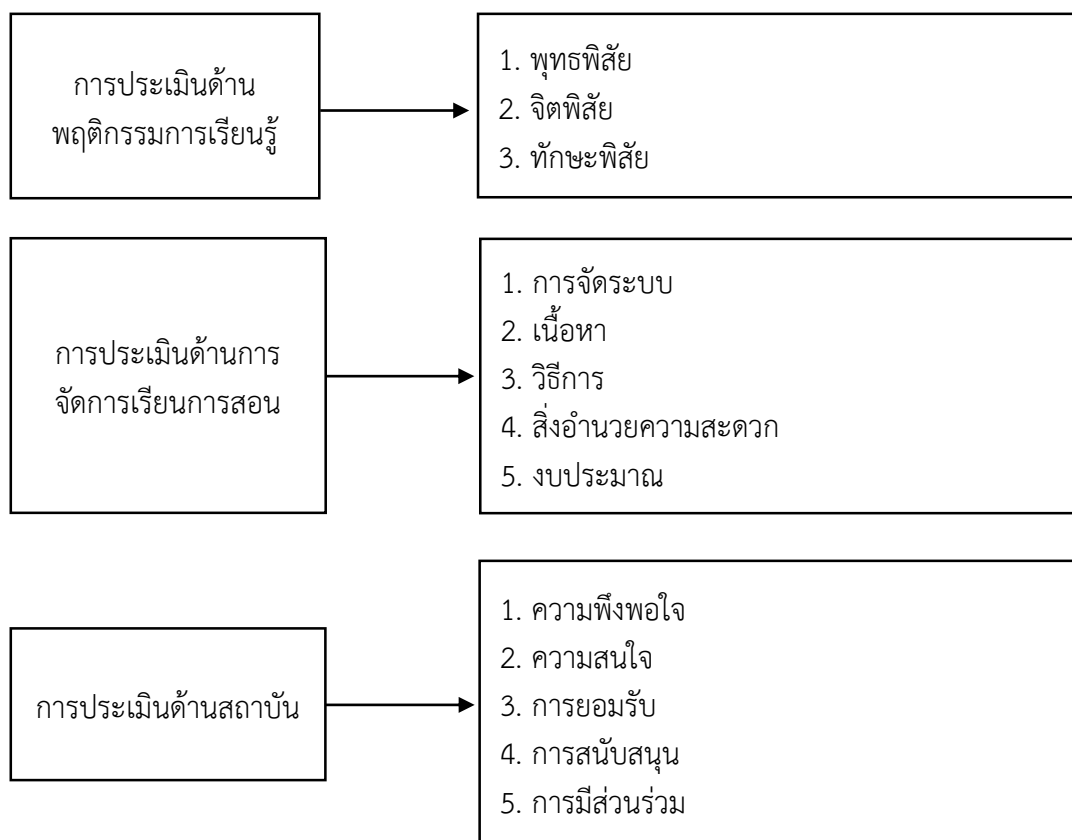
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการประเมินโครงการดังกล่าว โดยใช้รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) ของ Robert Hammond ในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านการสอน และด้านสถาบัน เพื่อให้ทราบข้อมูลการดำเนินการแต่ละขั้นตอน จุดเด่น จุดด้อย ความเห็นและความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาในปีการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียนโรงเรียนวัดสโสมสร
2. เพื่อประเมินด้านการจัดการเรียนการสอนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสร
3. เพื่อประเมินด้านสถาบันโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โรงเรียนวัดสโสมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 โดยผู้ประเมินใช้รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) เป็นรูปแบบที่เน้นประเมินหลักสูตร ซึ่งโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล ดำเนินการตามหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนวัดสโสมสร รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ 2) การประเมินด้านการจัดการเรียนการสอน และ 3) การประเมินด้านสถาบัน โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการประเมินโครงการไว้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสรและเอกสารเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อทำการประเมินโครงการ 2) สร้างเครื่องมือเพื่อนำไปประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ สร้างแบบทดสอบเพื่อประเมินพุทธิพิสัย โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการพิจารณาของกรรมการที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับข้อคำถาม/คำตอบ ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ข้อที่ไม่เข้าเกณฑ์นำมาปรับปรุงแก้ไข วิเคราะห์ค่าความยาก (Difficulty index) และค่าอำนาจจำแนก(Discrimination index) โดยนำผลวิเคราะห์จากปีการศึกษาที่แล้วมาหาค่าความยากและหาค่าอำนาจจำแนก เลือกข้อสอบที่มีค่าความยากระหว่าง 0.20-0.80 และข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป คัดเลือกข้อสอบที่เข้าเกณฑ์ ส่วนข้อที่ไม่เข้าเกณฑ์ตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไข

สร้างแบบวัดจิตพิสัยการเรียนรู้สมุนไพรรอไต่ปลาแห้ง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ผู้วิจัยนำแบบวัดจิตพิสัยที่สร้างขึ้นไปให้กรรมการที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำของที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ นำแบบวัดจิตพิสัยที่ผ่านการพิจารณาของกรรมการที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระไป

หาความตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง ระหว่างประเด็นประเมินกับข้อคำถาม/คำตอบ และนำข้อมูลได้คำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ข้อใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า .60 ตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไขใหม่ นำแบบวัดจิตพิสัย ไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยง(Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ของครอนบาค (Cronbach) นำมาวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบวัดจิตพิสัยทั้งฉบับ เท่ากับ .88

สร้างแบบวัดทักษะพิสัยการเรียนรู้สมุนไพรโตปลาแห้ง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 นำโครงสร้างแบบวัดทักษะปฏิบัติที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษากรรมการที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ นำโครงสร้างแบบวัดทักษะปฏิบัติที่ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและเพิ่มเติม รายละเอียด ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ความสอดคล้องระหว่างทักษะที่จะประเมินกับพฤติกรรมตามองค์ประกอบของทักษะการทำสมุนไพรโตปลาแห้งและนำมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดเลือกพฤติกรรมตามองค์ประกอบของทักษะการทำสมุนไพรโตปลาแห้งที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป พฤติกรรม ตามองค์ประกอบที่ไม่เข้าเกณฑ์นำมาปรับปรุงแก้ไข และทำการบันทึกคะแนนในแบบบันทึกคะแนน

2. เก็บข้อมูลการประเมินด้านการจัดการเรียนการสอนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โดยการให้ทำแบบสอบถาม ผู้ทำแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ด้วยการเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 80 คน หลังจากเก็บข้อมูลการสอบถามได้ทำการคำนวณหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

3. เก็บข้อมูลการประเมินด้านสถาบันในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง ด้วยการเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 80 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ผลการประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียนโรงเรียนวัดสโสมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ตารางที่ 1 ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียนโรงเรียนวัดสโสมสร

ร้อยละ	ระดับ	ช่วงคะแนน	n	ร้อยละ
ตั้งแต่ 80 ขึ้นไป	ดีมาก	8-10	13	33.33
70-79	ดี	7-7.9	8	20.52
60-69	ปานกลาง	6-6.9	10	25.64
50-59	พอใช้	5-5.9	5	12.82
ต่ำกว่า 50	ปรับปรุง	ต่ำกว่า 5 คะแนน	3	7.69
รวม			39	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนมีผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 33.33 รองลงมา มีผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 25.64 ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 20.52 ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยอยู่ในระดับพอใช้ ร้อยละ 12.82 และมีผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ต้องปรับปรุง ร้อยละ 7.69

ตารางที่ 2 ผลการประเมินด้านจิตพิสัยของนักเรียนในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียน โรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ข้อที่	ข้อคำถาม	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
1	นักเรียนตั้งใจทำงาน	4.10	0.72	เห็นด้วยในระดับมาก
2	นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.08	0.74	เห็นด้วยในระดับมาก
3	นักเรียนร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่น	3.67	0.70	เห็นด้วยในระดับมาก
4	นักเรียนมีความรับผิดชอบ	3.69	0.61	เห็นด้วยในระดับมาก
5	นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการทำสมุนไพรโตปลาแห้ง	4.53	0.50	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.01	0.65	เห็นด้วยในระดับมาก

จากตารางที่ 2 พบว่าโดยรวมนักเรียนมีจิตพิสัยในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$) โดยในรายชื่อนักเรียนมีเจตคติที่ดีในการทำสมุนไพรโตปลาแห้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนักเรียนตั้งใจทำงาน นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นักเรียนร่วมมือและประสานงานกับผู้อื่นและนักเรียนมีความรับผิดชอบอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 ผลการประเมินด้านทักษะพิสัยของนักเรียนในการเรียนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของนักเรียนโรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ร้อยละ	ระดับ	ช่วงคะแนน	n	ร้อยละ
ร้อยละ 80 ขึ้นไป	ดีมาก	80-100	9	23.08
70-79	ดี	70-79	12	30.77
60-69	ปานกลาง	60-69	8	20.51
50-59	พอใช้	5-5.9	5	12.82
ต่ำกว่า 50	ปรับปรุง	ต่ำกว่า 5 คะแนน	3	7.69
รวม	39	100		

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะในการเรียนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลในระดับ ดี คือ ร้อยละ 30.77 รองลงมา คือ มีทักษะในการเรียนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับ ดีมาก คือ ร้อยละ 23.08 มีทักษะในการเรียนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับปานกลาง คือ ร้อยละ 20.51 มีทักษะในการเรียนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับพอใช้ คือ ร้อยละ 12.82 และมีทักษะในการเรียนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับปรับปรุง คือ ร้อยละ 7.69

2) ผลการประเมินด้านการจัดการเรียนการสอนโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n=80)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	42	52.50
หญิง	38	47.50
รวม	80	100
อายุ		
ไม่เกิน 30 ปี	45	56.25
31-40 ปี	18	22.50
41-50 ปี	14	17.50
51-60 ปี	2	2.50
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	1	1.25
รวม	80	100
ระดับการศึกษา		
ชั้นประถมศึกษา	52	65
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	10	12.5
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	7	8.75
ปริญญาตรี	9	11.25
สูงกว่าปริญญาตรี	2	2.5
รวม	80	100
สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม		
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	1	1.25
ครู	11	13.75
กรรมการสถานศึกษา	9	11.25
ผู้ปกครอง	20	25
นักเรียน	39	48.75
รวม	80	100

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 52.50 และอยู่ในช่วงอายุไม่เกิน 30 ปี ร้อยละ 56.25 ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาร้อยละ 65 และสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนร้อยละ 48.75

ตารางที่ 5 ผลการประเมินด้านการจัดการเรียนการสอนในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลของโรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
การจัดระบบ			
1. ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมในโครงการ	3.44	0.86	ปานกลาง
2. ลักษณะการจัดกิจกรรมในโครงการ	3.71	0.79	มาก
เนื้อหา			
1. สารการเรียนรู้จากกิจกรรมในโครงการ	3.71	0.73	มาก
2. สัดส่วนระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ	4.09	0.67	มาก
วิธีการ			
1. กระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.30	0.64	มาก
2. ครูส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติและทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน	4.57	0.49	มากที่สุด
สิ่งอำนวยความสะดวก			
1. ความเหมาะสมของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.20	0.73	มาก
2. ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้	4.23	0.42	มาก
งบประมาณ			
1. โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ในโครงการ	3.64	0.71	มาก
2. โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ในโครงการ	3.64	0.71	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่าในภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) โดยในรายการ ครูส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติและทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ในรายการ ลักษณะการจัดกิจกรรมในโครงการ สารการเรียนรู้จากกิจกรรมในโครงการ สัดส่วนระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ กระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ความเหมาะสมของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ความเพียงพอของวัสดุ อุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการเรียนรู้ในโครงการ และโรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์อย่างเพียงพอ มีระดับคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และในรายการ ช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมในโครงการ มีระดับคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการประเมินด้านสถาบันโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับด้านสถาบัน ด้วยคำถามปลายเปิดปะข้อเสนอแนะต่างๆ เกี่ยวกับโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา มีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการโครงการในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการวางแผนที่เป็นระบบ งบประมาณที่เพียงพอ โปร่งใส และการดำเนินงานที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมและเห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ขณะที่ผู้ปกครองและกรรมการสถานศึกษามีความมั่นใจในระบบบริหารจัดการของโรงเรียนสรุปได้ว่า

โครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลไม่เพียงส่งเสริมทักษะอาชีพและความรู้ด้านอาหารพื้นถิ่นของนักเรียน แต่ยังช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาชุมชน การทำงานร่วมกัน และทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญและเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมจากการดำเนินโครงการ

2. นักเรียนมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม การเข้าร่วมแข่งขัน และการต้องการให้มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น ครูมีความสนใจพัฒนาตนเองผ่านการอบรมและการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น ส่วนผู้ปกครองและชุมชนให้ความสนใจติดตามผลและความก้าวหน้าของโครงการอย่างสม่ำเสมอ

3. โครงการได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน ทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน โดยมองว่าเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญา และส่งเสริมทักษะอาชีพ นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในอาหารพื้นถิ่น ขณะที่ชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษามองว่าโครงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถานศึกษา

4. โครงการได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนจากผู้บริหารในด้านนโยบายและงบประมาณ ครูให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ ชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่นสนับสนุนองค์ความรู้และวัตถุดิบ ผู้ปกครองให้กำลังใจและติดตามผลอย่างใกล้ชิด แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือแบบบูรณาการ

5. โครงการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ดำเนินกิจกรรม ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง การนำเสนอ และการสะท้อนความคิดเห็น ครูร่วมกันวางแผนและพัฒนาแผนการสอน ชุมชนเข้ามาถ่ายทอดความรู้ และคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการกำกับติดตาม ส่งผลให้โครงการมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

จากผลการประเมินด้านสถาบัน พบว่าโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลได้รับความพึงพอใจจากผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาในระดับสูง โดยเห็นว่ามีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และเหมาะสม นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โครงการได้รับการยอมรับว่าเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และส่งเสริมความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ องค์ความรู้ และทรัพยากร ตลอดจนเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน ดำเนินงาน ประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา ส่งผลให้โครงการมีความเข้มแข็งและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลโรงเรียนวัดสโสมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลการประเมินทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โครงการที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่น ซึ่งการที่นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดเจตคติที่ดีต่ออาหารพื้นถิ่น และยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความรับผิดชอบ และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกับสังคม สอดคล้องกับสิริปัทมา ตูลวานิช (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องอาหารพื้นบ้านจังหวัดน่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านหนองรังมิตรภาพที่ 107 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง อาหารพื้นบ้านจังหวัดน่าน ประกอบด้วย 8 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอาหารพื้นบ้าน วัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร 1) วัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร 2) การทำแกงส้มเมือง การทำ

แก่งแค่งเมือง การทำสำมะเขือ การห่อนึ่งแอ็บ และนำเสนอผลงานของนักเรียน ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสมในระดับมาก นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านตามเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ คิดเป็นร้อยละ 87.00 ด้านทักษะการปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 87.20 ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อยู่ในระดับดีเยี่ยมและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด และอรพิน ทองดี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนมกง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนมกง ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนา 7 ขั้นตอน คือ (1) การสำรวจความต้องการ (2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (3) การเลือกเนื้อหา (4) การจัดเนื้อหา (5) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (6) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และ (7) การประเมินผลและวิธีการประเมินผล และได้หลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ (1) หลักการ (2) จุดมุ่งหมาย (3) โครงสร้าง (4) ขอบข่ายเนื้อหา (5) เวลาเรียน (6) แผนการจัดการเรียนรู้ (7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ (8) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2) ผลการวัดความรู้เกี่ยวกับการทำขนมกง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้ หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ทักษะการทำขนมกงของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และ 4) เจตคติของนักเรียนต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำขนมกง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง อีกทั้งยังตอบสนองต่อแนวทางการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะ Active Learning ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hammond ที่การประเมินต้องคำนึงถึงคุณค่าเชิงพฤติกรรมและผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นหลัก สอดคล้องกับพิมพ์สมัย ราชโยธา (2552) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือประเมินการจัดการเรียนรู้ก็หาवलเลย์บอลและเพื่อประเมินการจัดการเรียนรู้ก็หาवलเลย์บอล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 โดยใช้รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) ผลการวิจัยพบว่า มิติด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่าด้านการจัดระบบ การจัดนักเรียน ด้านสาระการเรียนรู้และด้านกระบวนการที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

3. ด้านสถาบัน พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนโครงการอย่างเป็นระบบ และมีการประเมินผลเพื่อนำไปปรับปรุงต่อเนื่อง ทำให้โครงการมีความเชื่อมโยงกับชุมชน ผ่านการตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ร่วมกับการเรียนรู้ในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และยังช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของอาหารพื้นถิ่นในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับเยาวลักษณ์ เกสรเกศรา (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน โรงเรียนบ้านหมากหัววัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน จำแนกออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านหลักสูตร (3) ด้านการจัดการเรียนรู้ (4) ด้านการทำโครงการตามแผนปฏิบัติการ (5) ด้านการวัดและประเมินผล (6) ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และ (7) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 2) รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนที่สร้างขึ้นมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมทักษะชีวิต

และอาชีพ ของนักเรียน (4) พฤติกรรมบ่งชี้ทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน (5) กระบวนการบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน (6) การประเมินผลและ (7) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า มีเหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบบริหารที่สร้างขึ้นมีประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน ส่วนที่ 3 การนำคู่มือการใช้รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนไปปฏิบัติผลการประเมินคู่มือการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองการใช้รูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียน พบว่า (1) ผลการประเมินทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบมีผลประเมินในระดับดีขึ้นไปสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ (2) ผลการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (3) ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (4) ผลการสอบถามความพึงพอใจของครูที่มีต่อคู่มือการใช้รูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับพิมพ์สมัย ราชโยธา (2552) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือประเมินการจัดการเรียนรู้กีฬาวอลเลย์บอล และเพื่อประเมินการจัดการเรียนรู้กีฬาวอลเลย์บอล ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 โดยใช้รูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Hammond) ผลการวิจัยพบว่า มิติด้านสถาบัน พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้และด้านการคิดค้นเทคนิควิธีการ นวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ กีฬาวอลเลย์บอลอยู่ในระดับดี ผ่านเกณฑ์การประเมิน ส่วนด้านการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมี ความรู้ ทักษะและประสบการณ์เกี่ยวกับกีฬาวอลเลย์บอลอยู่ในระดับปานกลาง ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

โดยภาพรวม โครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากลไม่เพียงแต่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้และทักษะด้านอาหาร แต่ยังช่วยสร้างเจตคติที่ดี พัฒนาทักษะชีวิต และปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก และการมีจิตสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องเวลาเรียนที่ไม่เพียงพอเป็นข้อจำกัดสำคัญ ซึ่งควรได้รับการวางแผนปรับปรุงในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการประเมินโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โรงเรียนวัดสโมสร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการประเมินไปใช้

1.1 ผลจากการประเมินด้านพฤติกรรมการเรียนรู้เนื่องจากนักเรียนมีผลการประเมินในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก จึงควรนำแนวทางการเรียนรู้จากโครงการนี้ไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยเฉพาะในรูปแบบ “การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Experiential Learning)” และ “การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning)” เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในเวลาเดียวกัน อีกทั้งควรจัดให้มีการนำเสนอผลงานของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างแรงจูงใจและเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง

1.2 นำผลการประเมินด้านการจัดการเรียนการสอน ในรายการ ครูส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติและทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียน มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระหรือโครงการอื่นๆ ต่อไป โดยทางโรงเรียนอาจจัดทำเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้

ทางวิชาชีพ (PLC)” ให้ครูได้แลกเปลี่ยนวิธีการสอนที่ส่งเสริมทักษะปฏิบัติและทัศนคติที่ดีของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

1.3 ผลจากการประเมินด้านสถาบัน พบว่ามีการวางแผนโครงการ วัตถุประสงค์ งบประมาณ การดูแลติดตามและสัมพันธ์ชุมชนได้เป็นอย่างดี โรงเรียนควรจัดทำ “คู่มือแนวทางการบริหารโครงการ” โดยอ้างอิงกระบวนการจากโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล ซึ่งมีการกำหนดระยะเวลา งบประมาณ และ วัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้โครงการอื่นๆ ภายในโรงเรียนสามารถดำเนินงานได้อย่าง มีทิศทางและตรวจสอบได้

2. ข้อเสนอแนะในการประเมินครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประเมินโครงการอื่นๆ ในโรงเรียนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโครงการต่างๆ ต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการประเมินแบบอื่นกับโครงการอาหารพื้นถิ่นสู่สากล โรงเรียนวัดสโมสร อาทิ รูปแบบการประเมิน CIPP เพื่อให้สอดคล้องกับการประเมินกิจกรรมในโครงการมากขึ้น

บรรณานุกรม

พิมพ์สมัย ราชโยธา. (2552). การประเมินการจัดการเรียนรู้กีฬาโอลิมปิก ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เยาวลักษณ์ เกสรเกศรา. (2565). การพัฒนารูปแบบบริหารการเสริมสร้างทักษะชีวิตและอาชีพของ นักเรียน โรงเรียนบ้านหมากหัววัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. ใน สุวรรณาคณดิกลัญฐสา (บรรณาธิการ). รายงานสืบเนื่องจากการประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือครั้งที่ 22, (น. 335-346), นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2552). ทักษะชีวิต. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

วิจารณ์ พานิช. (2554). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สิริปัทมา ตูลวานิช. (2560). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องอาหารพื้นบ้านจังหวัดน่าน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบ้านหนองรังมิตรภาพที่ 107. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อรพิน ทองดี. (2557). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำขนมกง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม
ของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นครศรีธรรมราช เขต 1

Innovative Leadership of School Administrators Affecting Teamwork of
Teachers in Schools Nakhon Si Thammarat Primary Educational
Service Area Office 1

ชุติมติ เจียงยี*

Chutimatee Jeingyee

บุญส่ง ทองเอียง

Boonsong Thongiang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author, e-mail: chutimatee.jei@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 19 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 6 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 10 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 4) ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 จำนวน 285 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางเครซี่และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าเท่ากับ 0.60 และการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน มีค่าเท่ากับ 0.60 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 คือ การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และความกล้าเสี่ยง ได้ร้อยละ 8.86 สามารถเขียน

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ คือ $\hat{Y} = 0.449 + 0.289(X_3) + 0.330(X_2) + 0.284(X_4)$ และสมการพยากรณ์

ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $\hat{Z}_y = 0.311(X_3) + 0.345(X_2) + 0.315(X_4)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; การทำงานเป็นทีมของครู; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This study aimed to examine: (1) the level of innovative leadership of school administrators, (2) the level of teachers' teamwork in schools, (3) the relationship between innovative leadership of school administrators and teachers' teamwork, and (4) the predictive factors of innovative leadership influencing teachers' teamwork in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1. The sample consisted of 285 teachers selected from schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 1, with the sample size determined using the Krejcie and Morgan table. The research instrument was a questionnaire measuring innovative leadership of school administrators and teachers' teamwork in schools, with a reliability coefficient of 0.60. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The findings revealed that the overall level of innovative leadership of school administrators and teachers' teamwork were both at a high level. A statistically significant relationship between innovative leadership and teachers' teamwork was found at the .001 level. Furthermore, the factors of innovative leadership that significantly predicted teachers' teamwork were organizational innovative climate, creativity, and risk-taking, accounting for 8.86% of the variance. The prediction equation in raw scores was $\hat{Y} = 0.449 + 0.289(X_3) + 0.330(X_2) + 0.284(X_4)$, while the standardized equation was $\hat{Z}_y = 0.311(X_3) + 0.345(X_2) + 0.315(X_4)$

Keywords: Leadership; Innovative Leadership; Teachers Teamwork; School Administrator

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่การเริ่มต้นของศตวรรษที่ 21 โลกได้เผชิญกับความผันผวนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่รวดเร็ว (Vuka world) ซึ่งเป็นผลมาจากการขับเคลื่อนของกระแสหลักหลายประการ หนึ่งในนั้น คือ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่เชื่อมโยงสังคมทั่วโลกให้กลายเป็นสังคมเดียว สร้างความเชื่อมโยงระหว่างทุกมุมโลก อีกทั้งยังมีการพัฒนาเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดด (Big Bang of Technology) ซึ่งนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคมและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีเสมือนจริงได้กลายเป็นระบบนิเวศใหม่ที่มีผลกระทบต่อมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา รวมถึงวงการการศึกษาที่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดการแข่งขันด้านนวัตกรรมและการพัฒนาสถานศึกษา จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้นำในยุคปัจจุบันจึงต้องมีความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก (Yuduo et al, 2011: 394-402) และเตรียมความพร้อมในการ

ปรับตัวเพื่อพัฒนาในทุกด้านโดยยึดพื้นฐานของความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560:156)

วิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาล ตั้งอยู่บนวิสัยทัศน์ที่ว่า ประเทศไทยจะต้องมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมีภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ การจัดระบบทิศทาง และการสร้างเส้นทางพัฒนาประเทศ รวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ในการนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ โดยมอบหมายให้สภาการศึกษาจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ซึ่งเป็นแผนการศึกษาระยะยาว 20 ปี เพื่อให้ประเทศไทยสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แผนการศึกษาแห่งชาติจึงต้องมุ่งไปที่การเตรียมพร้อมในอนาคต เพื่อให้ประชาชนในทุกช่วงวัยได้รับประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาดังกล่าว (แผนการศึกษาแห่งชาติ, 2560-2579: 8-9) การเปลี่ยนแปลงในบริบททางการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้โรงเรียนไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยวิธีการบริหารจัดการแบบเดิมอีกต่อไป แต่ต้องถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้และนวัตกรรมใหม่ (Wooi, L.M., 2013: 11) การพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีความผันผวนและไม่แน่นอนตามกระแสของโลกในยุคปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการวางแผนที่ชัดเจน โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กำหนดแนวทางในแผนการศึกษาแห่งชาติปี 2560-2579 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 เน้นการให้ความสำคัญกับการผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 3) ด้านการพัฒนากำลังคน จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนามนุษย์โดยเป็นสิ่งจำเป็นที่การศึกษาต้องทบทวนและปรับเปลี่ยน เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีทักษะและสมรรถนะที่สำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21

ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะมีคุณลักษณะสำคัญที่ต้องประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร โดยคำนึงถึงปัจจัยหลายประการ เช่น วิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศแห่งองค์กรนวัตกรรม และการบริหารความเสี่ยงในสถานการณ์ที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษา หากผู้บริหารไม่เปิดโอกาสให้เกิดสิ่งใหม่ๆ องค์กรก็จะไม่สามารถก้าวหน้าไปจากสถานะเดิมได้ในปัจจุบัน องค์กรต่างๆ ในประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับนวัตกรรม ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาจึงต้องการผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ปวีณา กันถิ่น, 2560: 29)

การทำงานเป็นทีมเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยผู้บริหารไม่จำเป็นต้องรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ต้องสามารถเรียนรู้การบริหารทีมและทำงานผ่านทางบุคคลอื่นหรือทีมได้ในอนาคตการมีผู้บริหารแบบ One-Man Show จะไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ ความสำเร็จจะมาจากการทำงานร่วมกันเป็นทีม การที่จะเป็นทีมที่ดีต้องมีผู้นำที่ดี ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับวาทยากรที่คอยกำกับการทำงานของแต่ละคนในทีมให้ดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดไว้ การบริหารองค์กรไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากปราศจากความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุกคนในการทำงานร่วมกันเป็นทีม การทำงานเป็นทีมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญมาก เพราะการทำงานร่วมกันเป็นทีมต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและ

ประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีมเกิดจากแนวคิดที่ว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน หากมีการแบ่งงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ และการจัดระบบการสื่อสารที่เหมาะสม จะทำให้การทำงานบรรลุจุดหมายและเพิ่มประสิทธิภาพขึ้น การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมจึงเป็นเทคนิคสำคัญในการพัฒนาองค์กร การบริหารบุคคลในแผนใหม่จึงให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีมมาก เพราะการทำงานร่วมกันในองค์กรทำให้องค์กรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและราบรื่น การร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเป็นเทคนิคการบริหารที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและผู้ร่วมงานต้องมีความเข้าใจลึกซึ้งในกระบวนการทำงานเป็นทีม จากเหตุผลเหล่านี้ ผู้บริหารและครูควรให้ความสำคัญกับการศึกษาและการทำงานเป็นทีม เพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกันในองค์กรและให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ไพโรจน์ บาลัน, 2551: 59)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มีวิสัยทัศน์ในปี 2570 ว่าจะเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และสมรรถนะ โดยใช้การนวัตกรรมที่หลากหลาย เพื่อสู่คุณภาพมาตรฐานบนพื้นฐานของความเป็นไทยอย่างยั่งยืน จากแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ ปีการศึกษา 2565 ในกลยุทธ์ที่ 3 คือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และกลยุทธ์ที่ 4 คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1, 2566) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ตามนโยบายแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องเร่งพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาสถานศึกษาและส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

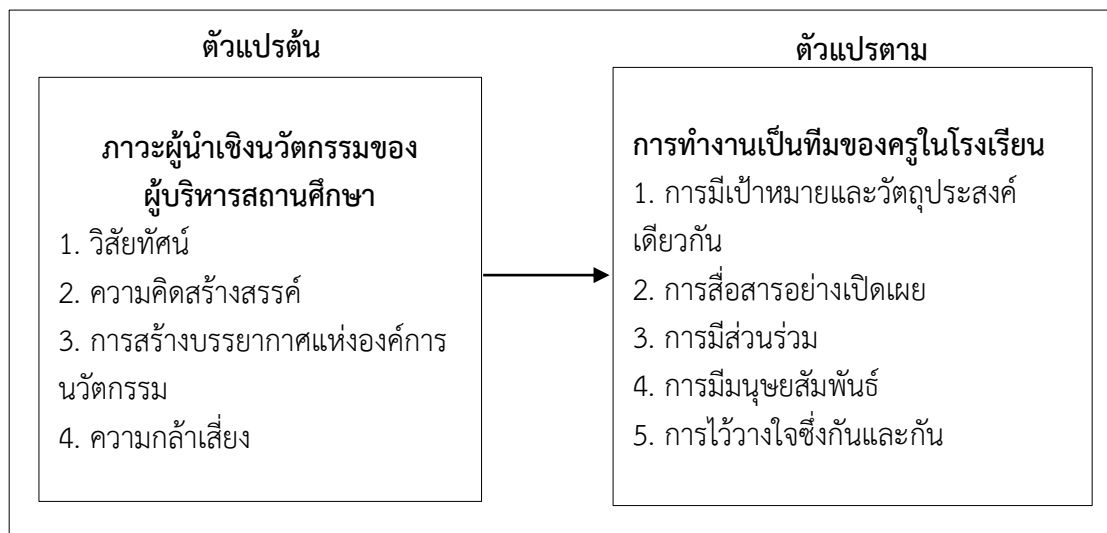
จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้านี้ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
4. เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มี 4 องค์ประกอบ และการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำนวน 285 คน จากประชากรทั้งหมด 1,105 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1. สุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และใหญ่พิเศษ เทียบบัญญัติไตรยางศ์จำนวนประชากรของจำนวนครูจำแนกตามขนาดโรงเรียน 2. สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับสลากสุ่มชื่อโรงเรียนแต่ละขนาดโรงเรียน จากนั้นสุ่มกลุ่มตัวอย่างครูโดยวิธีการจับสลากชื่อครูจนครบจำนวนคนจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน นำมาสร้างเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
3. วิเคราะห์ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ในการแปลความหมาย
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients) การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
5. วิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยวิธีสร้างสมการพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ในรูปสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และรูปสมการพยากรณ์มาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 285 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 233 คน คิดเป็นร้อยละ 81.80 ส่วนใหญ่การศึกษาระดับปริญญาตรี 256 คน คิดเป็นร้อยละ 89.80 ส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี 129 คน คิดเป็นร้อยละ 45.30 ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่ทำงาน 10-20 ปี จำนวน 152 คน คิดเป็น ร้อยละ 53.3 และขนาดโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดกลาง 175 คน คิดเป็นร้อยละ 61.4

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, S.D.= 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ ($\bar{X}=4.48$, S.D.= 0.57) รองลงมา คือ ความกล้าเสี่ยง ($\bar{X}=4.38$, S.D.= 0.67) ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ($\bar{X}=4.34$, S.D.= 0.65)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$, S.D.=0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วม ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.64) และ การมีมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}=4.42$, S.D.=0.61) รองลงมา คือ การสื่อสารอย่างเปิดเผย ($\bar{X}=4.41$, S.D.=0.61) ส่วนด้านที่ค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด คือ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X}=4.36$, S.D.=0.64)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำการเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า ภาพรวม มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 หมายความว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูง ($r=.940$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r=.808-.930$) โดยคู่ที่มีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ความกล้าเสี่ยง (X_4) กับการไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Y_2) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r=.930$) รองลงมา คือ ความคิดสร้างสรรค์ (X_2) กับการมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน (Y_1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r=.908$) ส่วนด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ วิสัยทัศน์ (X_1) การมีส่วนร่วม (Y_3) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.808$) อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .001

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 พบว่า รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่ดีที่สุดในการพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน นั่นคือการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม (X_3) ความคิดสร้างสรรค์ (X_2) ความกล้าเสี่ยง (X_4) ได้ร้อยละ 8.88 ($R^2=.888$) สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อเสนอการคัดเลือกตัวแปร ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 แสดงว่า การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม (X_3) ความคิดสร้างสรรค์ (X_2) และ ความกล้าเสี่ยง (X_4) สามารถร่วมกันพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน (Y) ได้อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรการทำงานเป็นทีมของในโรงเรียน ได้ร้อยละ 8.86 ($R^2=.886$) ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .202 สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 0.449 + 0.289(x_3) + 0.330(x_2) + 0.284(x_4)$$

สมการพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z}_Y = 0.311 Z_{x_3} + 0.345 Z_{x_2} + 0.315 Z_{x_4}$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ รองลงมา คือ ความกล้าเสี่ยง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การสร้างบรรยากาศแห่งองค์การ ผู้วิจัยคิดว่าความสามารถของผู้บริหารในการปรับตัวและขับเคลื่อนองค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dubrin (2010) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และเปิดรับแนวคิดใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่า ด้านความกล้าเสี่ยงอยู่ในระดับสูง ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Adair (2007) ที่อธิบายว่าผู้นำควรยอมรับและบริหารความเสี่ยงอย่างมีเหตุผล กล้าตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน และใช้ความเสี่ยงเป็น

แรงผลักดันในการสร้างสรรค์นวัตกรรม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การจะมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพิ่มเติม ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Yukl (2010) ที่เน้นว่าการสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร เช่น การเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างความร่วมมือ และการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมและประสิทธิภาพขององค์กร ดังนั้น ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าการเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงต้องมีวิสัยทัศน์และความกล้าเสี่ยงเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างยั่งยืน

2. ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีส่วนร่วม รองลงมา คือ การสื่อสารอย่างเปิดเผย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครูมีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการบริหารที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และนโยบายที่สนับสนุนการทำงานในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Chambers, Pacay and Thrupp (1989) ที่เน้นความสำคัญของการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ขณะที่การสื่อสารอย่างเปิดเผย สอดคล้องกับแนวคิดของ McCloskey and Maas (1998) ที่ชี้ว่าการสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมาช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีในทีม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกันจะอยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สะท้อนว่าความไว้วางใจยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนาวดี ไชยสงค์ (2567) ที่ระบุว่าความไว้วางใจเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานเป็นทีมอันจะนำไปสู่ความร่วมมือและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยสรุปครูมีการทำงานเป็นทีมในระดับดี โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมและการสื่อสาร แต่ควรส่งเสริมการสร้าง ความไว้วางใจเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ความกล้าเสี่ยง และส่งเสริมความไว้วางใจ มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมของครู ทั้งในด้านการร่วมวางแผน การปฏิบัติงาน และการประเมินผลร่วมกัน โดยเฉพาะด้านความกล้าเสี่ยงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์สูงสุดกับด้านการไว้วางใจซึ่งกันและกันของครู รองลงมา คือ ด้านความคิดสร้างสรรค์กับการมีเป้าหมายร่วมกัน และคู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์กับการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนว่าผู้นำที่กล้าเปิดโอกาสให้ทดลองแนวคิดใหม่ๆ และสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเอื้อต่อความร่วมมือของครู ซึ่งนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ กาญจนาวดี ไชยสงค์ (2567) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการทำงานเป็นทีมของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสรุปภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูในทุกมิติ และมีบทบาทต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ตัวพาการณ์ที่ดีที่สุดที่ใช้ในการพาการณ์ คือ ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านความกล้าเสี่ยง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เล็งเห็นว่าบรรยากาศขององค์การเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการทำงานของครู หากผู้บริหารสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิด การทดลอง และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะทำให้ครูเกิดความรู้สึกปลอดภัยทางจิตใจ กล้าที่จะเสนอความคิดเห็น และร่วมมือกันทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การระดมสมอง และการพัฒนานวัตกรรมร่วมกันในทีม ตลอดจนบริหารที่กล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล จะช่วยสร้างความมั่นใจให้ครูกล้าทดลองสิ่งใหม่ และไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม ส่งผลให้ทีมครูสามารถพัฒนางานร่วมกันได้อย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้ครูเกิดพฤติกรรมการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็ง มีความร่วมมือสูง และสามารถพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

4.1 ด้านการสร้างบรรยากาศแห่งองค์การนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิตาพร สร้อยสังวาลย์ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล อินทรรักษา และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4

4.2 ด้านความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยินดี ฮานาฟี (2562) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิตาพร สร้อยสังวาลย์ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

4.3 ด้านความกล้าเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิตาพร สร้อยสังวาลย์ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งสอดคล้องกับเมธี ตั้งสิริพัฒนา (2564) การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้การส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ให้กับผู้บริหารพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานของครู และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดแนวทางหรือแผนปฏิบัติการในการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาและบริบทของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาการทำงานเป็นทีมของครูอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กาญจนาวดี ไชยสงค์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จีระศักดิ์ นามวงษ์. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิดาพร สร้อยสังวาลย์. (2564). บทบาทภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พรพิมล อินทรรักษา และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3): 115–129.
- เมธี ตั้งสิริพัฒนา. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยินดี ฮานาฟี. (2562). แนวทางการส่งเสริมการมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสำหรับครูโรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Wooi, T. (2013). *Innovation leadership in education*. Retrieved.

แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถนารณ์
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

The Operational Guidelines for Internal Quality Assurance in Compliance
with Educational Standards based on Ariyasacca IV of Saponkanaporn
School under The Secondary Educational Service Area Office
Nakhon Si Thammarat

สร้อยพร จิตตารมย์*

Sarunporn Jittarom

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโฆสิต

Phrakhrukemthammakosit

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: waysarun39@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 22 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 3 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 7 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศกนาถนารณ์ 2) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถนารณ์ 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถนารณ์ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ศึกษาสภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูล 15 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนโศกนาถนารณ์ 2) ศึกษาแนวทาง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูล 5 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง 3) นำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้แบบประเมินการสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูล 7 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พบว่าบุคลากรยังขาดความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา การกำหนดค่าเป้าหมายไม่สอดคล้องกับบริบท รวมถึงมีข้อจำกัดด้านภาระงาน การเปลี่ยนแปลงนโยบาย ทรัพยากร เทคโนโลยี และการจัดการ

ข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2) แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) กำหนดมาตรฐานการศึกษา (2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (3) ดำเนินการตามแผน (4) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (5) ติดตามผลและนำผลมาปรับปรุงพัฒนา (6) จัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (7) พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ทำให้กระบวนการดำเนินงานมีความเป็นระบบเชิงเหตุและผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ตรงจุด (ทุกข์) ระบุสาเหตุที่แท้จริง (สมุทัย) กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน (นิโรธ) และกำหนดแนวทางการดำเนินงาน (มรรค) ซึ่งส่งผลให้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีความยั่งยืน 3) ผลการนำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ทั้งนี้การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นกรอบการดำเนินงาน ส่งผลให้การวางแผน การดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนามีความเชื่อมโยงต่อเนื่อง และเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา; หลักอริยสัจ 4; โรงเรียนโศภนคณาภรณ์

Abstract

The objectives of this research were to: 1) examine the operational conditions of internal quality assurance at Soponkanaporn School; 2) explore the operational guidelines for internal quality assurance in compliance with educational standards based on Ariyasacca IV for Soponkanaporn School; and 3) propose and evaluate the operational guidelines for internal quality assurance in compliance with educational standards based on Ariyasacca IV of Soponkanaporn School. A qualitative research design was employed across three phases: 1) the current conditions were examined through in-depth interviews with 15 key informants, purposively selected from stakeholders within Soponkanaporn School; 2) the operational guidelines were developed through in-depth interviews with 5 purposively selected relevant experts; and 3) the proposed guidelines were presented and evaluated through a focus group discussion with 7 purposively selected experts. Data were analyzed using inductive analysis.

The findings were as follows: 1) Regarding the operational conditions of internal quality assurance, it was found that personnel lacked an in-depth understanding of educational standards. Goal setting was misaligned with the school context, and significant constraints, including excessive workloads, frequent policy changes, limited resources, and unsystematic data management, impeded the development of an effective internal quality assurance system; 2) Regarding the operational guidelines for internal quality assurance based on Ariyasacca IV, the findings revealed a seven-stage internal quality assurance process consisting of: (1) establishing educational standards; (2) developing an educational development plan; (3) implementing the plan; (4) evaluating and auditing educational quality; (5) monitoring

and using results for improvement; (6) preparing the self-assessment report; (7) ensuring continuous quality development. The integration of Ariyasacca IV enhanced a systematic cause-and-effect process, enabling precise problem identification (Dukkha), identifying root causes (Samudaya), establishing clear goals (Nirodha), and determining operational guidelines (Magga), thereby contributing to the sustainability of the internal quality assurance system; 3) Regarding the presentation and evaluation of the proposed operational guidelines for internal quality assurance based on Ariyasacca IV, it was found that the experts reached a consensus that the guidelines were appropriate, feasible, and beneficial. Furthermore, applying Ariyasacca IV as an operational framework effectively connected planning, implementation, and improvement processes, and enhanced the efficiency of educational quality development in a concrete and sustainable manner.

Keywords: Internal Quality Assurance; Ariyasacca IV; Soponkanaporn School

บทนำ

การจัดการศึกษาควรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความรู้ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและเกื้อกูลกัน และในการจัดการเรียนรู้ ควรมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีงาม มีความรักและภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน เคารพในความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ร่วมกันธำรงรักษาผลประโยชน์ของชาติ มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ ขนบธรรมเนียม และประเพณีไทย ตลอดจนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถประกอบอาชีพอย่างสุจริต พึ่งพาตนเองได้และพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกอยู่เสมอ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับสังคมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดแนวทางให้สถานศึกษาจัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ควบคู่ไปกับการพัฒนามาตรฐานการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท อัตลักษณ์ และความหลากหลายของสถานศึกษา โดยใช้เป็นกรอบในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมาย พร้อมทั้งจัดทำและดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษา ควบคู่ไปกับการประเมิน ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ และจัดทำรายงานประเมินตนเอง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา, 2561)

มาตรฐานการศึกษาเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและระดับคุณภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการเทียบเคียง และเป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างความร่วมมือระหว่างครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ มาตรฐานการศึกษา ความต้องการ จุดเน้น และบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งหลักสูตรสถานศึกษา เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ถูกนำมาใช้เป็นฐานในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ก่อนประกาศใช้เป็นมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นทางการ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563: 18)

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยนอกจากการดำเนินงานตามหลักวิชาการแล้ว การประยุกต์ใช้หลักแนวคิดทางศาสนาในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างการทำงานให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม คือ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีเหตุผลรองรับเชิงตรรกะและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและสมบูรณ์ (สมุน อมรวิวัฒน์, 2544: 15) พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และแสดงหลักอริยสัจ 4 เป็นครั้งแรกแก่นักบวชปัญจวัคคีย์ ในพระสูตรที่เรียกว่า อัมมจักกัปปวัตตนสูตร ดังนี้ 1. ทุกข์ หมายถึง สภาวะการณ์ที่มนุษย์ต้องเผชิญ ทั้งความทุกข์ทางกาย คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย และความทุกข์ทางใจที่เกิดจาก ความประสบกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งทีรัก 2. สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือต้นเหตุอันทำให้เกิด ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3. นิโรธ คือ ความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสละคืน ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา 4. มรรค คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ (ม.ม. 12/91/85-96) การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาสามารถมองเห็นปัญหา ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และวางแนวทางแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความมีเหตุผลและเกิดความร่วมมือกันภายในสถานศึกษา นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีความมั่นคงและยั่งยืน

โรงเรียนโศภนคณาภรณ์ได้ดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐาน ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนดำเนินการตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท วางแผน ปฏิบัติ ประเมิน ติดตาม และปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม พบว่ายังคงมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในยังไม่บรรลุประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่ควร กล่าวคือ บุคลากรในสถานศึกษายังขาดความเข้าใจเชิงลึกในการกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมายที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ภาระงานครูที่สูง การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี รวมถึงการจัดการข้อมูลที่ยังไม่เป็นระบบ (โรงเรียนโศภนคณาภรณ์, 2567: 72-73) จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และเสนอแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

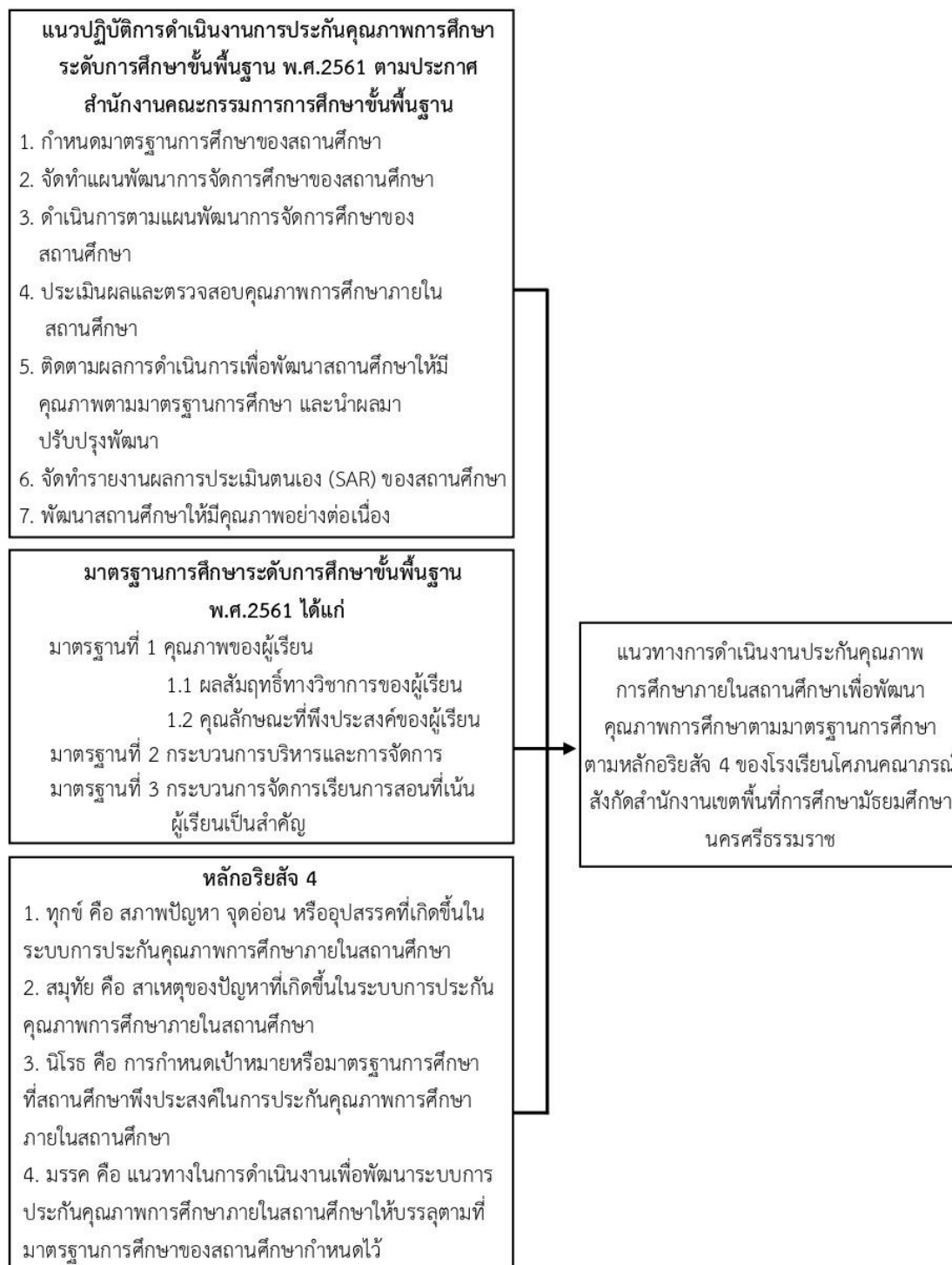
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวปฏิบัติการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2561 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 5 1 คน ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 5 1 คน ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 1 คน นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา 1 คน พระภิกษุที่มีคุณวุฒิทางการศึกษา 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ 1 คน ครูหัวหน้างานฝ่ายวิชาการโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่ 5 จำนวน 2 คน ศึกษาพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 1 คน พระภิกษุที่มีคุณวุฒิทางการศึกษา 1 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ โดยการสร้างเครื่องมือแล้วมีผู้เชี่ยวชาญประเมินค่า IOC จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC = 0.99

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ

จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.3 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง

5.4 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศกนาถาภรณ์

ศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโศกนาถาภรณ์ พบว่า 1) สภาพการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาทั้ง 3 มาตรฐาน โดยมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนและสามารถนำไปใช้ได้จริง แต่ครูยังขาดความเข้าใจเชิงลึกและการกำหนดค่าเป้าหมายบางส่วนไม่สอดคล้องบริบท จึงควรพัฒนาองค์ความรู้และทบทวนตัวชี้วัดให้เหมาะสม 2) สภาพการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการจัดทำแผนพัฒนาจากการวิเคราะห์ SWOT และการมีส่วนร่วมของบุคลากร ทำให้แผนสอดคล้องบริบทและปฏิบัติได้จริง แต่มีข้อจำกัดด้านภาระงาน ทรัพยากร และนโยบาย จึงควรจัดทำแผนที่ยืดหยุ่นและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากขึ้น 3) สภาพการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนภายใต้ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งของผู้บริหาร การมีส่วนร่วม และวงจร PDCA ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างรอบด้าน แต่มีปัญหาความต่อเนื่อง ทรัพยากรไม่เพียงพอ และปัจจัยภายนอก จึงควรเสริมการทำงานเป็นทีมและบริหารความเสี่ยง 4) สภาพการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีระบบประเมินและตรวจสอบคุณภาพที่ชัดเจน ใช้เครื่องมือหลากหลายและนำผลไปพัฒนาได้ แต่ยังมีปัญหาการจัดเก็บข้อมูลและคุณภาพเครื่องมือ จึงควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือให้มีความน่าเชื่อถือ 5) สภาพการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและนำผลมาปรับปรุงพัฒนา มีการติดตามผลอย่างเป็นระบบและใช้ข้อมูลปรับปรุงพัฒนาได้ต่อเนื่อง แต่ยังมีขาดความต่อเนื่องและมีข้อจำกัดด้านเวลา จึงควรปรับกรอบเวลาและใช้เทคโนโลยีช่วยลดภาระงาน 6) สภาพการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ของสถานศึกษา มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) อย่างเป็นระบบ และสะท้อนคุณภาพได้ดี แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทักษะการเขียน วิเคราะห์ข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูล จึงควรพัฒนาทักษะและใช้เทคโนโลยีสนับสนุน 7) สภาพการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษามีการนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในหลายด้าน แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและภาระงานครู จึงควรบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและปรับการจัดการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่น

2. การศึกษาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถารณ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถารณ์ พบว่า 1) แนวทางการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ศึกษา นโยบาย วิเคราะห์บริบทและผลการประเมินตนเองด้วย SWOT และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายให้ครอบคลุมทั้ง 3 มาตรฐาน จากนั้นติดตาม ประเมินความสอดคล้อง และประกาศใช้มาตรฐานอย่างเป็นทางการ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้บางตัวชี้วัดไม่บรรลุเป้าหมาย (2) สมุทัย สาเหตุจากความเข้าใจในการกำหนดมาตรฐานและค่าเป้าหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (3) นิโรธ การมีมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบท (4) มรรค การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ครูและบุคลากรเกี่ยวกับการกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย 2) แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ ศึกษา นโยบาย และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดแผนระยะ 5 ปีและแผนปฏิบัติการประจำปีที่เชื่อมโยงกัน พร้อมทั้งติดตาม ประเมิน และปรับปรุงแผนให้เหมาะสมก่อนประกาศใช้ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้แผนไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) สมุทัย สาเหตุจากการกำหนดโครงการที่ไม่สอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษา (3) นิโรธ การมีแผนการจัดการศึกษาที่ปฏิบัติได้จริงและยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม (4) มรรค การจัดทำแผนการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีบนพื้นฐานของข้อมูลปัจจุบัน สอดคล้องกับศักยภาพของสถานศึกษา 3) แนวทางการดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา มีการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโครงการ นำนโยบายสู่การปฏิบัติ และติดตามประเมินผลตามปฏิทิน ก่อนนำผลมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้บางโครงการไม่บรรลุเป้าหมาย (2) สมุทัย สาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ (3) นิโรธ การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและดำเนินงานในแต่ละโครงการให้เป็นไปตามปฏิทินที่กำหนด (4) มรรค การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 4) แนวทางการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีการดำเนินการประเมินคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด เครื่องมือ และปฏิทินที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้ง 3 มาตรฐาน พร้อมเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์และนำผลมาปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาที่ผลการประเมินบางตัวชี้วัดต่ำกว่าเกณฑ์และไม่สะท้อนคุณภาพที่แท้จริง (2) สมุทัย สาเหตุจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐานไม่ครบถ้วน ประกอบกับเครื่องมือประเมินขาดความเที่ยงตรง (3) นิโรธ สถานศึกษามีผลการประเมินที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ (4) มรรค การปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินให้มีความเที่ยงตรง เหมาะสม 5) แนวทางการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและนำผลมาปรับปรุงพัฒนา สถานศึกษาดำเนินการติดตามผลอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดแผน ตัวชี้วัด วิธีการ และผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน พร้อมเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลเพื่อระบุจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนา ก่อนนำไปปรับปรุงการดำเนินงาน โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาจากการติดตามผลที่ขาดความต่อเนื่อง (2) สมุทัย สาเหตุจากการกำหนดบทบาทหน้าที่

ไม่ชัดเจน ขาดระบบสารสนเทศที่ทันสมัย (3) นิโรธ สถานศึกษามีระบบการติดตามผลที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ (4) มรรค การกำหนดบทบาทและหน้าที่ให้ชัดเจน พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูล และดำเนินการติดตามอย่างสม่ำเสมอ 6) แนวทางการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ของสถานศึกษา มีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) อย่างเป็นระบบ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ วางแผนเก็บข้อมูลตามมาตรฐานทั้ง 3 ด้าน รวบรวม วิเคราะห์ และตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนนำผลมาปรับปรุงการจัดทำรายงาน และเสนอเพื่อพิจารณาเผยแพร่โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ปัญหาจากรายงานยังไม่สะท้อนคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง (2) สมุทัย สาเหตุจากการจัดเก็บข้อมูลที่ไม่เป็นระบบ และบุคลากรขาดทักษะด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล (3) นิโรธ สถานศึกษามีรายงานผลการประเมินตนเองที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ และสะท้อนผลตามมาตรฐานการศึกษา (4) มรรค การกำหนดแนวทางดำเนินงานอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบฐานข้อมูล 7) แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลจาก SAR กำหนดทิศทางและบูรณาการในแผนพัฒนา ดำเนินงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พร้อมติดตามประเมินผลผ่าน PLC และนำผลมาปรับปรุงแผนและโครงการ โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 คือ (1) ทุกข์ วิเคราะห์ข้อจำกัดที่ทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษายังไม่เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน (2) สมุทัย สาเหตุจากการขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และการนำผลประเมินมาใช้เพื่อพัฒนายังไม่ต่อเนื่อง (3) นิโรธ สถานศึกษายกระดับการประกันคุณภาพภายในให้สะท้อนคุณภาพที่แท้จริง (4) มรรค สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ พัฒนาระบบข้อมูล และใช้ข้อมูลพัฒนาย่างต่อเนื่อง

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียน ไศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

การนำเสนอร่างแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนไศภนคณาภรณ์ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผลแนวทาง ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสมมีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบครบถ้วน ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนไศภนคณาภรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่ามีเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนไศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนไศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนไศภนคณาภรณ์ มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการจากทุกภาคส่วน

เพื่อวิเคราะห์บริบทและกำหนดตัวชี้วัดบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา เชื่อมโยงนโยบายระดับชาติกับบริบทของสถานศึกษาอย่างสอดคล้อง 3) ดำเนินการตามแผน ดำเนินงานตามวงจร PDCA เป็นกรอบในการควบคุมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา กำหนดเกณฑ์ เครื่องมือ และผู้ประเมินภายนอกเพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ 5) ติดตามผลและนำผลมาปรับปรุงพัฒนา ติดตามผลด้วยวิธีหลากหลาย พร้อมนิเทศและข้อเสนอแนะ สะท้อนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง 6) จัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เปรียบเทียบกับค่าเป้าหมาย 7) พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ใช้ข้อมูลจาก SAR กำหนดทิศทางการพัฒนา บูรณาการสู่แผน ขับเคลื่อนโครงการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ จินตนา วงษ์นาค (2564) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านลำแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเริ่มจากการกำหนดมาตรฐานโดยอาศัยการวิเคราะห์บริบท หลักสูตร และการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้นนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ก่อนดำเนินการตามแผนด้วยระบบกำกับ ติดตาม และปฏิทินปฏิบัติงานที่ชัดเจน เน้นการประเมินผล สรุปข้อมูลเป็นสารสนเทศ จัดทำรายงานประจำปี และนำผลย้อนกลับไปปรับปรุงแผนและการดำเนินงาน ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ นันทาภรณ์ เสวกวัง (2565) ได้ศึกษาแนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาเครือข่ายบางกุ้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า แนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดทำและดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา การประเมินและตรวจสอบคุณภาพภายใน การติดตามผล การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองและการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทั้งนี้แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 5) ติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและนำผลมาปรับปรุงพัฒนา 6) จัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา 7) พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 3 มาตรฐาน และได้บูรณาการหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ทุกข์ คือ สภาพปัญหา จุดอ่อน และอุปสรรคที่ปรากฏผ่านการวิเคราะห์บริบท และรายงานการประเมินตนเองที่สะท้อนจุดที่ควรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา เช่น การขาดมาตรฐานที่ชัดเจน ระบบติดตามประเมินที่ไม่เป็นวงจร หรือการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องที่ยังไม่ทั่วถึง ซึ่งนำไปสู่การกำหนดเกณฑ์ เครื่องมือ และปฏิทินการประเมินที่ชัดเจน 3) นิโรธ การกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายในมาตรฐานการศึกษาทั้ง 3 มาตรฐาน

วิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ของสถานศึกษา และ 4) มรรค คือ แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามแผนโดยใช้วงจร PDCA การประเมินภายใน การติดตาม นิเทศ และการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับธีรภัทร ภัทรสกล (2566) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี พบว่า หลักอริยสัจ 4 สามารถใช้เป็นกรอบในการบริหารงานวิชาการได้อย่างชัดเจน คือ 1) ทุกข์ การศึกษาต้นเหตุของปัญหา รับฟังปัญหา กำหนดประเด็นที่จะแก้ไข 2) สมุทัย การหาสาเหตุของปัญหาโดยการประชุมร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา 3) นิโรธ กำหนดเป้าหมายในการแก้ไขปัญหา 4) มรรค กำหนดแนวทางการใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน และสอดคล้องกับณัฐพล มิตรอารีย์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอริยสัจ 4 โดยอริยสัจ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความพยายามในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ คือ 1) กำหนดปัญหา (ทุกข์) โดยผู้เรียนช่วยกันพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น 2) การตั้งสมมติฐาน (สมุทัย) โดยผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา 3) ทดลองและเก็บข้อมูล (นิโรธ) โดยผู้เรียนร่วมกันเสนอและออกแบบวิธีการบันทึกข้อมูล และ 4) วิเคราะห์และสรุปผล (มรรค) โดยผู้เรียนร่วมกันกำหนดแนวทางการปฏิบัติ ทั้งนี้จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการนำหลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถวิเคราะห์และระบุปัญหาที่แท้จริงได้อย่างตรงจุด จากนั้นจึงสืบค้นสาเหตุของปัญหา ทั้งยังช่วยกำหนดเป้าหมายที่พึงประสงค์และกำหนดแนวทางดำเนินงานที่เป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

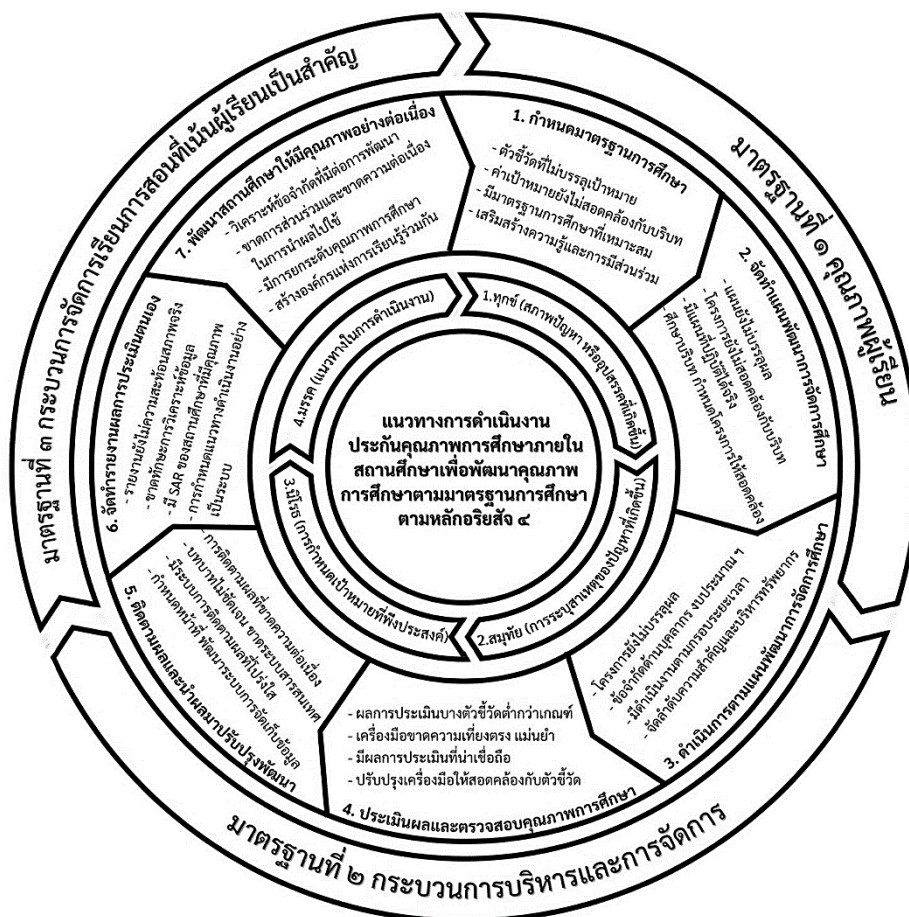
แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศกนาถาภรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาได้ดี ทั้งนี้เพราะว่าแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาดังกล่าว มีองค์ประกอบครบถ้วน และมีกระบวนการที่ชัดเจน สามารถอธิบายตามหลักอริยสัจ 4 ได้อย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) ทุกข์ หมายถึง สภาพปัญหา จุดอ่อน และอุปสรรคที่สะท้อนจากการวิเคราะห์บริบท การติดตามผล และรายงานการประเมินตนเอง 2) สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา เช่น การขาดมาตรฐานที่ชัดเจน ระบบติดตามประเมินไม่ต่อเนื่อง หรือขาดการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง 3) นิโรธ คือ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา เป้าหมาย และค่าเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา และ 4) มรรค คือ แนวทางการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำและดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา การประเมิน ติดตาม นิเทศ และการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับกิริติ แก้วสกุล (2565) ได้ศึกษาการบริหารความเสี่ยงตามหลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7 พบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นกรอบคิดในการจัดกระบวนการบริหารความเสี่ยง ช่วยให้สถานศึกษาสามารถกำหนดประเด็นปัญหา วิเคราะห์สาเหตุวางแผนทางป้องกัน และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพความเสี่ยงของสถานศึกษา (ทุกข์) 2) การพิจารณาสาเหตุหรือโอกาสในการเกิดความเสี่ยง (สมุทัย)

3) การกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันและจัดการความเสี่ยง (มรรค) 4) การบรรลุผลสำเร็จในการป้องกันหรือแก้ไขความเสี่ยง (นิโรธ) และสอดคล้องกับสมฤทัย มงคล และคณะ (2568) ได้ศึกษากระบวนการบริหารจัดการและแนวทางพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการงานประกันคุณภาพภายใน ช่วยให้เกิดกระบวนการแก้ไขอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) ทุกข์ ศึกษาสภาพปัญหา 2) สมุทัย ค้นหาสาเหตุของปัญหานั้น 3) นิโรธ กำหนดเป้าหมายความสำเร็จ 4) มรรค กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งนี้จากผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างของหลักอริยสัจ 4 มีความสอดคล้องกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นการกำหนดปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ วางแผนดำเนินการ และประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบ อันเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนโศภนคณาภรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ควรกำหนดนโยบายและจัดทำแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา การจัดทำรายงานการประเมินตนเอง การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ ตลอดจนการประเมินผลตามสภาพจริง โดยควบคู่กับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน อันจะเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

1.2) ควรกำหนดนโยบายในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4 “ทุกข์-สมุทัย-นิโรธ-มรรค” เป็นกรอบแนวคิดหลักในการบริหารจัดการเชิงระบบ โดยใช้เป็นกระบวนการวิเคราะห์สภาพปัญหา ค้นหาสาเหตุที่แท้จริง กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และวางแผนทางแก้ไขอย่างชัดเจน เป็นขั้นตอนและตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3) ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ และการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร มุ่งเน้นการให้คำปรึกษาและการพัฒนาศักยภาพมากกว่าการตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1) ควรศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 ในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2) ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การนำข้อเสนอแนะจากการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. มาพัฒนาระบบการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามหลักอริยสัจ 4

2.3) ควรศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาตามหลักอริยสัจ 4

บรรณานุกรม

กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561, 23 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 11 ก, หน้า 3-4.

กิริติ แก้วสกุล. (2565). การบริหารความเสี่ยงตามหลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จินตนา วงษ์นาค. (2564). แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนบ้านลำแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ณัฐพล มิตรอารีย์ และคณะ. (2566). การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอริยสัจ 4. วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์, 4(1): 35.

ธีรภัทร ภัทรสกุล. (2566). แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตสวนเทพรัตน์ที่ปัทม์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- นันทาภรณ์ เสวกวัง. (2565). แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในตามหลัก
 อภิธาน 4 ของสถานศึกษาเครือข่ายบางกุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 สุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา,
 บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116
 ตอนที่ 74 ก, หน้า 3.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนโศภนคณาภรณ์. (2567). รายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567.
 นครศรีธรรมราช: โรงเรียนโศภนคณาภรณ์.
- สมฤทัย มงคล และคณะ. (2568). กระบวนการบริหารจัดการและแนวทางพัฒนางานประกันคุณภาพภายใน
 ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.
วารสารวามัญองแหรพุทธศาสตรปริทรรศน์, 12(2): 45-58.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). *หลักสูตรและการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
 สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2563).
*แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพ
 การศึกษา พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ
ในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
สุราษฎร์ธานี ชุมพร

Transformational Leadership of School Administrators Affecting
Teachers' Work Motivation under the Secondary Educational
Service Area Office of Suratthani and Chumphon

มายูรี นาคเป้า*

Mayuree Nakpao

ทิพมาศ เสวตวรโชติ

Tippamas Sawetworachot

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโศกราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author, e-mail: mayuree.nar@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 21 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 12 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 16 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 4) ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร รวม 3,010 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 341 คน ที่ได้จากการดำเนินการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ทั้งวิธีนำเข้า (Enter) และวิธีขั้นตอน (Stepwise)

ผลจากการวิจัย พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.53$, S.D.=0.26) 2) ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.54$, S.D.=0.24) 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 56.9 ($R^2=.569$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; ผู้บริหารสถานศึกษา; แรงจูงใจ

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the level of transformational leadership among school administrators; 2) investigate the level of teachers' work motivation; 3) analyze the relationship between the transformational leadership of school administrators and teachers' work motivation; and 4) identify the predictive variables of school administrators' transformational leadership affecting teachers' work motivation. The population consisted of 3,010 teachers under the Secondary Educational Service Area Office of Surat Thani and Chumphon. A sample of 341 teachers was obtained through simple random sampling. The research instrument used for data collection was a questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis (both Enter and Stepwise methods).

The research results were as follows: 1) The overall level of transformational leadership among school administrators was at the highest level ($\bar{X}=4.53$, S.D.=0.26) 2) The overall level of teachers' work motivation was also at the highest level ($\bar{X}=4.54$, S.D.=0.24) 3) There was a positive relationship between the transformational leadership of school administrators and teachers' work motivation at a high level, with statistical significance at the .001 level; and 4) The components of transformational leadership that significantly predicted teachers' work motivation were Idealized Influence, Individualized Consideration, Inspirational Motivation, and Intellectual Stimulation. These predictors collectively accounted for 56.9 ($R^2=.569$) of the variance in work motivation. Keywords: Transformational Leadership, School Administrators, Work Motivation.

Keywords: Transformational Leadership; School Administrators; Work Motivation

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยนับเป็นนโยบายสำคัญที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของประชากรให้มีศักยภาพในการแข่งขันในระดับสากล โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และคุณธรรม ตลอดจนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 6) อีกทั้งยังกำหนดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 24) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 12)

สถานการณ์ด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างต่อเนื่อง โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล อีกทั้งยังปรากฏความไม่สอดคล้องระหว่างทักษะของผู้สำเร็จการศึกษากับความต้องการของตลาดแรงงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 45) นอกจากนี้ รายงานสภาวะการศึกษาไทยยังสะท้อนให้

เห็นถึงปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนและสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565: 18) สถานการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ซึ่งมีบริบทของพื้นที่ที่หลากหลาย พบว่าการบริหารสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูยังมีความแตกต่างกัน อันส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียน อีกทั้งยังพบข้อจำกัดในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีความสามารถในการปรับตัวและขับเคลื่อนองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565: 22) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่ายังมีการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในพื้นที่ดังกล่าวอย่างจำกัด

ในบริบทของการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นการคิดเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สูงขึ้น (Bass & Avolio, 1994: 21) ทั้งนี้ องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Bass & Avolio, 1994: 23) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยกาญจนา พรัดขำ (2565: 85) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ขณะที่จิตตีสราภพ ใจอารีย์ (2564: 62) พบว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถส่งเสริมแรงจูงใจและความผูกพันต่อการปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำที่เหมาะสมมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการของประเทศในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

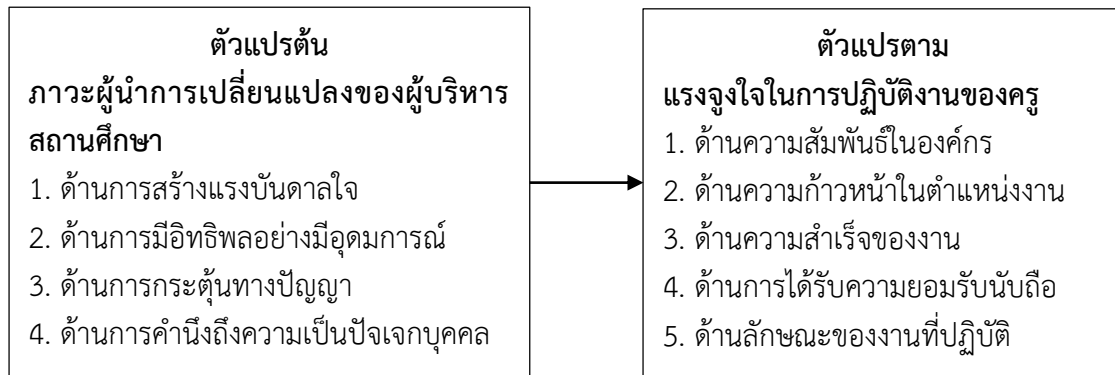
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
2. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
4. เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด นักวิชาการการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ ประกอบด้วยองค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สถานศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ 4 ด้าน และองค์ประกอบของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จำนวน 5 ด้าน และนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ในครั้งนี้ผู้ศึกษากำหนดขอบเขต ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 3,010 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 341 คน ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 607)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปรในการวิจัย และสร้างเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บ รวบรวม ข้อมูล พัฒนาและประยุกต์จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ขนาดสถานศึกษา ข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

ตอนที่ 2 ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1967: 90)

ตอนที่ 3 ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, 1967: 90)

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามขั้นตอนมาตรฐาน ดังนี้ 1) การสร้างเครื่องมือ (Instrument Construction) ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และ

นิยามเชิงปฏิบัติการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยแบ่งโครงสร้างออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (4 องค์ประกอบ) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (5 องค์ประกอบ) รวมจำนวนทั้งสิ้น 73 ข้อ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการประเมิน พบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม จึงถือว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 3) การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.871 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า/น้อยกว่า 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องภายในและมีคุณภาพเพียงพอที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช เพื่อส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 2) นำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งนัดหมายเวลาและสถานที่ขอรับแบบสอบถามคืน 3) เก็บรวบรวมแบบสอบถามจำนวนแบบสอบถามที่จัดส่งไป จำนวน 341 ฉบับ ใส่คืนมา จำนวน 341 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามทั้งหมด 4) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด ตรวจสอบความถูกต้องและนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) วิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 4) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients) การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) 5) วิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยวิธีสร้างสมการพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ในรูปสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และรูปสมการพยากรณ์มาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตารางที่ 1 แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	ความถี่	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	130	38.12
หญิง	211	61.88
รวม	341	100.00
2. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	244	71.55
สูงกว่าปริญญาตรี	97	28.45
รวม	341	100.00
3. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	182	53.37
6 – 10 ปี	93	27.27
ตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป	66	19.35
รวม	341	100.00
4. ขนาดสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร		
โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน 1 – 499 คน)	65	19.06
โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 500 – 1,499 คน)	108	31.67
โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 1,500 – 2,499 คน)	114	33.43
โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียน 2,500 คน ขึ้นไป)	54	15.84
รวม	341	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 341 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 211 คน คิดเป็นร้อยละ 61.88 เมื่อพิจารณาระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่เป็นวุฒิปริญญาตรี 244 คน คิดเป็นร้อยละ 71.55 เมื่อพิจารณาประสบการณ์การปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต่ำกว่า 5 ปี 182 คน คิดเป็นร้อยละ 53.37 และพบว่าเมื่อพิจารณาขนาดสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 33.43

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน		n = 341		
เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.53	0.28	มากที่สุด
2.	ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.53	0.28	มากที่สุด
3.	ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.54	0.31	มากที่สุด
4.	ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.53	0.29	มากที่สุด
ภาพรวม		4.53	0.26	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.53$, S.D.=0.26) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\bar{x}=4.54$, S.D.= 0.31) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\bar{x}=4.53$, S.D.= 0.28) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{x}=4.53$, S.D.= 0.28) และ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($\bar{x}=4.53$, S.D.= 0.29)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลผลการวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่		n = 341		
การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านความสัมพันธ์ในองค์กร	4.53	0.29	มากที่สุด
2.	ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน	4.52	0.32	มากที่สุด
3.	ด้านความสำเร็จของงาน	4.57	0.29	มากที่สุด
4.	ด้านการได้รับความยอมรับนับถือ	4.56	0.28	มากที่สุด
5.	ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.54	0.30	มากที่สุด
ภาพรวม		4.54	0.24	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.54$, S.D.=0.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสำเร็จของงาน ($\bar{x}=4.57$, S.D.=0.29) รองลงมา คือ ด้านการได้รับความยอมรับนับถือ ($\bar{x}=4.56$, S.D.=0.28) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ($\bar{x}=4.52$, S.D.=0.32)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา (X)	แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู (Y)					ผลรวม Y _{รวม}
	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	
X ₁	.645 ^{***}	.547 ^{***}	.511 ^{***}	.544 ^{***}	.485 ^{***}	.656 ^{***}
X ₂	.680 ^{***}	.579 ^{***}	.516 ^{***}	.556 ^{***}	.529 ^{***}	.687 ^{***}
X ₃	.594 ^{***}	.543 ^{***}	.498 ^{***}	.523 ^{***}	.516 ^{***}	.643 ^{***}
X ₄	.641 ^{***}	.505 ^{***}	.564 ^{***}	.594 ^{***}	.522 ^{***}	.677 ^{***}
ผลรวม X _{รวม}	.722 ^{***}	.614 ^{***}	.590 ^{***}	.626 ^{***}	.580 ^{***}	.752 ^{***}

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับสูง ($r=.752$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงถึงระดับสูงมาก ($r=.485$ ถึง $.680$) โดยคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ กับ ด้านความสัมพันธ์ในองค์กรมีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.680$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจกับด้านความสัมพันธ์ในองค์กร มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับ ($r=.645$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจกับด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r=.485$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อเสนอการคัดเลือกตัวแปร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	Sig
	B	Std.Error	β		
ค่าคงที่ (Constant)	1.271	.156		8.150	.000
ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X ₂)	.217	.054	.248	3.990	.000
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X ₄)	.221	.049	.259	4.483	.000

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X_1)	.153	.051	.178	3.024	.003
ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (X_3)	.132	.045	.165	2.907	.004

$R=.754$, $R^2=.569$, Adjusted $R^2=.564$, S.E.Est=.161 , $F=110.791$ Sig.= .000

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อเสนอการคัดเลือกตัวแปร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า รูปแบบที่ 4 เป็นรูปแบบที่ดีที่สุด ได้แก่ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 สามารถอธิบายการผันแปรแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร ได้ร้อยละ 56.9 ($R^2=.569$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร มีประเด็นน่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้วิจัยคิดว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ คำทอง (2565) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณันท์สรณ์ ปิยะภัทรวิรัตน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่าภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับดีมาก โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาศักยภาพของครู และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตติสรภาพ ใจอารีย์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องจากผู้บริหารมีทักษะการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงได้ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ ภัทรดำเนินสุข (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารสามารถส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดีและสร้างแรงจูงใจให้ครูมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จของสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน

2. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุธาธารณ์ ชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความสัมพันธ์ในองค์กร ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้รับความยอมรับนับถือและด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่าผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนถึงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแสดงศักยภาพ การเปิดโอกาสให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และการเห็นคุณค่าในผลงานของบุคลากร ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ ยางเปือก (2566) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนมเขต 2 ที่พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมาก โดยภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกและสามารถพยากรณ์แรงจูงใจในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของ โจเซฟ อาโต ฟอร์สัน และคณะ (2021) ที่ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน: การศึกษาครูโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศกานา ที่พบว่า ปัจจัยด้านค่าตอบแทน การออกแบบงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน และระบบผลการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของครู ปัจจัยดังกล่าวเอื้อต่อการปฏิบัติงาน ทำให้ครูเกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสรีพต ยาลชินคาญา และคณะ (2021) ที่ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของรูปแบบความเป็นผู้นำและพฤติกรรมการริเริ่มของผู้อำนวยการโรงเรียนต่อแรงจูงใจของครูที่พบว่า พฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้บริหารและรูปแบบความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์โดยตรงและส่งผลเชิงบวกต่อแรงจูงใจของครู ผู้บริหารที่มีพฤติกรรมเชิงริเริ่มและแสดงบทบาทผู้นำอย่างเหมาะสม สามารถกระตุ้นให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูในระดับสูง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุธาธารณ์ ชุมพร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งผลการวิจัยที่เป็นไปตามสมมติฐานนี้สะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับแรงจูงใจของบุคลากร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในรายด้านจะพบประเด็นที่น่าสนใจคือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับแรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ในองค์กร ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง ย่อมสร้างให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา และความไว้วางใจในการบริหารงาน การที่ผู้นำมีความชัดเจนในวิสัยทัศน์และปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความยุติธรรมตามหลักธรรมาภิบาล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมปฏิสัมพันธ์เชิงบวกภายในสถานศึกษา ทำให้ครูเกิดความเคารพซึ่งกันและกันและพร้อมปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำด้านการสร้างแรงบันดาลใจยังมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง กับแรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ในองค์กร เนื่องจากความสามารถของผู้นำในการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่เปี่ยมด้วยพลังช่วยให้ครูเห็นคุณค่าและเป้าหมายร่วมกันจนเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Sense of

Belonging) การที่ผู้บริหารให้การสนับสนุนและยกย่องความสำเร็จของครูอย่างเหมาะสม ยังช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจและวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างแรงบันดาลใจกับลักษณะของงานที่ปฏิบัติมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุดในระดับปานกลาง ประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ว่า แม้การสร้างแรงบันดาลใจจะส่งผลต่อทัศนคติและความรู้สึกของครูได้ดี แต่ลักษณะงานในวิชาชีพครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดด้วยโครงสร้างหลักสูตรและนโยบายส่วนกลางที่มีความตายตัวสูง ทำให้การปรับเปลี่ยนตัวเนื้องานในระยะสั้นเป็นไปได้ยากกว่าการปรับปรุงด้านความสัมพันธ์ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass and Avolio (1994) ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการกระตุ้นแรงจูงใจภายในผ่านการเป็นแบบอย่างและการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจและความผูกพันต่อองค์กรที่สูงขึ้น อีกทั้งยังสนับสนุนทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1959) โดยเฉพาะในส่วนของปัจจัยจูงใจที่เกี่ยวข้องกับการได้รับยอมรับนับถือ และปัจจัยค่าจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงบวกในสถานที่ทำงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (1970) ในด้านความต้องการทางสังคมและการได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานและสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรได้ ย่อมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูเกิดแรงจูงใจในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

4. ผลการวิจัยโดยใช้ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาทุกตัวร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบตัวแปรที่ดีที่สุดในการทำนายแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร 4 ด้าน คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการกระตุ้นทางปัญญา ซึ่งตัวแปรพยากรณ์ ทั้ง 4 ตัวแปร มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู คิดเป็นร้อยละ 56.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน ทั้งนี้เป็นเพราะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมานั้นเป็นการใช้อำนาจในการเสริมแรงในด้านบวก ที่ทำให้ครูเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความเชื่อมั่นในตัวของผู้บริหาร ซึ่งอำนาจดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของครู หากผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของครูจะทำให้งานในสถานศึกษาสำเร็จตามเป้าหมายได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรรักษาและพัฒนาแนวปฏิบัติดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน การเป็นแบบอย่างที่ดี และการส่งเสริมครูตามศักยภาพรายบุคคล เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูอย่างยั่งยืน

1.2 จากผลการวิจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ด้านความสำเร็จของงานอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสแสดงศักยภาพและประสบความสำเร็จในงานอย่างต่อเนื่อง โดยสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ให้การยอมรับและชื่นชมผลงานอย่างเหมาะสม เพื่อคงไว้และเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ดังนั้น ผู้บริหารควรนำแนวทางภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร”

2.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร”

2.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร”

บรรณานุกรม

- กาญจนา พรัดขำ. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะครุศาสตร์, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*
- จิตติสรภาพ ใจอารีย์. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายดอยสันติคีรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. *การค้นคว้าอิสระด้วยตนเองปริญญาศึกษามหาบัณฑิต, วิทยาลัยการศึกษา, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา.*
- ชนันท์สร ปิยะภัทรวิรัตน์. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา. *การค้นคว้าอิสระด้วยตนเองปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*
- พรพรรณ คำทอง. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก 1. *การค้นคว้าอิสระด้วยตนเองปริญญาศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร.*

- สมศักดิ์ ยางเปือก. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อรรธรณ ภัทรดำเนินสุข. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรสงคราม. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Bass, B.M., & Avolio, B.J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Sage Publications.
- Herzberg, F. (1959). *The motivation to work*. 2nd ed. John Wiley & Sons.
- Joseph Ato Forson, Eric Ofosu-Dwamena, Rosemary Afrakomah Opoku and Samuel Evergreen Adjavon (2021). Motivation and employee performance: A study of basic school teachers in Ghana. *International Journal of Scientific Research and Management*, 9(3): 1–11.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement journal*, 30(3): 607–610.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.
- Maslow, Abraham M. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Servet Yalcinkaya, Gokmen Dagli, Fahriye Altinay, Zehra Altinay and Umit Kalkan. (2021). The effect of leadership styles and initiative behaviors of school principals on teachers' motivation. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(1): 1–14.

แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษา
เครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 3

The Guidelines for the School Curriculum Administration to Aparihaniyadhamma 7
in Schools of Network Pakpanang 2 under Nakhon Si Thammarat
Primary Educational Service Area Office 3

ศรัณญา วิเชียร*

Saranya Wichian

พระครูเขมธรรมโฆสิต

Phrakhrudemthammakosit

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: saranya47115@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 22 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 3 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 7 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2) ศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการศึกษาสภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ได้แก่ ผู้บริหาร และคณะครูในสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกขั้นตอนการศึกษาแนวทางใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ประธานเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 หัวหน้างานวิชาการสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ศึกษาพิเศษ และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และขั้นตอนการนำเสนอแนวทาง ใช้การประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ประธานเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ พระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษานักวิชาการด้านหลักสูตร หัวหน้าวิชาการสถานศึกษา ใช้แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สถานศึกษามีการบริหารหลักสูตรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ส่งผลให้หลักสูตรสอดคล้องกับบริบทผู้เรียนและท้องถิ่น และสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านความเชี่ยวชาญของครูและทรัพยากร จึงควรพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบ 2) แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 พบว่า สถานศึกษามีการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีเอกภาพ เกิดบรรยากาศความร่วมมือ และหลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทผู้เรียนและท้องถิ่น ทั้งนี้ การดำเนินงานตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของการบริหารหลักสูตรและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ต่อการนำไปใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวมีองค์ประกอบครบถ้วน และมีกระบวนการที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา; หลักอปริหานิยธรรม 7; เครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

Abstract

The objectives of this research aimed to: (1) study the current state of school curriculum administration in the Pakpanang 2 School Network; (2) examine the guidelines for school curriculum administration based on the Seven Aparihaniyadhamma in the Pakpanang 2 School Network; and (3) propose and evaluate the guidelines for school curriculum administration based on the Seven Aparihaniyadhamma in the Pakpanang 2 School Network. This study employed a qualitative research methodology. In the phase of studying the current conditions, in-depth interviews were conducted with 15 key informants, including school administrators and teachers within the Pak Phanang School Network 2, using an in-depth interview protocol. In the phase of exploring the guidelines, in-depth interviews were conducted with 5 key informants, including school administrators in the network, the head of the Pak Phanang School Network 2, heads of academic affairs within the network, an educational supervisor, and a Buddhist monk with expertise in education. An in-depth interview form was used as the research instrument. In the phase of presenting the guidelines, a focus group discussion was conducted with 7 experts, including specialists from the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3, the head of the Pak Phanang School Network 2, school directors, an educational supervisor, a Buddhist monk with educational expertise, a curriculum scholar, and heads of academic affairs. A focus group discussion form and an evaluation form were used as research instruments.

The findings were as follows: (1) Regarding the current state of school curriculum administration in the Pakpanang 2 School Network, the results showed that curriculum administration emphasized the participation of all stakeholders. This contributed to alignment

with learners' contexts and local needs and supported high-quality learning management. However, limitations were found in teachers' expertise and available resources. Therefore, continuous teacher development and the use of technology are recommended to enhance the effectiveness of curriculum administration in a systematic manner. (2) Concerning the guidelines for school curriculum administration based on the Seven Aparihaniyadhamma in the Pakpanang 2 School Network, the findings indicated that curriculum administration was systematically implemented at every stage through the application of the Seven Aparihaniyadhamma with the participation of administrators, teachers, and the community. This resulted in unity of operation, a cooperative atmosphere, and curricula that were consistent with learners' contexts and local needs. Moreover, the application of the Seven Aparihaniyadhamma strengthened curriculum administration and contributed to sustainable educational quality development. (3) With regard to the presentation and evaluation of the guidelines for school curriculum administration based on the Seven Aparihaniyadhamma in the Pakpanang 2 School Network, the experts unanimously agreed that the guidelines were appropriate, feasible, and useful for practical implementation in school curriculum administration, as they consisted of complete components and clearly defined processes.

Keywords: The School Curriculum Administration; Aparihaniyadhamma 7; Network Pakpanang 2

บทนำ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความถนัด เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกคิด แก้ปัญหา และบูรณาการความรู้พร้อมปลูกฝังคุณธรรม โดยมีการส่งเสริมให้ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และให้การศึกษาเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และมาตรา 27 กำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดี และการดำรงชีวิต โดยสถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 7-8)

โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้พัฒนาหลักสูตรจากปี 2544 เพื่อแก้ไขปัญหาให้ชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยอ้างอิงผลการวิจัยและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 ความสำเร็จของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งระดับชาติ ชุมชน และครอบครัว ในการวางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 1) ซึ่งการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการร่วมมือของบุคลากรภายในสถานศึกษาในการวางแผน พัฒนา และบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดทำและดำเนินการหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของตน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 3)

โดยสามารถนำหลักธรรมมาปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้บรรลุตามมาตรฐานที่ได้คาดหวัง ซึ่งหลักธรรมหนึ่งที่สะท้อนกระบวนการทำงาน และการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำพาซึ่งความสำเร็จ คือ หลักอปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคี และป้องกันความเสื่อมขององค์กร โดยเน้นการประชุมปรึกษาหารือ ความพร้อมเพรียง การปฏิบัติตามข้อบังคับ การเคารพผู้ใหญ่ การคุ้มครองสตรี การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการอุปถัมภ์บรรพชิตผู้ทรงศีล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550: 26-27)

จากแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก มีการประเมินเพื่อพัฒนา การมีส่วนร่วมของเครือข่าย และจัดหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตอบสนองต่อความถนัดของผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3, 2565: 50) และจากการวิเคราะห์สภาพองค์กร พบว่า สถานศึกษามีจำนวนมาก ส่งผลให้การกำกับ ติดตาม และประเมินผลไม่ทั่วถึง อีกทั้งสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก มีครูไม่ครบชั้นและไม่ตรงวิชาเอก ทำให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้และงบประมาณไม่เพียงพอ อีกทั้งโครงสร้างการบริหารยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูและบุคลากรขาดการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะเทคโนโลยี และนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3, 2565: 19) ซึ่งส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาโดยตรง

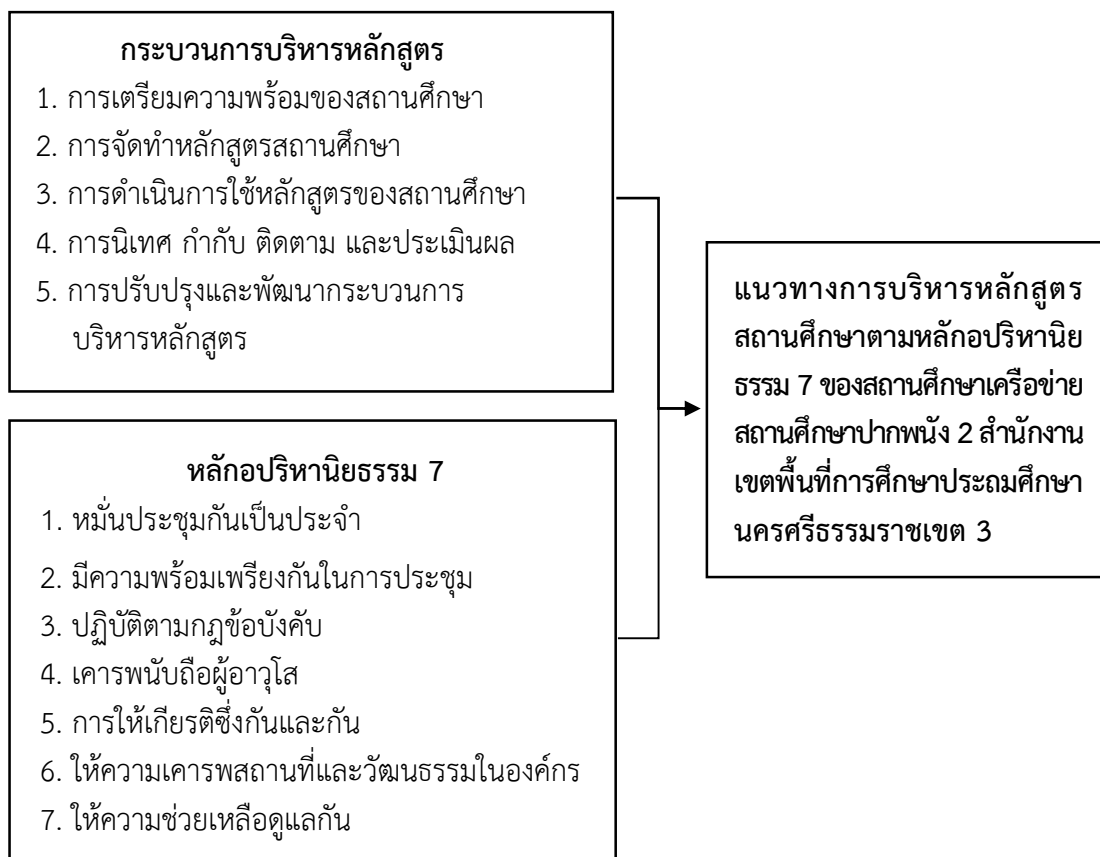
จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ในเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 เพื่อเสนอเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรที่เหมาะสมและนำไปใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา และตัวแทนครู ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 จำนวน 1 คน ประธานเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 จำนวน 1 คน หัวหน้างานวิชาการสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 1 คน ประธานเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน

ศึกษานิเทศก์ จำนวน 1 คน พระภิกษุที่มีคุณวุฒิด้านการศึกษา จำนวน 1 รูป นักวิชาการด้านหลักสูตร จำนวน 1 คน และหัวหน้าวิชาการสถานศึกษา จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบสนทนากลุ่มและแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป 2) การศึกษาแนวทางวิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง 3) การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3 พบว่า 1.1 สภาพการเตรียมความพร้อมของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษามีการสร้าง ความเข้าใจร่วมกันของครูและคณะกรรมการสถานศึกษา วิเคราะห์บริบทสถานศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับผู้เรียน ส่งผลให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้อย่าง

มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาครูบางส่วนขาดความเข้าใจด้านหลักสูตร มีการงานสูง และการดำเนินงานไม่เป็นระบบ จึงควรพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่น เพื่อยกระดับการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์บริบทและกำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และท้องถิ่น ส่งผลให้โรงเรียนมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าครูบางส่วนขาดความเชี่ยวชาญในการออกแบบหน่วยการจัดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่ต่อเนื่อง จึงควรพัฒนาให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมกิจกรรม PLC และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับการจัดทำหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 สภาพการดำเนินการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา ครูจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้กระบวนการ Active Learning และกิจกรรมโครงงานให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพและนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านสื่อการสอนที่ไม่เพียงพอ และความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียน จึงควรพัฒนาให้มีการจัดอบรมพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ลดภาระงาน เพิ่มสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการสอนที่ยืดหยุ่นเพื่อรองรับผู้เรียนที่หลากหลาย

1.4 สภาพการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สถานศึกษาดำเนินการผ่านระบบนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหารและครูร่วมกันสังเกตการสอน และให้ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา ส่งผลให้ครูสามารถปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ การนิเทศยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากร เครื่องมือวัดและประเมินผล และความต่อเนื่องของการนิเทศ ซึ่งสามารถพัฒนาโดยการใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ส่งเสริมเพื่อนช่วยเพื่อน ใช้ข้อมูลจริงและเทคโนโลยีมาพัฒนาการสอนและหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

1.5 สภาพการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตร สถานศึกษามีการนำผลการประเมินและข้อมูลย้อนกลับมาทบทวนและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องให้ทันสมัยและสอดคล้องกับบริบทผู้เรียนและชุมชน ส่งผลให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่น เหมาะสม และช่วยพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้เต็มที่ การปรับปรุงและพัฒนาายังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร เวลา และข้อมูลเชิงลึก สามารถพัฒนาโดยการส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การทำงานเป็นเครือข่าย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอภินิหารธรรม 7 ของสถานศึกษา เครือข่ายสถานศึกษาปากน้ำ 2

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การดำเนินการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตร ซึ่งการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอภินิหารธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากน้ำ 2 พบว่า 1) แนวทางการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา สถานศึกษาเตรียมความพร้อมโดยศึกษานโยบาย วิเคราะห์บริบท กำหนดเป้าหมายร่วมกับชุมชน พร้อมพัฒนาบุคลากร จัดระบบสารสนเทศ และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการติดตามและประเมินความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร และการมีส่วนร่วม เพื่อนำผลไปปรับปรุงและสื่อสารสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในการประยุกต์ใช้หลักอภินิหารธรรม 7 มีการจัดประชุมวางแผนอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ยึดระเบียบและมาตรฐาน เคารพผู้อาวุโส รับฟังความคิดเห็น ส่งเสริมความร่วมมือ และบูรณาการวัฒนธรรมองค์กรกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารหลักสูตรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2) แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรโดยวิเคราะห์ความต้องการผู้เรียนและท้องถิ่น ศึกษาหลักสูตรแกนกลาง กำหนดโครงสร้าง สารการเรียนรู้ กิจกรรม และการประเมินผล พร้อมตรวจสอบความสอดคล้องกับ มาตรฐานและเวลาเรียน ก่อนปรับปรุงและเผยแพร่เพื่อให้ครูนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการ ประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิเทศ 7 เน้นการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ยึดระเบียบและแนวทางที่กำหนด เคารพผู้อาวุโส รับฟังความคิดเห็น ทำงานอย่างร่วมมือ และเคารพ วัฒนธรรมองค์กร เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์และมีคุณภาพ 3) แนวทางการดำเนินการใช้หลักสูตร ของสถานศึกษา สถานศึกษาดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยวางแผนการเรียนรู้ จัดทำปฏิทิน เตรียมทรัพยากร และจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พร้อมประเมินตามสภาพจริง ผู้บริหารนิเทศ ติดตาม และนำผลประเมินมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และระบบสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การนำหลักการบริหารนิเทศ 7 มาประยุกต์ใช้ เน้นการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ปฏิบัติงาน ตามแผนร่วมกัน ยึดมาตรฐานเดียวกัน เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ร่วมมือช่วยเหลือ แบ่งปันสื่อ และบูรณาการวัฒนธรรมองค์กรและท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้หลักสูตร 4) แนวทางการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล สถานศึกษาดำเนินการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดขั้นตอนและเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร นิเทศในบรรยากาศกัลยาณมิตร ให้คำปรึกษาครู ร่วมวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตร ระบบนิเทศ และพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้ หลักการบริหารนิเทศ 7 เน้นการประชุมสรุปผลอย่างสม่ำเสมอ ดำเนินงานร่วมกันตามระเบียบอย่าง เคร่งครัด เคารพผู้อาวุโส รับฟังความคิดเห็น ทำงานด้วยความเกื้อกูลในบรรยากาศที่ดี และคำนึงถึงบริบท และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 5) แนวทางการปรับปรุงและ พัฒนาระบบการบริหารหลักสูตร สถานศึกษาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ผลประเมินและข้อมูล ย้อนกลับมาวิเคราะห์ วางแผน และปรับโครงสร้างหลักสูตร ควบคู่พัฒนาศักยภาพครูสู่การจัดการเรียนรู้ เชิงนวัตกรรม พร้อมติดตามผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน ความพึงพอใจ และประสิทธิภาพการสอน เพื่อนำมาสรุป บทเรียนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิเทศ 7 เน้นการประชุมสะท้อนผลและ วางแผนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ยึดระเบียบทางการศึกษา มีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย แสดงความคิดเห็นอย่างเคารพ เกื้อกูลกัน และคำนึงถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างยั่งยืน

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักการบริหารนิเทศ 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

การนำเสนอร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักการบริหารนิเทศ 7 ของ สถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทางการดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผลแนวทาง ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่ามีเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็น ประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบครบถ้วน ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักการบริหารนิเทศ 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ที่ประกอบด้วย การบริหาร หลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การดำเนินการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา 4) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และ 5) การปรับปรุง และพัฒนาระบบการบริหารหลักสูตร และได้บูรณาการหลักการบริหารนิเทศ 7 เข้ากับการบริหาร หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) มีความพร้อมเพรียงกันในการประชุม 3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ 4) เคารพนับถือผู้อาวุโส 5) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพ สถานที่และวัฒนธรรมในองค์กร และ 7) ให้ความช่วยเหลือดูแลกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษา เครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 มีผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

สถานศึกษามีการบริหารหลักสูตรอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมที่เน้นการวางแผน วิเคราะห์นโยบาย มาตรฐาน และบริบท ควบคุมการพัฒนาบุคลากรและระบบสารสนเทศ ด้านการจัดทำหลักสูตร พบว่า มีกระบวนการที่เป็นระบบและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม โดยวิเคราะห์ความต้องการผู้เรียนและท้องถิ่น ทดลองใช้ และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง ส่งผลให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับบริบท ขณะที่การนำหลักสูตรไปใช้ ครูสามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและประเมินตามสภาพจริงได้ แต่ยังคงพัฒนาในด้านการใช้ข้อมูลผลประเมินเพื่อปรับปรุงการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการนิเทศและประเมินผล พบว่าดำเนินการอย่างเป็นระบบในลักษณะกัลยาณมิตร เน้นการพัฒนา แต่ยังคงเสริมความเข้มแข็งในการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย ส่วนการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษามีการนำผลประเมินและข้อมูลย้อนกลับมาใช้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการบริหารหลักสูตรที่มุ่งสู่คุณภาพและความยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรพิมล นิกชัยภูมิ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก” พบว่า การบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนการรายงานผลและปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การดำเนินงานตามกระบวนการดังกล่าวช่วยให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและตอบสนองต่อเป้าหมายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า สถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรเชิงระบบและการประเมินผลเพื่อการพัฒนา นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า สถานศึกษามีการพัฒนาศักยภาพครูและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและชุมชน และสอดคล้องกับวิชาชีพ สี่หาวงษ์ และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนยุคดิจิทัล” ที่มุ่งเน้นการวางแผนอย่างเป็นระบบ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้เทคโนโลยี และข้อมูลสารสนเทศเป็นเครื่องมือสนับสนุน และการประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต

2. แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2

แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา มีการดำเนินการตามหลักอปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การดำเนินการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา 4) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และ 5) การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตร และได้บูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 เข้ากับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) มีความพร้อมเพรียงกันในการประชุม 3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ 4) เคารพนับถือผู้อาวุโส 5) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพสถานที่และ

วัฒนธรรมในองค์กร และ 7) ให้ความช่วยเหลือดูแลกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ไม่เพียงแต่เป็นการช่วยเสริมสร้างความสามัคคีภายในองค์กร แต่สะท้อนให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับการวางแผนและการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอและพร้อมเพรียง เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ภายใต้การยึดถือระเบียบ ข้อตกลง และมาตรฐานทางการศึกษา ส่งผลให้การบริหารหลักสูตรมีความเป็นระบบ โปร่งใส และมีทิศทางที่ชัดเจน นอกจากนี้ การให้ความเคารพผู้อาวุโสและผู้มีประสบการณ์ ตลอดจนการให้เกียรติซึ่งกันและกันในการทำงาน ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและความเป็นกัลยาณมิตร ทำให้ครูและบุคลากรเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปันทรัพยากร และพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน สถานศึกษายังคำนึงถึงบริบท วัฒนธรรมองค์กร และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารและพัฒนาหลักสูตร ส่งผลให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพจริงและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และสอดคล้องกับ พระมหาดัฒน์ธวัช ธรรมธีโร (ถาวาปี) (2564) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษา หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือ และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถพัฒนาและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า การหมั่นประชุม และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจร่วมกัน

3. นำเสนอและประเมินแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7

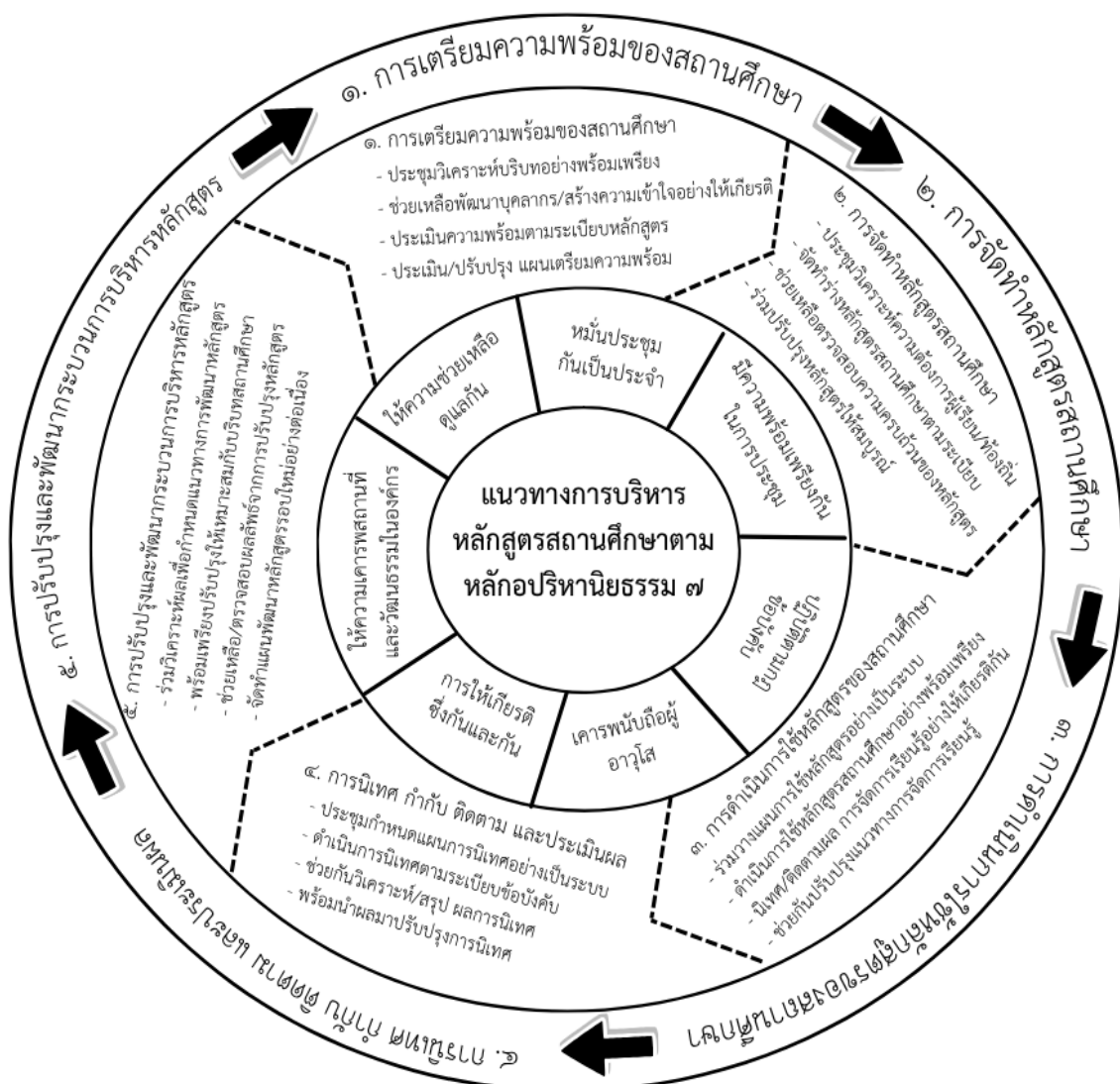
แนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา มีการดำเนินการตามหลักอปริหานิยธรรม 7 มาใช้ในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา 2) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 3) การดำเนินการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา 4) การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และ 5) การปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตร และได้กำหนดหลักการทำงานตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเป็นประจำ 2) มีความพร้อมเพรียงกันในการประชุม 3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ 4) เคารพนับถือผู้อาวุโส 5) การให้เกียรติซึ่งกันและกัน 6) ให้ความเคารพสถานที่และวัฒนธรรมในองค์กร และ 7) ให้ความช่วยเหลือดูแลกัน โดยผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ในการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาได้ดี ทั้งนี้เพราะว่าแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวมีองค์ประกอบครบถ้วน และมีกระบวนการที่ชัดเจน สอดคล้องกับ พระมหาพงษ์สินธ์ ธีรจิตโต (โพธิ์คำ) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปริยธรรม 7 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีนคราราม อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี” พบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลประสบปัญหาด้านความไม่สอดคล้องระหว่างบทบาทหน้าที่กับความสามารถของบุคลากร รวมถึงข้อจำกัดด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ยังไม่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม จุดเด่นที่สำคัญ คือ การมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางพัฒนา ซึ่งสะท้อนหลักการสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการใช้เหตุผลเชิงระบบ และสอดคล้องกับพระสุรชัย สุรชัย (ทองกันยา) (2565) ได้ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” พบว่า การนำหลักอปริหานิยธรรมมาช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การยึดมั่นในระเบียบ การเคารพผู้อาวุโส และความพร้อมเพรียงในการปฏิบัติงาน

ส่งผลให้การบริหารองค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและลดปัญหาความขัดแย้งขององค์กร ในประเด็นการใช้ การประชุมอย่างสม่ำเสมอเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกัน การดำเนินงานอย่างพร้อมเพรียง ตามบทบาทหน้าที่ การเคารพโครงสร้างการบริหารและผู้อาวุโส รวมถึงการบริหารจัดการที่คำนึงถึงบริบท และวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของ สถานศึกษาเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบองค์ความรู้ที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแนวทางการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษา เครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ควรสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โดยเน้นการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติตามระเบียบ และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพื่อให้การกำหนดทิศทางและการตัดสินใจด้านหลักสูตรเป็นไปอย่างมีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

1.2 เครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูด้านการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา โดยสนับสนุนการอบรม สัมมนา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ในการทำงานร่วมกัน การบริหารจัดการ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.3 สถานศึกษาในเครือข่ายสถานศึกษาปากพนัง 2 ควรกำหนดนโยบายการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความเคารพซึ่งกันและกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้ผลการนิเทศเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการบริหารหลักสูตรของสถานศึกษาในเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม

2.3 ควรศึกษา บทบาทภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม 7 ในการขับเคลื่อนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *ธรรมานุชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

พระมหาตมฺมธวณฺโณ ฐมฺมธโร (ถาวาปี). (2564). *แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักอปริหานิยธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

พระมหาพงษ์สินธ์ ธีรจิตโต (โพธิ์คำ). (2564). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). *ราชกิจจานุเบกษา 54 (14 สิงหาคม 2542)*.

- พระสุรชัย สุรชัย. (2565). การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(2): R24-R34.
- วณิชชา สีหาวงษ์ และคณะ. (2568). การบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, 7(3): 664-676.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 3. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราชเขต 3. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราชเขต 3.*
- อมรพิมล นิกชัยภูมิ. (2563). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ระยองเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

การอภิบาลสุขภาพทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวก: บทบาทของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิกไทยผ่านชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย

Spiritual Health Pastoral Care for the Deaf: The Role of the Roman Catholic Church in Thailand through the Deaf Catholic Association of Thailand

บาทหลวงภุรวาติ ศีราอริย

Rev.Fr. Bhuravaj Searaariyah

แผนกอภิบาลคนหูหนวก สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย,

แผนกอภิบาลคนหูหนวก สังฆมณฑลจันทบุรี

Pastoral Ministry for the Deaf, Catholic Bishops' Conference of Thailand,

Pastoral Ministry for the Deaf, Diocese of Chanthaburi

ระพีพันธ์ จอมมะเร็ง*

Rapeepun Jommaroeng

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย

Faculty of Public Health, Mahidol University, Deaf Catholic Association of Thailand

ณรงค์ ถนอมเล็ก

Narong Thanomlek

ปณิธาน ทองประไพ

Panitarn Thongprapai

ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย

Deaf Catholic Association of Thailand

กุลธิดา ศีราอริย

Kulatidah Searaariyah

แผนกอภิบาลคนหูหนวก สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย

Pastoral Ministry for the Deaf, Catholic Bishops' Conference of Thailand

Corresponding author, e-mail: Rapeepun.jom@mahidol.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 31 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 12 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 21 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการและรูปแบบการอภิบาลทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวกของชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย (DCAT) ณ วัดน้อยพระจิตเจ้า (2) วิเคราะห์ความสอดคล้องของกระบวนการดังกล่าวกับแนวคิดสุขภาพทางจิตวิญญาณขององค์การอนามัยโลก (WHO) และ (3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนานโยบายสาธารณสุขที่สนับสนุนการเข้าถึงสุขภาพทางจิตวิญญาณของคนหูหนวก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

(Participatory Observation) เป็นระยะเวลา 5 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 การศึกษาได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (COA. No. MUPH 2025-121)

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมของชมรมฯ สามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) พิธีกรรมทางศาสนาในภาษามือไทย (2) การแบ่งปันพระวาจาและคำสอนที่ปรับให้เหมาะกับคนหูหนวก (3) กิจกรรมสร้างชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม และ (4) การมีส่วนร่วมของคนหูหนวกในฐานะผู้ดำเนินการหลัก กิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับมิติสุขภาวะทางจิตวิญญาณขององค์การอนามัยโลกในด้านความหมายของชีวิต การเชื่อมต่อทางจิตใจ และการมีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนี้ยังพบช่องว่างเชิงนโยบายสำคัญ คือ การขาดการรับรองบริการล่ามภาษามือในกิจกรรมทางศาสนาในระดับนโยบายของรัฐ

งานวิจัยนี้มีนัยสำคัญต่อการพัฒนานโยบายสาธารณสุขที่ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณของกลุ่มคนหูหนวกในบริบทวัฒนธรรมไทย และเสนอแนะให้กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) พัฒนานโยบายสนับสนุนการเข้าถึงบริการล่ามภาษามือในกิจกรรมทางจิตวิญญาณ

คำสำคัญ: สุขภาวะทางจิตวิญญาณ; คนหูหนวกคาทอลิก; ภาษามือไทย; การอภิบาลคนหูหนวก; ความเหลื่อมล้ำทางนโยบาย

Abstract

This research aimed to (1) examine the spiritual pastoral care processes for deaf people conducted by the Deaf Catholic Association of Thailand (DCAT) at the Holy Spirit Chapel, (2) analyze the alignment of these processes with the World Health Organization's (WHO) concept of spiritual health, and (3) recommend public health policy guidelines supporting deaf access to spiritual health. A qualitative research methodology employing participatory observation was employed over a five-month period from September 1, 2025 to February 28, 2026. The study received ethical approval from the Faculty of Public Health, Mahidol University (COA. No. MUPH 2025-121).

Findings revealed that activities could be classified into four categories: (1) religious rituals conducted in Thai Sign Language, (2) scripture sharing and religious instruction adapted for deaf participants, (3) community-building and social support activities, and (4) active participation of deaf individuals as primary facilitators. These activities align with WHO's spiritual health dimensions encompassing meaning in life, psychological connectedness, and community engagement. A critical policy gap was identified in the absence of state-level recognition for sign language interpreter services in religious activities.

This research demonstrates that the Roman Catholic Church plays a significant role in promoting spiritual health for the deaf community and recommends that the Ministry of Public Health and the Ministry of Social Development and Human Security develop policies to expand access to spiritual well-being services for deaf individuals.

Keywords: spiritual health; deaf Catholic; Thai Sign Language; deaf pastoral care; policy gap

บทนำ

สุขภาพ (Well-being) ตามนิยามขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ครอบคลุมมากกว่าการปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่หมายถึงสภาวะของความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทางจิตวิญญาณ (Spiritual Dimension) ได้รับการบรรจุไว้ในนิยามสุขภาพฉบับปรับปรุงของ WHO ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 ซึ่งระบุว่าสุขภาพที่แท้จริงต้องรวมถึงความรู้สึกมีความหมายในชีวิต ความสัมพันธ์กับสิ่งที่เหนือกว่าตนเอง และการเชื่อมต่อทางจิตวิญญาณกับผู้อื่นและชุมชน (WHO, 1984; Barclay et al., 2012: 399-415)

ในบริบทของคนหูหนวก ความต้องการด้านสุขภาพทางจิตวิญญาณมีลักษณะเฉพาะที่ซับซ้อน คนหูหนวกในประเทศไทยมีจำนวนมากกว่า 375,000 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้พิการที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ (ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย, [ออนไลน์]) ประสบกับอุปสรรคในการเข้าถึงทรัพยากรทางจิตวิญญาณอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านการสื่อสาร เนื่องจากภาษาไทยถือเป็นภาษาที่สองของคนหูหนวก ในขณะที่ภาษามือไทย คือ ภาษาแม่ของพวกเขา (Barclay et al., 2012: 399-415; Delich, 2012: 318-337) ภาษาที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา มักเป็นภาษาที่มีความเป็นทางการ และเป็นนามธรรมสูง ทำให้คนหูหนวกส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาทางจิตวิญญาณได้อย่างเต็มที่

งานวิจัยด้านสุขภาพและจิตวิญญาณพบว่า ความเหนียวแน่นทางจิตวิญญาณ (Spiritual Connectedness) มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตที่ดี การปรับตัวต่อความทุกข์ยาก และคุณภาพชีวิตในกลุ่มคนพิการ (Boswell et al., 2007: 33-40; Selway & Ashman, 1998: 429-439) อย่างไรก็ตาม การศึกษาที่เน้นเฉพาะคนหูหนวกและการเข้าถึงจิตวิญญาณยังมีจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะในบริบทเอเชียและประเทศไทย ช่องว่างทางวิชาการนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาเชิงลึกในบริบทท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโยบายและการออกแบบบริการที่เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของกลุ่มคนหูหนวกในสังคมไทย (Altaf & Bhatti, 2023: 1-10; Morris, 2008)

พระศาสนจักรโรมันคาทอลิกในประเทศไทยได้ริเริ่มงานอภิบาลคนหูหนวกอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 และพัฒนาจนก่อตั้งชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย (Deaf Catholic Association of Thailand: DCAT) เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ปัจจุบันชมรมฯ ดำเนินงานภายใต้แผนกอภิบาลคนหูหนวก สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย (PMD-CBCT) ซึ่งถือเป็นองค์กรอภิบาลคนหูหนวกคาทอลิกที่มีบทบาทในระดับเอเชีย (ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย, [ออนไลน์]; Searaariyah et al., 2025: 51-52)

แม้จะมีการดำเนินงานมาต่อเนื่อง แต่กระบวนการและรูปแบบการอภิบาลทางจิตวิญญาณของชมรมฯ ยังขาดการศึกษาวิจัยเชิงวิชาการในมุมมองสาธารณสุข ช่องว่างนี้ไม่เพียงแต่จำกัดความเข้าใจทางวิชาการ แต่ยังส่งผลให้การพัฒนาโยบายสาธารณสุขสำหรับคนหูหนวกขาดฐานหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แข็งแกร่ง การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจกระบวนการดังกล่าวในเชิงลึก วิเคราะห์ว่าสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาพทางจิตวิญญาณตาม WHO อย่างไร และพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีฐานหลักฐานสนับสนุน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและรูปแบบการอภิบาลทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวกของชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย ณ วัดน้อยพระจิตเจ้า

2. เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของกระบวนการอภิบาลดังกล่าวกับแนวคิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณขององค์การอนามัยโลก

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนานโยบายสาธารณสุขที่สนับสนุนการเข้าถึงสุขภาวะทางจิตวิญญาณของคนหูหนวก

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-being) ได้รับการยอมรับในฐานะองค์ประกอบสำคัญของสุขภาพองค์รวมมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 เมื่อ WHO เพิ่มมิติทางจิตวิญญาณลงในนิยามสุขภาพอย่างเป็นทางการ (WHO, 1984) หลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากยืนยันว่าสุขภาวะทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาพจิตที่ดี ความสามารถในการรับมือกับวิกฤต และคุณภาพชีวิตในกลุ่มคนพิการ (Boswell et al., 2007: 33-40; Selway & Ashman, 1998: 429-439; Koenig et al., 2001)

ในบริบทของคนหูหนวก การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Barclay, Rider และ Dombo (2012) พบว่าอุปสรรคด้านการสื่อสารเป็นปัจจัยหลักที่ขัดขวางการพัฒนาจิตวิญญาณ เนื่องจากพิธีกรรมทางศาสนาส่วนใหญ่ถ่ายทอดผ่านภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งเป็นภาษาที่สองของคนหูหนวก ไม่ใช่ภาษาแม่ที่พวกเขาใช้คิดและรู้สึก (Barclay et al., 2012: 399-415; Weir, 1996: 1-11) งานวิจัยของ Miller (1985) ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ผกผันระหว่างความรู้สึกเหงาและสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ซึ่งตรงกับประสบการณ์ที่คนหูหนวกรายงานบ่อยครั้ง

แนวคิดวัฒนธรรมคนหูหนวก (Deaf Culture) เปลี่ยนมุมมองจากการมองคนหูหนวกในฐานะผู้พิการทางการแพทย์ มาสู่การมองว่าคนหูหนวกเป็นกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง (Padden & Humphries, 1988; Ladd, 2007) การศึกษาของ Morris (2008) ในสหราชอาณาจักรชี้ว่าการสร้างชุมชนศาสนาสำหรับคนหูหนวกที่แท้จริงต้องให้คนหูหนวกมีบทบาทหลักในพิธีกรรม ไม่ใช่เพียงการมีล่ามแปลในโบสถ์ทั่วไป

งานวิจัยล่าสุดในช่วง 5 ปีที่ผ่านมายืนยันความสำคัญของประเด็นนี้ การศึกษาของ Altaf และ Bhatti (2023) ในปากีสถานพบว่าคนหูหนวกมีชีวิตทางศาสนาที่เข้มแข็ง แต่มักถูกมองข้ามโดยชุมชนคนได้ยิน การทบทวนวรรณกรรมของ Searaariyah et al. (2025) ในบริบทไทยชี้ให้เห็นว่าโครงการอภิบาลคนหูหนวกที่ใช้ภาษามือพื้นเมืองมีประสิทธิภาพสูงกว่าการใช้ล่ามแปลเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาร่วมกัน งานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของคนหูหนวกต้องอาศัยแนวทาง 3 ประการที่สอดคล้องกัน ได้แก่ (1) การใช้ภาษามือพื้นเมืองเป็นสื่อหลัก (2) การยอมรับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนหูหนวก และ (3) การให้คนหูหนวกมีบทบาทในฐานะผู้ดำเนินการหลัก อย่างไรก็ตาม ช่องว่างทางวิชาการที่สำคัญ คือ การขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการอภิบาลในบริบทพระศาสนจักรคาทอลิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การวิจัยครั้งนี้มุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งปรากฏการณ์การอภิบาลทางจิตวิญญาณในฐานะประสบการณ์ที่มีชีวิต (lived experience) ของชุมชนคนหูหนวกในบริบทของพระศาสนจักรคาทอลิก โดยไม่ตัดสินว่าสิ่งที่ปรากฏนั้น “ดี” หรือ “ไม่ดี” แต่มุ่งทำความเข้าใจว่าปรากฏการณ์นั้นเป็นอยู่อย่างไร และมีความหมายอย่างไรสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในนั้น แนวคิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (spiritual well-being) ขององค์การ

อนามัยโลก (WHO, 1984) ซึ่งระบุถึงความรู้สึกมีความหมายในชีวิต ความสัมพันธ์กับสิ่งที่เหนือกว่าตนเอง และการเชื่อมต่อกับชุมชน ได้ถูกนำมาใช้เป็นเลนส์สำหรับทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้วิจัยพบเห็น ไม่ใช่เพื่อวัดหรือพิสูจน์ ในขณะเดียวกัน แนวคิดวัฒนธรรมคนหูหนวก (Deaf Culture) ของ Padden และ Humphries (1988) ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจชุมชนด้วยความตระหนักว่าคนหูหนวกไม่ใช่ผู้พิการที่ต้องการความช่วยเหลือ แต่เป็นกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมที่มีโลกทัศน์และอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ทั้งสองแนวคิดนี้ทำหน้าที่เป็น “ความไว” (sensitizing concepts) ตามแนวทางของ Blumer (1954: 3-10) ซึ่งไม่ได้กำหนดสิ่งที่ต้องพบ แต่ช่วยให้ผู้วิจัยมีทิศทางในการตั้งคำถามและตีความสิ่งที่ปรากฏในสนามวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทธรรมชาติ (Lincoln & Guba, 1985) โดยเฉพาะในชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะอย่างชุมชนคนหูหนวก

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยสมาชิกชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทยที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จำนวน 45 คน ประกอบด้วยคนหูหนวก 38 คน และล่ามภาษามือ/ครูคำสอน 7 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ (1) เป็นสมาชิกหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ อย่างน้อย 3 เดือน (2) ยินยอม เข้าร่วมการวิจัย และ (3) สามารถสื่อสารผ่านภาษามือไทยหรือภาษาไทยได้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพิ่มเติม ได้แก่ บาทหลวงผู้รับผิดชอบแผนกอภิบาลคนหูหนวก คณะกรรมการบริหารชมรม และเจ้าหน้าที่แผนก PMD-CBCT

3. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย (1) แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม (Field Notes Protocol) ที่ครอบคลุมกิจกรรม สภาพแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ และความหมายที่ผู้เข้าร่วมแสดงออก (2) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) ที่พัฒนาจากกรอบแนวคิด WHO และ (3) แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร สำหรับเอกสารประกอบพิธีกรรม บทเรียนคำสอน และรายงานองค์กร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการเป็นระยะเวลา 5 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2569 ณ วัดน้อยพระจิตเจ้า (The Holy Spirit Chapel) ภายในบริเวณโรงพยาบาลเซนต์หลุยส์ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมฯ ทุกสัปดาห์ในฐานะผู้สังเกตแบบมีส่วนร่วม บันทึกภาคสนามในทุกครั้ง ร่วมกับการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Content Analysis) แบบอุปนัย (Inductive Approach) โดยดำเนินการเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การถอดความและรวบรวมข้อมูลดิบจากบันทึกภาคสนามและการสัมภาษณ์ (2) การจัดหมวดหมู่เบื้องต้น (Initial Coding) โดยระบุรหัสที่เกิดขึ้นจากข้อมูล (3) การจัดกลุ่มรหัสเป็นหมวดหมู่และธีม (Theme Development) โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดสุขภาวะทางจิตวิญญาณของ WHO และ (4) การตีความและสังเคราะห์ผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) ของการวิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบหลายแนวทาง (Triangulation) ครบคลุม 3 มิติ ได้แก่ (1) การตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และเอกสาร (2) การตรวจสอบผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยทีมวิจัยร่วมวิเคราะห์ข้อมูล และ (3) การตรวจสอบโดยสมาชิก (Member Checking) โดยนำผลการวิเคราะห์เบื้องต้นกลับไปยืนยันความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการสุขาสุตธรรมมหาวิทยาลัยมหิดล (COA. No. MUPH 2025-121) ผู้เข้าร่วมทุกคนได้รับการอธิบายวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วนและให้ความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูล ข้อมูลส่วนบุคคลได้รับการปกปิดเป็นความลับตลอดกระบวนการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1: กระบวนการและรูปแบบการอภิบาลทางจิตวิญญาณ

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นระยะเวลา 5 เดือน สามารถจำแนกกิจกรรมการอภิบาลทางจิตวิญญาณของชมรมฯ ออกเป็น 4 กลุ่มหลัก ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำแนกกิจกรรมการอภิบาลทางจิตวิญญาณของชมรมฯ

กลุ่มที่	กิจกรรม	มิติ WHO ที่สอดคล้อง	ตัวอย่างผลลัพธ์
1	พิธีกรรมทางศาสนาในภาษา มือไทย (Sign Language Liturgy)	ความหมายและจุดมุ่งหมาย, การเชื่อมต่อทางจิตวิญญาณ	คนหูหนวกสามารถร่วมพิธีกรรม ได้อย่างมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
2	การแบ่งปันพระวาจาและ คำสอนที่ปรับเหมาะ (Accessible Scripture Sharing)	ความหมายในชีวิต, การรับมือกับวิกฤต	เข้าถึงเนื้อหาทางจิตวิญญาณที่ เคยเข้าถึงไม่ได้
3	กิจกรรมสร้างชุมชนและการ สนับสนุนทางสังคม (Community Building)	ความสัมพันธ์กับชุมชน, ลดความเหงา	'ครอบครัวทางวิญญาณ' ที่ ตอบสนองความต้องการทาง อารมณ์
4	การมีส่วนร่วมของคนหูหนวก ในฐานะผู้ดำเนินการหลัก (Deaf as Primary Agents)	การเสริมพลัง, อัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรม	หลักการ 'Nothing About Us Without Us' ในทางปฏิบัติ

กลุ่มที่ 1 พิธีกรรมทางศาสนาในภาษามือไทย (Sign Language Liturgy)

กิจกรรมหลักที่โดดเด่นที่สุด คือ พิธีมิสซาบูชาขอบพระคุณในภาษามือไทย ซึ่งจัดขึ้นทุกวันอาทิตย์ เวลา 10.30-12.00 น. ณ วัดน้อยพระจิตเจ้า พิธีกรรมทั้งหมดดำเนินการเป็นภาษามือไทยตลอด ตั้งแต่การต้อนรับผู้เข้าร่วม บทภาวนา บทอ่านพระคัมภีร์ การเทศน์ธรรม ไปจนถึงการประกอบพิธีศีลศักดิ์สิทธิ์

ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งซึ่งเป็นคนหูหนวกที่เข้าร่วมชมรมมากกว่า 10 ปีระบุว่า: “ก่อนที่ฉันจะมาที่นี่ ฉันไปโบสถ์ทุกอาทิตย์มา 15 ปี แต่ไม่เคยเข้าใจเลยว่าพระเจ้าบอกอะไร วันนี้ฉันเข้าใจทุกอย่างเป็นครั้งแรกในชีวิต” (ผู้ให้ข้อมูลหญิง อายุ 42 ปี สมาชิกชมรม 12 ปี)

กลุ่มที่ 2 การแบ่งปันพระวาจาและคำสอนที่ปรับให้เหมาะกับคนหูหนวก

ในช่วงบ่ายของทุกวันอาทิตย์ เวลา 13.00-17.00 น. มีกิจกรรมแบ่งปันพระวาจา (Basic Ecclesial Community: BEC) โดยใช้ภาษามือไทยและภาษาที่เข้าถึงได้สำหรับคนหูหนวก กระบวนการออกแบบให้ใช้ภาษาที่เป็นรูปธรรม มีภาพประกอบ และใช้ภาษามือเป็นสื่อหลัก เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่สองของคนหูหนวก โดยเฉพาะภาษาทางศาสนาซึ่งเป็นภาษาระดับสูงและเป็นนามธรรม ยิ่งเป็นอุปสรรคที่เป็นปัญหาอย่างมาก (Barclay et al., 2012: 399-415)

กลุ่มที่ 3 กิจกรรมสร้างชุมชนและการสนับสนุนทางสังคม

หลังจากกิจกรรมแบ่งปันพระวาจา ชุมชนคนหูหนวกมักรวมตัวกันรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญทางจิตวิญญาณและสังคม จากการสังเกตพบว่าคนหูหนวกหลายคนสะท้อนความรู้สึกว่าชุมชนแห่งนี้เปรียบเสมือน 'ครอบครัวทางวิญญาณ' ที่ให้การสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจที่ขาดหายไปในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมพิเศษ ได้แก่ การเข้าเฝ้าพันฟุจิตใจประจำปี การจาริกแสวงบุญ และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายคนหูหนวกคาทอลิกในระดับเอเชีย

กลุ่มที่ 4 การมีส่วนร่วมของคนหูหนวกในฐานะผู้ดำเนินการหลัก

คนหูหนวกได้รับมอบหมายหน้าที่ในพิธีกรรมอย่างเต็มที่ ทั้งการอ่านบทอ่านพระคัมภีร์ การร้องเพลงในภาษามือ การนำบทภาวนา และการร่วมแปลพระคัมภีร์เป็นภาษามือไทย ชมรมฯ มีประธานที่เป็นคนหูหนวก มีทีมอาสาสมัครล่าม และมีทีมนักบุญเยโรมสำหรับงานแปลพระคัมภีร์ที่ประกอบด้วยทั้งคนหูหนวกและคนได้ยิน

วัตถุประสงค์ที่ 2: ความสอดคล้องกับแนวคิด WHO

กิจกรรมทั้ง 4 กลุ่มสอดคล้องกับมิติสุขภาวะทางจิตวิญญาณของ WHO อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ มิติความหมายและจุดมุ่งหมายในชีวิต มิติการเชื่อมต่อกับสิ่งที่เหนือกว่าตนเอง มิติความสัมพันธ์กับชุมชน และมิติความสามารถในการรับมือกับวิกฤต นอกจากนี้ยังพบช่องว่างเชิงนโยบายสำคัญ กล่าวคือ บริการล่ามภาษามือที่รัฐสนับสนุนยังจำกัดเฉพาะการประชุม การสมโภชงาน การพบแพทย์ และการศาล ไม่ครอบคลุมถึงกิจกรรมทางศาสนา

วัตถุประสงค์ที่ 3: แนวทางเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นแนวทางนโยบาย 3 ด้าน ได้แก่ (1) การขยายบริการล่ามภาษามือภาครัฐให้ครอบคลุมกิจกรรมทางจิตวิญญาณ (2) การบูรณาการมิติสุขภาวะทางจิตวิญญาณเข้าในระบบบริการสุขภาพสำหรับคนหูหนวก และ (3) การพัฒนาตัวแบบอภิบาลคนหูหนวกเพื่อเผยแพร่ไปยังองค์กรศาสนาอื่นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการอภิบาลและความสอดคล้องกับกรอบ WHO

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากระบวนการอภิบาลของชมรมฯ มีความสอดคล้องกับมิติสุขภาวะทางจิตวิญญาณ WHO ใน 4 ด้าน ประการแรก ด้านความหมายและจุดมุ่งหมายในชีวิต (Meaning and Purpose) พิธีกรรมในภาษามือไทยเปิดโอกาสให้คนหูหนวกได้เข้าถึงเนื้อหาทางจิตวิญญาณที่ก่อนหน้านี้ไม่สามารถเข้าถึงได้ สอดคล้องกับ Barclay et al. (2012: 399-415) ที่พบว่าอุปสรรคด้านการสื่อสารเป็นปัจจัยหลักที่ขัดขวางการพัฒนาจิตวิญญาณของคนหูหนวก เมื่ออุปสรรคนั้นถูกขจัดออก คนหูหนวกสามารถสร้างความหมายให้กับชีวิตผ่านบริบทศาสนาได้

ประการที่สอง ด้านการเชื่อมต่อทางจิตวิญญาณ (Transcendence and Connectedness) การมีพิธีกรรมในภาษาของตนเองทำให้คนหูหนวกประสบกับประสบการณ์ทางจิตวิญญาณได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการ 'อยู่ในพิธี' โดยไม่เข้าใจ สอดคล้องกับ Delich (2012: 318-337) ที่ว่าการมีส่วนร่วมทางภาษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาจิตวิญญาณในชุมชนหูหนวก

ประการที่สาม ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (Community and Social Connectedness) กิจกรรมสร้างชุมชนตอบสนองความต้องการทางจิตใจที่ลึกซึ้งของคนหูหนวก โดยเฉพาะความเหงาจากการอยู่ในสังคมคนได้ยินซึ่งการสื่อสารอย่างมีความหมายเป็นสิ่งยาก งานวิจัยของ Miller (1985: 79-85) แสดงให้เห็นว่าความเหนียวแน่นทางจิตวิญญาณมีความสัมพันธ์ผกผันกับความเหงา สิ่งที่ชมรมฯ จัดให้จึงตรงกับความต้องการพื้นฐานนี้อย่างตรงจุด

ประการที่สี่ ด้านการเสริมพลัง (Empowerment and Agency) การที่คนหูหนวกมีส่วนร่วมในฐานะผู้ดำเนินการหลักสอดคล้องกับหลักการ WHO ที่เน้นการเสริมพลังบุคคลและชุมชน

2. บทบาทเฉพาะของภาษามือไทยในกระบวนการอภิบาล

ข้อค้นพบที่สำคัญและเป็นจุดที่แตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ คือ บทบาทเฉพาะของ 'ภาษามือไทย' ในกระบวนการอภิบาล ซึ่งให้ผลที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากการอภิบาลทั่วไปที่มีล่ามแปลภาษา กล่าวคือ เมื่อภาษามือไทยเป็นสื่อหลักของพิธีกรรม ไม่ใช่เพียง 'การแปล' คนหูหนวกสามารถประสบกับประสบการณ์ทางจิตวิญญาณในฐานะ 'ผู้มีส่วนร่วมหลัก' ไม่ใช่ 'ผู้รับบริการ' ซึ่งส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางศาสนาและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งศรัทธาอย่างลึกซึ้ง

เมื่อเปรียบเทียบกับ Barclay et al. (2012: 399-415) ที่ศึกษาในบริบทตะวันตก พบว่าข้อค้นพบในบริบทไทยมีทั้งส่วนที่สนับสนุนและส่วนที่ขยายความจากงานดังกล่าว ด้านที่สนับสนุน คือ ยืนยันว่าอุปสรรคด้านการสื่อสารเป็นปัจจัยหลักของ spiritual isolation ในคนหูหนวก ด้านที่ขยายความ คือ ในบริบทไทยที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมคนหูหนวกกับบริบทพุทธศาสนา ปัจจัยที่มีน้ำหนักเพิ่มเติม คือ 'ความเป็นเจ้าของทางวัฒนธรรม' (Cultural Ownership) กล่าวคือ การที่คนหูหนวกไทยมีบทบาทในการแปลพระคัมภีร์เป็นภาษามือไทยด้วยตนเอง สร้างความผูกพันทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้งกว่าการรับการแปลจากบุคคลภายนอก

3. ช่องว่างนโยบายและนัยต่อระบบสาธารณสุข

ช่องว่างเชิงนโยบายที่ค้นพบในการวิจัยนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การที่บริการล่ามภาษามือที่รัฐสนับสนุนไม่ครอบคลุมกิจกรรมทางศาสนา สะท้อนถึงการมองสุขภาวะทางจิตวิญญาณในเชิงแคบ องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าสุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาพโดยรวม ดังนั้น นโยบายสาธารณสุขจึงควรรวมถึงการสนับสนุนการเข้าถึงกิจกรรมทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวกด้วย

ช่องว่างนี้ไม่ใช่เพียงปัญหาการบริหารจัดการ แต่สะท้อนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง (Structural Inequality) ในระบบสวัสดิการไทย ที่มองสุขภาพของคนพิการเฉพาะในมิติทางร่างกายและสังคม เศรษฐกิจ แต่ยังไม่ได้นำมิติทางจิตวิญญาณมาบูรณาการในระบบนโยบาย

4. สรุปภาพรวมการอภิปราย

โดยรวมแล้ว กรณีศึกษาชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิญญาณสำหรับคนหูหนวกต้องอาศัยการบูรณาการ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ภาษา (ภาษามือพื้นเมือง) วัฒนธรรม (การยอมรับอัตลักษณ์คนหูหนวก) และการมีส่วนร่วม (Deaf as primary agents) ตัวแบบของชมรมฯ ถือเป็นตัวอย่างแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่สามารถขยายผลไปยังองค์กรศาสนาและหน่วยงานสาธารณสุขอื่นๆ ในประเทศไทยและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) โดยกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรพิจารณาแก้ไขระเบียบบริการล่ามภาษามือให้ครอบคลุมกิจกรรมทางศาสนา และจิตวิญญาณ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพตามนิยาม WHO กระทรวงสาธารณสุขควรบูรณาการมิติสุขภาพทางจิตวิญญาณของคนหูหนวกเข้าในแผนสุขภาพคนพิการแห่งชาติ

2. ข้อเสนอแนะเชิงสาธารณสุข

ควรพัฒนาตัวชี้วัดสุขภาพทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-being Indicators) ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนหูหนวกในบริบทไทย และบูรณาการการประเมินดังกล่าวเข้าในระบบบริการสุขภาพและสวัสดิการสังคม ควรฝึกอบรมบุคลากรสาธารณสุขในด้านสุขภาพทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมคนหูหนวก

3. ข้อเสนอแนะเชิงองค์กรศาสนา

ควรนำตัวแบบของชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทยไปปรับใช้ในองค์กรศาสนาอื่นๆ ที่มีสมาชิกหูหนวก โดยเน้นการพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะภาษามือและความเข้าใจวัฒนธรรมคนหูหนวก และการวางคนหูหนวกไว้เป็นผู้ดำเนินการหลักในทุกกิจกรรม

4. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

ควรมีการศึกษาติดตามผลระยะยาวเพื่อประเมินผลกระทบของการอภิบาลทางจิตวิญญาณต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของคนหูหนวกในเชิงปริมาณ และขยายการศึกษาไปยังชุมชนคนหูหนวกในจังหวัดอื่นๆ และในศาสนาอื่นๆ เพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีระดับชาติ

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดที่ควรพิจารณาในการตีความผล ประการแรก ด้านขอบเขตการศึกษา เป็นการศึกษาเฉพาะชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย ณ วัดน้อยพระจิตเจ้า กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยอาจไม่สามารถนำไปสรุปอ้างอิงกับชุมชนคนหูหนวกในศาสนาอื่น พื้นที่อื่น หรือในบริบทวัฒนธรรม ที่แตกต่างได้โดยตรง และประการที่สอง ด้านอคติของผู้สังเกตการณ์ (Observer bias) จากการใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยที่เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิกชุมชนอาจมีความลำเอียงทางอารมณ์หรือทัศนคติที่ส่งผลต่อการตีความข้อมูล แม้จะได้ดำเนินการมาตรการ member checking และ investigator triangulation แล้วก็ตาม ประการที่สาม ด้านการถ่ายโอนผล (Transferability)

ผลการวิจัยนี้เป็นบริบทเฉพาะของชุมชนคาทอลิกในกรุงเทพมหานคร การนำไปประยุกต์ในบริบทอื่นต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และทรัพยากรขององค์กร

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. *คู่มือบริการล่ามภาษามือ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dep.go.th>. [12 เมษายน 2568].
- ชมรมคนหูหนวกคาทอลิกแห่งประเทศไทย. *รายงานประจำปีและข้อมูลองค์กร*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.31898770>. [12 เมษายน 2568].
- Altaf, N., & Bhatti, M.I. (2023). Deaf culture as locus of religious identity: Ethnographic study of a residential school for deaf in Pakistan. *University of Wah Journal of Social Sciences*, 6(1): 1-10.
- Barclay, D.A., Rider, M.A., & Dombo, E.A. (2012). Spirituality, religion, and mental health among deaf and hard of hearing people: A review of the literature. *JADARA*, 46(1): 399-415.
- Boswell, B., Hamer, M., Knight, S., Glacoff, M., & McChesney, J. (2007). Dance of disability and spirituality. *Journal of Rehabilitation*, 73(4): 33-40.
- Delich, N.A.M. (2012). Spiritual direction and deaf spirituality: Implications for social work practice. *Social Work & Christianity*, 39(4): 318-337.
- Koenig, H.G., McCullough, M.E., & Larson, D.B. (2001). *Handbook of religion and health*. New York: Oxford University Press.
- Ladd, P. (2007). *Understanding Deaf culture: In search of Deafhood*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park: Sage.
- Blumer, H. (1954). What is wrong with social theory?. *American Sociological Review*, 19(1): 3-10.
- Miller, J.F. (1985). Assessment of loneliness and spiritual well-being in chronically ill and healthy adults. *Journal of Professional Nursing*, 1(2): 79-85.
- Morris, W. (2008). *Theology without words: Theology in the Deaf community*. Farnham: Ashgate.
- Padden, C., & Humphries, T. (1988). *Deaf in America: Voices from a culture*. Cambridge: Harvard University Press.
- Searaariyah, P.B., Jommaroeng, R., Thanomlek, N., Searaariyah, K., & Thongprapai, P. (2025). *Fostering inclusive faith: Lessons from the deaf Catholic pastoral program in Thailand*. In Proceedings of the 9th International Symposium on Special Education (ISSED9 2025): Life transitions: Learning, living, and working for children with special needs (pp. 51-52). [Online]. Retrieved from: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.31898833>. [12 April 2025].

- Selway, D., & Ashman, A.F. (1998). Disability, religion and health: A literature review in search of the spiritual dimensions of disability. *Disability & Society*, 13(3): 429-439.
- Weir, M. (1996). *Made deaf in God's image*. In The place of Deaf people in the church: The Canterbury 1994 conference papers (pp. 1-11). London: Visible Communications.
- World Health Organization. *Health promotion: A discussion document on the concept and principles*. [Online]. Retrieved from: <https://iris.who.int/items/a271a1f2-cb15-4f5d-9e1a-ddb7c3161bf2>. [12 April 2025].

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

Innovative Leadership of School Administrators Affecting Learning
Organizationship of Schools under Krabi Primary Educational
Service Area Office

กฤตติกา คะหะวงค์*

Krittika Kahawong

ทิพมาศ เสวตวรโชติ

Tippamas Sawetworachot

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช

Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author, e-mail: krittika.kah@student.mbu.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 25 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 10 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 15 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 4) ศึกษาตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำนวน 327 คน โดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แบบนำตัวแปรทั้งหมด และแบบขั้นตอน ในรูปสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และรูปสมการพยากรณ์มาตรฐาน

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการบริหารความเสี่ยง และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

โดยทำนายความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 81.60 สามารถสร้างสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .366 + .319(x_5) + .239(x_2) + .219(x_3) + .142(x_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .342(X_5) + .258(X_2) + .244(X_3) + .139(X_1)$$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม; ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้; การบริหารการศึกษา

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of innovative leadership of school administrators; (2) investigate the level of learning organization in schools; (3) explore the relationship between innovative leadership of school administrators and the learning organization of schools; and (4) identify the predictive variables of innovative leadership of school administrators affecting the learning organization of schools. The sample consisted of 327 teachers under the Krabi Primary Educational Service Area Office, determined using Krejcie and Morgan's table. The research instrument was a questionnaire. Quantitative data were analyzed using a statistical software package. The statistics employed included percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis using both the enter method and stepwise method, presented in the forms of raw score prediction equations and standardized score prediction equations.

The research findings revealed that: (1) the overall level of innovative leadership of school administrators was at a high level; (2) the overall level of learning organization in schools was at the highest level; (3) the relationship between innovative leadership of school administrators and the learning organization of schools was highly positive and statistically significant at the .001 level; and (4) the innovative leadership of school administrators in four aspects innovative organizational climate, creativity, risk management, and transformational vision significantly affected the learning organization of schools at the .001 level. These four aspects jointly predicted 81.60 percent of the variance in the learning organization of schools. The predictive equations were constructed in both raw score and standardized score forms.

Unstandardized Score Equation:

$$\hat{Y} = .366 + .319(x_5) + .239(x_2) + .219(x_3) + .142(x_1)$$

Standardized Score Equation:

$$\hat{Z} = .342(X_5) + .258(X_2) + .244(X_3) + .139(X_1)$$

Keywords: Innovative Leadership; Learning Organization; Educational Administration

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มุ่งพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่คนไทยทุกคนเข้าถึงโอกาสในการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างความเสมอภาคด้านการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ยกย่องคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาที่สอดคล้องและรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 พัฒนาคุณภาพของคนไทยให้เป็นผู้มีความรู้ คุณลักษณะ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างความมั่นคงแก่ประเทศไทย โดยสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมคุณธรรม จริยธรรมที่คนไทยทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย สงบสุข และพอเพียง ลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วยการเพิ่มผลิตภาพของกำลังแรงงาน ให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ภายใต้ยุทธศาสตร์กิจและสังคม 4.0 เพื่อให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 78-79) ซึ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศ มุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามศักยภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาประเทศ พัฒนาสถานศึกษาและระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับให้มีความปลอดภัย และสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง และเท่าเทียม พัฒนาระบบการบริหารจัดการของหน่วยงานในสังกัดให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสมกับบริบท เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และสมรรถนะที่จำเป็น มีความสุข และมีเป้าหมาย ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพเพื่อพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 14-15)

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำมีบทบาทสำคัญและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับความท้าทายในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา (สุธิกานต์ บริเอก, 2564) ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นความสามารถในการนำและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนานวัตกรรม และการจัดการกับปัญหาที่ซับซ้อนภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน (กุลชลี จงเจริญ, 2562)

การศึกษาที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องอาศัยสถานศึกษาที่มีกลไกการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง นั่นคือการที่สถานศึกษาก้าวสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) องค์การแห่งการเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้บุคลากรค้นหาและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และปรับปรุงการทำงานเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในระดับสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 78-79) และสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นต่ออนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565: 14-15) ซึ่งองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการกำกับ ติดตาม สนับสนุน และส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดให้

สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศ การที่สถานศึกษาสามารถพัฒนาและยกระดับตนเองสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะช่วยให้การดำเนินงานด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และการพัฒนาบุคลากรเกิดความต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ การที่สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะเอื้อต่อการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ แนวปฏิบัติที่ดี และนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ และสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างทั่วถึง ซึ่งในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การมีข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบาย การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และการออกแบบแนวทางการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จึงถือเป็นปัจจัยขับเคลื่อน (Driving Force) ที่สำคัญที่สุดในการผลักดันให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถปลูกฝังวัฒนธรรมทางความคิดที่เปิดรับการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนานวัตกรรม และการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (กุลชลี จงเจริญ, 2562: 7)

ด้วยเหตุผลและความเชื่อมโยงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปสู่การสร้างแนวทางและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (Actionable Recommendations) ในการพัฒนาและปรับปรุงภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร รวมถึงการเสริมสร้างความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในพื้นที่ศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

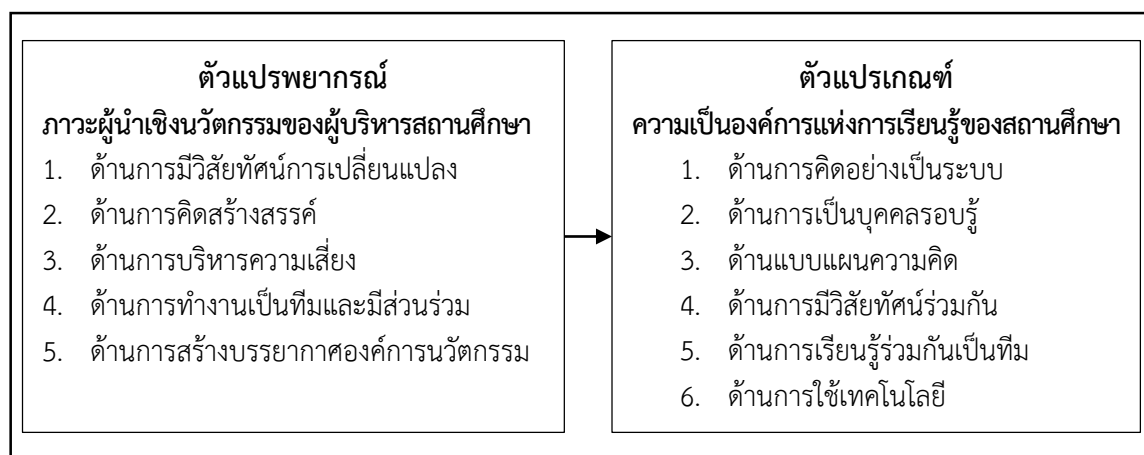
1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
2. เพื่อศึกษาระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่
4. เพื่อศึกษาตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และได้ทำการสังเคราะห์ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำนวน 327 คน จากประชากรทั้งหมด 2,117 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชีและมอร์แกน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยจำแนกประชากร ออกเป็นชั้นตามขนาดของสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นตามสัดส่วนของประชากรจริง โดยใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ จากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) แบบไม่ใส่คืน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการสุ่มเลือกโรงเรียนและครูผู้สอนในแต่ละโรงเรียนตามสัดส่วนที่กำหนด

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อทราบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

3. วิเคราะห์ระดับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ในการแปลความหมาย

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficients) การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)

5. วิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยวิธีสร้างสมการพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ในรูปสมการพยากรณ์คะแนนดิบ และรูปสมการพยากรณ์มาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม รองลงมา คือ การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การคิดสร้างสรรค์ และการบริหารความเสี่ยง

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับระดับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รองลงมา คือ การคิดอย่างเป็นระบบ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ แบบแผนความคิด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาพรวมระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่า ภาพรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 หมายความว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมาก ($r=.900$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีความสัมพันธ์ ทางบวกอยู่ในระดับสูงถึงระดับสูงมาก ($r= .602$ ถึง $.811$) โดยคู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) กับด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Y_4) มีความสัมพันธ์ในทางบวก อยู่ในระดับสูงมาก ($r=.811$) รองลงมา คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) กับด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Y_5) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r=.799$) ส่วนด้านที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม (X_4) กับด้านการใช้เทคโนโลยี (Y_6) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r= .602$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด ที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่า รูปแบบที่ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ .903 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ มีค่าเท่ากับ .816 เป็นรูปแบบที่ดีที่สุดในการพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ แสดงว่า ด้านการ

สร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) ด้านการบริหารความเสี่ยง (X_3) และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X_1) สามารถทำนายความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 81.60 ($R^2=.816$) โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์ เท่ากับ .158

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อเสนอการคัดเลือกตัวแปรภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ แสดงว่า ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) ด้านการบริหารความเสี่ยง (X_3) และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X_1) สามารถร่วมกันพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา (Y) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 สามารถอธิบายการผันแปรความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 81.60 ($R^2 =.816$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการพยากรณ์เท่ากับ .158 สามารถเขียนสมการได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$$\hat{Y} = .366 + .319(x_5) + .239(x_2) + .219(x_3) + .142(x_1)$$

สมการพยากรณ์ความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$$\hat{Z} = .342(X_5) + .258(X_2) + .244(X_3) + .139(X_1)$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการบริหารความเสี่ยง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ สนับสนุนให้บุคลากรเกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน โดยมีการบูรณาการความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายเปิดโอกาสและโน้มน้าวใจให้บุคลากรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีเป้าหมายร่วมกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาและปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา จนนำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมหรือกระบวนการทำงานใหม่ๆ ให้กับองค์กร

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวินัย ทองหล่อ และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการทำงาน เป็นทีมและการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้าง องค์การแห่งนวัตกรรม และด้านการบริหารความเสี่ยง ขณะที่ด้านการคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ย

ต่ำสุด ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมักให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร รวมทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรม

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกียรติศักดิ์ วงษ์ชัย และคณะ (2567) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการบริหารความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม และด้านการคิดสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมักให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา และการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ด้านการคิดอย่างเป็นระบบ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการใช้เทคโนโลยี และด้านแบบแผนความคิด ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีการทำงานร่วมกันในลักษณะทีมงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ได้มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาระบบงานอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษามีการคิดวิเคราะห์และมองภาพรวมของการทำงานในลักษณะเชื่อมโยงเป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียนและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับครูและบุคลากร ทำให้เกิดความเข้าใจในเป้าหมายขององค์กรร่วมกันและสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางเดียวกัน ในขณะเดียวกัน การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาก็ได้รับการส่งเสริมมากขึ้น ทั้งจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สนับสนุนให้สถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้และการบริหารงานภายในโรงเรียน ซึ่งช่วยให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร และการจัดการองค์ความรู้ภายในองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดาราศักดิ์ นพสฤติย์ และคณะ (2568) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวม และทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีแบบแผนความคิด ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และด้าน การคิดอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาองค์กรทางการศึกษาที่ มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันภายในองค์กรเป็น ปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรและนำไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เกิดการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกัน และการพัฒนาแนวทางการทำงานใหม่ๆ เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบททางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับความเป็น องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา (Y) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r = .900$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) กับด้านการมี วิสัยทัศน์ร่วมกัน (Y_4) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูงมาก ($r = .811$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่าเมื่อสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันอย่างชัดเจนและบุคลากร ในองค์กรมีความเข้าใจในทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษา ย่อมส่งผลให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เอื้อ ต่อการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ให้ความสำคัญกับการ บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการ พัฒนาองค์กรร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ส่งผลให้บุคลากรเกิดความตระหนักและมีความมุ่งมั่น ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการบริหารงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้บริบทของสถานศึกษาในจังหวัดกระบี่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง ทำให้ บุคลากรมีความใกล้ชิดในการทำงานและสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือร่วมกันพัฒนานวัตกรรมได้ อย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันมีความสัมพันธ์กับการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม ในระดับสูง ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของ เซงเก้ (Peter Senge) ซึ่งอธิบายว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สมาชิกในองค์กรเกิดความผูกพันต่อเป้าหมาย ร่วมกัน และส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ การคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมภายใน องค์กรอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพฑูรย์ ศิริบุรณ์ และคณะ (2565) ศึกษา ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารกับองค์การแห่งการ เรียนรู้ของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับที่สูงมาก ($r = .850$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะใน การกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรให้มีความชัดเจน การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์ และการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารสามารถส่งเสริมบรรยากาศองค์การนวัตกรรมได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้บุคลากรเกิดความเข้าใจในเป้าหมายและมีวิสัยทัศน์ร่วมกันมากยิ่งขึ้น อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันและเกิดประสิทธิภาพในการพัฒนา ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้บุคลากรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานใหม่ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปารวี บุญเพชร และคณะ (2564) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .738 ผลการวิจัยที่สอดคล้องกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างต่อแนวคิดใหม่ๆ และการสนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้สมาชิกในองค์กรมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาแนวทางการทำงานใหม่ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและบริบททางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

4. ผลการวิจัย โดยใช้ตัวแปรพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม (X_5) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) ด้านการบริหารความเสี่ยง (X_3) และด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (X_1) สามารถร่วมกันพยากรณ์ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ได้ร้อยละ 81.60 ($R^2 = .816$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ โดยใช้คะแนนดิบ $\hat{Y} = .366 + .319(x_5) + .239(x_2) + .219(x_3) + .142(x_1)$ และสมการพยากรณ์ โดยใช้คะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = .342(X_5) + .258(X_2) + .244(X_3) + .139(X_1)$ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าตัวแปรภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีอำนาจในการอธิบายความแปรปรวนของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ในระดับสูงมาก กล่าวคือตัวแปรดังกล่าวสามารถอธิบายความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้มากกว่าสี่ในห้าของความแปรปรวนทั้งหมดของตัวแปรเกณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้พัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีโอกาสคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กล่าวทดลองแนวทางการพัฒนางานรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งสามารถบริหารจัดการความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม ควบคู่กับการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาสถานศึกษาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ส่งผลให้บุคลากรในองค์กรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และร่วมกันพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรมภายในองค์กร ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของ เซนเก้ (Peter Senge) ซึ่งอธิบายว่าองค์กรที่ผู้บริหารส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ การมีวิสัยทัศน์ร่วม และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยให้สมาชิกในองค์กรเกิดการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างยั่งยืน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองกร ดุสน์เที่ยง และคณะ (2569) ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการบริหารความเสี่ยง ด้านการคิดสร้างสรรค์ และด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม โดยตัวแปรทั้ง 4 ร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ร้อยละ 92.30 ($R^2 = .923$) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมทั้ง 4 ด้านทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร โดยเฉพาะด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรมซึ่งมีค่าน้ำหนักสูงสุด สะท้อนถึงความสำคัญของการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็น กล่าวคิด กล่าวทำ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร อันเป็นกลไกสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ขณะเดียวกัน ด้านการคิดสร้างสรรค์และการบริหารความเสี่ยง แสดงถึงความสามารถของผู้บริหารในการส่งเสริมแนวคิดใหม่ ควบคู่กับการจัดการความไม่แน่นอนจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ส่วนด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายร่วมขององค์กร ทำให้บุคลากรสามารถดำเนินงานไปในแนวทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบทั้งหมดนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ โดยยืนยันว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมิได้เป็นเพียงปัจจัยสนับสนุน หากแต่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและระดับทีม ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาและปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่เน้นการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างต่อความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของ เซนเก้ (Peter Senge) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้เป็นทีม และการพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้องค์กรสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ พบว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนควบคู่กับการส่งเสริมนวัตกรรมทางการศึกษา โดยสถานศึกษาในพื้นที่มีลักษณะการบริหารที่เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในระดับโรงเรียนและเครือข่าย ตลอดจนสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการที่ด้านการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรมมีค่าน้ำหนักสูงสุด ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้าง

สภาพแวดล้อมการทำงานเชิงบวก การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการเปิดพื้นที่ให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการศึกษาในระดับพื้นที่ ดังนั้น ความสอดคล้องของผลการวิจัยทั้งในเชิงตัวแปรและเชิงบริบทพื้นที่ จึงยืนยันได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้พัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ในขณะเดียวกัน การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมไม่ได้เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุดของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก แม้ว่าการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาองค์กรตามแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ของ เซงเก้ (Peter Senge) ที่เน้นการเรียนรู้เป็นทีม และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม แต่ในทางปฏิบัติ องค์ประกอบดังกล่าวอาจทำหน้าที่เป็นตัวแปรสนับสนุนมากกว่าการเป็นตัวแปรเชิงสาเหตุโดยตรง ในการพยากรณ์ผลลัพธ์ของความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมมักเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการมี บรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ ภาวะผู้นำที่ส่งเสริมนวัตกรรม เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำมีบทบาทในการสร้างบริบท มากกว่าการควบคุมพฤติกรรมโดยตรง เมื่อผู้บริหารสามารถสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้าง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และกำหนดวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน จะส่งผลให้การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ในลักษณะของผลลัพธ์ทางอ้อม

นอกจากนี้ ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ซึ่งสถานศึกษาส่วนใหญ่ มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง และมีโครงสร้างการบริหารแบบค่อนข้างกระชับ ทำให้บุคลากรมีความใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่แล้ว การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมจึงอาจอยู่ในระดับที่สูงใกล้เคียงกันในทุกสถานศึกษา ส่งผลให้ตัวแปรดังกล่าวไม่สามารถจำแนกความแตกต่างของระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนในเชิงสถิติ อีกทั้ง การขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาของพื้นที่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาวัฒนธรรมและคุณภาพผู้เรียน ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศองค์การนวัตกรรม การคิดสร้างสรรค์ การบริหารความเสี่ยง และการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาองค์กร มากกว่าปัจจัยเชิงพฤติกรรมพื้นฐาน เช่น การมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม

ดังนั้น ผลการวิจัยจึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ แต่บทบาทของตัวแปรดังกล่าวอาจอยู่ในลักษณะของ กลไกสนับสนุนที่ต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนหลัก จึงจะสามารถส่งผลการพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความร่วมมือร่วมใจปฏิบัติงาน โดยมีการบูรณาการความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายเปิดโอกาสและโน้มน้าวใจให้บุคลากรและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีเป้าหมายร่วมกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะความคิดเห็นเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาและปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการสร้างบรรยากาศแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบการปฏิบัติงานที่หลากหลาย สนองความต้องการของบุคลากร สร้างบรรยากาศเชิงสร้างสรรค์ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันให้บุคลากร แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อการต่อยอดแนวความคิดการสร้างนวัตกรรม

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผน วิเคราะห์ ระบุความเสี่ยง กำหนดแนวทางหรือมาตรการควบคุมกิจกรรม เพื่อป้องกันหรือลดโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย ทำให้ระดับความเสี่ยงและผลกระทบจากเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต มีผลต่อการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

2.2 ควรศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

2.3 ควรศึกษา เรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่

บรรณานุกรม

กุลชลี จงเจริญ. (2562). หน่วยที่ 2 ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กุลชลี จงเจริญ. (2565). หน่วยที่ 12 ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เกียรติศักดิ์ วงษ์ชัย และคณะ. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 18(3): 81-85.

ดาราศักดิ์ นพสถิตย์และคณะ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 10(1): 196-200.

ทองกร ดุสันเทียะ และคณะ. (2569). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสาร สหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1): 531-539

ปารวี บุญเพชร และคณะ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 14(1): 36-42.

ไพฑูรย์ ศิริบุญ และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 1. วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, 6(1): 164-173.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. (2565). แผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ.2566-2570. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่. กระบี่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2566-2570*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุธิกานต์ บริเอก. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุนัย ทองหล่อ และคณะ. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*, 6(2): 190-196.
- Senge, P.M. (2006). *The Fifth Discipline Field Book: Strategies and Tools for Building a Learning Organization*. New York: Doubleday.

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

Digital Leadership of School Administrators under the Phatthalung
Primary Educational Service Area Office 1

กุลธิดา หนูนุ่นนวล*

Kunlathida Nhunumnuan

รุจิราพรรณ คงช่วย

Rujirapun Kongchuay

สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Educational Administration, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: 67G180015@parichat.skru.ac.th*

วันที่รับบทความ (Received): 4 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 15 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 19 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา และ 3) รวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู หน่วยงานดังกล่าว จำนวน 278 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับได้ 0.92 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจน และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นช่องทางในการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารภายในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล; ผู้บริหารสถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 1

Abstract

The objectives of this research were to study the digital leadership of school administrators, to compare these leadership qualities based on teachers' opinions categorized by educational attainment, work experience, and school size and to gather suggestions for improvement. The sample consisted of 278 teachers selected through stratified random

sampling. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.92, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-Way ANOVA.

The research findings revealed that the digital leadership of school administrators was overall at a high level. Comparative analysis showed no significant differences in teachers' opinions regardless of their educational background, work experience, or school size. Key suggestions included the need for administrators to establish a clear digital vision and concretely integrate technology into both school administration and instructional management. Furthermore, digital tools should be utilized as efficient channels for internal communication and public relations within the school.

Keywords: Digital Leadership; School Administrators; Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ของชาติและเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้า และความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะยาว ประเทศไทยในฐานะรัฐธรรมนูญนิยมที่ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้ตระหนักถึงบทบาทของการศึกษาในฐานะกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศและการสร้างความเสมอภาคทางสังคม ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อส่งเสริม ค้ำครองสิทธิด้านการศึกษามากกว่า 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ กำหนดกรอบการบริหารราชการแผ่นดินโดยเน้นการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ เพื่อยกระดับบริการสาธารณะ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และบูรณาการฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานรัฐให้เป็นระบบหนึ่งเดียว เพื่อให้สอดคล้องกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างรวมถึงระบบบริหารงานและแผนกำลังคนของภาครัฐควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานที่ตอบโจทย์ภารกิจของแต่ละส่วนราชการอย่างมีประสิทธิภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560: 78)

ท่ามกลางยุคแห่งการปฏิวัติดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ อันรุดหน้าและนวัตกรรมที่พลิกโฉมโลก (Disruptive Technology) จนเกิดสภาวะความผันผวนและไม่แน่นอนที่เรียกว่า VUCA World กระทรวงศึกษาธิการจึงมุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะและภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชนไทยผ่านการบูรณาการระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่การเสริมสร้างความเสมอภาคให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ไปจนถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่รวดเร็วและแม่นยำ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทางที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ (2560: 1-2) ได้วางรากฐานไว้ อย่างไรก็ตามเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของผู้คนอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร และจะเกิดขึ้นต่อไปอีกในอนาคต ทำให้องค์กรต่างๆ ได้รับผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทั้งมีความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ สถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า “VUCA World” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564: ค-ง)

ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพการพัฒนาตนเองของปัจเจกบุคคล หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมุ่งเน้นการปฏิรูปผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความสมดุลทั้งความรู้และจิตใจ มีความยึดมั่นในระบอบปกครองของชาติ และมีทักษะจำเป็นที่ตอบโจทย์ทั้งการศึกษาต่อและการทำงานในโลกยุคใหม่ ผ่านกลไกการเรียนรู้ที่ยึดถือตัวผู้เรียนเป็นแกนกลางเพื่อการเติบโตอย่างเต็มตามความสามารถ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 4) เป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา คือ การยกระดับผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการบ่มเพาะสมรรถนะหลัก 5 ด้าน ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ, กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ, ชีตความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา, การนำทักษะชีวิตมาประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริง และความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัล และกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การทำงาน และการปฏิสัมพันธ์ในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ มีจริยธรรม และถูกต้องตามกาลเทศะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 6)

จะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยสมรรถนะดิจิทัลเป็นสมรรถนะ 1 ใน 8 สมรรถนะหลักที่ประชาชนทุกคนควรได้รับการพัฒนา โดยเป็นทักษะ ที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตและการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคมให้สามารถใช้ประโยชน์จากความรู้ก้าวหน้าของเทคโนโลยี ดิจิทัล สร้างการมีส่วนร่วม และขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะดิจิทัลเป็นทักษะที่มีความต้องการในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลถูกนำไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย สมรรถนะดิจิทัลจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน โดยจะเป็นตัวช่วยในการปฏิบัติงาน การสื่อสาร รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุนันทนา กุศลประเสริฐ, 2565: 2)

ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการปรับกระบวนการทำงาน เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้บริหารยังต้องให้ความสำคัญต่อบุคลากรในสถานศึกษา ภาวะผู้นำนั้นถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ดำเนินการที่จะนำพาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จได้ หากสถานศึกษาใดมีผู้นำหรือผู้บริหารขาดภาวะผู้นำก็จะส่งผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของสถานศึกษา แต่หากสถานศึกษาใดมีผู้นำหรือผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูง มีคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ความสามารถ ประสพการณ์ ความเชี่ยวชาญ สถานศึกษานั้นก็จะสามารถแข่งขันกับผู้อื่นและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้เป็นอย่างดี (สุวิมล ไตปิ่นใจ, 2563: 2)

ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัยโดยเฉพาะ ภาวะผู้นำดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลควบคู่กับภาวะผู้นำเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ วางแผน ตัดสินใจ และสนับสนุนการดำเนินงานของบุคลากรในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 มีพันธกิจสำคัญในการบริหารจัดการและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ได้กำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนในการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ให้แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

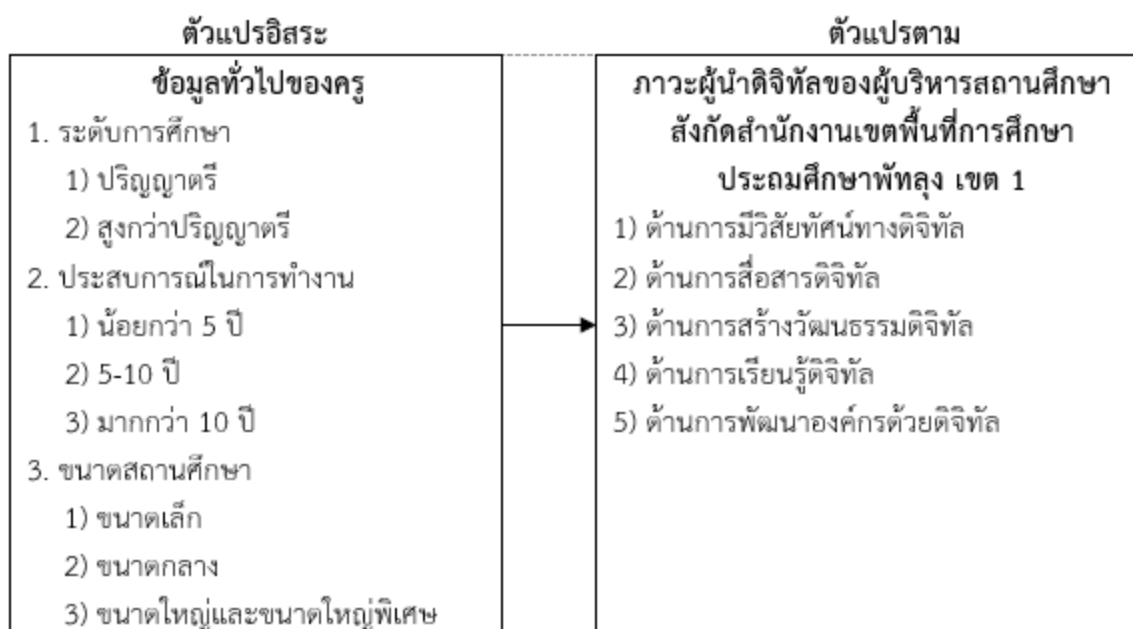
อย่างเหมาะสม บริบทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า องค์การการศึกษาได้ตระหนักถึงความจำเป็นของเทคโนโลยีและสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาโดยมีการจัดตั้งกลุ่มงานที่รับผิดชอบด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะ รวมถึงมีการมอบรางวัลยกย่องผลงานดีเด่นด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น รางวัล Coding Achievement Awards ให้แก่ผู้บริหารและครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระบบสารสนเทศและนวัตกรรมจากส่วนกลางและระดับเขตพื้นที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แกนกลางของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงยังคงอยู่ที่ “ผู้บริหารสถานศึกษา” ผู้บริหาร คือผู้ที่ต้องนำวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีมาผนวกเข้ากับการบริหารงาน และเป็นผู้ดำเนินการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในองค์กรปัญหาและความท้าทายที่ยังคงดำรงอยู่ คือ ความแตกต่างของบริบทสถานศึกษา ทำให้การนำเครื่องมือดิจิทัลไปใช้ไม่สามารถใช้รูปแบบเดียวกันได้ทั้งหมด ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถปรับใช้เทคโนโลยีให้เข้ากับบริบทเฉพาะของตน และการขาดทักษะของผู้บริหาร แม้จะมีการส่งเสริมแต่ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังคงขาดความรู้และทักษะความสามารถในเชิงลึกด้านการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน โดยตรง รวมถึงการขาดความสามารถในการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างเต็มที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 1, 2567: 7)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยคาดว่าจะเป็แนวทางสำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึงระดับความสามารถในการนำพาองค์กรให้ปรับตัวก้าวข้ามความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้างนี้ ครอบคลุมถึงบุคลากรสายงานสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2568 ซึ่งมีจำนวน 983 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 113 แห่ง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ปีการศึกษา 2568 โดยอ้างอิงเกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970; อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ซึ่งครอบคลุมกลุ่มตัวอย่าง 278 คน ในส่วนของวิธีสุ่มตัวอย่างนั้น ได้เลือกใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จำแนกตามขนาดสถานศึกษาเป็นสำคัญ และมีการเทียบสัดส่วนในแต่ละชั้นภูมิ ก่อนจะใช้วิธีจับสลากเพื่อสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อคัดเลือกตัวแทนครูในแต่ละโรงเรียนต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับการศึกษา, ประสบการณ์ทำงาน, ขนาดสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำดิจิทัล 5 ด้าน จำนวน 40 ข้อ ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของ Likert

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้แบบสอบถามปลายเปิด (Open-end Questionnaire)

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1) การหาความเที่ยงตรง (Validity): นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าระหว่าง 0.67 - 1.00 ทุกข้อ

2) การทดลองใช้ (Try-out): นำไปทดลองกับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน

3) การหาความเชื่อมั่น: คำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ (Google Form) โดยส่ง QR Code ไปยังกลุ่มตัวอย่างผ่านระบบ My Office ของโรงเรียน และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติที่ใช้บรรยายข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ 1.1) ค่าความถี่ 1.2) ค่าร้อยละ 1.3) ค่าเฉลี่ย 1.4) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 2.1) ค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถาม ใช้ค่า IOC 2.2) ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

3) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ 3.1) t-test แบบ Independent Sample Test 3.2) F-test สำหรับวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และหากมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 สรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	SD	ระดับ ความคิดเห็น
1	ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.19	0.48	มาก
2	ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.33	0.46	มาก
3	ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	4.18	0.53	มาก
4	ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล	4.22	0.57	มาก
5	ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล	4.31	0.48	มาก
ภาพรวม		4.24	0.43	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ($\bar{x} = 4.33$, SD = 0.46) ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล ($\bar{x} = 4.31$, SD = 0.48) ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล ($\bar{x} = 4.22$, SD = 0.57) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ($\bar{x} = 4.19$, SD = 0.48) และด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ($\bar{x} = 4.18$, SD = 0.53) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการศึกษา ปริญญาตรี (n = 180)		ระดับการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี (n = 98)		t	p
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	4.23	0.45	4.11	0.53	1.79	.076
2. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	4.38	0.43	4.24	0.49	2.39*	.017
3. ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	4.20	0.53	4.13	0.54	1.11	.269
4. ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล	4.26	0.55	4.14	0.59	1.69	.092
5. ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล	4.32	0.48	4.29	0.49	0.55	.584
ภาพรวม	4.28	0.42	4.18	0.45	1.76	.079

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสื่อสารดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล และด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัลไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.01	0.02	0.021	.979
	ภายในกลุ่ม	275	65.08	0.24		
	รวม	277	65.09			
2. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.10	0.05	0.232	.793
	ภายในกลุ่ม	275	57.61	0.21		
	รวม	277	57.71			
3. ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.48	0.24	0.849	.429
	ภายในกลุ่ม	275	78.11	0.28		
	รวม	277	78.59			
4. ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.11	0.05	0.163	.850
	ภายในกลุ่ม	275	89.28	0.32		
	รวม	277	89.39			
5. ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.60	0.30	1.282	.279
	ภายในกลุ่ม	275	63.96	0.23		
	รวม	277	64.55			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.10	0.05	0.275	.760
	ภายในกลุ่ม	275	51.77	0.19		
	รวม	277	51.87			

จากตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	P
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	1.85	0.93	4.032*	.019
	ภายในกลุ่ม	275	63.23	0.23		
	รวม	277	65.09			

2. ด้านการสื่อสารดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	0.44	0.22	1.067	.345
	ภายในกลุ่ม	275	57.26	0.21		
	รวม	277	57.71			
3. ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	1.79	0.90	3.207*	.042
	ภายในกลุ่ม	275	76.80	0.28		
	รวม	277	78.59			
4. ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	1.49	0.75	2.338	.098
	ภายในกลุ่ม	275	87.89	0.32		
	รวม	277	89.39			
5. ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล	ระหว่างกลุ่ม	2	.24	0.12	.521	.594
	ภายในกลุ่ม	275	64.31	0.23		
	รวม	277	64.55			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	2	0.90	0.45	2.424	.090
	ภายในกลุ่ม	275	50.97	0.19		
	รวม	277	51.87			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลมาอภิปรายเพื่อสรุปให้ทราบถึงข้อเท็จจริง โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารแสดงออกถึงความสามารถในการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นและจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามและทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์กร โดยการกำหนดภาพอนาคตในองค์กรอย่างชัดเจนด้วยการสนับสนุนร่วมมือของบุคลากร มีการนำดิจิทัลเข้าไปใช้ในการทำงาน สนับสนุนทรัพยากรดิจิทัล และส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มีการสื่อสารด้วยวิธีการดิจิทัลรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลระหว่างองค์กร อย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรมเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูติรัตน์ กาญจนธนะชัย (2562) ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก แก้วกรม (2566) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุก

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู

2.1 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสื่อสารดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล และด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัลไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเรื่องใกล้ตัวของบุคลากรทุกคน ไม่ว่าจะจบการศึกษาระดับใดหรือทำงานมานานเพียงใด ครูทุกคนย่อมต้องการเห็นผู้บริหารที่มีทัศนคติที่ดีและมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการสถานศึกษาให้ทันต่อเหตุการณ์ส่งผลให้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารไม่ได้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับการศึกษาของครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตะวัน บุญขวัญ (2567) ซึ่งได้ข้อสรุปจากการวิจัยว่า ภาพรวมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาต่างกันนั้นอยู่ในระดับที่ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Yorulmaz (2016) ได้ศึกษาธรรมชาติความเป็นผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (Systematic Development) และการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล เป็นปัจจัยหลักที่บุคลากรทางการศึกษาให้ความสำคัญเหนือปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล โดยถือเป็นคุณลักษณะสากลที่ครูทุกกลุ่มคาดหวังจะเกิดขึ้นในตัวผู้บริหาร เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัล โดยไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของครูผู้ให้ข้อมูล

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันไม่ว่าจะมีประสบการณ์ในการทำงานมากหรือน้อย ต่างต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลและนโยบายการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลเหมือนกัน อีกทั้งหน่วยงานต้นสังกัดยังมีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรมการพัฒนาวิชาชีพ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีโอกาสได้รับความรู้และพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ในระดับใกล้เคียงกัน จึงทำให้ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจน์ เจริญสันติเยะ (2567) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล และด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนแต่ละขนาดมีบริบทและการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน เช่น จำนวนบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากรทางเทคโนโลยี และโอกาสในการเข้าถึงสื่อดิจิทัลที่ไม่เท่ากัน โรงเรียนขนาดใหญ่หรือขนาดกลางอาจมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและบุคลากรที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากกว่า จึงเอื้อต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลและการสร้างวัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีภายในสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร ส่งผลให้การขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กรแตกต่างกันในบางด้าน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต้นสังกัดมีนโยบายและ

การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ว่าจะอยู่ในโรงเรียนขนาดใดต่างตระหนักและให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษา ส่งผลให้ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจน์ เจริญสันติเยะ (2567) พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะ

3.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และแผนปฏิบัติงานด้านดิจิทัล ที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่มีความถี่มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตชาติ กุดนอก (2565) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีที่ชัดเจน และสามารถกำหนดทิศทางในการนำเทคโนโลยีมาใช้พัฒนาองค์กรได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับวิรากร เจริญเชื้อ (2565) พบว่า ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ดิจิทัลจะสามารถวางแผนและใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรสู่ยุคดิจิทัล

3.2 ด้านการสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารแจ้งประสานงานภายในโรงเรียน เพื่อความสะดวกรวดเร็วและลดขั้นตอนการทำงานซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่มีความถี่มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรากร เจริญเชื้อ (2565) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและบริหารจัดการองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความคล่องตัวในการดำเนินงานของสถานศึกษา

3.3 ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่มีความถี่มากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ วิรากร เจริญเชื้อ (2565) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วยด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ซึ่งผู้บริหารต้องส่งเสริมให้บุคลากรยอมรับและนำเทคโนโลยีไปใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างการยอมรับทางเทคโนโลยีและบูรณาการการใช้ดิจิทัลให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

3.4 ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักและเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ รวมถึงการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สามารถนิเทศ ติดตาม และให้คำแนะนำแก่ครูในการใช้ดิจิทัลได้อย่างถูกต้องและเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่มีความถี่มากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Sullivan (2018) พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลประกอบด้วยด้านการเรียนรู้ดิจิทัล โดยผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการบริหารและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล ผู้บริหารควรนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาบูรณาการในการบริหารจัดการงานทั้ง 4 ฝ่าย เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วและลดขั้นตอนการทำงานของบุคลากร ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะที่มีความถี่มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนตรชนก แก้วกรม (2565) พบว่า การพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารต้องนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหาร จัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร และควรบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสื่อสารดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรรักษาและพัฒนาระบบการสื่อสารดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเลือกใช้ช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย เช่น แอปพลิเคชัน Line หรือ Facebook เพื่อให้การแจ้งข้อมูลข่าวสารแก่ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนเป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง พร้อมทั้งกำหนดแนวปฏิบัติการสื่อสารทางดิจิทัลภายในองค์กรให้ชัดเจน

1.2 จากผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้บริหารควรวางนโยบายพัฒนาทักษะดิจิทัลให้ครอบคลุมบุคลากรทุกระดับโดยไม่แบ่งแยกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งองค์กร สถานศึกษาขนาดเล็กและกลางควรวางแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มี ขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่ควรทำหน้าที่เป็นต้นแบบถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

1.3 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และแผนปฏิบัติงานด้านดิจิทัลที่ชัดเจนสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติจริงทั้งด้านการบริหารและการเรียนการสอน พร้อมสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือ และสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ด้านการสื่อสารดิจิทัล ผู้บริหารควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและประสานงานภายในโรงเรียน โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มออนไลน์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ครู บุคลากร และผู้ปกครองอย่างทั่วถึง เน้นการสื่อสารเพื่อสร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมการเรียนรู้ มากกว่าการกำกับติดตามในเชิงจับผิด

1.5 ด้านการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัล ผู้บริหารควรสร้างความตระหนักและส่งเสริมให้บุคลากรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง โดยคำนึงถึงความต้องการและบริบทของครูและบุคลากรเป็นสำคัญ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการ PLC เพื่อลดช่องว่างทางทักษะระหว่างครูรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

1.6 ด้านการเรียนรู้ดิจิทัล ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สามารถนิเทศ ติดตาม และให้คำแนะนำแก่ครูได้อย่างถูกต้องและเกิดผลในทางปฏิบัติ พร้อมส่งเสริมการอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลและสนับสนุนให้ครูแสวงหาความรู้จากแหล่งออนไลน์ สำหรับผู้บริหารรุ่นใหม่ควรพัฒนาทักษะการบริหารองค์กรและบริหารคนควบคู่กับทักษะดิจิทัลด้วย

1.7 ด้านการพัฒนาองค์กรด้วยดิจิทัล ผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์ในการใช้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาองค์กรในระยะยาว โดยบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายเพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็ว และลดขั้นตอนการทำงาน พร้อมจัดสรรงบประมาณพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ดิจิทัลให้เพียงพอและทันสมัยต่อความต้องการของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้งานวิจัยเกิดความหลากหลายต่อยอดองค์ความรู้ และเป็นประโยชน์การศึกษาค้นคว้า จึงเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสนทนากลุ่มกับผู้บริหารที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านดิจิทัล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ และพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่จังหวัดพัทลุงโดยเฉพาะ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล เช่น แรงจูงใจในการทำงาน วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล หรือการสนับสนุนทรัพยากรจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดและพื้นที่ใกล้เคียง

2.3 ควรศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาด้วยระบบดิจิทัล เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กันตชาติ กุดนอก. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- ชุตีรัตน์ กาญจนธนะชัย. (2562). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*.
- ตะวัน บุญขวัญ. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่*.
- เนตรชนก แก้วกรม. (2565). การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3. *การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.
- พจน์ เจริญสันเทียะ. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 1. *วารสารเสียงธรรมจากมหายาน*. 10(3): 298-309.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิรากร เจริญเชื้อ. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*.
- สุนันทา กุศลประเสริฐ. (2565). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก. *การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร*.

- สุวิมล ไตปั่นใจ. (2556). การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. (2567). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. พัทลุง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. จำนวนครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.พัทลุง1.go.th/data.php> [28 ธันวาคม 2568].
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Sullivan, J. (2017). Digital leadership and organizational transformation. *Journal of Educational Administration*, 55(4): 450-467. <https://doi.org/10.xxxxxx>
- Yorulmaz, A., & Can, S. (2016). The technology leadership competencies of elementary and secondary school directors. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 11(1): 47-61.

รูปแบบการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทสังคมร่วมสมัย:
การวิเคราะห์เชิงปรัชญา

The Implementation of the Sufficiency Economy Philosophy in
Contemporary Society: A Philosophical Analysis

ธิติชัย ปรีชา

Thitichai Preecha

เมธา หริมเทพาธิป*

Metha Harimtepathip

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: metha.ang@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 25 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 1 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) วิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทสังคมร่วมสมัย และ (3) สังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปรัชญา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรัชญา ได้แก่ ภาษาวินิจฉัยแบบโสกราตีส การตีความเชิงอรรถปริวรรต และการไตร่ตรองสะท้อนกลับ ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “ปรัชญาเชิงกระบวนการ” ที่มีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ การขับเคลื่อนปรัชญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการปรับตัวอย่างต่อเนื่องในบริบทสังคมร่วมสมัย และมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ผลการสังเคราะห์นำไปสู่รูปแบบการขับเคลื่อนที่เน้นการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก อันนำไปสู่สังคมแห่งการแบ่งปันและการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; การขับเคลื่อนเชิงกระบวนการ; สังคมร่วมสมัย

Abstract

This study aimed to (1) analyze the principles of the Sufficiency Economy Philosophy, (2) examine the implementation process of the Sufficiency Economy Philosophy in contemporary society, and (3) synthesize a philosophical model of its implementation. The study employed philosophical research methodologies, including Socratic dialectics, hermeneutic interpretation, and reflexive analysis. The findings revealed that the Sufficiency Economy Philosophy was a process-oriented philosophy consisting of moderation, reasonableness, and self-immunity, which could be applied at all levels. Its implementation was characterized as a dynamic process involving learning, participation, and continuous adaptation within contemporary

social contexts. The findings also indicated that such implementation was consistent with postmodern middle-path philosophy. The synthesis resulted in an implementation model that emphasized inner development as a foundation for outward transformation, leading to a sharing-oriented society and sustainable development.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy; Implementation; Contemporary Society

บทนำ

ในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การพัฒนาประเทศมักมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่สมดุลของทรัพยากร และการเสื่อมถอยของคุณภาพชีวิตในมิติทางสังคมและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกเสนอเป็นกรอบแนวคิดทางเลือกที่มุ่งเน้นความสมดุลและความยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งต้องอาศัยเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) แนวคิดดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม เช่น มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างไม่สุดโต่ง และอิทธิบาท 4 ที่มุ่งเน้นความเพียรและการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ

การนำปรัชญาหรือแนวคิดไปสู่การปฏิบัติในบริบทสังคมร่วมสมัย มิได้เป็นเพียงการกำหนดนโยบายจากส่วนบน แต่เป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการปรับตัวของมนุษย์ในระบบสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ของ Chambers (1997) และแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ (Capability Approach) ของ Sen (1999) ที่เน้นให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การขับเคลื่อนในลักษณะดังกล่าว จึงต้องอาศัยทั้งกลไกทางสังคมและกระบวนการภายในของมนุษย์ควบคู่กันไป

บริบทของสังคมร่วมสมัยมีลักษณะเป็นสังคมที่มีความซับซ้อน เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสังคมไหลเลื่อน (Liquid Modernity) ของ Bauman (2000) และแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคของ Lyotard (1984) ที่เน้นการเปิดรับความหลากหลายของความจริงและการไม่ยึดติดกับแบบแผนตายตัว ภายใต้บริบทดังกล่าว การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลง

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะเชิงกระบวนการมีศักยภาพในการนำไปสู่การสร้าง “สังคมแห่งการแบ่งปัน” ซึ่งเป็นสังคมที่เน้นความเกื้อกูล ความร่วมมือ และความสมดุลของการพัฒนา แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ของ Putnam (2000) และแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกัน (Commons) ของ Ostrom (1990) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งของสังคมเกิดจากความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างสมาชิกในสังคม

แม้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะได้รับการศึกษาและประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง แต่การศึกษาส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นในเชิงแนวคิดหรือเชิงนโยบาย ขณะที่ยังขาดการวิเคราะห์ “รูปแบบการขับเคลื่อนเชิงปรัชญา” อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะกระบวนการเชิงพลวัต เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการและเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในปีบริบทสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปีบริบทสังคมร่วมสมัย
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเชิงปรัชญา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical Research) มุ่งวิเคราะห์หลักการ กระบวนการ และรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปีบริบทสังคมร่วมสมัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุผลและการตีความเชิงลึกเป็นเครื่องมือหลักในการแสวงหาความรู้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง และแนวคิดการพัฒนาสังคม เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์เชิงปรัชญา

2. การวิเคราะห์เชิงวิภาษวิธี (Socratic Dialectics)

การวิเคราะห์เชิงวิภาษวิธีอาศัยแนวคิดของโสกราตีส (Socrates) ในการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ วิเคราะห์ข้อโต้แย้ง และสังเคราะห์ข้อสรุปเกี่ยวกับธรรมชาติและกระบวนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่มีความสมเหตุสมผลและรอบด้าน

3. การตีความเชิงอรรถปริวรรต (Hermeneutic Analysis)

การตีความเชิงอรรถปริวรรตใช้กรอบแนวคิดของ Gadamer (1975) ซึ่งเน้นการทำความเข้าใจความหมายผ่านบริบท (contextual understanding) และวงจรแห่งความเข้าใจ (hermeneutic circle) โดยผู้วิจัยได้ตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และพหุบริบท (pluralistic contexts) เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกในมิติที่แตกต่างกัน

4. การไตร่ตรองสะท้อนกลับ (Reflexive Analysis)

การไตร่ตรองสะท้อนกลับใช้แนวคิดการสะท้อนตน (reflection) ตามแนวของ Schön (1983) โดยผู้วิจัยได้พิจารณาประสบการณ์ มุมมอง และกระบวนการคิดของตนเองในการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดเชิงทฤษฎีกับบริบทของสังคมร่วมสมัย เพื่อให้เกิดความลึกซึ้งทางปัญญาและลดอคติในการตีความ

5. การสังเคราะห์องค์ความรู้ (Conceptual Synthesis)

ผู้วิจัยได้นำผลจากการวิเคราะห์เชิงวิภาษวิธี การตีความ และการไตร่ตรองสะท้อนกลับ มาสังเคราะห์เป็น “รูปแบบการขับเคลื่อนเชิงปรัชญา” (Philosophical Implementation Model) ซึ่งมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงพลวัตที่สามารถอธิบายและประยุกต์ใช้ได้ในปีบริบทสังคมร่วมสมัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในปีบริบทสังคมร่วมสมัย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปรัชญา สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็น “ปรัชญาเชิงกระบวนการ” ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ

2) ผลการวิเคราะห์กระบวนการขับเคลื่อนในบริบทสังคมร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การเรียนรู้ (Learning) (2) การมีส่วนร่วม (Participation) และ (3) การปรับตัว (Adaptation) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3) ผลการสังเคราะห์รูปแบบการขับเคลื่อนเชิงปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถอธิบายได้ในลักษณะของ “รูปแบบการขับเคลื่อนเชิงพลวัต” (Dynamic Implementation Model) ซึ่งมีโครงสร้าง 3 มิติ ได้แก่

- (1) มิติการพัฒนาภายใน (Inner Development)
- (2) มิติกระบวนการ (Process Mechanism)
- (3) มิติผลลัพธ์ (Outcome)

โดยรูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างการพัฒนาจากภายในของมนุษย์ กระบวนการทางสังคม และผลลัพธ์เชิงคุณภาพของสังคม

4) ผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนในระดับสังคม ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมดุลในมิติเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ และก่อให้เกิด “สังคมแห่งการแบ่งปัน” ซึ่งมีลักษณะของความเกื้อกูล ความร่วมมือ และความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาภายในของมนุษย์ กระบวนการทางสังคม และผลลัพธ์เชิงคุณภาพของสังคม สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะ “ปรัชญาเชิงกระบวนการ”

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นเพียงกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็น “กระบวนการ” ที่มีพลวัตและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ทำหน้าที่เป็นกลไกในการกำกับทิศทางการตัดสินใจของมนุษย์ในบริบทที่หลากหลาย

ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ที่มองว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) ที่อธิบายว่าหลักพุทธธรรมเป็นระบบแห่งการพัฒนาชีวิตที่เน้นการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Schumacher (1973) ที่เสนอว่าเศรษฐศาสตร์ควรมุ่งเน้นคุณค่าของมนุษย์มากกว่าการเติบโตทางวัตถุเพียงอย่างเดียว

2. การขับเคลื่อนในฐานะกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยที่พบว่าการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการปรับตัว สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาในบริบทสังคมร่วมสมัยไม่สามารถขับเคลื่อนด้วยกลไกเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของ Chambers (1997) และแนวคิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ของ Sen (1999) ที่เน้นให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2550) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม

3. ความสอดคล้องกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

ผลการวิจัยที่พบว่าการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้ตามบริบท สะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งเน้นการยอมรับความหลากหลายและการไม่ยึดติดกับแบบแผนตายตัว

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Lyotard (1984) ที่วิพากษ์แนวคิดมหานิยม และเสนอให้ยอมรับความหลากหลายของความจริง รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bauman (2000) ที่อธิบายลักษณะของสังคมร่วมสมัยว่าเป็นสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

4. การนำไปสู่ “สังคมแห่งการแบ่งปัน”

ผลการวิจัยที่พบว่าการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน สามารถอธิบายได้ว่าหลักการของปรัชญาดังกล่าวมีพื้นฐานอยู่บนความสมดุลและคุณธรรม ซึ่งเอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลในสังคม

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam (2000) และแนวคิดการจัดการทรัพยากรร่วมกันของ Ostrom (1990) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือและความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของสังคม

5. นัยสำคัญเชิงทฤษฎี (Theoretical Implication)

จากการอภิปรายผลการวิจัยสามารถเสนอได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงควรถูกทำความเข้าใจในฐานะ “กรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ” (Process-Oriented Framework) มากกว่าการเป็นเพียงแนวคิดเชิงนโยบาย ทั้งนี้ การมองในลักษณะดังกล่าวช่วยเปิดพื้นที่ให้สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดได้อย่างยืดหยุ่นในบริบทที่หลากหลาย และสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ในระดับสากลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ที่ได้

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของกรอบแนวคิดเชิงระบบที่เรียกว่า “S.E.P. Dynamic Implementation Model” ซึ่งอธิบายการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะกระบวนการเชิงพลวัตที่ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่

1) มิติการพัฒนาภายใน (Inner Development)

ประกอบด้วยการพัฒนาความตระหนักรู้ (Awareness) การใช้เหตุผล (Reasoning) และการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง (Self-Immunity) ซึ่งเป็นรากฐานของการตัดสินใจและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) มิติกระบวนการ (Process Mechanism)

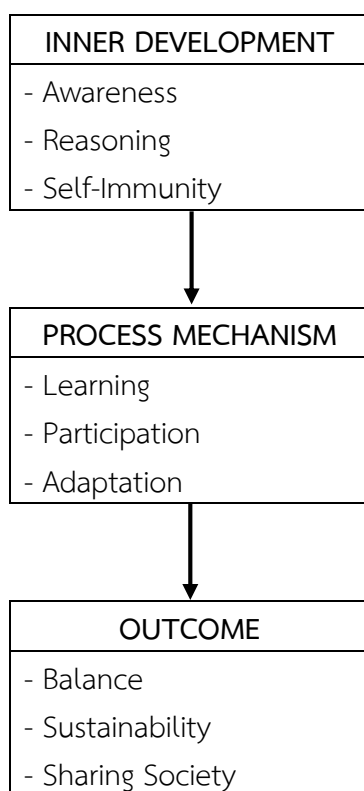
ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ (Learning) การมีส่วนร่วม (Participation) และการปรับตัว (Adaptation) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติในบริบทสังคมร่วมสมัย

3) มิติผลลัพธ์ (Outcome)

นำไปสู่ผลลัพธ์ในรูปของความสมดุล (Balance) ความยั่งยืน (Sustainability) และการเกิดสังคมแห่งการแบ่งปัน (Sharing Society)

องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนให้เห็นว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เพียงการนำหลักการไปใช้ในเชิงนโยบาย แต่เป็นกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่าง “การเปลี่ยนแปลงภายในของมนุษย์” และ “การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบของสังคม” อย่างเป็นพลวัต

รูปแบบดังกล่าวสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 1 ซึ่งเรียกว่า “S.E.P. Dynamic Implementation Model”

ภาพที่ 1 S.E.P. Dynamic Implementation Model

“S.E.P. Dynamic Implementation Model” แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างการพัฒนาภายในของมนุษย์ (Inner Development) กระบวนการทางสังคม (Process Mechanism) และผลลัพธ์ของการพัฒนา (Outcome) ซึ่งเชื่อมโยงกันในลักษณะของวงจรต่อเนื่อง (Feedback Loop) อันสะท้อนให้เห็นว่าการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถอธิบายได้ในฐานะ “ปรัชญาเชิงกระบวนการ” ที่มีลักษณะเป็นพลวัตและสามารถปรับใช้ได้ในบริบทที่หลากหลาย การขับเคลื่อนปรัชญา

ดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการกำหนดนโยบายจากส่วนบน แต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการปรับตัวของมนุษย์ในสังคม นอกจากนี้ การขับเคลื่อนในลักษณะดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและการยอมรับความหลากหลาย ส่งผลให้สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทสังคมร่วมสมัย และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1.1 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรควรนำกรอบแนวคิด S.E.P. Dynamic Implementation Model ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบนโยบายและกระบวนการพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาจากภายในควบคู่กับการสร้างการมีส่วนร่วม

1.2 ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความตระหนักรู้และการคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในระดับบุคคลและองค์กร

1.3 สถาบันการศึกษาควรบูรณาการแนวคิดดังกล่าวเข้าสู่หลักสูตร โดยเน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนตน

1.4 ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เพื่อทดสอบความเหมาะสมของ S.E.P. Dynamic Implementation Model ในบริบทต่างๆ

2.2 ควรพัฒนาเครื่องมือวัดเชิงปริมาณสำหรับประเมินระดับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดการพัฒนาสากล

2.4 ควรศึกษาปัจจัยเชิงวัฒนธรรมและภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อน

บรรณานุกรม

ประเวศ วะสี. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางสู่ความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.

Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. London: Intermediate Technology Publications.

Gadamer, H.G. (1975). *Truth and method*. New York: Continuum.

- Lyotard, J.F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Schumacher, E.F. (1973). *Small is beautiful: Economics as if people mattered*. London: Blond & Briggs.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. New York: Alfred A. Knopf.

การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4
ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
สุราษฎร์ธานี เขต 3

A Development of Internal Supervision Manual Through the Professional
Learning Community based on Ariya Sacca IV for Schools
in Sai-Kheung Network, Suratthani Primary Educational
Service Area Office 3

นนท์ปวิธ ปานกล่อม*

Nonpawit Panklom

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโฆสิต

PhrakhrukhemathammaKhosit

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: nonpawit.pankom@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 23 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 8 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 12 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2) พัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 3) ประเมินคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญการสร้างคู่มือ จำนวน 5 รูป/คน และประเมินคู่มือจำนวน 15 คน เครื่องมือประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินคู่มือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง ส่วนใหญ่ยังขาดคู่มือ และแนวทางปฏิบัติที่เป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง และมีลักษณะการบริหารแบบบนลงล่าง (Top-Down) ทำให้ครูมีทัศนคติเชิงลบต่อการนิเทศ และยังขาดความเข้าใจในการนิเทศด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมองว่าเป็นการตรวจสอบมากกว่าการพัฒนา 2) ผลการพัฒนาคู่มือ พบว่าคู่มือที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ คำจำกัดความ โครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และเอกสารอ้างอิง โดยมีขั้นตอน

การดำเนินงาน 5 ขั้นตอนที่บูรณาการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กับหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ การรวมกลุ่ม (ทุกข์) การศึกษาสภาพปัญหา (สมุทัย) การวางแผน (นิโรธ) การปฏิบัติการนิเทศ (มรรค) และการประเมินผล (นิโรธ/มรรค) ซึ่งเน้นการนิเทศแบบกัลยาณมิตร และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3) ผลการประเมินคู่มือพบว่าในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 คิดเป็นร้อยละ 97.40 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.89 (ร้อยละ 97.80) รองลงมา คือ ด้านความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 (ร้อยละ 97.40) และด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.84 (ร้อยละ 96.80) ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: คู่มือการนิเทศ; การนิเทศภายใน; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; หลักอริยสัจ 4

Abstract

This study aims to: (1) investigate the current state of internal supervision using professional learning community (PLC) processes; (2) develop an internal supervision manual integrated with PLC processes based on Ariya Sacca IV; and (3) evaluate the effectiveness of the developed manual for schools within the Sai-Kheung Network. This study employed a qualitative research design. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants regarding the current environment, 5 experts for manual development, and 15 stakeholders for manual evaluation. The research instruments included in-depth interview forms and manual evaluation forms. Data were analyzed using content analysis and descriptive statistics, specifically the arithmetic mean.

The research results were found as follows:- 1) Regarding the current state of internal supervision in schools within the Sai-Kheung Network lacks systematic manuals and well-defined operational guidelines. Consequently, the implementation is inconsistent and predominantly follows a top-down management approach. This situation has contributed to negative teacher attitudes toward supervision and a limited understanding of supervision based on the Professional Learning Community (PLC) process, which is often perceived as a form of inspection rather than a mechanism for professional development. 2) The development of the manual resulted in a structure consisting of 6 core components: Introduction, Objectives, Definitions, Organizational Structure and Responsibilities, Operating Procedures, and References. The operational process integrated PLC with Ariya Sacca IV through 5 stages: Grouping (Dukkha/Suffering), Situational Analysis (Samudaya/Origin), Planning (Nirodha/Cessation), Supervision Implementation (Magga/Path), and Evaluation (Nirodha-Magga). This approach emphasizes "Kalyanamitra" (Good Friendship) supervision and continuous development. 3) The evaluation results indicated that the overall quality of the manual was at the "Highest" level, with an average score of 4.86 (97.13%). Utility received the highest score at 4.88 (97.60%), followed by Propriety at 4.86 (97.20%), and Feasibility at 4.83 (96.60%). All criteria met the predetermined evaluation standards.

Keywords: Internal supervision manual; Internal supervision; Professional Learning Community; Ariya Sacca IV

บทนำ

การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดระเบียบงาน (Organizing) 3) การนำ (Leading) 4) การควบคุม (Controlling) 5) การประเมินผล (Assessing) (Harris, 1985: 13-15) ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายแนวทาง และวิธีการนิเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน การดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ต้องนำไปปฏิบัติจริงซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการประสานงาน และการสนับสนุนจากทุกฝ่ายในโรงเรียน การกำกับตรวจสอบมีความสำคัญในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนเพื่อให้มั่นใจว่าการนิเทศเกิดประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนดไว้ ส่วนการปรับปรุงแก้ไข คือ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการนิเทศที่ดียิ่งขึ้น ปัญหาสำคัญที่พบในโรงเรียน คือ ครูขาดความเข้าใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศภายใน โดยเฉพาะในด้านการวางแผนเตรียมการครูบางคนไม่ให้ความสำคัญกับการนิเทศในโรงเรียนทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ นอกจากนี้หลายโรงเรียนยังขาดคู่มือการดำเนินงานนิเทศที่ชัดเจน ทำให้การปฏิบัติตามแผนไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องเน้นการฝึกอบรมและพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในกระบวนการนิเทศภายใน รวมถึงการจัดทำคู่มือที่ชัดเจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนได้ (พุทธชาติ แสนอุบล, 2561: 177-178)

หนึ่งในแนวทางที่ได้รับการยอมรับในการพัฒนาการนิเทศภายใน คือ การประยุกต์ใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างครูเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการสอน แนวคิดนี้ช่วยสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันที่สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู และปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นกรอบการทำงานที่เน้นการสร้างความเป็นทีมในการพัฒนาการศึกษา สมาชิกในชุมชนจะรวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนและหาทางแก้ไขร่วมกัน วัตถุประสงค์หลัก คือ การพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงสุดสำหรับนักเรียน โดยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไม่ได้เพียงนำแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังสร้างบรรยากาศแบบชุมชนที่สมาชิกมีความผูกพันต่อกันด้วย มีวัตถุประสงค์ร่วม มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ใกล้ชิดและร่วมสร้างบรรยากาศที่ทุกคนแสดงออกถึงความห่วงใยซึ่งกันและกัน รวมถึงการดูแลร่วมกันโดยมุ่งเน้นการเรียนรู้ และความรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก (Jones, 2013: 357-359) หลักธรรมที่สำคัญ และเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศภายในมีประโยชน์อย่างมากในการเสริมสร้างความเข้าใจในเชิงลึกต่อปัญหาที่เกิดขึ้นภายในระบบการศึกษารวมทั้งการพัฒนาวิธีการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ ในกระบวนการนิเทศภายในเริ่มต้นจากการพิจารณา 1) ทุกข์ หมายถึง การระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งการเข้าใจอย่างถ่องแท้ในปัญหาเหล่านี้เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการแก้ไข 2) สมุทัย หมายถึง สาเหตุของปัญหา ซึ่งการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาในการนิเทศภายใน สามารถระบุปัจจัย หรือเงื่อนไขที่นำไปสู่ปัญหาได้อย่างชัดเจน 3) นิโรธ หมายถึง การแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหา และการดำเนินการเพื่อยุติความทุกข์ การนิเทศภายในที่ดีควรมุ่งเน้นไปที่การค้นหาวិธีการที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถาวรและยั่งยืน การนำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนสามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง 4) มรรค หมายถึง การวางแผน และดำเนินการตามแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหในระยะยาว การนิเทศที่ใช้หลัก

อริยสัจ 4 จะช่วยให้ผู้บริหาร และครูผู้สอนมีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนา และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (พระครูปลัดศกดิ์ มหาวิโร (โกศลสุภวัฒน์), 2564: 84-85)

ปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ นั่นคือการขาดเครื่องมือหรือแนวทางที่ชัดเจนในการนิเทศภายในโรงเรียน ส่งผลให้ครูไม่เข้าใจทิศทางการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ขาดเครื่องมือในการปรับปรุงการสอนอย่างเป็นระบบ และไม่สามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ทั้งนี้จากผลการประชุมหัวหน้าฝ่ายวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ยังสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนในเครือข่ายต่างๆ (นฤมล รัตนพันธ์, 2565: 746) รวมถึงเครือข่ายไตรซิง ยังไม่มีแนวทางนิเทศภายในที่เป็นรูปธรรม ถือเป็นปัญหาร่วมระดับเขตพื้นที่การศึกษา จึงจำเป็นต้องมีที่แต่ละโรงเรียนควรมีคู่มือการนิเทศภายในที่มีรูปแบบชัดเจน ใช้งานได้จริง และตอบสนองต่อความต้องการของทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่การนิเทศภายใน ยังขาดระบบการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ ไม่สามารถประเมินสภาพปัญหาได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ไม่สามารถวางแผนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลให้การนิเทศไม่สามารถตอบโจทย์หรือสนับสนุนการยกระดับคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายได้ (สุนิสา สุวรรณรัตน์, 2565: 108-109) ดังนั้น การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในจึงไม่ใช่เพียงการสร้างเอกสาร แต่เป็นการสร้างเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผน เก็บข้อมูล วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบมีเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถปรับใช้ได้จริง

การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในสามารถเป็นแนวทางให้กับผู้มีหน้าที่นิเทศสามารถปฏิบัติการนิเทศได้อย่างมั่นใจ ไม่เกิดความสับสน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้ปฏิบัติงานทราบและเข้าใจว่าควรทำอะไรก่อนและหลัง สามารถปฏิบัติการนิเทศได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน และรวดเร็ว ลดข้อผิดพลาดจากการทำงานที่ไม่เป็นระบบ และติดตามงานได้ทุกขั้นตอนเป็นแนวทางที่มีความสำคัญและจำเป็นในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน (นิชาภัทร วิลเลียมส์, 2560: 130) การดำเนินการวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้ครูและบุคลากรมีเครื่องมือที่ชัดเจนและครอบคลุมในการพัฒนาตนเองและการสอน แต่ยังเป็นการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในวงการการศึกษา

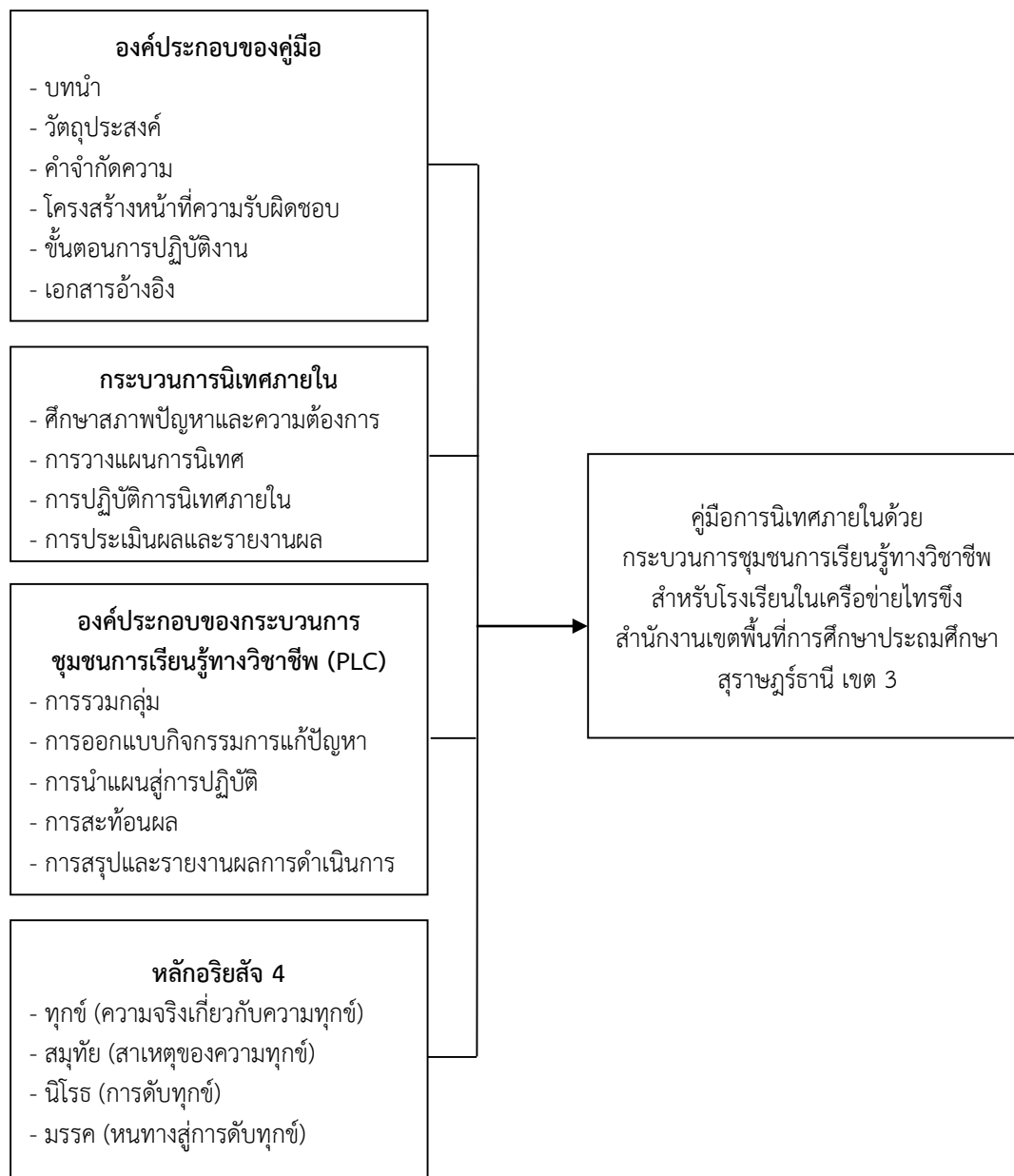
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในเครือข่ายไตรซิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไตรซิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3
3. เพื่อประเมินคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไตรซิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามหลักอริยสัจ 4

ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของคู่มือ กระบวนการนิเทศภายใน และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการศึกษาและวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ลักษณะสำคัญ ดังนี้ การศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประเมินคู่มือ (Manual Evaluation)

2. ขั้นตอนการศึกษาสภาพ

ขั้นตอนการศึกษาสภาพของการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเป็นระยะที่ 1 ของการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ จำนวน 7 คน และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 4 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล 2) สภาพการดำเนินงานนิเทศภายใน ครบคลุม 4 ด้าน และกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 5 ขั้นตอน และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและโครงสร้าง และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับไว้ที่ค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือขอความร่วมมือจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อประสานงานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face) และในบางกรณีใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อคน โดยมีการบันทึกเสียงและจดบันทึกประกอบ

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ถูกนำมาถอดความอย่างละเอียด ตรวจสอบความถูกต้อง และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในในระยะที่ 2

2.6 ผลการศึกษาสภาพ ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดคู่มือการนิเทศภายในที่มีความเป็นระบบ การดำเนินงานมีลักษณะการบริหารแบบสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down) และครูผู้สอนส่วนหนึ่งมีทัศนคติเชิงลบต่อการนิเทศ เนื่องจากมองว่าการนิเทศเป็นกระบวนการตรวจสอบมากกว่าการส่งเสริมและพัฒนาวิชาชีพ

3. ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือ

ขั้นตอนการพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ตามหลักทฤษฎี 4 ถูกกำหนดให้เป็น ระยะที่ 2 ของกระบวนการวิจัย โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีผลงานดีเด่น (Best Practice) จำนวน 1 คน ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน หัวหน้างานบริหารงานวิชาการ จำนวน 1 คน และพระภิกษุผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการศึกษา จำนวน 1 รูป

3.2 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาคู่มือดำเนินการอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) การสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการพัฒนาคู่มือ รวมทั้งนำผลการศึกษาสภาพจากระยะที่ 1 มาใช้เป็นกรอบในการร่างแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 2) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบ

ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมงต่อท่าน มีการบันทึกเสียง จัดบันทึก และบันทึกภาพประกอบเพื่อความครบถ้วนของข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูลและการร่างคู่มือ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อจัดทำร่างคู่มือฉบับที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ส่วน ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ คำจำกัดความ โครงสร้างและหน้าที่ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และเอกสารอ้างอิง 5) การปรับปรุงและตรวจสอบโดยที่ปรึกษา ปรับปรุงร่างคู่มือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องเชิงวิชาการ 6) การจัดทำร่างคู่มือฉบับสมบูรณ์ ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจนได้ร่างคู่มือฉบับที่ 2 ซึ่งมีความสมบูรณ์ พร้อมสำหรับการนำไปประเมินคุณภาพในระยะที่ 3 ของการวิจัย

4. ขั้นตอนการประเมินคู่มือ

ขั้นตอนการประเมินคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ถูกกำหนดให้เป็น ระยะที่ 3 ของการดำเนินการวิจัย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนและส่วนประกอบสำคัญดังนี้ครับ

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 15 คน โดยกำหนดคุณสมบัติให้มีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 3 ปี ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ จำนวน 3 คน หัวหน้าฝ่ายบริหารงานบุคคล จำนวน 3 คน รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 จำนวน 1 คน และผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา รวมทั้งศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินคู่มือ ลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน 2) การประเมินคุณภาพคู่มือใน 3 ด้าน ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ทั้งนี้ แบบประเมินได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ก่อนนำไปใช้จริง

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานและส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 15 ท่าน เพื่อประเมินคู่มือ จากนั้นติดตามและรวบรวมแบบประเมินที่ได้รับกลับคืนเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.5 เกณฑ์การแปลผลและการตัดสินใจ การแปลผลค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึงมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และกำหนดเกณฑ์การผ่านการประเมินว่าคู่มือต้องมีค่าเฉลี่ยรวมตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไป (หรือร้อยละ 80)

4.6 การปรับปรุงและสรุปผล ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินมาปรับปรุงแก้ไขคู่มือเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และจัดทำเป็นคู่มือฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำเสนอผลการวิจัย

4.7 ผลการประเมินคู่มือ ผลการประเมินพบว่า คู่มือการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีความเหมาะสม

ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในระดับสูง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการนิเทศภายใน ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิงยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งในด้านแนวทางการดำเนินงาน โครงสร้างการบริหาร และการมีส่วนร่วมของครู อีกทั้งยังไม่ได้นำกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาใช้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การนิเทศภายในยังไม่สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปประเด็นสำคัญของสภาพการนิเทศภายในได้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) การขาดคู่มือและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดคู่มือหรือ แนวทางการนิเทศภายในที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้การดำเนินงานนิเทศภายในในแต่ละปีขาดความเป็นระบบ การรวบรวมข้อมูลและการจัดเก็บเอกสารเกี่ยวกับการนิเทศไม่มีรูปแบบที่แน่นอน อีกทั้งการดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่องและไม่มีมาตรฐานกลางในการปฏิบัติงาน ทำให้การนิเทศภายในไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) กระบวนการบริหารแบบบนลงล่าง พบว่า โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ทำให้การวางแผนและการดำเนินการนิเทศภายในส่วนใหญ่ถูกกำหนดโดยฝ่ายบริหารเป็นหลัก ส่งผลให้ครูผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาไม่มากนัก ครูบางส่วนจึงไม่เข้าใจทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน และมองว่าการนิเทศภายในเป็นเพียงภาระงานเอกสารหรือกิจกรรมที่ดำเนินการตามนโยบายของฝ่ายบริหารเท่านั้น 3) ทักษะคติเชิงลบและความกังวลของครูต่อการนิเทศ พบว่า บรรยากาศของการนิเทศในปัจจุบันถูกมองว่าเป็นการตรวจสอบหรือการประเมินเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของครู มากกว่าการเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้ครูบางส่วนเกิดความกดดัน รู้สึกไม่มั่นใจ และไม่กล้าเปิดเผยปัญหาที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน และ 4) ขาดการบูรณาการกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นระบบ พบว่า แม้ในบางโรงเรียนจะมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แต่ยังไม่ได้นำกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการนิเทศอย่างเป็นระบบ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการสถานศึกษา มักเป็นการแก้ไขเฉพาะสถานการณ์ และไม่เกิดการพัฒนา

2. การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการพัฒนาคู่มือสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ 1) องค์ประกอบของคู่มือ พบว่า คู่มือการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ส่วน ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ คำจำกัดความ โครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบ ขั้นตอน การปฏิบัติงาน และเอกสารอ้างอิง องค์ประกอบดังกล่าว

ถูกออกแบบให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นขั้นตอน 2) ขั้นตอนการปฏิบัติงานของคู่มือ พบว่า คู่มือได้กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานมี 5 ขั้นตอน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน โดยบูรณาการกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เข้ากับหลักอริยสัจ 4 เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) การรวมกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (ทุกซ์) เป็นการรวมกลุ่มครูที่มีความสนใจร่วมกัน เพื่อร่วมกันยอมรับและระบุปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียนโดยตรงไปตรงมา 2) การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการ (สมุทัย) เป็นการวิเคราะห์สาเหตุหรือรากเหง้าของปัญหา โดยพิจารณาปัจจัยทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้การแก้ไขปัญหานั้นไปอย่างตรงจุด 3) การวางแผนการนิเทศ (นิโรธ) เป็นการร่วมกันกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา และออกแบบกิจกรรมหรือนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ (Co-planning) เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ 4) การปฏิบัติการณ์เทศภายใน (มรรค) เป็นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง โดยครูดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งใช้กระบวนการนิเทศแบบกัลยาณมิตร เช่น การสังเกตการสอน การสะท้อนผล และการให้ข้อเสนอแนะในลักษณะการโค้ช (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนา มากกว่าการตรวจสอบหรือควบคุม และ 5) การประเมินผลและรายงานผล (นิโรธ/มรรค) เป็นการสรุปผลการดำเนินงานและร่วมกันสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาในรอบถัดไป ส่งผลให้เกิดวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ลักษณะเด่นของคู่มือที่พัฒนาขึ้น จากการกลั่นกรองของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า คู่มือฉบับนี้มีลักษณะเด่นที่สำคัญ คือ การปรับคำนิยามของหลักอริยสัจ 4 ให้เป็นภาษาทางการศึกษาที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของครูผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการลดภาระงานของครู โดยการบูรณาการกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เข้ากับงานประจำในชั้นเรียน ทำให้เกิดนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่สามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้

3. การประเมินคู่มือการนิเทศภายใน ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

ผลการประเมินคู่มือพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.86 คิดเป็นร้อยละ 97.13 ซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ (ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80) แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีคุณภาพในระดับสูง และสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการประเมินได้กล่าวว่าการประเมินเครื่องมือหรือรูปแบบทางการศึกษาควรพิจารณาในมิติของความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือที่มีความสอดคล้องกับบริบท สามารถนำไปใช้ได้จริง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552: 15) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 คิดเป็นร้อยละ 97.60 อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าคู่มือสามารถช่วยให้ครูและผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างชัดเจน ลดความกังวลต่อการนิเทศ และส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะกัลยาณมิตร อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประเมินด้านอรรถประโยชน์ (Utility) ที่เน้นผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้เป็นสำคัญ 2) ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 คิดเป็นร้อยละ 97.20 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีความชัดเจน ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการบริหารงานในสถานศึกษา โดยเฉพาะการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเหมาะสม (Propriety) และความสอดคล้องเชิงเนื้อหาในการประเมิน และ 3) ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 คิดเป็นร้อยละ 96.60 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า

ขั้นตอนการดำเนินงานของคู่มือมีความชัดเจน ไม่ซับซ้อน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของสถานศึกษา อีกทั้งยังสอดคล้องกับภาระงานและระบบการทำงานของครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเป็นไปได้ (Feasibility) ที่เน้นความสามารถในการนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง คู่มือการนิเทศภายใน ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทยซึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในเครือข่ายไทยซึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

จากผลการศึกษาสภาพการนิเทศภายในของโรงเรียนในเครือข่ายไทยซึ่ง สามารถนำมาอภิปรายผลโดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายสภาพปัญหาและชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการ ได้ดังนี้

การขาดคู่มือและแนวทางการนิเทศ ผลการวิจัยสะท้อนว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดคู่มือหรือแนวทางการนิเทศภายในที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานในแต่ละปีขาดความเป็นระบบ ไม่มีความต่อเนื่อง และไม่มีความมาตรฐานกลางในการปฏิบัติงาน สภาพการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าสถานศึกษาที่ไม่มีคู่มือการนิเทศจะประสบปัญหาการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอน (พุทธชาติ แสนอุบล, 2560: 177-178) และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการจัดทำคู่มือเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้ชัดเจน ในเชิงทฤษฎี คู่มือถือเป็นเครื่องมือเชิงระบบที่ช่วยกำหนดมาตรฐาน ลดความคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา (สายวิณิตย์ ดวงสนาม, 2561: 15) ดังนั้น การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในจึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการบริหารแบบบนลงล่างและการมีส่วนร่วมที่จำกัด ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในส่วนใหญ่ยังคงดำเนินการในลักษณะการบริหารแบบบนลงล่าง (Top-Down) โดยฝ่ายบริหารเป็นผู้กำหนดประเด็นและปฏิทินการนิเทศ ส่งผลให้ครูผู้ปฏิบัติงานขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมองว่าการนิเทศเป็นเพียงภาระงานที่ต้องปฏิบัติตาม ประเด็นดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่เน้นภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) และการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการตัดสินใจ ความสำเร็จของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับความร่วมมือและความผูกพันต่อเป้าหมายร่วมกันของบุคลากรในองค์กร (Hord, 1997: 15) (Sergiovanni, 1994: 102) ดังนั้น การปรับบทบาทของผู้บริหารจาก “ผู้สั่งการ” เป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างความเป็นเจ้าของในการพัฒนางานของครู

ทัศนคติเชิงลบและความกังวลต่อการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า ครูยังมีทัศนคติเชิงลบต่อการนิเทศ โดยมองว่าเป็นการตรวจสอบหรือจับผิด ส่งผลให้เกิดความกดดันและไม่กล้าเปิดเผยปัญหาที่แท้จริงในการจัดการเรียนรู้ ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นความสัมพันธ์เชิงบวก ความไว้วางใจ และการสนับสนุนมากกว่าการควบคุม โดยการนำกระบวนการ PLC มาใช้จะช่วยเปลี่ยนรูปแบบการนิเทศจากแนวตั้งเป็นแนวราบในลักษณะ “เพื่อนช่วยเพื่อน” (Buddy Practitioner) ที่ชี้ว่า PLC ช่วยให้ครูเปลี่ยนจากการทำงานแบบโดดเดี่ยวไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ปลอดภัยทางวิชาชีพ และเอื้อต่อการพัฒนาการสอนอย่างแท้จริง (วิจารณ์ พานิช, 2559: 25)

การขาดการบูรณาการ PLC และหลักอริยสัจ 4 ถึงแม้โรงเรียนจะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แต่ยังไม่ได้นำกระบวนการ PLC มาใช้เป็นกลไกหลักในการนิเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากขาดเครื่องมือหรือแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 เข้ากับกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะช่วยให้การนิเทศมีลักษณะเป็นระบบและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากการระบุปัญหา (ทุกข์) การวิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และการกำหนดแนวทางปฏิบัติ (มรรค) ที่อธิบายว่าอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการคิดเชิงเหตุผลเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าเป็นกรอบคิดที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการศึกษา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 15)

2. การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

จากผลการพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในในระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจากระยะที่ 1 มาสังเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพัฒนาคู่มือให้เป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่มีความเป็นระบบสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบคู่มือ ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบหลัก 6 ส่วน ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ คำจำกัดความ โครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และเอกสารอ้างอิง ซึ่งสะท้อนถึงความครบถ้วนขององค์ประกอบตามหลักการจัดทำคู่มือเชิงวิชาการ ผลการพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ระบุว่าคู่มือปฏิบัติงานที่ดีต้องมีโครงสร้างที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งหลักการและขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้องและเป็นระบบ (เสถียร คามิศักดิ์, 2553: 45) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่เน้นว่าคู่มือต้องมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถปฏิบัติตามได้จริง (ดวงนภา เตปา, 2562: 25)

การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในฐานะกรอบการคิดเชิงวิเคราะห์ จุดเด่นสำคัญของคู่มือฉบับนี้คือการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้เป็นกรอบการคิดเชิงวิเคราะห์ในการดำเนินงานนิเทศภายใน โดยผู้วิจัยได้ปรับนิยามเชิงปฏิบัติการให้มีความเป็นภาษาทางการศึกษาที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ได้จริง ได้แก่ การระบุปัญหา (ทุกข์) การวิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และการกำหนดแนวทางปฏิบัติ (มรรค) การบูรณาการดังกล่าวช่วยเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการนิเทศจากการตรวจสอบไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิด ที่อธิบายว่าอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการคิดเชิงเหตุผลในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546: 15) และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ยืนยันว่า อริยสัจ 4 เป็นกรอบการคิดที่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาทางการศึกษา (Fernando, 2016: 57-58)

การเปลี่ยนผ่านสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้และภาวะผู้นำร่วม คู่มือฉบับนี้มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนิเทศจากการบริหารแบบบนลงล่างไปสู่การทำงานแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยส่งเสริมภาวะผู้นำร่วมและการทำงานเป็นทีม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู (วิจารณ์ พานิช, 2559: 25) และสอดคล้องกับแนวคิดชี้ให้เห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชนวิชาชีพเกิดจากความไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และเป้าหมายร่วมกัน (Hord, 1997: 15) (Sergiovanni, 1994: 102) ดังนั้น การปรับบทบาทของผู้บริหารเป็น “ผู้อำนวยการความสะอาด” จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสถานศึกษา

นวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ลดภาระและมุ่งผลลัพธ์สู่ผู้เรียน ขั้นตอนการปฏิบัติงานในคู่มือจำนวน 5 ขั้นตอน ได้รับการออกแบบให้บูรณาการเข้ากับงานประจำในชั้นเรียน เพื่อลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบกระบวนการในลักษณะนี้จะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐานและส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน (DuFour, 2004: 1-5)

3. การประเมินคู่มือการนิเทศภายใน ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลัก อริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3

จากการนำคู่มือการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 ท่าน ประเมินคุณภาพของคู่มือในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพและความสอดคล้องของคู่มือกับบริบทของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงนำผลดังกล่าวมาอภิปรายเพื่อชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำเร็จของนวัตกรรมเชิงกระบวนการ ดังนี้

คุณภาพและความเหมาะสมของคู่มือ ผลการประเมินด้านความเหมาะสมที่อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าคู่มือมีความถูกต้อง ครบถ้วน และสอดคล้องกับหลักวิชาการ ตลอดจนบริบทของสถานศึกษาในเครือข่ายไทราชิง ทั้งในด้านเนื้อหา โครงสร้าง และแนวทางการดำเนินงาน ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่อธิบายว่าการประเมินเครื่องมือทางการศึกษาควรพิจารณาถึงความเหมาะสม (Propriety) เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือที่มีความสอดคล้องกับบริบทจริงและสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2552: 15) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดที่มองว่าคู่มือการนิเทศควรทำหน้าที่เป็นกรอบแนวทางที่ช่วยให้บุคลากรมองเห็นเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน (Marks, Stoop, & Stoop, 1973: 15)

ผลการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 แสดงให้เห็นว่าคู่มือสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศการทำงานแบบกัลยาณมิตร ลดความกดดัน และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของครู ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ระบุว่ากระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) จะช่วยเปลี่ยนรูปแบบการทำงานของครูจากการทำงานแบบโดดเดี่ยวไปสู่การทำงานเป็นทีมที่เกื้อกูลกัน (วิจารณ์ พานิช, 2559: 25) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่อธิบายว่าความเข้มแข็งของชุมชนวิชาชีพเกิดจากความไว้วางใจ ความสัมพันธ์ที่ดี และการมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน (Hord, 1997: 15) (Sergiovanni, 1994: 102)

ผลการประเมินด้านความเป็นไปได้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ การออกแบบขั้นตอนการปฏิบัติงาน 5 ขั้นตอนให้บูรณาการกับงานประจำในชั้นเรียน ช่วยลดภาระงานของครู และสอดคล้องกับแนวคิด การนิเทศวิธีใหม่ ที่มุ่งเน้นการโค้ช (Coaching) มากกว่าการควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่เน้นว่าประสิทธิภาพของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพควรวัดจากผลลัพธ์ของการเรียนรู้ของผู้เรียนและการทำงานร่วมกันของครู (DuFour, 2004: 1-5)

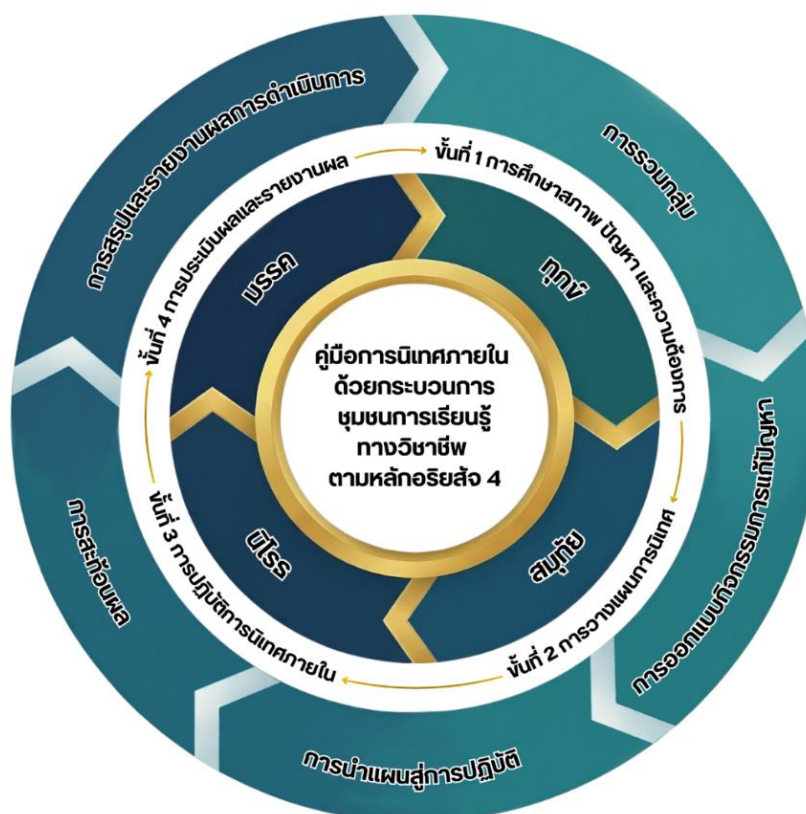
โดยสรุป ผลการประเมินคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า คู่มือที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับสูง สะท้อนถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้จริงในบริบทของสถานศึกษา ทั้งในด้านโครงสร้าง เนื้อหา และขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ทั้งนี้ คู่มือดังกล่าว

ยังทำหน้าที่เป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่ช่วยเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการนิเทศจากรูปแบบการควบคุมไปสู่การร่วมมือเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร ผ่านกระบวนการ PLC และการใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการนิเทศภายในและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู รวมถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนได้

องค์ความรู้ที่ได้

การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 จากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ ได้ดังนี้

การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามหลักอริยสัจ 4 ของโรงเรียนในเครือข่ายไทราชู่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 พัฒนาขึ้นโดยการบูรณาการกระบวนการนิเทศภายใน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การปฏิบัติการนิเทศภายใน และ 4) การประเมินผลและรายงานผล นำแนวคิดเข้ากับกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การรวมกลุ่ม 2. การออกแบบกิจกรรมการแก้ปัญหา 3. การนำแผนสู่การปฏิบัติ 4. การสะท้อนผล และ 5. การสรุปและรายงานผลการดำเนินการ และมีหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ทุกข์ (ความจริงเกี่ยวกับความทุกข์) 2) สมุทัย (สาเหตุของความทุกข์) 3) นิโรธ (การดับทุกข์) และ 4) มรรค (หนทางสู่การดับทุกข์) เป็นแกนกลางทางปัญญา เพื่อทำหน้าที่เป็นกรอบแนวคิดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ขับเคลื่อนการนิเทศวิธีใหม่ ใช้คู่มือเป็นเครื่องมือหลัก ปรับจากการกำกับตรวจสอบสู่การโค้ชเชิงกลยุทธ์มิตร เพื่อสร้างความไว้วางใจและการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 กำหนดเป้าหมายร่วมและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่ชัดเจน เน้นผลลัพธ์ผู้เรียน ควบคุมการพัฒนาครูและลดภาระงานที่ไม่จำเป็น

1.3 บูรณาการระบบพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ผสานอริยสัจ 4 กับ PLC พร้อมระบบพี่เลี้ยง และคลังความรู้ เพื่อให้การนิเทศมีทิศทาง เป็นระบบ และขยายผลได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 พัฒนาภาวะผู้นำและบรรยากาศองค์กร ผู้บริหารควรปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยการร่วม สะดวก สร้างความไว้วางใจ และกำหนดเป้าหมายร่วมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู

2.2 บูรณาการการนิเทศกับการปฏิบัติงานจริง ครูควรผสมผสานการนิเทศและ PLC เข้ากับการจัดการเรียนรู้ ใช้แนวทางเพื่อนช่วยเพื่อน และยึดหลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบคิด พร้อมใช้เครื่องมือที่กระชับและใช้งานง่าย

2.3 ใช้เทคโนโลยีและพัฒนาระบบประเมินอย่างต่อเนื่อง ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและคลังความรู้เพื่อลดภาระงาน ควบคุมการประเมินตามสภาพจริง และการสะท้อนผล (AAR) เพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการบริหารสถานศึกษา 4 ฝ่ายงาน ตามหลักอริยสัจ 4

3.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือการจัดการความรู้ (Knowledge Management) จากการนิเทศภายในด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

3.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการนิเทศภายในร่วมกับกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล

บรรณานุกรม

- ดวงนภา เตปา. (2562). การพัฒนาคู่มือการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนท้าวบุญเรือง อำเภอดงจังหวัดเชียงใหม่. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*.
- นฤมล รัตนพันธ์. (2565). แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(3): 746-760.
- นิชาภัทร วิลเลียมส์. (2560). การพัฒนาคู่มือการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*.
- พระครูปลัดศักดิ์ มหาวิโร (โกศลสุวัฒน์). (2564). การนิเทศภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาตามหลักอริยสัจ 4. *วารสารพุทธบริหารการศึกษา*, 2(2): 84-95.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พุทธชาด แสงอุบล. (2560). สภาพปัญหาและแนวทางการปรับปรุงการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20. *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- วิจารณ์ พานิช. (2559). *บันทึกชีวิตครูสู่ชุมชนการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). *ทฤษฎีการประเมิน*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สายวินิตย์ ดวงสนาม. (2561). การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*.
- สุนิสา สุวรรณรัตน์. (2565). แนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*, 5(2): 108-124.
- เสถียร คามิศักดิ์. (2553). *การเขียนคู่มือการปฏิบัติงาน ฉบับปรับปรุง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community?. *Educational Leadership*, 61(8): 1–5.
- Fernando, L. (2016). Origins of research methodology, Buddhism and the Four Noble Truths. *Sri Lanka Journal of Social Sciences*, 39(2): 57-68.
- Harris, B.M. (1985). *Supervisory behavior in education*. 3rd ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of continuous inquiry and improvement*. Austin, TX: Southwest Educational Development Laboratory.
- Jones, L. (2013). The importance of professional learning communities for school improvement. *Creative Education*, 4(5): 357–359.
- Marks, J.R., Stoop, E., & Stoop, J.K. (1973). *Handbook of education supervision: A guide for the practitioner*. Boston: Allyn and Bacon.
- Sergiovanni, T.J. (1994). *Building community in schools*. San Francisco: Jossey-Bass.

การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์

An Analytical Study of Experiential Buddhist Principles

รชต แซ่ตัน

Ratchata Sae-tan

เมธา หริมเทพาธิป*

Metha Harimtepathip

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: metha.ang@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 23 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 7 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 11 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติญาณวิทยา อภิปรัชญา และจริยศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมเชิงประสบการณ์กับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และปรัชญาหลังนวยุค และ 3) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้พุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเอกสารจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและตีความเชิงปรัชญาในกรอบของญาณวิทยา อภิปรัชญา และจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเข้าถึงสภาวะธรรมผ่านประสบการณ์ตรงของบุคคล โดยอาศัยการสังเกตตนเอง การไตร่ตรองสะท้อนคิด และการปฏิบัติจริง ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในระดับปัญญาที่ลึกซึ้งกว่าการรับรู้เชิงทฤษฎี ในมิติญาณวิทยา พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มองว่าความรู้เกิดจากการปฏิบัติและการประจักษ์ด้วยตนเอง ในมิติอภิปรัชญา ความจริงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับเหตุปัจจัยและบริบทของการเกิดขึ้น ส่วนในมิติจริยศาสตร์ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มุ่งพัฒนาการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและเกื้อกูลต่อผู้อื่น นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่าพุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีลักษณะเป็นพลวัต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และปรัชญาหลังนวยุคที่มองว่าความจริงมิใช่สิ่งตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การตีความ และบริบทของมนุษย์ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ “EBL Model” (Experiential Buddhist Learning Model) ซึ่งประกอบด้วย 4 กระบวนการสำคัญได้แก่ ประสบการณ์ตรง การสังเกตตนเอง การสะท้อนคิดเชิงปัญญา และการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติ

คำสำคัญ: พุทธธรรมเชิงประสบการณ์, การเรียนรู้เชิงประสบการณ์, ปรัชญาหลังนวยุค, การศึกษาเชิงวิเคราะห์

Abstract

This research aimed to: 1) analyze experiential Buddhist principles in the dimensions of epistemology, metaphysics, and ethics; 2) examine the relationship between experiential Buddhist principles, experiential learning, and postmodern philosophy; and 3) synthesize a conceptual framework concerning Buddhist learning through direct experience. The

study employed a qualitative documentary research methodology using Buddhist scriptures, the Tripitaka, and related academic literature. Data were analyzed through content analysis and philosophical interpretation within epistemological, metaphysical, and ethical frameworks. The findings revealed that experiential Buddhist principles emphasize the realization of truth through direct personal experience, self-observation, reflective contemplation, and practical application, leading to wisdom beyond theoretical understanding. In the epistemological dimension, knowledge is regarded as arising from practice and direct realization. In the metaphysical dimension, truth is viewed as dynamic and dependent upon conditions and contexts. In the ethical dimension, experiential Buddhism promotes balanced living and compassionate coexistence with others. Furthermore, the study found that experiential Buddhist principles are inherently dynamic and correspond with experiential learning theories and postmodern philosophy, which view truth as contextual and interpretative rather than absolute. The research synthesized a new conceptual framework called the “EBL Model” (Experiential Buddhist Learning Model), consisting of four major processes: direct experience, self-observation, reflective wisdom, and practical transformation.

Keywords: Experiential Buddhadhamma; Experiential Learning; Postmodern Philosophy; Analytical Study

บทนำ

โลกสมัยใหม่เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และวิถีชีวิตของมนุษย์ ส่งผลให้มนุษย์จำนวนมากต้องเผชิญกับความเครียด ความสับสน และวิกฤตทางความหมายของชีวิต แม้มนุษย์จะมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่กลับพบว่าปัญหาด้านจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การเรียนรู้ที่เน้นเพียงความรู้เชิงทฤษฎีหรือข้อมูลภายนอกอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน

ในบริบทดังกล่าว แนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเองผ่านการสะท้อนคิดและการปฏิบัติจริง Kolb (1984) อธิบายว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากวงจรของประสบการณ์ การสะท้อนคิด การสร้างมโนทัศน์ และการทดลองปฏิบัติ ขณะที่ Mezirow (1991) เสนอว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงมุมมองภายในของบุคคลผ่านการไตร่ตรองสะท้อนคิดอย่างลึกซึ้ง แนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความรู้มิได้เกิดจากการจดจำข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการประสบ การตีความ และการเปลี่ยนแปลงภายในของมนุษย์

เมื่อพิจารณาในมิติของพระพุทธศาสนา จะพบว่าพุทธศาสนาเป็นระบบความคิดและการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการเข้าถึงความจริงผ่านประสบการณ์ตรงของมนุษย์ มากกว่าการยึดติดกับความรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว หลักธรรมสำคัญ เช่น ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และมัชฌิมาปฏิปทา ล้วนสะท้อนให้เห็นว่าความเข้าใจที่แท้จริงต้องเกิดจากการปฏิบัติและการประจักษ์ด้วยตนเอง (Rahula, 1974; Gethin, 1998; Harvey, 2013) โดยเฉพาะหลักกาลามสูตรที่ส่งเสริมให้มนุษย์ใช้ปัญญาในการตรวจสอบประสบการณ์ และ

ความเชื่อของตนเอง ไม่เชื่อตามกันมาโดยปราศจากการพิจารณา ซึ่งสะท้อนแนวคิดของพระพุทธศาสนา ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการตระหนักรู้ภายใน

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) อธิบายว่า พุทธธรรมเป็นระบบแห่งปัญญาที่มุ่งพัฒนา มนุษย์ให้สามารถเข้าถึงความจริงของชีวิตผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยใช้เหตุผล การสังเกต และการปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงการยอมรับตามความเชื่อหรืออำนาจทางสังคม แนวคิดดังกล่าวทำให้พระพุทธศาสนา มีลักษณะเป็น “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากชีวิตจริงของมนุษย์

ในขณะเดียวกัน แนวคิดทางปรัชญาร่วมสมัย โดยเฉพาะปรัชญาหลังนวยุค (Postmodern Philosophy) ได้เข้ามาตั้งคำถามต่อความรู้แบบสมัยใหม่ที่เชื่อในความจริงสากลและตายตัว Lyotard (1984) เสนอว่าความรู้และความจริงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับบริบท ภาษา และการตีความของมนุษย์ ขณะที่ Foucault (1977) มองว่าความรู้มีความสัมพันธ์กับอำนาจและโครงสร้างทางสังคม แนวคิดเหล่านี้สะท้อน มุมมองที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาในประเด็นที่ว่า ความจริงมิใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับเหตุ ปัจจัยและประสบการณ์ของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และ ปรัชญาหลังนวยุคอย่างกว้างขวาง แต่ยังพบว่าการศึกษเกี่ยวกับ “พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” ในเชิง วิเคราะห์ทางปรัชญา โดยเฉพาะในมิติญาณวิทยา อภิปรัชญา และจริยศาสตร์ ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้ง ยังขาดการสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงแนวคิดที่เชื่อมโยงระหว่างพุทธธรรม การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และปรัชญาร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนา องค์ความรู้ด้านพุทธปรัชญา การเรียนรู้ และสุขภาวะทางปัญญา โดยเฉพาะในบริบทของสังคมร่วมสมัย ที่มนุษย์ต้องการแนวทางการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับชีวิตจริง นำไปสู่การเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติญาณวิทยา อภิปรัชญา และจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมเชิงประสบการณ์กับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และปรัชญาหลังนวยุค
3. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้พุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธธรรมเชิงประสบการณ์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการวิเคราะห์ เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) เพื่อศึกษาพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในกรอบแนวคิดทางปรัชญา แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยข้อมูล ปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและหลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง เช่น ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มัชฌิมาปฏิปทา และกาลามสูตร ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพุทธปรัชญา การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และปรัชญาหลังนวยุค

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารอย่างเป็นระบบ จากนั้นทำการ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นแนวคิดสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

(Content Analysis) ควบคู่กับการตีความเชิงปรัชญา (Philosophical Interpretation) โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ใน 3 มิติ ได้แก่

1. ญาณวิทยา (Epistemology) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของความรู้และกระบวนการเข้าถึงความจริงในพุทธธรรมเชิงประสบการณ์
2. อภิปรัชญา (Metaphysics) เพื่อวิเคราะห์ธรรมชาติของความจริงและการเกิดขึ้นของสภาวะต่างๆ ตามแนวคิดพุทธปรัชญา
3. จริยศาสตร์ (Ethics) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางจริยธรรมและการประยุกต์ใช้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้แนวทางการตีความเชิงอรรถปริวรรต (Hermeneutics) เพื่อทำความเข้าใจความหมายของพุทธธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย และใช้การไตร่ตรองสะท้อนกลับ (Reflexive Interpretation) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงแนวคิดเกี่ยวกับพุทธธรรมเชิงประสบการณ์

สรุปผลการวิจัย

1. พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติญาณวิทยา ผลการวิเคราะห์ พบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเข้าถึงความรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมากกว่าการยอมรับความจริงจากอำนาจหรือความเชื่อโดยปราศจากการพิจารณา ทั้งนี้ หลักกาลามสูตรสะท้อนแนวคิดอย่างชัดเจนว่า มนุษย์ควรใช้ปัญญาในการตรวจสอบประสบการณ์และข้อเท็จจริงด้วยตนเองก่อนยอมรับว่าเป็นความจริง

ในมิติญาณวิทยา พระพุทธศาสนามองว่าความรู้ที่แท้จริงมิใช่เพียงความรู้เชิงทฤษฎี แต่เป็น “ปัญญา” ที่เกิดจากการประจักษ์ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติและการตระหนักรู้ภายใน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rahula (1974) ที่อธิบายว่าพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางที่มุ่งให้มนุษย์เห็นความจริงด้วยตนเอง มากกว่าการเชื่อตามหลักคำสอนโดยปราศจากประสบการณ์ตรง

นอกจากนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) ที่มองว่าความรู้เกิดจากวงจรของประสบการณ์ การสะท้อนคิด และการทดลองปฏิบัติ โดยผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ผ่านการเผชิญประสบการณ์ของตนเอง ดังนั้น พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติญาณวิทยาจึงมีลักษณะเป็น “ญาณวิทยาเชิงปฏิบัติ” ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการตระหนักรู้ การสังเกต และการประจักษ์ด้วยตนเอง

2. พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติอภิปรัชญา ผลการวิเคราะห์ พบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มองความจริงในลักษณะของ “ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย” โดยทุกสภาวะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามเงื่อนไขของเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่อย่างเที่ยงแท้ถาวร แนวคิดดังกล่าวสะท้อนผ่านหลักไตรลักษณ์ และปฏิจจสมุปบาท ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความจริงมีลักษณะเป็นพลวัตและสัมพันธ์กับบริบทของการเกิดขึ้น แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาหลังนวยุคของ Lyotard (1984) ที่มองว่าความรู้และความจริงมิใช่สิ่งสากลตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบริบท ภาษา และการตีความของมนุษย์ ขณะเดียวกัน Foucault (1977) มองว่าความจริงมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างอำนาจและบริบททางสังคม ซึ่งสะท้อนมุมมองที่ใกล้เคียงกับพระพุทธศาสนาในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ของความจริงกับเงื่อนไขแห่งการเกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มิได้ปฏิเสธความจริงโดยสิ้นเชิง แต่เสนอว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงความจริงได้ผ่านการปฏิบัติและการพัฒนาปัญญาภายในตนเอง ความจริงในพุทธศาสนาจึงมิใช่เพียงการตีความเชิงภาษา แต่เป็นความจริงที่สามารถประจักษ์ได้ผ่านประสบการณ์ตรงของมนุษย์

ดังนั้น พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติอภิปรัชญาจึงมีลักษณะเป็น “อภิปรัชญาเชิงพลวัต” ที่มองความจริงว่าเป็นสิ่งสัมพันธ์กับเหตุปัจจัยและประสบการณ์ของมนุษย์

3. พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติจริยศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ พบว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มิได้มุ่งเพียงการสร้างความรู้ แต่ยังมุ่งพัฒนาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้เกิดความสมดุลและเกื้อกูลต่อผู้อื่น โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ผ่านการตระหนักรู้ภายใน การสะท้อนคิด และการปฏิบัติจริง หลักมัชฌิมาปฏิปทาสะท้อนแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่สุดโต่งไปในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งพระกัมพล กมฺพโล (สายอาภรณ์) และคณะ (2563) อธิบายว่า มัชฌิมาปฏิปทาเป็นแนวทางที่ช่วยให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลและเกิดความสมดุลทั้งในระดับบุคคลและสังคม นอกจากนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ยังส่งเสริมการเข้าใจตนเองและผู้อื่นผ่านการตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์ของชีวิต ส่งผลให้เกิดการลดความขัดแย้งและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่อธิบายว่าพุทธธรรมสามารถช่วยสร้างความเข้าใจและคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ได้ ดังนั้น พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ในมิติจริยศาสตร์จึงมีลักษณะเป็น “จริยศาสตร์แห่งการตระหนักรู้” ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่มีลักษณะสอดคล้องกับทั้งพุทธปรัชญาและแนวคิดการเรียนรู้ร่วมสมัย โดยเฉพาะแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984) และ Mezirow (1991) ที่มองว่าความรู้เกิดจากกระบวนการของประสบการณ์ การสะท้อนคิด และการเปลี่ยนแปลงภายในของมนุษย์ ทั้งนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มิได้มุ่งเน้นเพียงการจดจำหลักธรรม แต่เน้นการนำหลักธรรมไปปฏิบัติและประจักษ์ด้วยตนเอง

ในมิติญาณวิทยา ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Rahula (1974) และ Gethin (1998) ที่อธิบายว่าพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางแห่งการเรียนรู้ผ่านการประจักษ์ด้วยตนเอง มากกว่าการยอมรับความจริงโดยปราศจากการพิจารณา แนวคิดดังกล่าวทำให้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มนุษย์สร้างความรู้ผ่านการตระหนักรู้ภายในตนเอง

ในมิติอภิปรัชญา ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีลักษณะสอดคล้องกับปรัชญาหลังนวยุคในประเด็นที่มองว่าความจริงมิใช่สิ่งตายตัว แต่สัมพันธ์กับบริบท เหตุปัจจัย และการตีความของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาแตกต่างจากปรัชญาหลังนวยุคตรงที่ไม่ได้หยุดอยู่เพียงการตั้งคำถามต่อความจริง แต่เสนอแนวทางในการเข้าถึงความจริงผ่านการปฏิบัติและการพัฒนาปัญญา

ในมิติจริยศาสตร์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านการเข้าใจตนเอง การลดความขัดแย้ง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) ที่อธิบายว่าพุทธธรรมเป็นแนวทางแห่งการพัฒนาชีวิตและสังคมผ่านการใช้ปัญญาและการมองเห็นตามความเป็นจริง

ดังนั้น พุทธธรรมเชิงประสบการณ์จึงมิใช่เพียงแนวคิดทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปรัชญาที่สามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ และมีศักยภาพในการพัฒนาความรู้ ปัญญา และคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในบริบทสังคมร่วมสมัย

องค์ความรู้ที่ได้

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า “EBL Model” (Experiential Buddhist Learning Model) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้พุทธธรรมผ่านประสบการณ์ตรง โดยประกอบด้วย 4 กระบวนการสำคัญ ได้แก่ 1) Direct Experience 2) Self-Observation 3) Reflective Wisdom และ 4) Practical Transformation ซึ่งแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 EBL Model (Experiential Buddhist Learning Model)

จากภาพแสดงให้เห็นว่า กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธธรรมเชิงประสบการณ์มิได้เกิดขึ้นจากการรับรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจาก “ประสบการณ์ตรง” ของมนุษย์ในชีวิตจริง โดยเริ่มต้นจากการเผชิญประสบการณ์หรือสภาวะการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต (Direct Experience) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการตระหนักรู้ภายในตนเอง จากนั้นมนุษย์จะเข้าสู่กระบวนการ “การสังเกตตนเอง” (Self-Observation) ผ่านการพิจารณาความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ อันเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์เกิดความเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง

เมื่อบุคคลสามารถสังเกตและตระหนักรู้ตนเองได้แล้ว จะนำไปสู่กระบวนการ “การสะท้อนคิดเชิงปัญญา” (Reflective Wisdom) ซึ่งเป็นการไตร่ตรองประสบการณ์ต่างๆ ด้วยเหตุผลและปัญญา เพื่อทำความเข้าใจความจริงของชีวิตตามหลักเหตุปัจจัย อันสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธปรัชญาที่มองว่าความจริงเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับบริบทและการเกิดขึ้นแห่งสภาวะธรรม การสะท้อนคิดเชิงปัญญาจึงมิใช่เพียงการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล แต่เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เกิด “ความเข้าใจจากภายใน” หรือปัญญาที่เกิดจากการประจักษ์ด้วยตนเอง

ท้ายที่สุด กระบวนการทั้งหมดจะนำไปสู่ “การเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติ” (Practical Transformation) ซึ่งหมายถึงการนำความเข้าใจและปัญญาที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ทั้งในด้าน

การพัฒนาตนเอง การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พุทธธรรมเชิงประสบการณ์มิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ แต่เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในของมนุษย์ที่ส่งผลต่อวิถีคิด วิถีดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์กับสังคมโดยรวม

ดังนั้น EBL Model จึงเป็นองค์ความรู้เชิงแนวคิดที่อธิบายว่า การเรียนรู้พุทธธรรมอย่างแท้จริงควรเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ การตระหนักรู้ การสะท้อนคิด และการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา การพัฒนามนุษย์ และการส่งเสริมสุขภาวะทางปัญญาในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม

สรุปพุทธธรรมเชิงประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้มนุษย์เข้าถึงความจริงของชีวิตผ่านประสบการณ์ตรง โดยเน้นการสังเกตตนเอง การไตร่ตรองสะท้อนคิด และการปฏิบัติจริง อันนำไปสู่ความเข้าใจในระดับปัญญา ผลการวิเคราะห์ในมิติญาณวิทยา อภิปรัชญา และจริยศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่าพุทธธรรมเชิงประสบการณ์มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงพลวัตที่สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และปรัชญาหลังนวยุคได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ พุทธธรรมเชิงประสบการณ์ยังมีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านการเข้าใจตนเอง การสร้างความสมดุลทางจิตใจ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล ซึ่งทำให้พุทธธรรมเชิงประสบการณ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา การพัฒนามนุษย์ และการสร้างสุขภาวะทางปัญญาในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำแนวคิดพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนคิดและการปฏิบัติจริงในระบบการศึกษา

1.2 ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาและการตระหนักรู้ภายในของผู้เรียน

1.3 หน่วยงานด้านการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ควรนำหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทางพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับผลลัพธ์ของการนำพุทธธรรมเชิงประสบการณ์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

2.2 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธธรรมเชิงประสบการณ์กับแนวคิดด้านสุขภาวะทางปัญญา และจิตวิทยาเชิงบวก

2.3 ควรพัฒนาเครื่องมือหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ประยุกต์ใช้ EBL Model ในบริบทการศึกษาและการพัฒนามนุษย์

บรรณานุกรม

พระกัมพล กมพล (สายอาภรณ์) และคณะ. (2563). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของมัชฌิมาปฏิปทาในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร. *Journal of Modern Learning Development*, 5(5), 248-259.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *สลายความขัดแย้ง*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Analayo, B. (2012). *Satipatthana: The direct path to realization*. Birmingham: Windhorse Publications.
- Bonwell, C.C., & Eison, J.A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. Washington, DC: George Washington University Press.
- Dechakupt, P., & Yindeesuk, P. (2014). *Learning management for intellectual development*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Dweck, C.S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. New York: Random House.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972–1977*. New York: Pantheon Books.
- Gethin, R. (1998). *The foundations of Buddhism*. Oxford: Oxford University Press.
- Harvey, P. (2013). *An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices (2nd ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Lyotard, J.F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha taught*. New York: Grove Press.
- Rorty, R. (1989). *Contingency, irony, and solidarity*. Cambridge: Cambridge University Press.

การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย The Succession of Religious Leadership according to Theravada Buddhism within Contemporary Thai Society

พระมหาสิทธิกร ธมฺมิโกภาโส*

Phramaha Sitthikorn Dhammikosopaso

พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์

Phongprabhakorn Surarin

นภาพร หงษ์ทอง

Napaporn Hongthong

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding author, e-mail: sistti123@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 25 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 25 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 31 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดเรื่องศาสนทายาทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (2) ศึกษากระบวนการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีต่อการสร้างศาสนทายาท และ (3) วิเคราะห์แนวทางการสร้างศาสนทายาทให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวคิดเรื่องศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีรากฐานมาจากแนวคิด “ธรรมทายาท” ซึ่งหมายถึงผู้สืบทอดพระธรรมวินัยผ่านการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่ ไม่ใช่เพียงการสืบทอดสถานะหรือพิธีกรรมทางศาสนา โดยศาสนทายาทครอบคลุมพุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งมีบทบาทร่วมกันในการทำนุบำรุงพระศาสนา 2. ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในการสร้างศาสนทายาท พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานผ่านระบบการบรรพชาอุปสมบทและการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่มีความต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี และสามัญศึกษา รวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ 3. แนวทางการสร้างศาสนทายาทให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ในบริบทสังคมร่วมสมัยการสร้างศาสนทายาทเผชิญความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และค่านิยม ทำให้จำนวนผู้บวชลดลงและรูปแบบการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม การวิจัยชี้ให้เห็นว่าสามารถพัฒนาได้ผ่านการบูรณาการระหว่างหลักพระธรรมวินัย ระบบการศึกษาคณะสงฆ์ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตจริง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และพุทธบริษัทโดยรวม สำหรับองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ การเสนอ “รูปแบบการสร้างศาสนทายาทเชิงบูรณาการ” ที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) พระธรรมวินัยเป็นแกนกลาง (2) ระบบ

การศึกษาคณะสงฆ์เป็นกลไกหลัก (3) พุทธบริษัท 4 เป็นเครือข่ายร่วมสืบทอด และ (4) การประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 และอริยสัจ 4 เป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพศาสนทายาท เพื่อให้สามารถดำรงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคงในสังคมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ: ศาสนทายาท; พระพุทธศาสนาเถรวาท; สังคมไทยร่วมสมัย

Abstract

This research, entitled “The Creation of religious Heirs according to theravada buddhism within contemporary thai society” aims to: (1) examine the concept of Dhamma heirs as presented in Theravada Buddhist scriptures; (2) investigate the educational system of the Thai Sangha in relation to the formation of Dhamma heirs; and (3) analyze appropriate approaches to developing Dhamma heirs in accordance with contemporary social contexts. This study employs documentary research methodology, utilizing primary sources from the Tipitaka and its commentaries, as well as secondary sources including books, academic research, and related scholarly articles.

The findings reveal that 1. The concept of a “Dhamma heir” (dhammadayada) in Theravada Buddhism is fundamentally rooted in “dhammadayada” it means who inherits the Dhamma-Vinaya transmission by studies, practices, and disseminates the Dhamma but it is not merely one who inherits religious status or participates in ritual forms. Dhamma heirs encompass the fourfold Buddhist community (catu-parisa): bhikkhus (monks), bhikkhunis (nuns), upasakas (male lay followers), and upasikas (female lay followers), all of whom collectively contribute to the preservation and continuation of Buddhism. 2. The Thai Sangha’s educational system in the creation of religious Heirs, the Buddha established systematic foundations through ordination processes (pabbajja and upasampada and training in the Threefold Training (tisikkha: sila, samadhi, pañña). These foundations later evolved into the structured educational system of the Thai Sangha, from the Sukhothai period to the present, encompassing Dhamma studies, Pali studies, general education, and higher education institutions. 3. The Creation of religious Heirs within the context of contemporary society. In the context of contemporary Thai society, the development of Dhamma heirs faces significant challenges arising from social change, technological advancement, and shifting values, leading to a decline in ordination rates and transformations in learning patterns. Nevertheless, the study demonstrates that the development of Dhamma heirs remains viable through an integrative approach that combines the Dhamma-Vinaya, the Sangha’s educational system, and the practical application of Buddhist principles in daily life. This requires collaborative engagement among the Sangha, the state, the private sector, and the broader Buddhist community. The new body of knowledge contributed by this research is the proposal of an “integrative model for the development of Dhamma heirs,” consisting of four key components: (1) the Dhamma-Vinaya as the core foundation; (2) the Sangha’s educational system as the primary mechanism; (3) the fourfold Buddhist community as a collaborative support

network; and (4) the application of key Buddhist principles such as the Threefold Training (tisikkha), the Four Bases of Success (iddhipada), and the Four Noble Truths (ariya-sacca) as practical tools for developing the capacity of Dhamma heirs. This model aims to ensure the sustainable preservation and propagation of Buddhism in contemporary Thai society.

Keywords: Dhamma Heirs (Sasana-dayada); Theravada Buddhism; Contemporary Thai Society

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทสำคัญต่อการก่อรูปและพัฒนาสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยมีวัดและคณะสงฆ์เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การปลูกฝังคุณธรรม และการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนจากรุ่นสู่รุ่น การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันทางสังคมที่มั่นคงนั้น มิได้ตั้งอยู่เพียงบนหลักคำสอน หากแต่ตั้งอยู่บนบุคคล ผู้ทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่ธรรม กล่าวคือศาสนทายาท ผู้เป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดพระศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานของการสืบทอดพระศาสนาไว้อย่างชัดเจน โดยทรงส่งพระอรหันต์สาวกจำนวน 60 รูป ไปประกาศหลักธรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก โดยมีพระพุทธวจนะว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชนเพื่อความสุขแก่พหูชนเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์โดยสิ้นเชิง” (ที.มหา. 10/86/46) ออกประกาศพระธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่พหูชน พร้อมทั้งทรงเน้นย้ำให้พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ภายหลังปรินิพพาน (ที.มหา.10/216/164) การสืบทอดดังกล่าวจึงมิใช่เพียงการรักษาคำสอนในเชิงตัวบท แต่เป็นการดำรงปฏิบัติ หรือแนวทางแห่งการปฏิบัติให้คงอยู่ผ่านบุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม กล่าวคือผู้ที่มีทั้งความรู้ ความประพฤติ และความสามารถ ในการถ่ายทอดธรรมอย่างถูกต้อง ซึ่งในพระไตรปิฎกใช้คำว่า ธรรมทายาท อันมีนัยเดียวกับศาสนทายาท คือ ผู้สืบทอดพระธรรมวินัยทั้งในเชิงความรู้และการปฏิบัติ (ม.ม. 12/29/27)

เมื่อพิจารณาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ได้เข้าสู่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย และได้รับการอุปถัมภ์จากสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีเอกภาพ ทั้งด้านพระปริยัติธรรม (นักธรรม-บาลี) และการศึกษาสามัญ รวมถึงการพัฒนาไปสู่ระดับอุดมศึกษาในยุคปัจจุบัน ระบบดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการผลิตศาสนทายาท ให้มีความรู้คุณธรรม และสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และค่านิยมสมัยใหม่ ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัด ได้แก่ การลดลงของจำนวนพระภิกษุสามเณร การเปลี่ยนแปลงในการบวชเรียน การขาดความต่อเนื่องในการศึกษาพระธรรมวินัย ตลอดจนปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เช่น การขาดการบูรณาการหลักสูตร การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ และข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพในระยะยาว

นอกจากนี้ ยังพบว่า แม้จะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและคณะสงฆ์ไทยในหลายมิติ แต่การวิเคราะห์เชิงบูรณาการเกี่ยวกับการสร้างศาสนทายาท ที่เชื่อมโยงระหว่างหลักการในคัมภีร์เถรวาท

ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ และบริบทสังคมร่วมสมัย ยังมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะการอธิบายว่าองค์ประกอบที่แท้จริงของศาสนทายาทควรเป็นอย่างไร และควรปรับตัวอย่างไรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ กล่าวคือในเชิงวิชาการงานวิจัยนี้จะช่วยอธิบายแนวคิดเรื่องศาสนทายาทจากแหล่งคัมภีร์ดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับพัฒนาการของระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ส่วนในเชิงปฏิบัติ จะช่วยเสนอแนวทางในการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ และความสามารถในการประยุกต์ใช้ธรรมะเพื่อแก้ปัญหาสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศาสนทายาทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาททั้งในด้านความหมาย คุณลักษณะ และบทบาทหน้าที่
2. เพื่อศึกษาระบบการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย โดยพิจารณาทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ พัฒนาการ และรูปแบบการจัดการศึกษา
3. เพื่อวิเคราะห์การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย และเสนอแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมุ่งศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งเอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องศาสนทายาท ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย และการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในสังคมร่วมสมัย โดยมีระเบียบวิธีวิจัย และขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลและการคัดเลือกเอกสาร

ผู้วิจัยทำการเกณฑ์และจัดแบ่งแหล่งข้อมูลเอกสารออกเป็น 2 ประเภท เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือ ดังนี้

เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ประกอบด้วย พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลหลักในการวิเคราะห์แนวคิดและหลักการที่แท้จริงเกี่ยวกับศาสนทายาท

เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ประกอบด้วย ตำรา หนังสือ วารสาร งานวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนงานเอกสารวิชาการที่นำเสนอการวิเคราะห์บริบทสังคมไทยร่วมสมัย

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

การสืบค้นและคัดเลือก: ดำเนินการสืบค้นเอกสารจากห้องสมุดสถาบันการศึกษา ฐานข้อมูลสารสนเทศ และฐานข้อมูลวิชาการออนไลน์โดยกำหนดขอบเขตคำค้นหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การตรวจสอบความถูกต้อง: นำเอกสารที่รวบรวมได้มาประเมินความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของเนื้อหา โดยคัดเลือกเฉพาะเอกสารที่มีความสอดคล้องกับขอบเขตด้านเนื้อหาทั้ง 3 ประเด็นหลัก และตัดเอกสารที่มีข้อมูลซ้ำซ้อนหรือไม่น่าเชื่อถือออกไป

การจัดหมวดหมู่ข้อมูล: ดำเนินการอ่านและบันทึกสาระสำคัญพร้อมทั้งจัดกลุ่มแยกแยะข้อมูลตามประเด็นขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ เพื่อเตรียมเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จึงไม่มีการใช้ข้อมูลและสถิติเชิงตัวเลข แต่จะอาศัย “การวิเคราะห์เนื้อหา” และ “การวิเคราะห์เชิงตรรกะ” เป็นเครื่องมือหลัก โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลเอกสารที่จัดหมวดหมู่แล้วมาทำการตีความ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมในคัมภีร์กับพัฒนาการของการศึกษาของสงฆ์ เพื่อนำไปสู่การสรุปและนำเสนอแนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างศาสนทายาทตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แนวคิดเรื่องศาสนทายาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทพบว่า ศาสนทายาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้น แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 มีความสามารถในการศึกษาพระพุทธรูปศาสนา ปฏิบัติตามพระพุทธรูปเจ้า และรักษาพระพุทธรูปศาสนา

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนการสร้างศาสนทายาทในสมัยพุทธกาลประกอบไปด้วย 1) เอหิภิกขุอุปสัมปทา 2) ติสรณคณุปสัมปทา 3) โอวาทปฏิกคณอุปสัมปทา 4) ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา 5) ปัญหาพยากรณ์อุปสัมปทา 6) ครุธรรมปฏิกคณอุปสัมปทา 7) อัญญาจิกกาอุปสัมปทา และ 8) พุเตนอุปสัมปทา (พระมหาจุฑาธ สุตฺตฺธิโก, 2564)

พระพุทธรูปศาสนาแบบลังกาวงศ์เข้ามาสู่ประเทศไทยและได้รับความนิยมในสมัยสุโขทัยและเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน การศึกษาในสมัยสุโขทัยเป็นการเรียนพระไตรปิฎกทั้ง 3 เล่ม อยู่ยหนาแน่นการเรียนแบบมหาเปรียญ รัตนโกสินทร์มีการเรียนทั้งแผนกธรรมบาลี สามัญ และมหาวิทยาลัย กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างศาสนทายาทนั้นคือ 1) การปกครอง 2) ศาสนศึกษา 3) ศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) สาธารณูปการ และ 6) สาธารณสงเคราะห์ (พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญฺญากาโม), 2563) และบทบาทของศาสนทายาท คือ เผยแผ่คำสอน เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมศีลธรรมในสังคม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ระบบการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย พบว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่างทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ทั้งสิ้น การสร้างศาสนทายาทมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระรัตนตรัย 2) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่นำเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้พบเห็น 3) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี 4) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่สามารถเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนพระพุทธศาสนาได้ 5) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่เป็นที่พึ่งแก่พุทธศาสนิกชนได้ 6) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่สามารถบูรณาการหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ได้ และ 7) เพื่อสร้างศาสนทายาทที่ธำรงพระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคงถาวร

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การวิเคราะห์การสร้างศาสนทายาทตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย พบว่า การสร้างศาสนทายาทในส่วนของฆราวาส คือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และการสร้างศาสนทายาทในส่วนของบรรพชิต คือ ตีสรณคณูปสัมปทา ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปเป็นโลกาภิวัตน์ที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกมากมายจึงทำให้ต้องมีการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยการให้ความรู้ที่ถูกต้อง สร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ผลิตความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชน และการใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาด้วย (ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท, 2567)

การสร้างศาสนทายาทจึงเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่งเพื่อให้พระพุทธศาสนาเกิดเสถียรภาพ และสามารถตั้งมั่นได้ตราบนานเท่านาน ซึ่งหลักการสร้างศาสนทายาทนี้จึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการเผยแผ่ และนำเสนอหลักธรรมที่ผู้อื่นสามารถเข้าใจได้ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่พังทลาย ซึ่งวิธีการต่างๆ จะได้นำเสนอในวัตถุประสงค์ของการสร้างศาสนทายาทสืบไป

การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย ไม่ได้มีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นบรรพชิตเท่านั้น แต่ยังมีการสร้างศาสนทายาทที่เป็นคฤหัสถ์ควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็นการสร้างศาสนทายาท หรือผู้สืบทอดทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นไปที่พุทธดาร์สในช่วงก่อนการปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น คือ การฝากธุระพระศาสนากับพุทธบริษัททั้ง 4 ถึงแม้ในปัจจุบันจะเหลือเพียงพุทธบริษัท 3 คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา เท่านั้น ก็ยังรับหน้าที่ในการเป็นธุระโดยการเป็นผู้สืบทอดศาสนทายาทของพระพุทธศาสนาต่อไป

รูปแบบการสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัยในปัจจุบัน รูปแบบการสร้างศาสนทายาทลดลงกว่าในสมัยพุทธกาลอันเนื่องมาจากบางพิธี พระพุทธองค์เป็นผู้ให้การอุปสมบทเท่านั้น บางพิธีต้องทำในขณะที่พระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ และจากการขาดช่วง หรือการหายไปของภิกษุณีในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงทำวิธีการบวชภิกษุณีต้องหายไปด้วย อีกทั้งการลดความสำคัญของพิธีกรรม เช่น การบวชแบบตีสรณคณูปสัมปทาที่ถูกลดความสำคัญจากการไว้ใช้เพื่ออุปสมบทภิกษุกลายเป็นเพียงการบรรพชาสามเณร และแม่ชีเท่านั้น ดังนั้น รูปแบบการสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทสังคมไทยร่วมสมัยจึงเหลือรูปแบบใน 2 ส่วนด้วยกัน คือ การสร้างศาสนทายาทในส่วนของฆราวาส คือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และการสร้างศาสนทายาทในส่วนของบรรพชิต คือ ตีสรณคณูปสัมปทา และญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา

ปัจจัยในการสร้างศาสนทายาทในสมัยพุทธกาล การสร้างศาสนทายาทแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีปัจจัยจากพระมหากรุณาธิคุณในพระองค์ที่ต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิดปัจจัยดังกล่าวที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานไว้ยังมีความตั้งมั่นในปัจจุบัน แต่ด้วยคามวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจึงทำให้ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างศาสนทายาทมีเพิ่มขึ้นมาด้วยดังต่อไปนี้ เพื่อให้พระศาสนามีความตั้งมั่นในแผ่นดินไทย เพื่อให้หลักธรรมคงอยู่ เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม

การเข้ามาของเทคโนโลยีต่างๆ ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ทั้งการเรียนรู้ และการดำรงชีวิต ส่งผลให้มีจำนวนศาสนทายาทที่ลดลงเป็นอย่างมากจากความสะดวกสบายดังกล่าวสังเกตได้จากจำนวนพระภิกษุสามเณรที่มีการลดจำนวนลงอย่างน่าใจหาย อีกทั้งวัดต่างๆ ก็มีพระภิกษุที่จำพรรษาจำนวนลดน้อยลงจนถึงขั้นกลายเป็นวัดร้างในพื้นที่ต่างๆ ถึงอย่างไรก็ตามการสร้างศาสนทายาทในช่วงความท้าทายนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมาก ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างศาสนทายาท มีปัจจัยที่

เกิดขึ้นจาก 1) เครื่องอำนวยความสะดวกที่มากขึ้น 2) การเรียนพระพุทธศาสนาที่ง่ายขึ้นแต่เป็นความรู้ที่ผิดเพี้ยน

ในปัจจุบันแนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างศาสนทายาทมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่ไร้กรอบ และผู้แนะนำที่ดี จึงต้องมีการใช้สื่อชนิดเดียวกันกับที่เยาวชนที่ใช้เรียนรู้เรื่องพระพุทธศาสนา เช่น เฟสบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ ทวิตเตอร์ เป็นต้น เพื่อนำเสนอความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในปัจจุบัน นอกจากเด็กที่มี การติดเสพติดเครื่องมือ หรือแอปพลิเคชันสื่อสารเหล่านั้นแล้ว ผู้คนในช่วงวัยต่างๆ กันต่างให้ความสนใจต่อ สื่อดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การใช้สื่อชนิดเดียวกันในการนำเสนอ และให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลัก พระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาอีก

อีกหนึ่งวิธีที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการสร้างศาสนทายาท โดยการประยุกต์ใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งเพื่อการให้การศึกษา แก้ปัญหา พัฒนาชีวิต

การใช้หลักไตรสิกขาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา เถรวาทในสังคมร่วมสมัย ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็นหลักธรรมเพื่อใช้ในการ พัฒนาตนเอง การใช้หลักหลักอริยบท 4 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างศาสนทายาทตามแนว พระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมร่วมสมัย ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็น หลักธรรมในการก้าวเข้าสู่ความสำเร็จ การใช้หลักอริยสัจ 4 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างศาสนทายาท ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมร่วมสมัย ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเนื่องด้วยหลักธรรมดังกล่าว เป็นหลักธรรมในการแก้ปัญหาต่างๆ

การเปรียบเทียบนี้แสดงให้เห็นว่า วัตถุประสงค์ของการบวช ซึ่งเป็นกลไกหลักในการสร้าง ศาสนทายาท ได้เปลี่ยนไปตามค่านิยมทางสังคมและเศรษฐกิจ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการสร้างศาสนทายาทในอดีตและปัจจุบัน

มิติการเปรียบเทียบ	ศาสนทายาทในอดีต (สุโขทัยอยุธยา)	ศาสนทายาทในปัจจุบัน (ยุคโลกาภิวัตน์)
วัตถุประสงค์หลักของการบวช	เน้นการศึกษาและคุณธรรม อริยศีลสิกขาอริยปัญญาสิกขา เพื่อ สืบทอดปฏิบัติบูชา และ แสวงหาวิชาความรู้	เน้น พิธีกรรมและค่านิยมโลกีย์ บวชเพื่อทดแทนบุญคุณ หรือผล ประโยชน์ทางสังคม โดยมีระยะเวลา สั้นลงมาก (3 วัน-3 เดือน)
คุณลักษณะที่เน้น	ความรู้และคุณธรรม เน้นการ ทรงความรู้ ในพระธรรมวินัย การปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด และจริยวัตรที่เป็นที่เคารพ (เป็นผู้นำทางศีลธรรม)	ทักษะโลกียะ ถูกกดดันให้มี ทักษะ ด้านดิจิทัลและการบริหาร แต่ขาด ความมุ่งมั่นในการฝึกฝนตนตาม ไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง
การรับมือกับโลกภายนอก	สงบและห่างไกล วัดเป็น ศูนย์กลางความรู้ที่ห่างไกล จากความวุ่นวายของโลก ภายนอก	วุ่นวายและเปิดรับค่านิยมโลกีย์ และ สังคมบริโภคนิยม เข้ามามีอิทธิพลสูง ทำให้คนห่างไกลวัด และศาสนทายาท

มิติการเปรียบเทียบ	ศาสนทายาทในอดีต (สุโขทัยอยุธยา)	ศาสนทายาทในปัจจุบัน (ยุคโลกาภิวัตน์)
		ต้องต่อสู้กับความเครียดในโลก แข่งขัน
ระบบสนับสนุน	การสนับสนุนจากฆราวาสเป็น การ ถวายปัจจัยสี่ ที่พอเพียง เพื่อให้พระสงฆ์สามารถปลีก ตัวเพื่อศึกษา ได้	ขาดระบบสนับสนุนที่ต่อเนื่อง การ สนับสนุนเป็นไปตาม ศรัทธาส่วน บุคคล และไม่เป็นระบบ ทำให้ พระสงฆ์/สามเณรขาดความมั่นคง และลาออกไปประกอบอาชีพ

ในอดีตศาสนทายาทมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ การธำรงแก่นสาร และพัฒนาตนเองอย่าง
เคร่งครัด ขณะที่ในปัจจุบันศาสนทายาทกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายที่ทำให้เกิดการลดลงของจำนวน
ผู้บวช และการบวชเรียนที่สั้นลง อันเป็นผลมาจากค่านิยมทางเศรษฐกิจที่เร่งรีบ และความไม่สนใจบวช
ของคนรุ่นใหม่ ดังนั้น การสร้างศาสนทายาทในปัจจุบันจึงต้องหันกลับไปเน้นการฝึกฝนตน (ไตรสิกขา)
ควบคู่ไปกับการบูรณาการการศึกษาพระธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ (เช่น การใช้สื่อธรรมะออนไลน์)
เพื่อให้ธรรมะกลับมามีความหมายและคุณค่าต่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย
ร่วมสมัย” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประเด็นแรก แนวคิดเรื่องศาสนทายาทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า
ศาสนทายาท มิได้หมายถึงผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาในเชิงรูปแบบหรือสถานะทางศาสนาเท่านั้น หากแต่
หมายถึงผู้ที่สามารถสืบทอด พระธรรมวินัย ทั้งในด้านการศึกษา การปฏิบัติ และการเผยแผ่ กล่าวคือ
เป็นผู้ดำรงชีวิตตามปฏิปทาของพระศาสดา ศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าใจ ปฏิบัติตนเพื่อละกิเลส และ
สามารถถ่ายทอดหลักธรรมแก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง การเป็นศาสนทายาทจึงมิใช่เพียงการได้รับการบรรพชา
หรืออุปสมบท แต่ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติภายใน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และคุณสมบัติภายนอก คือ
ความสามารถในการรักษา อธิบาย และปกป้องพระธรรมวินัยจากความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ธรรมทายาท” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
ซึ่งเน้นการสืบทอดธรรมมากกว่าการสืบทอดวัตถุหรืออำนาจทางสถาบัน กล่าวได้ว่า ศาสนทายาทที่
แท้จริง คือ ผู้รับมรดกทางธรรม มิใช่เพียงผู้ดำรงตำแหน่งทางศาสนา ดังนั้น การสร้างศาสนทายาทจึงต้อง
เริ่มจากการสร้างบุคคลให้เป็นผู้รู้ธรรม ปฏิบัติธรรม และสามารถดำรงธรรมไว้ในชีวิตจริงได้ มิใช่เพียง
สร้างจำนวนผู้บวชให้เพิ่มขึ้นเท่านั้น ประเด็นนี้สอดคล้องกับเนื้อหาในงานวิจัยที่ระบุว่า ศาสนทายาทมี
ความหมายเชื่อมโยงกับธรรมทายาท และมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาผ่านพุทธบริษัท 4
ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา

เมื่อพิจารณาวิธีการสร้างศาสนทายาทในสมัยพุทธกาล พบว่า พระพุทธเจ้าทรงวางระบบการเข้าสู่
พระพุทธศาสนาไว้อย่างเป็นลำดับ ผ่านรูปแบบการบรรพชาอุปสมบทหลายลักษณะ เช่น เอหิภิกขุอุปสัมปทา
ติสสณคณุปสัมปทา ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา ครุธรรมปฏิคคหอุปสัมปทา และอัญญาจาริกอุปสัมปทา
เป็นต้น รูปแบบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีพัฒนาการ

จากการอุปสมบทโดยพระพุทธเจ้าโดยตรง ไปสู่ระบบคณะสงฆ์ที่มีระเบียบแบบแผนรองรับ เมื่อพระศาสนาขยายตัวมากขึ้น ระบบการบวชจึงต้องมีความเป็นสถาบันมากขึ้น เพื่อรักษาความมั่นคงและความถูกต้องของพระธรรมวินัย

ประเด็นที่สอง ระบบการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทของคณะสงฆ์ไทย พบว่า การศึกษาคณะสงฆ์ไทย มีพัฒนาการต่อเนื่องจากการศึกษาพระไตรปิฎกในสมัยสุโขทัย การศึกษาภาษาบาลีในสมัยอยุธยา และการจัดระบบการศึกษาที่หลากหลายในสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การศึกษานักธรรม การศึกษาบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ การพัฒนาระบบการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คณะสงฆ์ไทยมิได้สร้างศาสนทายาทด้วยการบวชเพียงอย่างเดียว แต่สร้างผ่านระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายให้ผู้บวชมีความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลก สามารถดำรงตนในสมณเพศได้อย่างมั่นคง และสามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ สำหรับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยจึงมีลักษณะเป็น “กลไกทางสถาบัน” ในการผลิตศาสนทายาท กล่าวคือเป็นระบบที่ทำให้ผู้บวชได้รับการฝึกฝนทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ และความสามารถในการสื่อสารธรรมแก่สังคม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับพระมหายอด อภิบุญโญ (โสภ) (2565) ที่ศึกษาเรื่อง “การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ประสบผลสำเร็จ ” ซึ่งพบว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีระบบหลักสูตรตามระดับชั้น ตั้งแต่ประโยค 1-2 ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค แสดงให้เห็นว่าการศึกษบาลีเป็นฐานสำคัญในการรักษาตัวบทพระธรรมวินัยและสร้างบุคลากรผู้มีความรู้ลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับบัญชายุทธ นาคมุจลินทร์ (2557) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา” พบว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษารูปแบบพิเศษมี 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา โดยดำเนินไปตามนโยบายของรัฐและมหาเถรสมาคม ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างศาสนทายาทในสังคมไทยร่วมสมัยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และรัฐ เนื่องจากการศึกษาของคณะสงฆ์มิได้ดำรงอยู่แยกขาดจากระบบสังคม แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และศีลธรรมของชาติ

ประเด็นที่สาม การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย พบว่า การสร้างศาสนทายาทในปัจจุบันไม่อาจจำกัดอยู่เฉพาะพระภิกษุสามเณรเท่านั้น แต่ต้องขยายความเข้าใจไปสู่พุทธบริษัท 4 ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ เนื่องจากบริบทสังคมไทยร่วมสมัยมีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งจากโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการลดลงของจำนวนผู้บวช การธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงจึงจำเป็นต้องอาศัยพลังร่วมของทุกฝ่าย กล่าวคือพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางธรรม ผู้ศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่ ส่วนคฤหัสถ์ทำหน้าที่เป็นผู้อุปถัมภ์ ผู้เรียนรู้ธรรม ผู้สื่อสารธรรม และผู้ปกป้องพระธรรมวินัยในพื้นที่สาธารณะ รวมถึงโลกออนไลน์ ทั้งนี้ ข้อค้นพบนี้มีความสำคัญ เพราะช่วยขยายกรอบความเข้าใจเรื่องศาสนทายาทจาก “ผู้บวช” ไปสู่ “ผู้ร่วมสืบทอดพระศาสนา” ตามหลักพุทธบริษัท 4 กล่าวคือ แม้ภิกษุและสามเณรจะเป็นศาสนทายาทโดยบทบาทหลัก แต่คฤหัสถ์ก็สามารถเป็นศาสนทายาทในฐานะผู้ศึกษา ปฏิบัติ อุปถัมภ์ และปกป้องพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน โดยเฉพาะในยุคที่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงได้กว้างขวาง และฆราวาสจำนวนมากสามารถศึกษาในระบบธรรมศึกษา บาลีศึกษา หรือระดับมหาวิทยาลัยได้

อย่างไรก็ตาม การสร้างศาสนทายาทในสังคมไทยร่วมสมัยจึงควรตั้งอยู่บนหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การสร้างความมั่นคงทางธรรม ได้แก่ การศึกษาและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา 2) การสร้างความสามารถในการประยุกต์ธรรม ได้แก่ การนำหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 อริยสัจ 4

และมรรคมืองค์ 8 ไปใช้แก้ปัญหาชีวิตและสังคม และ 3) การสร้างเครือข่ายสนับสนุน ได้แก่ การผสมผสานความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถานศึกษา ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้การสร้างศาสนทายาทมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับพระครูสุตขยาภรณ์ (เขียวสุข) เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า ศาสนทายาทควรเป็นพระภิกษุสามเณร ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา โดยต้องศึกษาเรียนรู้ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นผู้มีความรู้ดี ประพฤติดี ปฏิบัติดี มีปฏิภาณอ่อนโยน ศึกษาศิล มีสมาธิและปัญญา เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคม ข้อค้นพบดังกล่าวสนับสนุนผลการวิจัยนี้ว่า ศาสนทายาทที่พึงประสงค์ไม่ควรมีเพียงความรู้ทางคัมภีร์ แต่ต้องมีคุณภาพเชิงจริยธรรมและศักยภาพในการนำธรรมไปใช้จริง

เมื่อกล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทต้องประกอบด้วย 3 มิติที่สัมพันธ์กัน คือ มิติทางคัมภีร์ มิติทางการศึกษา และมิติทางสังคมร่วมสมัย มิติทางคัมภีร์ทำให้เข้าใจว่า ศาสนทายาท คือ ผู้สืบทอดธรรมวินัย มิติทางการศึกษาทำให้เห็นว่า ระบบคณะสงฆ์ไทยเป็นกลไกสำคัญในการผลิต และพัฒนาศาสนทายาท ส่วนมิติทางสังคมร่วมสมัยทำให้เห็นว่า การสืบทอดพระศาสนาในยุคปัจจุบันต้องอาศัยการประยุกต์ธรรม การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน และความร่วมมือของพุทธบริษัททุกฝ่าย

ดังนั้น การสร้างศาสนทายาทในยุคปัจจุบันจึงไม่ควรเน้นเพียงการเพิ่มจำนวนผู้บวช แต่ควรเน้นการสร้างคุณภาพของผู้สืบทอดพระศาสนา ให้เป็นผู้มีปัญญา มีศีลธรรม มีความสามารถในการเผยแผ่ และมีความเข้าใจบริบทสังคมร่วมสมัย หากศาสนทายาทมีเพียงรูปแบบแต่ขาดธรรม พระศาสนาย่อมเหลือเพียงสถาบัน หากมีธรรมแต่ขาดการศึกษาและการสื่อสาร พระศาสนาย่อมไม่อาจเข้าถึงสังคมร่วมสมัยได้ เพราะฉะนั้น ศาสนทายาทที่แท้จริงจึงต้องเป็นผู้เชื่อมพระธรรมวินัยดั้งเดิม เข้ากับ ชีวิตและปัญหาของสังคมปัจจุบัน ได้อย่างถูกต้อง งดงาม และมั่นคง

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แนวคิดเรื่องศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีรากฐานอยู่บนแนวคิดธรรมทายาท กล่าวคือผู้สืบทอดพระศาสนาในความหมายที่แท้จริงต้องเป็นผู้ศึกษา ปฏิบัติ และเข้าถึงธรรม พร้อมทั้งสามารถรักษาและถ่ายทอดพระธรรมวินัยได้อย่างถูกต้อง มิใช่เพียงผู้มีสถานะทางศาสนาเท่านั้น โดยศาสนทายาทครอบคลุมพุทธบริษัท 4 ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีบทบาทร่วมกันในการสืบทอดพระพุทธศาสนา

ในด้านกระบวนการสร้างศาสนทายาท พบว่า พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานไว้อย่างเป็นระบบ ผ่านรูปแบบการบรรพชาอุปสมบทและการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา ต่อมาในสังคมไทยระบบการศึกษา คณะสงฆ์ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การศึกษาพระไตรปิฎกในสมัยสุโขทัย การศึกษาบาลีในสมัยอยุธยา จนถึงการจัดระบบการศึกษาที่เป็นทางการในสมัยรัตนโกสินทร์และปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม บาลี สามัญศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา อันเป็นกลไกสำคัญในการผลิต และพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้และศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดความท้าทายต่อการสร้างศาสนทายาท ทั้งในด้านจำนวน คุณภาพ และความสามารถในการปรับตัวต่อสังคมสมัยใหม่ การวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การสร้างศาสนทายาทในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับจากรูปแบบเชิงสถาบัน ไปสู่ รูปแบบเชิงบูรณาการ กล่าวคือต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และพุทธบริษัทโดยรวม พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคม

โดยสรุป การดำรงพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนศาสนทายาท แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของศาสนทายาท เป็นสำคัญ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีศีล มีปัญญา มีความเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง และมีความสามารถในการสื่อสารและประยุกต์ใช้ธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัยได้ หากสามารถพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พระพุทธศาสนาย่อมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ การสร้างศาสนทายาทต้องไม่มองเพียงการบวช แต่ต้องมองเป็นระบบการพัฒนาคนที่ประกอบด้วย 3 ฐาน คือ ฐานพระธรรมวินัย ฐานการศึกษาของคณะสงฆ์ และฐานการประยุกต์ใช้ในสังคมร่วมสมัย กล่าวคือผู้เป็นศาสนทายาทต้องมีความรู้ในพระพุทธศาสนา มีความประพฤติดี มีศรัทธาที่ถูกต้อง สามารถเผยแผ่ธรรม เป็นที่พึ่งทางจิตใจ และสามารถ บูรณาการหลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ได้

นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การสร้างศาสนทายาทในสังคมไทยปัจจุบันจำเป็นต้องใช้รูปแบบพุทธบริษัท 4 ร่วมรับผิดชอบพระศาสนา ไม่ใช่ปล่อยให้เฉพาะของคณะสงฆ์ฝ่ายเดียว กล่าวคือ พระสงฆ์ทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่ ส่วนฆราวาสทำหน้าที่ศึกษา อุปถัมภ์ สนับสนุน เผยแผ่ และช่วยปกป้องพระธรรมวินัย โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ความรู้ผิดเพี้ยนสามารถแพร่กระจายได้ง่าย

สรุปเป็นประเด็นได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ของการวิจัยนี้ คือ รูปแบบการสร้างศาสนทายาทเชิงบูรณาการ ที่ประกอบด้วย พระธรรมวินัยเป็นแกน คณะสงฆ์เป็นกลไกการศึกษา พุทธบริษัท 4 เป็นเครือข่ายสนับสนุน และหลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของศาสนทายาท เพื่อให้พระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในสังคมไทยร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การสร้างศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) การพัฒนาระบบบูรณาการ การสร้างศาสนทายาทในสังคมไทยควรได้รับการพัฒนาในลักษณะ “ระบบบูรณาการ” โดยให้คณะสงฆ์ ภาครัฐ และภาคเอกชนร่วมกันกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริม ศาสนทายาท ทั้งในด้านการศึกษา การเผยแผ่ และการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การสร้างศาสนทายาทไม่สามารถดำเนินได้โดยคณะสงฆ์เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และโครงสร้างการศึกษา

1.2) การส่งเสริมการบวชเรียนอย่างมีคุณภาพ ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการบวชเรียนอย่างมีคุณภาพ ไม่เน้นเพียงจำนวน แต่เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีความรู้ ความประพฤติ และศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1) ด้านการศึกษา ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมให้มีการบูรณาการระหว่างพระธรรมวินัย วิชาสามัญ และทักษะสมัยใหม่ (เช่น การสื่อสาร เทคโนโลยีดิจิทัล) เพื่อให้ศาสนทายาทสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าระบบการศึกษาปัจจุบันยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรและขาดการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ

2.2) ด้านครูและการจัดการเรียนการสอน ควรพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้มีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและวิธีการสอนสมัยใหม่ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้

2.3) ด้านการเผยแพร่ ควรพัฒนารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัล เช่น การใช้สื่อออนไลน์ การสร้างเนื้อหาธรรมะที่เข้าใจง่าย การตอบปัญหาธรรมะเชิงเหตุผล เพื่อให้สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่และแก้ปัญหาความเข้าใจผิดในพระพุทธศาสนา

2.4) ด้านบทบาทของพุทธบริษัท 4 ควรส่งเสริมให้ฆราวาสมีบทบาทในการเป็นศาสนทายาทมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการศึกษา การเผยแผ่และการปกป้องพระพุทธศาสนาในสังคมออนไลน์ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การสร้างศาสนทายาทในปัจจุบันต้องอาศัยความร่วมมือของพุทธบริษัททั้ง 4 ไม่ใช่เฉพาะฝ่ายบรรพชิตเท่านั้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) การวิจัยเชิงภาคสนาม ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงภาคสนาม (Field Research) เกี่ยวกับการสร้างศาสนทายาทในพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพิ่มเติมจากการวิจัยเชิงเอกสาร

3.2) การศึกษาเปรียบเทียบในต่างประเทศ ควรศึกษารูปแบบการสร้างศาสนทายาทในต่างประเทศ เช่น ศรีลังกา หรือเมียนมา เพื่อนำมาเปรียบเทียบและประยุกต์ใช้กับบริบทของประเทศไทย

3.3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ควรศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างศาสนทายาท เช่น การเรียนออนไลน์ การเผยแผ่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่

3.4) การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ควรศึกษาคุณลักษณะของศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ในเชิงลึก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรและระบบการศึกษาในอนาคต

บรรณานุกรม

บัญชายุทธ นาคมูลินทร์. (2557). แนวทางการพัฒนาศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา.

วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 3(1): 137-156.

ปวีณา อุดมสถาผล และพระปราโมทย์ วาทโกวิโท. (2567). วิกฤตจำนวนศาสนทายาทเพื่อการรักษาพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(3): 1216-1227.

พระครูสุตยาภรณ์ เขียวสุข. (2560). รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทตามแนวพระพุทธศาสนา. *ดุสิตนิพนธ์ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต*, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาจุฑา สุธาสมบัติโก (บุญเสนอ) และคณะ. (2564). การตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างศาสนทายาทสำหรับคณะสงฆ์ไทย. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(3): 290-297.

พระครูอาทรยติกิจ (ชื่น ปญญากาโม) และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาศาสนทายาทของคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(2): 50-61.

พระมหาหยอด อภิบุญโญ. (โสภา). (). การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ประสบผลสำเร็จ. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(4): 256-268.

พระมหาหยอด อภิบุญโญ. (โสภา). (2565). การเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่ประสบผลสำเร็จ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(2):122-133.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประเมินโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

The Evaluation of Internal Quality Assurance Project in Chauatkrengthamwittaya
School under The Secondary Educational Service Area Office
Nakhon Si Thammarat

นระภรณ์ นาคนวนล*

Naraporn Naknoul

อรรครา ธรรมาธิกุล

Akara Thammathikul

วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Werayut Chatakan

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Graduate School, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: s5746702027@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 25 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 5 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 8 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อประเมินด้านบริบทของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 2) เพื่อประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 3) เพื่อประเมินด้านกระบวนการของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 4) เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง จำนวน 181 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตรฐาน ประเมินค่าและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ด้านบริบท ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด โดยด้านความต้องการจำเป็นของโครงการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านความคาดหวังต่อโครงการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลเชิงคุณภาพ พบว่า โครงการมีความสำคัญต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาตามนโยบายและการประเมินภายนอก 2) ด้านปัจจัยนำเข้า ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด โดยด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลเชิงคุณภาพ พบว่า สถานศึกษามีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และได้รับความร่วมมือในการสนับสนุนจากชุมชน 3) ด้านกระบวนการ ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด โดยด้านการวางแผนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านขั้นตอนการ

ดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลเชิงคุณภาพ พบว่า การดำเนินงานเป็นระบบตามวงจร PDCA มีกลไกการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม 4) ด้านผลผลิต ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด โดยด้านความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านคุณภาพผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลเชิงคุณภาพ พบว่า โครงการส่งผลต่อการพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ครูเกิดการพัฒนานวัตกรรมการสอน และโรงเรียนได้รับความเชื่อมั่นและการยอมรับจากชุมชนเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; ประกัน; คุณภาพ; คุณภาพดีมีประกัน

Abstract

This research aimed to: 1) evaluate the context of the Quality Assurance Project at Chauatkhringthamwittaya School under the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Si Thammarat 2) evaluate the input factors of the project 3) evaluate the process of the project; and 4) evaluate the product outcomes of the project. The sample group consisted of 181 participants, including school administrators, teachers, school board members, students, and parents. The research instruments included rating-scale questionnaires and structured interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The research results were found as follows:- 1) Context: Overall opinions were at the highest level. The necessity of the project had the highest mean, while expectations toward the project had the lowest mean. Qualitative findings indicated that the project plays a significant role in enhancing educational standards in accordance with policy and external evaluation. 2) Input: Overall opinions were at the highest level. Personnel had the highest mean, whereas budget had the lowest mean. Qualitative findings showed that the school effectively and transparently managed its resources and received strong support from the community. 3) Process: Overall opinions were at the highest level. Planning had the highest mean, while operational procedures had the lowest mean. Qualitative findings indicated that the implementation followed the PDCA cycle systematically, with continuous monitoring and opportunities for stakeholder participation. 4) Product: Overall opinions were at the highest level. Cooperation from parents and the community had the highest mean, while student quality had the lowest mean. Qualitative findings revealed that the project contributed to students' development in both academic achievement and desirable characteristics, promoted instructional innovation among teachers, and increased the school's credibility and acceptance within the community.

Keywords: project evaluation; assurance; quality; quality assurance

บทนำ

จากกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี จะเห็นได้ว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงนับเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบมีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามความมุ่งหวังของผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและสถานประกอบการ ที่รับช่วงผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อหรือรับเข้าทำงานมีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพได้มาตรฐาน นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ดังนั้น ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาและต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพและดำเนินการได้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษาต้องมีการทำงานที่มุ่งประโยชน์ที่จะเกิดแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ จากภารกิจดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนจึงต้องดำเนินการประเมินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจว่าโรงเรียนได้จัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานเพื่อทำให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถ มีความสุข สร้างสรรค์สังคมสามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป การประกันคุณภาพจึงเป็นงานสำคัญของโรงเรียน เพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน

เพื่อตอบสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช จึงได้ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาและเกณฑ์ตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยดำเนินการตามขั้นตอนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ มีการเตรียมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จัดทำรายงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และส่งแบบรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาประจำปีให้ต้นสังกัดทราบ แต่ยังคงขาดการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและครอบคลุมทุกกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ส่งผลให้ได้รับข้อมูลในการประเมินยังไม่รอบด้าน จึงต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา, 2565)

การดำเนินโครงการใดๆ ก็ตาม ควรจะมีการประเมินโครงการเสมอ เพราะการประเมินโครงการนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการดำเนินโครงการ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ

เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการดำเนินโครงการ (สมคิด พรหมจ้อย, 2550) โดยเฉพาะรูปแบบการประเมินโดยใช้ชิปปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นจัดทำให้เป็นสารสนเทศ เพื่อนำโครงการไปปฏิบัติเพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันที่ โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิตเพื่อนำไปเสนอใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือแนวทางดำเนินการต่อไป (เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี, 2556)

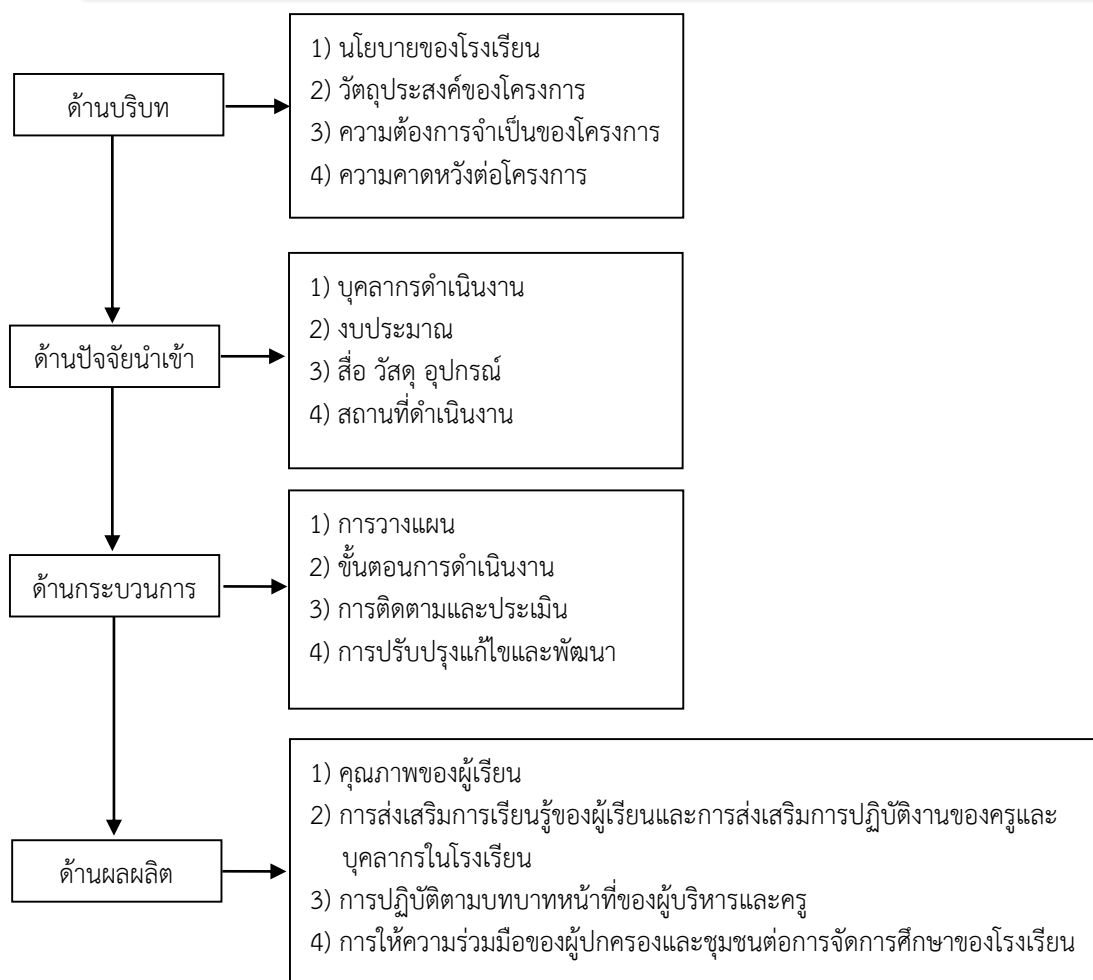
ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักการแนวคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูล และกำหนดรูปแบบการประเมินโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องที่จัดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยการร่วมมือของแต่ละฝ่าย เพื่อให้เห็นการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลง โดยใช้รูปแบบแนวทางของ CIPP Model เป็นรูปแบบในการประเมิน เพื่อประกอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการนี้ ซึ่งจะช่วยให้ทราบข้อดีข้อเสีย ความต้องการ และประสิทธิภาพของโครงการได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผลที่ได้จากการประเมินในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับเป็นแนวทางแก่ผู้บริหาร ครู ตลอดจนโรงเรียน ที่มีรูปแบบและบริบทคล้ายคลึงกันได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนกำหนดแนวทางในการปรับปรุง หรือพัฒนาการดำเนินโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น นำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุดตามศักยภาพ ของแต่ละบุคคลตามมาตรฐานการจัดการศึกษาและพร้อมที่จะรับการประเมินภายนอกได้อย่างมั่นใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านบริบทของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
2. เพื่อประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินด้านกระบวนการของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช
4. เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการประเมินโครงการการดำเนินงานตามโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ตามรูปแบบการประเมินชิปป (CIPP Model) ของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบริบท (Context) 2) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) 3) ด้านกระบวนการ (Process) และ 4) ด้านผลผลิต (Product) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 8 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 4 คน (ไม่นับรวมครู 1 คน ผู้บริหาร 1 คน) นักเรียน จำนวน 84 คน และผู้ปกครอง จำนวน 84 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 181 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejci & Morgan, 1970) และได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยแบ่งกลุ่มประชากรตามประเภทของกลุ่มบุคคล ได้แก่ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง ใช้การสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 2 คน คือ ครูผู้รับผิดชอบโครงการและครูที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 2 คน คือ ตำแหน่งประธานกรรมการและผู้แทนชุมชน รวมทั้งหมด 5 คน ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณการประเมินโครงการครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสอบถาม จำนวน 4 ฉบับ หากคุณภาพโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC 1.00 ทุกข้อคำถาม ดังนี้

ฉบับที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านบริบท จำนวน 10 ข้อ เกี่ยวกับนโยบายของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโครงการ ความต้องการ ความจำเป็น และความคาดหวังต่อโครงการ

ฉบับที่ 2 ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านปัจจัยนำเข้า จำนวน 10 ข้อ เกี่ยวกับ บุคลากรดำเนินงาน งบประมาณ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ดำเนินงาน

ฉบับที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านกระบวนการของโครงการ จำนวน 10 ข้อ เกี่ยวกับการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินงาน การติดตามและประเมิน และการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา

ฉบับที่ 4 ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน และผู้ปกครอง ด้านผลผลิตของโครงการ จำนวน 40 ข้อ เกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครู และการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 1 ฉบับ โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งคร่งธรรมวิทยา ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ผู้ประเมินเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง ใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกันกับผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา หาคุณภาพโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content validity) ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่า IOC 1.00 ทุกข้อคำถาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้ข้อมูลจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

3.1.2 ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามความคิดเห็นด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต จะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์และตรวจสอบข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการประเมินด้านบริบท การประเมินด้านบริบทของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการจำเป็นของโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ระดับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับโครงการมีความจำเป็นและสำคัญต่อการดำเนินงานของโรงเรียน รองลงมา ได้แก่ ด้านนโยบายของโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและกระทรวงศึกษาธิการ และด้านความคาดหวังต่อโครงการ ให้ความสำคัญกับโครงการสามารถทำให้สำเร็จได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ผลเชิงคุณภาพ พบว่า ทุกฝ่ายมีความ

คิดเห็นสอดคล้องกันว่าโครงการนี้มีความจำเป็นต่อการยกระดับมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีต่อโรงเรียนในสายตาของสังคม

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า การประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะวอดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบุคลากรดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ระดับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับผู้รับผิดชอบโครงการมีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการดำเนินโครงการเป็นอย่างดี รองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญกับสถานที่ในการดำเนินโครงการมีความสะอาด ถูกสุขลักษณะ ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ โดยให้ความสำคัญกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินโครงการมีจำนวนที่เพียงพอ อยู่ระดับมากที่สุด และด้านงบประมาณ ให้ความสำคัญกับจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม อยู่ระดับมาก ผลเชิงคุณภาพ พบว่า ทุกฝ่ายมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการทรัพยากรและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาบุคลากรผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้บริหารและครูได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอจากหน่วยงานต้นสังกัดและเครือข่ายภายนอก การใช้จ่ายงบประมาณมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และผู้แทนชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการเป็นพี่เลี้ยงทางอาชีพให้แก่นักเรียน

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการ การประเมินด้านกระบวนการของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะวอดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ภาพรวม อยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ระดับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโครงการ รองลงมา ได้แก่ ด้านการติดตามและประเมิน โดยให้ความสำคัญกับประเมินผลและจัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ ด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับนำผลการประเมินโครงการมาแก้ไข ปรับปรุง เพื่อวางแผนในการพัฒนาการทำงานในครั้งต่อไป และด้านขั้นตอนการดำเนินงาน ให้ความสำคัญกับความร่วมมือของคณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้องของโครงการ ผลเชิงคุณภาพ พบว่า โรงเรียนมีคณะกรรมการประกันคุณภาพ และดำเนินงานตามวงจร PDCA อย่างครบขั้นตอน มีการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลทุกภาคเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการตรวจสอบเอกสารต่อเนืองกรรมการสถานศึกษาติดตามผลจริงจัง และผู้แทนชุมชนให้ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์ ทำให้กระบวนการโปร่งใสและตรวจสอบได้

4. ผลการประเมินด้านผลผลิต การประเมินด้านผลผลิตของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะวอดเคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง และชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ระดับมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากรหรือสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการด้านการศึกษาให้กับโรงเรียน รองลงมา ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน โดยให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครู ให้ความสำคัญกับผู้บริหารกำหนดเป้าหมายวิสัยทัศน์และนโยบายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน และด้านคุณภาพของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับ

ผู้เรียนมีความภูมิใจในท้องถิ่นและความเป็นไทย ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 38 ข้อ และความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 2 ข้อ ตามลำดับ ผลเชิงคุณภาพ พบว่า ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่าโครงการคุณภาพดีมีประกันก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะในด้านคุณภาพผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เด่นชัด เช่น ความรับผิดชอบ มีวินัย และจิตอาสา ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถใช้สื่อและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนได้มากขึ้น โรงเรียนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต้นสังกัดและชุมชนในพื้นที่ ขณะเดียวกัน ชุมชนเองก็มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยรอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านบริบทของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความต้องการจำเป็นของโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านนโยบายของโรงเรียน ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความคาดหวังต่อโครงการ ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเข้าใจร่วมกันถึงความจำเป็นของโครงการภายใต้บริบทของสถานศึกษา โรงเรียนมีความพร้อมเชิงกลยุทธ์สูง มีความจำเป็นของโครงการที่ชัดเจน และมีการบูรณาการนโยบายอย่างเป็นเอกภาพ วัตถุประสงค์ของโครงการตรงกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนและสอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด อีกทั้งมีความเป็นไปได้สูงในการบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนดิยา ชูสุข (2563) ที่ได้ประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดชนาบนาก ปีการศึกษา 2563 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า การประเมินบริบทของโครงการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนวัดชนาบนาก โดยเฉพาะด้านการตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาณัฐ ธงศรี (2565) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย พบว่า ผลการประเมินบริบทของโครงการในระดับมากที่สุดเช่นกัน โดยให้เหตุผลว่ามีความสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

2. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านบุคลากรดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสถานที่ดำเนินงาน ด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านงบประมาณ ทั้งนี้ เป็นเพราะโรงเรียนมีพื้นฐานความพร้อม ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุน โดยเฉพาะด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาณัฐ ธงศรี (2565) ซึ่งศึกษาการประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในของอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย พบว่า ด้านปัจจัยนำเข้าอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากบุคลากรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และได้รับการพัฒนาความรู้เรื่องระบบประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น วันทนี ญาณหาญ (2565) ได้ทำการวิจัยการประเมินโครงการต้นกล้าคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 พบว่า การมีบุคลากรที่ได้รับการอบรมและการบริหารงบประมาณอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ และ Kayal (2025) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการประกันคุณภาพ การสำรวจบริบทของชาอูตีอาระเบีย (Optimizing quality

assurance practices: Exploring the Saudi context) ผลการศึกษา พบว่า ความพร้อมด้านบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ด้านคุณภาพการศึกษา

3. ด้านกระบวนการของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งครัดวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านการวางแผน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการติดตามและประเมิน ด้านการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งนี้ เป็นเพราะโรงเรียนมีความเข้มแข็งของระบบการบริหารจัดการภายในที่มีความพร้อมในการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ มีการวางแผนที่ชัดเจน มีการมีส่วนร่วมในระดับสูง และมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาณัฐ ธงศรี (2565) ที่ศึกษาการประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในของอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามวงจร PDCA อย่างครบถ้วน โดยมีการประเมินระหว่างทางเพื่อปรับปรุงกระบวนการและเอกสารประกันคุณภาพให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนี ญาณหาญ (2565) ได้ทำการวิจัยการประเมินโครงการต้นกล้าคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 พบว่า การมีส่วนร่วมของครู และผู้บริหารในขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการสามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามที่กำหนด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนติยา ชูสุข (2563) ได้ประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดชนาบนาก ปีการศึกษา 2563 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า การประเมินด้านกระบวนการที่มีการติดตามผลและปรับปรุงต่อเนื่องส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการพัฒนาโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kayal (2025) ที่ได้ศึกษา เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการประกันคุณภาพ การสำรวจบริบทของซาอุดีอาระเบีย (Optimizing quality assurance practices: Exploring the Saudi context) ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่มีการประเมินเชิงกระบวนการสามารถปรับกลยุทธ์ได้อย่างยืดหยุ่นและลดความล่าช้าในการดำเนินงาน

4. ด้านผลผลิตของโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งครัดวิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ด้านการให้ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการส่งเสริมการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในโรงเรียน ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและครู และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ เป็นเพราะโครงการสร้างผลลัพธ์ที่จับต้องได้ทั้งต่อผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชน ครูมีการพัฒนาตนเองและนำนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอน ผู้บริหารสามารถใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาณัฐ ธงศรี (2565) ที่ได้ศึกษาการประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในของอิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย พบว่าด้านผลผลิตอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นและความพึงพอใจของผู้ปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันทนี ญาณหาญ (2565) ที่ได้ทำการวิจัยการประเมินโครงการต้นกล้าคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 พบว่า การดำเนินโครงการต้นกล้าคุณธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้นและมีพฤติกรรมจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนติยา ชูสุข (2563) ได้ประเมินโครงการประกัน

คุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดชนาบนาก ปีการศึกษา 2563 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า การประเมินผลผลิตของโครงการประกันคุณภาพในโรงเรียน วัดชนาบนาก อยู่ในระดับมากที่สุด โดยผลลัพธ์ที่สำคัญ คือ การพัฒนาศักยภาพครูและการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darman (2019) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการดำเนินการระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนเทียบกับคะแนนการ รับรองของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเมืองนาทูนางจังหวัดเกาะรีเยว กล่าวหาผลผลิตที่ยั่งยืนของ ระบบประกันคุณภาพ ไม่ได้วัดเพียงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของผู้เรียนและวัฒนธรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการคุณภาพดีมีประกัน โรงเรียนชะอวดเคร่งคร่งธรรมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาานครศรีธรรมราช มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านบริบท ควรสำรวจความต้องการและรับฟังความคิดเห็นจากครูและนักเรียนอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพจริงและศักยภาพของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า ควรวางแผนจัดสรรงบประมาณตามฐานกิจกรรม (Activity-Based Budgeting) พร้อมส่งเสริมการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงาน และพัฒนาระบบการใช้จ่ายที่โปร่งใส

1.3 ด้านกระบวนการ ควรเพิ่มประสิทธิภาพการติดตามงานด้วยเครื่องมือบริหารจัดการ (เช่น Gantt Chart) กำหนดผู้รับผิดชอบหลักที่ชัดเจน และจัดทำรายงานความก้าวหน้าเป็นระยะเพื่อให้ สามารถปรับปรุงแนวทางดำเนินงานได้ทันทั่วทั้ง

1.4 ด้านผลผลิต ควรเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น การเรียนรู้แบบ โครงการหรือเชิงสืบเสาะ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงควบคู่กับการพัฒนาสมรรถนะครูในการออกแบบ กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาระบบการสื่อสารและสร้างความเข้าใจที่ตรงกันก่อนดำเนิน โครงการในรอบปีถัดไป

2.2 ควรทำวิจัยและพัฒนา (R&D) เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรหรือโมเดล การระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย เพื่อลดข้อจำกัดด้านงบประมาณและเพิ่มความคล่องตัวในการจัด กิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำระบบสารสนเทศ หรือแอปพลิเคชันมาใช้ในการจัดการ และติดตามโครงการ เพื่อลดความซับซ้อนของขั้นตอนการดำเนินงาน ลดภาระงานเอกสาร และช่วยให้ เข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว

2.4 ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนหรือวิจัยเชิงทดลอง โดยเน้นรูปแบบการ จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และยกระดับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของโครงการ

บรรณานุกรม

- กัญญาณัฐ ธงศรี. (2565). การประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2556). *การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ดิดา ชูสุข. (2563). การประเมินโครงการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดชนาบนาก ปีการศึกษา 2563 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา. (2565). *รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2565*. นครศรีธรรมราช: โรงเรียนชะอวดเคร่งธรรมวิทยา.
- วันทนี ญาณหาญ. (2565). การประเมินโครงการต้นกล้าคุณธรรมนักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2550). *เทคนิคการประเมินโครงการ*. นนทบุรี: จตุพรดีไซน์.
- Darman. (2019). Implication of Internal Quality Assurance System of Schools Implementation Against the Accreditation rating of State Senior High Schools of Natuna. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 7(5), (September-October 2017): 36-39.
- Kayal, G.G. (2025). Optimizing quality assurance practices: Exploring the Saudi context. *Cogent Education*, 12(1): 248-455.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 607-610.
- Stufflebeam, D.L. (1971). *The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability*. Atlantic City: N.J.

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษา
เครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 1

Guidelines for Supervising Proactive Learning Management based on
Kalyanamitta Dhamma VII of Network 6, Phraphrom, under
Nakhon Si Thammarat Primary Educational
Service Area Office 1

นิชาภา สุขสม*

Nichapha Suksom

บุญเลิศ วีระพรกานต์

Boonlert Weeraponkan

พระครูเขมธรรมโมชิต

Phrakhrukemthammakosit

อภิจิตร ณ นคร

Apichit Na Nakhon

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Department of Buddhist Educational Administration, Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

Corresponding author, e-mail: s.nichanichapha@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 26 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 24 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 29 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 3) นำเสนอและประเมินแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการศึกษาสภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน และขั้นตอนการนำเสนอแนวทางใช้การประชุมสนทนากลุ่มจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนมีการดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีการศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติงานนิเทศ ตลอดจนการประเมินผลและรายงาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควบคู่กับการนิเทศแบบกัลยาณมิตรที่เน้นความร่วมมือ ให้ข้อเสนอแนะ อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากร ภาระงาน รวมทั้งความต่อเนื่องในการติดตามและรายงานผล 2) แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลัก

กัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติงานนิเทศ และการประเมินผลและรายงาน การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติตามกิจกรรม ขั้นอภิปรายและสรุป ขั้นประเมินผล และขั้นสะท้อนผลและประยุกต์ใช้ โดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในกระบวนการนิเทศ 3) ผลการนำเสนอแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการนิเทศการจัดการเรียนรู้ได้จริง

คำสำคัญ: การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก; กัลยาณมิตรธรรม 7; แนวทางการนิเทศ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the current state of active learning supervision; 2) to investigate supervisory guidelines for active learning based on the Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma; and 3) to propose and evaluate these guidelines. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through in-depth interviews with 15 key informants to assess the current state, followed by in-depth interviews with 5 experts to develop the guidelines. Finally, the proposed guidelines were evaluated through a focus group discussion with 7 experts. Data were analyzed using inductive analysis.

The findings revealed that: (1) The current state of active learning supervision in schools involved assessing needs and problems, planning, implementation, and evaluation and reporting. These processes aimed to promote learner-centered instruction through a collaborative and supportive supervisory approach. However, limitations were identified regarding personnel constraints, heavy workloads, and a lack of continuity in monitoring and reporting. (2) The supervisory guidelines for active learning based on the Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma consist of four main stages: situational analysis, planning, implementation, and evaluation and reporting. The active learning process integrated within this framework includes: (1) introduction, (2) activity engagement, (3) discussion and conclusion, (4) evaluation, and (5) reflection and application. The Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma are applied throughout the supervisory process to foster a collaborative and supportive environment. (3) The results of the proposal and evaluation indicated a consensus among the experts that the supervisory guidelines for active learning based on the Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma are appropriate, feasible, and beneficial for practical implementation in educational settings.

Keywords: Active Learning Supervision; The Seven Principles of Kalyanamitta Dhamma; Supervisory Guidelines

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการยกระดับคุณภาพชีวิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีการแข่งขันสูง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ เพื่อให้ประชาชนทุก

กลุ่มเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเกิดความเสมอภาคทางสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยการจัดการศึกษาต้องมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ทั้งนี้การนิเทศการจัดการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบ สำคัญตามเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลเป็นรูปธรรม (กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11, 2562)

การนิเทศการจัดการเรียนรู้นับเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน โดยเป็นกระบวนการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ และขวัญกำลังใจ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์อันดีในสถานศึกษา อันนำไปสู่การปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางวิชาการเพื่อขับเคลื่อนการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และระบบประกันคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2563: 7) ด้วยเหตุนี้การนิเทศการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ การนิเทศภายในสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ผู้บริหารจึงต้องสนับสนุนการพัฒนารูปแบบการนิเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ธัญญา วุฒินิชัย, 2563: 5) พัฒนาคู่มือให้มีความรู้และความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ โดยครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพ (ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2567)

สถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการนิเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1, 2567 : 9-10) อย่างไรก็ตาม กระบวนการนิเทศส่วนใหญ่ยังขาดบรรยากาศแห่งการเปิดใจยอมรับร่วมกัน เนื่องจากกระบวนการนิเทศมักมีลักษณะเป็นการนิเทศตามเกณฑ์มากกว่าการนิเทศเพื่อร่วมกันพัฒนา จึงส่งผลให้ครูผู้สอนเกิดความกังวลใจ อีกทั้งด้วยข้อจำกัดด้านภาระงานที่มีจำนวนมากของทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ส่งผลให้การนิเทศการจัดการเรียนรู้ขาดความต่อเนื่องอันส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบูรณาการเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและเปิดใจยอมรับร่วมกัน

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 จะทำหน้าที่เป็นหัวใจสำคัญในการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ประกอบด้วย บีโย (น่ารัก) สร้างความสนใจให้ครูพร้อมเปิดรับการพัฒนา ครู (นำเคารพ) ผู้นิเทศวางตนเป็นแบบอย่างที่ดีทางวิชาการ ภาวนีโย (นำเจริญใจ) มีภูมิรู้ที่น่านับถือและสร้างแรงบันดาลใจ วัตตา (รู้จักพูด) สื่อสารเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างชัดเจนและสร้างสรรค์ วจณิกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) รับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากครูด้วยความอดทน คัมภีรญจะ กลัง กัตตา (ແລງເຣື່ອງລຶກຂຶ້ງໄດ້) สามารถชี้แจงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย และโน จัญฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำในทางที่ผิด) มุ่งมั่น

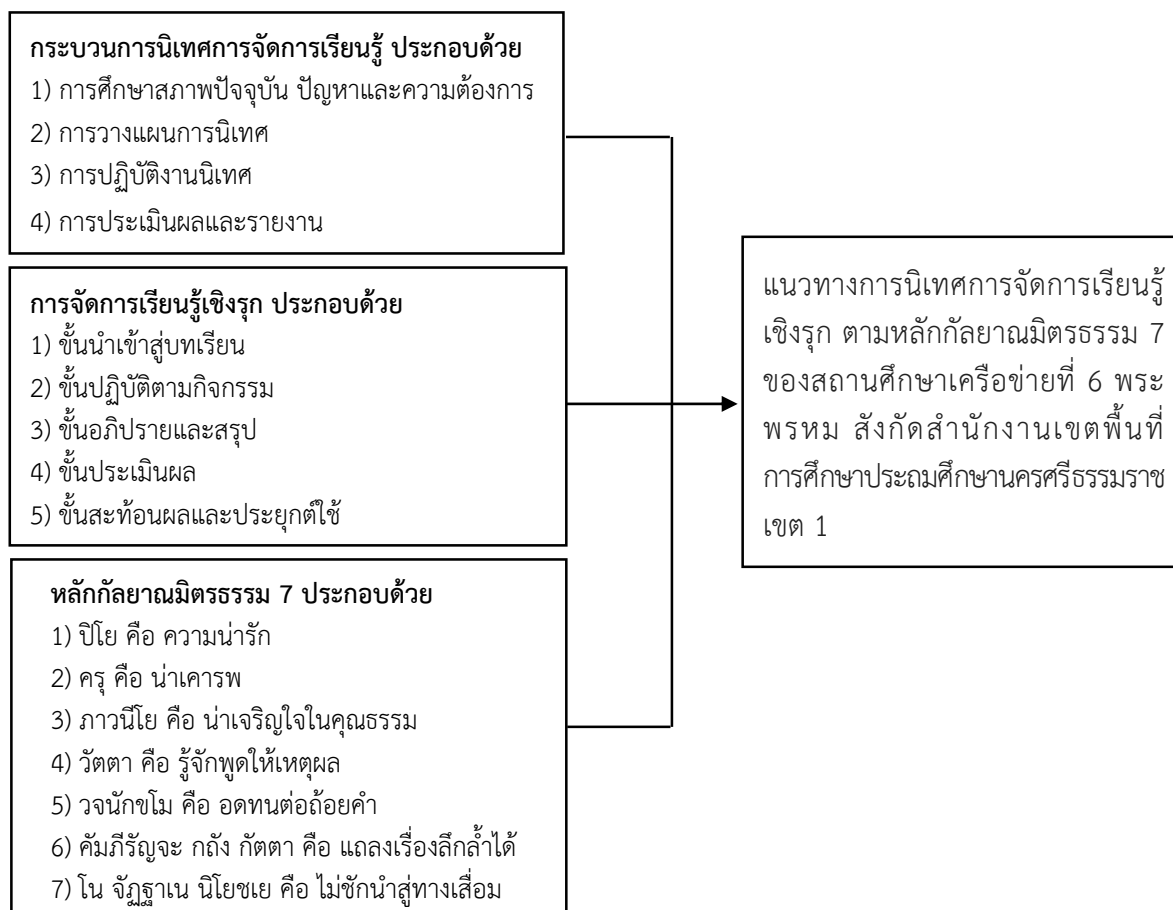
ชี้แนะทางครูไปสู่เป้าหมาย คือ คุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักธรรมนี้จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 เพื่อให้ได้แนวทางที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมศักยภาพ การจัดการเรียนรู้ของครู และยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าประสงค์ของสถานศึกษาและเขตพื้นที่ การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของ สถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
3. เพื่อนำเสนอและประเมินแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาการวิจัยใน 3 ลักษณะ คือ การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

2.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ประธานเครือข่ายสถานศึกษาที่ 6 พระพรหม 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา นอกเครือข่ายสถานศึกษาที่ 6 พระพรหม 1 คน นักวิชาการด้านบริหารการศึกษา 1 คน คณะกรรมการนิเทศในสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม 1 คน และพระภิกษุที่มีคุณวุฒิทางการศึกษา 1 รูป

2.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาในสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม 2 คน ครูฝ่ายวิชาการในสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา นอกเครือข่ายสถานศึกษาที่ 6 พระพรหม 2 คน ศึกษาพิเศษที่รับผิดชอบงานด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาสภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

3.2 เครื่องมือในขั้นตอนการศึกษาแนวทาง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับ แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

3.3 เครื่องมือในขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง คือ แบบประเมินและการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

4.2 ขั้นตอนการศึกษาแนวทาง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้ร่างแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและประเมินแนวทาง ใช้การสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ

จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การศึกษาสภาพ วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงเป็นข้อสรุป

5.2 การศึกษาแนวทาง วิเคราะห์โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเรียบเรียงและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นแนวทาง

5.3 การนำเสนอและประเมินแนวทาง วิเคราะห์โดยนำความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมาเรียบเรียงเป็นแนวทางฉบับสมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ปรากฏผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า

สภาพการดำเนินการ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่าโรงเรียนมีการดำเนินการนิเทศอย่างต่อเนื่อง แต่ยังประสบปัญหาบุคลากรจำกัด ภาระงานที่มีจำนวนมาก และเครื่องมือประเมินไม่ชัดเจน ส่งผลให้การนิเทศขาดความต่อเนื่อง จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบกัลยาณมิตรที่เน้นความร่วมมือ การใช้เทคโนโลยี และการติดตามผลอย่างเป็นระบบ รวมถึงการร่วมกันตรวจแผนการจัดการเรียนรู้และการสนทนา ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกครูเริ่มบทเรียนด้วยการสร้างบรรยากาศที่น่าสนใจ กระตุ้นการมีส่วนร่วมผ่านคำถาม สื่อ และสถานการณ์ใกล้ตัว ออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และทำงานร่วมกัน โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ใช้คำถามปลายเปิดในการอภิปรายและสรุปองค์ความรู้ พร้อมทั้งประเมินผลอย่างต่อเนื่องทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเรียน เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนคิดและประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สภาพการวางแผนการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนมีการวางแผนการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดแนวทาง เป้าหมาย ให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน มีการประชุมร่วมกับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม ระยะเวลา จัดทำปฏิทินนิเทศ และพัฒนาเครื่องมือให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ภายใต้แผนดังกล่าว ครูสามารถวางแผนและจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ครบขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างแรงจูงใจ ออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ทำงานร่วมกัน อภิปราย สรุป ประเมินผลและสะท้อนผลเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานบางส่วนยังขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากภาระงานของผู้บริหารและครู ส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนการนิเทศบางครั้งไม่เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

สภาพการดำเนินการ การปฏิบัติงานนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีแผนและปฏิทินนิเทศ แต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน และดำเนินการผ่านการเยี่ยมชั้นเรียน ประชุม PLC พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะหลังนิเทศ อย่างไรก็ตาม การติดตามผลยังขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและภาระงาน ในด้านการจัดการเรียนรู้ ครูสามารถ

ดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตั้งแต่การนำเข้าสู่บทเรียนที่กระตุ้นความสนใจ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและทำงานร่วมกัน การอภิปรายและสรุปเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและการสื่อสาร ควบคู่กับการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการสะท้อนผลเพื่อนำไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการนิเทศเพื่อพัฒนาอย่างแท้จริง

สภาพการดำเนินการ การประเมินผลและรายงาน โรงเรียนมีการประเมินผลและรายงานการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามตัวชี้วัดหรือแบบประเมินที่กำหนด โดยดำเนินการตรวจแผนการสอน และสังเกตการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และจัดทำรายงาน พร้อมทั้งแจ้งผลและสะท้อนข้อมูลแก่ครูผู้สอนอย่างเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การรายงานผลย้อนกลับบางครั้งอาจล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากภาระงานของผู้บริหารและคณะกรรมการนิเทศ รวมถึงกระบวนการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องใช้เวลา ส่งผลให้การนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้อาจไม่ทันต่อการสอนถัดไป

2. การศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ขั้นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ สถานศึกษาดำเนินการนิเทศโดยเริ่มจากการศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ พิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์ กิจกรรม สื่อ และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ พร้อมสนทนาและสะท้อนผลร่วมกับครูเพื่อรับทราบข้อจำกัดและความต้องการพัฒนา จากนั้นพิจารณาการจัดกิจกรรม การลำดับขั้น การบริหารเวลา และการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เหมาะสม การวิเคราะห์ข้อบกพร่อง สรุป และการประเมินผลให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ และการสะท้อนผลและการประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การนิเทศยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยใช้หลักปิยและวัตทาในการสื่อสารอย่างเป็นมิตรและมีเป้าหมาย เปิดโอกาสให้ครูสะท้อนความคิดเห็นอย่างจริงใจตามหลักวจนทโม และใช้หลักคัมภีร์ญจะ กลัง กัตตา ในการพิจารณาเชิงลึก ทำให้การนิเทศเป็นระบบ รอบด้าน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ขั้นการวางแผนการนิเทศ ผู้นิเทศและครูร่วมกันพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการสนทนาแบบกัลยาณมิตร โดยเริ่มจากการออกแบบขั้นนำเข้าสู่บทเรียนที่กระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม ต่อด้วยการวางแผนกิจกรรม กำหนดบทบาทครู-ผู้เรียน ลำดับขั้นตอน การบริหารเวลา การจัดกลุ่ม และการใช้สื่อเทคโนโลยี พร้อมคาดการณ์ปัญหา จากนั้นออกแบบขั้นอภิปรายและสรุปให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ ควบคู่กับการวางแผนประเมินผลที่หลากหลายและชัดเจน และกำหนดแนวทางสะท้อนผลและการประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การนิเทศยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยใช้หลักปิยและครูในการสร้างความไว้วางใจและเคารพบทบาทครู ใช้หลักวัตทาในการสนทนาเชิงวิชาการอย่างมีเป้าหมาย และหลักคัมภีร์ญจะ กลัง กัตตา ในการพิจารณาแผนอย่างลึกซึ้ง ทำให้การนิเทศมีความรอบคอบ เป็นระบบ และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ขั้นการปฏิบัติงานนิเทศ การนิเทศสังเกตและติดตามการจัดการเรียนรู้ของครู ตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การใช้คำถาม สื่อ และการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม การจัดกิจกรรมที่เน้นบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้เรียน

มีส่วนร่วม การลำดับชั้น การบริหารเวลา การจัดกลุ่ม และการใช้สื่อเทคโนโลยี ต่อเนื่องด้วยการพิจารณา การอภิปราย สรุปองค์ความรู้ และการประเมินผลที่มีความหลากหลายและสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียน รวมถึงการสะท้อนผลและการประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ การนิเทศยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยใช้หลักปิโยและครุในการปฏิบัติอย่างเป็นมิตรและมีอาชีวะ ใช้หลักภาวนีโยในการเสริมแรงเชิงบวก หลักกัตตาในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ หลักคัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา ในการอธิบายเชิงลึก และหลักโน จัญฐานเน นิโยชเย ในการยึดข้อมูลจริงและจรรยาบรรณ เพื่อให้การนิเทศ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ขั้นการประเมินผล และรายงาน ผู้นิเทศประเมินผลโดยเริ่มจากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกันทั้งจุดประสงค์ กิจกรรม สื่อ และการประเมิน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการสอนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ขั้น นำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรม บทบาทครูและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การใช้สื่อเทคโนโลยี การอภิปราย และสรุปองค์ความรู้ ตลอดจนการประเมินผลและการสะท้อนผล เพื่อให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียน อย่างแท้จริง ก่อนสรุปจัดทำรายงานที่สะท้อนจุดเด่นและประเด็นพัฒนา เพื่อนำไปปรับปรุงและยกระดับ คุณภาพการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การนิเทศยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยใช้หลักปิโยและครุ ในการรายงานอย่างเป็นมิตรและยึดหลักวิชาการ ใช้หลักกัตตาในการสื่อสารข้อเสนอแนะอย่างชัดเจน นำไปใช้ได้จริง อธิบายเชิงลึกตามหลักคัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา และยึดหลักโน จัญฐานเน นิโยชเย โดยรายงาน ตามข้อมูลจริงอย่างเป็นธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3. การนำเสนอและประเมินแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตร ธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

จากการนำเสนอร่างแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อเรื่อง 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ของแนวทาง 4) แนวทาง การดำเนินงาน และ 5) การติดตามและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มซึ่งทุกคนเห็นว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ และมีโครงสร้างตามองค์ประกอบของ การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 ประการ คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การปฏิบัติงานนิเทศ และ 4) การประเมินผลและรายงาน ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 ประการนี้ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติกิจกรรม ขั้นอภิปรายและสรุป ขั้นประเมินผล และขั้นสะท้อนผล และประยุกต์ใช้ เพื่อให้การนิเทศเกิดประสิทธิภาพและสร้างความร่วมมืออย่างแท้จริง ทั้งนี้ได้นำหลัก กัลยาณมิตรธรรม 7 มาใช้เป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ปิโย (สร้างความน่ารักและความสนิทใจ) ครุ (วางตนให้น่าเคารพและเป็นแบบอย่าง) ภาวนีโย (เป็นผู้มีคุณธรรมน่าเจริญใจ) วัตถุประสงค์ (สื่อสารและให้เหตุผลอย่างเหมาะสม) วณักขโม (อดทนและรับฟังความคิดเห็น) คัมภีร์ญจะ กถัง กัตตา (อธิบายเรื่องที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย) และ โน จัญฐานเน นิโยชเย (ชี้แนะในทางที่ถูกต้อง)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีผลการวิจัย ที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

จากผลการศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการดำเนินงานนิเทศเชิงระบบอย่างชัดเจน ตั้งแต่การวางแผนแต่งตั้งคณะกรรมการ การกำหนดเป้าหมายและปฏิทินนิเทศร่วมกัน การตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ ไปจนถึงการปฏิบัติงาน นิเทศผ่านการเยี่ยมชั้นเรียนและกระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ซึ่งส่งผลให้ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนไปจนถึงขั้นสะท้อนผลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดสำคัญด้านบุคลากร ภาระงาน และเครื่องมือในการติดตามประเมินผล ส่งผลให้การดำเนินการนิเทศในบางขั้นตอน โดยเฉพาะด้านการติดตามผลและการรายงานผลย้อนกลับยังขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรผู้รับผิดชอบงานนิเทศมีจำนวนจำกัด ขณะที่ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอนต่างต้องรับผิดชอบภาระงานหลายด้านควบคู่กัน จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานนิเทศไม่สามารถดำเนินการได้ตามปฏิทินและแผนที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศและประเมินผลยังขาดความชัดเจนในบางประการ ส่งผลให้การสะท้อนผลการนิเทศอาจล่าช้า อันส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาพัชร ศักดิ์สิทธิ์ (2562) พบว่า 1) ด้านการเตรียมการนิเทศการสอน มีการแต่งตั้งกรรมการดำเนินการชุดเดียวกับกรรมการวิชาการของโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และเลือกผู้ที่มีประสบการณ์สอนนาน ทำหน้าที่สังเกตการสอนวางแผนโดยใช้ปัญหาการสอน มีการอบรมก่อนการนิเทศ เตรียมแผนการสอนและใช้เครื่องมือแบบผสมผสาน ปัญหาที่พบ คือ ไม่สามารถจัดตารางเวลาให้เหมาะสม 2) ด้านการดำเนินการนิเทศการสอนส่วนใหญ่ใช้การสังเกตการสอนเพื่อรวบรวมข้อมูลวิธีการสอนและส่งเสริมด้วยการให้คำปรึกษา ติดตามโดยบันทึกหลังการสอนและให้ข้อมูลผลสะท้อนกลับโดยการแจ้งผลด้วยวาจาปัญหาที่พบ คือ ผู้นิเทศมีภาระงานมากจึงไม่สามารถนิเทศการสอนได้ต่อเนื่อง 3) ด้านการประเมินผลการจัดการนิเทศการสอนมีการแต่งตั้งกรรมการดำเนินการนิเทศเป็นผู้ประเมินโดยประเมินแบบเป็นทางการและใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของครู ปัญหาที่พบ คือ ขาดการนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ นาริรัตน์ บุญรอด (2564) พบว่า สภาพปัจจุบันการนิเทศการสอนของครูโรงเรียนบ้านวังปลา มีการดำเนินการนิเทศ การสอนโดยมีการประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจในการนิเทศการสอนให้คณะครูทราบและแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีหน้าที่ในการนิเทศการสอนอย่างชัดเจน มีการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานและแบบบันทึกการนิเทศ โดยมีการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรและนิเทศชั้นเรียน ภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการเป็นผู้นำผู้ตามโดยการทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำปัญหาจากการเรียนการสอน ปัญหาพฤติกรรมของผู้เรียนมาร่วมกันวางแผนและร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) มาใช้แก้ไขปัญหของผู้เรียน ร่วมกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีในการเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์และคุณภาพที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษา เครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษา
เครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1
กระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติงานนิเทศ การประเมินผลและรายงาน มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติตามกิจกรรม ขั้นอภิปรายและสรุป ขั้นประเมินผล ขั้นสะท้อนผล
และประยุกต์ใช้ โดยใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประกอบด้วย ปิโย ครุ ภวานิโย วัตตวา วจนักขโม คัมภีรญจะ
กถัง กัตตา และโน จัญฐาเน นิโยชเย สิ่งสำคัญ คือ การเปลี่ยนบรรยากาศการนิเทศจากการกำกับติดตาม
เป็นบรรยากาศการนิเทศแห่งความร่วมมือและการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหา
ผ่านการสนทนาแลกเปลี่ยนที่เน้นความเข้าใจและความสนใจ (ปิโย) จากนั้นผู้นิเทศและครูจึงร่วมกันวางแผน
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อกำหนดแนวทางกิจกรรมและการประเมินผลให้สอดคล้องกับมาตรฐาน
การเรียนรู้ โดยผู้นิเทศทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและให้ข้อเสนอแนะย้อนกลับอย่างสมเหตุสมผล (วัตตวา)
และสื่อสารเรื่องที่ลึกซึ้งให้เข้าใจง่าย (คัมภีรญจะ กถัง กัตตา) ควบคู่ไปกับการรับฟังด้วยความอดทน
(วจนักขโม) ในขณะสังเกตและติดตามการสอน ประเด็นเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดช่องว่างระหว่าง
บุคคลและลดความรู้สึกกังวลของครูผู้สอน จนนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินผลและจัดทำ
รายงานที่สะท้อนทั้งจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนว
ทางการนิเทศนี้เน้นการมีส่วนร่วมและบูรณาการหลักธรรมเป็นสำคัญ จึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการ
ยกระดับคุณภาพผู้เรียนและพัฒนาวิชาชีพครูร่วมกันได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา
ของ จริยาภรณ์ เรืองเสน (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา
ของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 พบว่า
แนวทางพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา กำแพงเพชร เขต 2 คือ ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามี
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ กำกับขั้นตอนในกระบวนการนิเทศให้เป็นไปตามแผนงาน ผู้นิเทศให้
คำปรึกษาร่วมแก้ปัญหาโดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลาย สนับสนุนบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการ
ประเมินผลการนิเทศ ตั้งแต่สรุปผล วิเคราะห์ผล รวมทั้งปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา นำผลการนิเทศ
จัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่อย่างเป็นรูปธรรมในหลากหลายช่องทางและสอดคล้องกับผลการศึกษาของ
สายวินิตย์ ดวงสนาม (25613) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส
ทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระบุรี เขต 2 พบว่า แนวทางการดำเนินงาน
การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษานั้นมีทั้งหมด 4 แนวทาง ได้แก่
1) ด้านการวางแผนการนิเทศ ควรมีการจัดทำเล่มคู่มือการนิเทศภายในสถานศึกษา 2) ด้านการ
ดำเนินการนิเทศควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้นิเทศปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดแต่งตั้งได้อย่างเต็มที่
3) ด้านการประเมิน ควรมีการให้ข้อเสนอแนะหลังจากการได้รับการนิเทศ และ 4) ด้านการประชุมหลัง
การประเมิน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ควรมีการประชุมร่วมกันหลังการนิเทศเสร็จสิ้น
ของผู้รับนิเทศและผู้นิเทศเพื่อรับข้อเสนอแนะและหาแนวทางการแก้ไขเพื่อนำไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

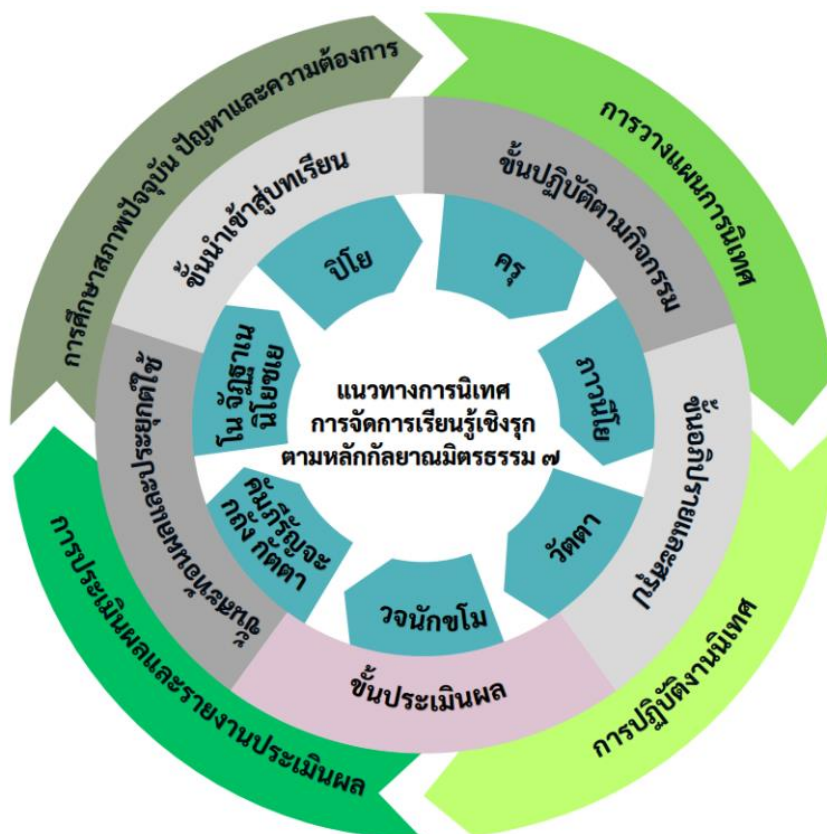
3. นำเสนอและประเมินแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1

แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษา เครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 มีขั้นตอนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ การวางแผน การปฏิบัติงานนิเทศ และการประเมินผลและรายงาน ควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ที่เน้นความเป็นมิตร ทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่ไว้วางใจและเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นิเทศและครูผู้สอน ส่งผลให้การนิเทศมีความสร้างสรรค์ เป็นระบบ และนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมาพร หนูทอง (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4 ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่าสถานศึกษามีการดำเนินการนิเทศที่ไม่เป็นระบบ ไม่มีปฏิทินการนิเทศที่ชัดเจน สถานศึกษาจึงต้องวางแผนและดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 2) แนวการนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผน การนิเทศ การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลและรายงานผล โดยบูรณาการการนิเทศภายในสถานศึกษากับหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล และการพัฒนาปรับปรุง 3) ผลการนำเสนอแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่ามีความเหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับ พิรยา ทรัพย์หล้า (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานการนิเทศภายในของโรงเรียน ขนาดเล็กในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42 ผลการวิจัยพบว่า ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษาขนาดเล็กประสบปัญหา ด้านความไม่เป็นระบบและการขาดแผนที่ชัดเจน เนื่องจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรและภาระงานครูที่หลากหลาย ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน การแก้ไขปัญหาควรเริ่มจากการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมวางแผนและกำหนดเป้าหมายการนิเทศให้ชัดเจน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครูในทุกกระบวนการ รวมถึงส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การนิเทศควรยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทและมีการประชุมชี้แจงกระบวนการแก่ครูหลังการนิเทศควรสรุปผลและวางแผนพัฒนาพร้อมประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปปรับปรุงระบบให้ตอบสนองต่อความต้องการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) กระบวนการนิเทศภายใน คือ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ ในการนิเทศภายใน 2) การวางแผนการนิเทศภายใน 3) การให้ความรู้ตามความจำเป็น 4) การปฏิบัติการนิเทศภายใน 5) ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข โดยทุกกระบวนการมีการปฏิบัติตามหลัก อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจในงาน) วิริยะ (ความพากเพียรในงาน) จิตตะ (ความ เอาใจใส่ในงาน) วิมังสา (พินิจพิจารณา การทบทวนในสิ่งที่ทำ) 3) แนวทางการนิเทศภายใน สถานศึกษาขนาดเล็กตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ของแนวทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดย ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีความเห็นพ้องต้องกันว่า แนวทางดังกล่าวมีความเหมาะสม มี ความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาแนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ควรสนับสนุนผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนากระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 สถานศึกษาเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ หรือผู้รับผิดชอบงานนิเทศ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 อย่างต่อเนื่อง

1.3 โรงเรียนในเครือข่ายที่ 6 พระพรหม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมการนิเทศแบบกัลยาณมิตร

ในสถานศึกษา โดยเน้นความร่วมมือ ความไว้วางใจ การให้คำปรึกษา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้การนิเทศเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาเรื่อง การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาเรื่อง การนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติของสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารและการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 11. (2562). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. สุราษฎร์ธานี: กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11.
- จริยาภรณ์ เรืองเสน. (2561). แนวทางพัฒนากระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. *วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 3(6): 1-13.
- ธนัญญา วุฒินิชย์. (2563). รูปแบบการนิเทศที่มีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเทศบาลวัดท่าสะอาด อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 5(2): 302-333.
- นาริรัตน์ บุญรอด. (2564). รูปแบบการนิเทศการสอนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของครูโรงเรียนบ้านวังปลา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 2. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 6(2): 34-35.
- ปัทมาพร หนูทอง. (2568). แนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. *วารสารปัญญาพัฒน์ (JAE: Journal of Applied Education)*, 3(3): 89-102
- ปิยาพัชร ศักดิ์สิทธิ์. (2562). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการนิเทศการสอนของโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กลุ่มที่ 2. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 14(2): 2.
- พระครูพิบูลกิจจารักษ์ และพระมหาอดิเดช สติวโร. (2561). ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรในการสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน. *วารสารสารสนเทศ*, 17(1): 106.
- พริยา ทรัพย์หล้า. (2562). แนวทางการดำเนินงานการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครสวรรค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 42. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (ม.ป.ป.). *การนิเทศการศึกษา: หอสมุดคุรุสภา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://elibrary.ksp.or.th> [2 พฤศจิกายน 2567].
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2563). *ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ชเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 13. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สายวินิตย์ ดวงสนาม. (2561). การนิเทศภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปี
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. นครศรีธรรมราช: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 1.

การประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

Evaluation of the Sufficiency Economy Learning Promotion Project
at Banduhun School Trang Primary Educational
Service Area Office 2

จूरืพร แซ่ลิม*

Jureporn Saelim

รัฐพร กลิ่นมาลี

Rattaporn Klinmalee

วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: kruhling.1995@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 26 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 13 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 15 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้วยรูปแบบการประเมิน CSE ของมาร์วิน ซี อัลคิน ในการประเมินระบบโครงการ การประเมินการวางแผนโครงการ การประเมินการนำไปใช้ การประเมินการปรับปรุงโครงการ และประเมินการยอมรับโครงการ กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 11 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 50 คน และนักเรียน จำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 119 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ตัวแทนครู จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 3 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามประเมินโครงการ และแบบสัมภาษณ์ ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และบรรยายพรรณนา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1. ด้านการประเมินระบบโครงการ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักการและเหตุผลของโครงการ มีความสอดคล้องกับนโยบาย สพฐ. และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล และความเหมาะสมของสถานที่ในการดำเนินโครงการ 2. ด้านการประเมินการวางแผนโครงการ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากโครงการ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของในโครงการมีความพร้อมและมีศักยภาพ 3. ด้านการประเมินการนำไปใช้ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงาน และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง 4. การประเมินด้านการปรับปรุงโครงการ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 5. การประเมินด้านการยอมรับโครงการ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงการสามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นๆ ได้

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; เศรษฐกิจพอเพียง; รูปแบบ CSE; โครงการส่งเสริมการเรียนรู้

Abstract

This research article aims to evaluate the Sufficiency Economy Learning Promotion Project at Banduhun School under Trang Primary Educational Service Area Office 2 using the CSE evaluation model developed by Marvin C. Alkin. Alkin's CSE evaluation model. The evaluation covered five aspects: project system evaluation, project planning evaluation, implementation evaluation, project improvement evaluation, and project acceptance evaluation. The study sample consisted of 119 participants, including 1 school principal, 11 teachers, 7 members of the basic education committee, 50 parents, and 50 students. The data collection instruments included a project evaluation questionnaire and an interview form. The content validity of the instruments was examined by three experts. Data analysis employed descriptive statistics, including frequency, mean, and standard deviation. Qualitative data were analyzed through content analysis and descriptive analysis.

The research results were found as follows: 1. Project system evaluation: The highest mean score was for the item stating that the principles and rationale of the project were consistent with the Office of the Basic Education Commission (OBEC) policies, while the lowest mean score was for the alignment of project objectives with its principles and the suitability of the project venue. 2. Project planning evaluation: The highest mean score was for the item indicating that stakeholders benefited from the project, while the lowest was for stakeholders' readiness and capacity to participate in the project. 3. Implementation evaluation: The highest mean score was for the item that the school held meetings to discuss and plan project implementation, while the lowest was for reporting the implementation results to relevant parties continuously. 4. Project improvement evaluation: The highest mean score was for the item stating that the project achieved its intended objectives, while the lowest was for time constraints in project implementation. 5. Project acceptance evaluation: The highest mean score was for the item indicating that parents were ready to cooperate in the project to ensure its success, while the lowest was for the project's potential to serve as a model for other schools.

Keywords: project evaluation; sufficiency economy; CSE model; Learning Promotion Project

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และชัดเจนมากขึ้นในปี 2540 เป็นปีที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจต้องรักษาความมั่นคง และเสถียรภาพ เพื่อที่จะยืนหยัดในการพึ่งตนเองและพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งทำให้คนไทยสามารถเลี้ยงชีพ โดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง (สมพร เทพสิทธา, 2550: 14) “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป” จากแนวพระราชดำริข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริ ด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหารสำนักงานศึกษา การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการกับสถานศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร โดยให้พัฒนาเครือข่ายและขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) เพื่อเป็นการสนองนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ทางโรงเรียนบ้านดุน อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จึงได้จัดการเรียนรู้ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมดุล ในการพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านคุณธรรม และการมีความรู้ ความสามารถ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ทุกระดับ อีกทั้งมีเจตคติที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และรักษาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตประจำวันได้จริง โดยผลจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านดุนในปีการศึกษาที่ผ่านมา อ้างถึงรายงานประจำปีของสถานศึกษาปีการศึกษา 2566 พบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หลังการดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษายังไม่ได้ตามเกณฑ์ จากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ ดำเนินการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องส่งเสริมปรับปรุง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ในการดำเนินชีวิต และมีความตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ และทักษะพื้นฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การปฏิบัติตน และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นโรงเรียนบ้านดุน อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จึงได้ดำเนินการเพื่อส่งเสริมปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ไม่ได้เป็นไปตามเกณฑ์ โดยได้จัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมทั้งหมด 3 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยประกอบไปด้วย 1) กิจกรรมปลูกผักสวนครัวพอเพียง 2) กิจกรรมจำหน่ายผลผลิตเศรษฐกิจพอเพียง 3) กิจกรรมโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้ ผลผลิตจากผ้าปาเตะยาหยี ผลผลิตจากเตยปาหนัน ธนาคารโรงเรียน การเพาะเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่น กิจกรรมเหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมปรับปรุงให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ อ้างถึงรายงานประจำปีของสถานศึกษาปีการศึกษา 2566 จากความเป็นมา และความสำคัญข้างต้น ผู้ประเมินจึงนำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักเกี่ยวกับหลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งข้อมูลของโครงการที่จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม และปรับปรุงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้ประเมินได้ใช้การประเมินแบบ CSE Model ของมาร์วิน ซี อัลคิน (Alkin, Marvin C., 1969: 2-7) เป็นแนวทางในการประเมินโครงการ เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ครอบคลุมการประเมินทั้ง 5 ด้าน คือ เพื่อประเมินระบบโครงการ ประเมินการวางแผนโครงการ ประเมินการนำไปใช้ ประเมินการปรับปรุงโครงการ และประเมินการยอมรับโครงการเพื่อเป็นต้นแบบการดำเนินงานให้กับโรงเรียนอื่นต่อไป

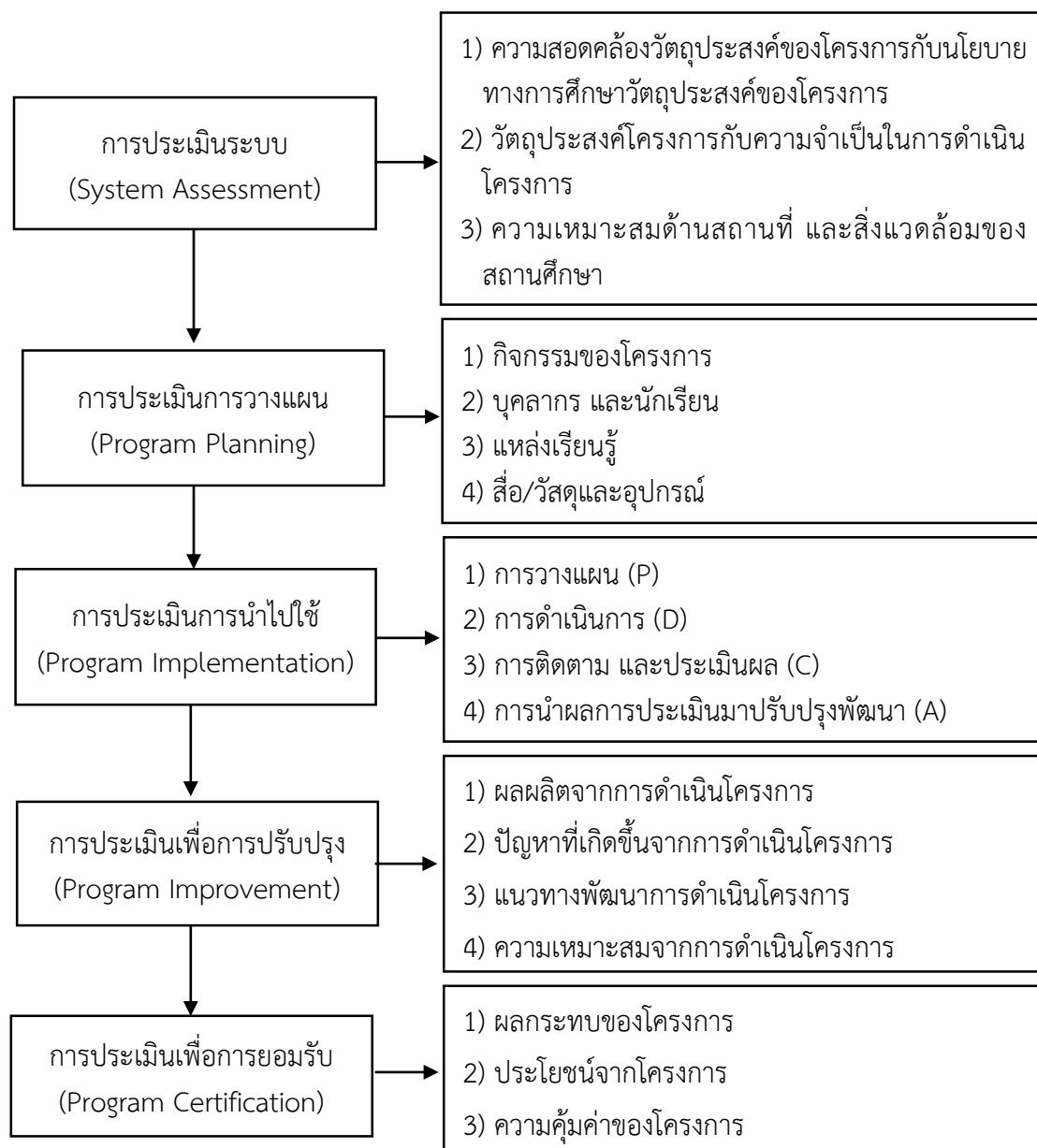
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินระบบของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน
2. เพื่อประเมินการวางแผนของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน
3. เพื่อประเมินการนำไปใช้ของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน
4. เพื่อประเมินการปรับปรุงของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน
5. เพื่อประเมินการยอมรับของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน ผู้ประเมินใช้รูปแบบการประเมินแบบ CSE Model ของมาร์วิน ซี อัลคิน (Alkin, Marvin C., 1969: 2-7) ซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

1. การประเมินระบบโครงการ (System Assessment)
2. การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning)
3. การประเมินการนำไปใช้ (Program Implementation)
4. การประเมินการปรับปรุง (Program Improvement)
5. การประเมินการยอมรับ (Program Certification)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ผู้ประเมินได้กำหนดลำดับขั้นตอนวิธีการประเมิน เพื่อให้การประเมินเป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ที่ใช้ในการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 11 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 50 คน และนักเรียน จำนวน 50 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 119 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2) ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ที่ใช้ในการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ตัวแทนครู จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 3 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ประเมินได้กำหนดเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินใช้แบบสอบถามจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

ระยะก่อนดำเนินโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา แสดงความคิดเห็นการประเมินระบบโครงการ และการวางแผนโครงการ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 การประเมินระบบโครงการ และการวางแผนโครงการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open - ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านการประเมินระบบโครงการ และการวางแผนโครงการ

ระหว่างดำเนินโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา แสดงความคิดเห็นการประเมินการนำไปใช้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ การประเมินการนำไปใช้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประเมินการนำไปใช้

ขั้นหลังดำเนินการโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู นักเรียน และผู้ปกครอง แสดงความคิดเห็น การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ และการประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ และการประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงการ และการประเมินเพื่อการยอมรับโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น โดยผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านดุนุ่น ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง มี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง ความเกี่ยวข้องกับโครงการ เวลาในการสัมภาษณ์ และสถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น ได้แก่ การประเมินปรับปรุงโครงการ และการประเมินการยอมรับโครงการ

ตอนที่ 3 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านดุนุ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ผู้ประเมินโครงการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบบสอบถาม ผู้ประเมินได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่แบ่งเป็นลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
2. ศึกษารูปแบบการประเมิน CSE (Center for the study of Evaluation Approach) ของ มาร์วิน ซี อัลคิน (Alkin, Marvin C., 1969: 2-7) โดยศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบในการประเมินทั้ง 5 ด้าน
3. ศึกษาลักษณะเครื่องมือมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)
4. สร้างแบบสอบถาม ตามแบบโครงสร้างของสิ่งที่จะศึกษาในแบบสอบถาม
5. นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องพร้อมปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาของการประเมิน
6. นำแบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้น ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อ และเลือกคำถามที่มีค่า IOC เฉลี่ยตั้งแต่ 0.67-1.00
7. จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ ผู้ประเมินได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่แบ่งเป็นลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้ประเมินศึกษาหลักการวิธีการสัมภาษณ์ (Interview)
2. กำหนดกรอบในการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาร่างเป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน
4. ร่างแนวทางการพัฒนาโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน เสนอต่อประธานที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อขอรับความเห็นชอบและข้อเสนอแนะ
5. นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุง และจัดทำเป็นแบบบันทึกเพื่อจัดการสัมภาษณ์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ประเมินดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. นำแบบสอบถามพร้อมกับชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินให้กับครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 และนัดหมายวันเวลาเก็บแบบสอบถามคืน
2. ติดต่อขอนัดหมายกับนักเรียนผู้ให้ข้อมูลทุกคน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน และการตอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามแจกกับนักเรียนโรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างและนัดหมายวันเวลาเก็บแบบสอบถาม
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ (Interview) มีรายละเอียด ดังนี้ ผู้ประเมินใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ตัวแทนครู จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 3 คน ผู้ประเมินเลือกผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้ประเมินเป็นผู้สัมภาษณ์เอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ผู้ประเมินดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินโครงการด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าความถี่และร้อยละ
3. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้ประเมินได้นำมาจัดลำดับ และจัดหมวดหมู่ของคำตอบในแต่ละด้านเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ จึงใช้การสัมภาษณ์ และตรวจสอบข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเพื่อประเมินการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยประยุกต์ใช้รูป CSE Model ของมาร์วิน

ซี อัลคิน ใน 5 ด้าน ได้แก่ ประเมินระบบ ประเมินการวางแผน ประเมินการนำไปใช้ ประเมินการปรับปรุง และประเมินการยอมรับ สรุปผลการประเมิน ดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านระบบโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบาย สพฐ. มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการดำเนินโครงการ ($\bar{X}=4.97$) และหลักการและเหตุผลของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของสพป. ตรัง เขต 2 วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของสพป. ตรัง เขต 2 และวัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ($\bar{X}=4.96$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านระบบโครงการน้อยที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล และความเหมาะสมของสถานที่ในการดำเนินโครงการ ($\bar{X}=4.83$)

2. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการวางแผนโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากโครงการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.97$) รองลงมา คือ กิจกรรมของโครงการ ได้แก่ กิจกรรมปลูกผักสวนครัวพอเพียง กิจกรรมจำหน่ายผลผลิตเศรษฐกิจพอเพียง และกิจกรรมโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ประกอบด้วยศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้ ผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเต๊ะยาหยี ผลิตภัณฑ์จากเตยปาหนัน แปรรูปอาหาร ธนาครโรงเรียนการเพาะเลี้ยงสาหร่ายพวงองุ่น มัคคุเทศก์น้อย ($\bar{X}=4.96$) และผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินโครงการ ($\bar{X}=4.94$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านการวางแผนโครงการน้อยที่สุด คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการมีความพร้อม และมีศักยภาพ ($\bar{X}=4.83$)

3. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ โรงเรียนมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ ดำเนินโครงการแต่ละกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด ($\bar{X}=4.96$) และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ($\bar{X}=4.77$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านการนำไปใช้น้อยที่สุด คือ มีการรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.65$)

4. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการปรับปรุงโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ โครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคลอย่างมีความสุข และโครงการสามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X}=4.97$) และมีความพึงพอใจต่อโครงการในด้านเนื้อหาและกิจกรรม และการบริหารงบประมาณได้อย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.94$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านการปรับปรุงโครงการน้อยที่สุด คือ ข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ($\bar{X}=4.64$)

5. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการยอมรับโครงการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ โรงเรียนนำรูปแบบการดำเนินโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์ใช้ ($\bar{X}=4.97$) และโครงการสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดได้ ($\bar{X}=4.96$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านด้านการยอมรับโครงการน้อยที่สุด คือ โครงการสามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นๆ ได้ ($\bar{X}=4.81$)

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านดุนุ่น จำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้ดังนี้

1. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการปรับปรุงโครงการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการอย่างไรจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการปรับปรุงโครงการ การพัฒนาการดำเนินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านดุนุ่นให้เกิดความสำเร็จ จำเป็นต้องได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้อำนวยการส่งเสริมความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ครูบุคลากรหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแบบอย่างที่ดี ขณะที่ผู้ปกครองให้การสนับสนุนและนำแนวคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

2. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการยอมรับโครงการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการอย่างไรจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการยอมรับโครงการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ ทุกฝ่ายร่วมมือกันสร้างความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้อำนวยการสถานศึกษาส่งเสริมเชิงนโยบาย ครูบุคลากรแนวคิดลงในกิจกรรมการเรียนรู้ และผู้ปกครองมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน ส่งผลให้โครงการได้รับการยอมรับและดำเนินไปอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CSE Model ของมาร์วิน ซี อัลคิน เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมิน ซึ่งผลประเมินทั้ง 5 ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ในครั้งนี้ก็สามารถนำมาอภิปรายผลการประเมินเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินระบบของโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายทางการศึกษาวัตถุประสงค์ของโครงการวัตถุประสงค์โครงการกับความจำเป็นในการดำเนินโครงการ และความเหมาะสมด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา ทั้งสามด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาผลการประเมินเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ หลักการและเหตุผล ซึ่งอาจเป็นเพราะโครงการมีความสอดคล้องกับนโยบาย สพฐ. คือ นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ 2567-2568 ข้อที่ 1.1 ขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมาย ชันธทอง (2567) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมความปลอดภัยและวินัยจราจร โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CSE ของอัลคิน พบว่า 1) ผลการประเมินระบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าด้านการประเมินเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโครงการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

2. ผลการประเมินการวางแผนโครงการ ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับประโยชน์จากโครงการ จะเห็นได้ว่า การส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการวางแผน และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตและสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา หนูทองอินทร์ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพอิสระสร้างรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสันตยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 1 ในด้านการประเมินการวางแผนโครงการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหา กิจกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย มีส่วนร่วมกันในการจัดทำหลักสูตรอบรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนได้ร่วมกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการวางแผน ออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามความต้องการของนักเรียนและชุมชน ตลอดจนโรงเรียนเปิดโอกาสส่งเสริมให้ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้มีการพัฒนาความรู้ ทักษะเกี่ยวกับหลักสูตรอาชีพระยะสั้นอยู่เสมอ ตลอดจน ครู และบุคลากรทุกคนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเต็มที่ อีกทั้งความรู้เรื่องทักษะการประกอบอาชีพเป็นสิ่งที่นักเรียนส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาความรู้ด้านนี้อยู่แล้ว ส่งผลให้หลักสูตร และเนื้อหากิจกรรมที่ออกมาตรงตามความต้องการจริงๆ ของนักเรียน

3. ผลการประเมินการนำไปใช้ ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนได้จัดการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยคณะครู บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา และกำหนดแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียน และสอดคล้องกับกฎหมาย ชันธทอง (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมความปลอดภัยและวินัยจราจร โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CSE ของ อัลคิน ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินการนำไปใช้ของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าการทำงานของโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินการปรับปรุงโครงการ ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ โครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่

กำหนดไว้ เนื่องจากสามารถส่งเสริมให้นักเรียน ครู และชุมชนเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงหลักการเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การปรับพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า การพึ่งพาตนเอง และการสร้างความยั่งยืนในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา คุวิบูลย์ศิลป์ (2565) ที่ได้ประเมินโครงการเด็กดีมีเงินออมโรงเรียนศิริราชบุรีพัฒนา โดยใช้รูปแบบการประเมินของอัลคิน ผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินปรับปรุงโครงการ คือ ควรสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญของการออมเงินให้กับนักเรียน ควรมีการบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียนคิดก่อนใช้เงิน และวางแผนการออมเงินในอนาคต สนับสนุนการหารายได้ระหว่างเรียน มีเกียรติบัตรให้กับนักเรียนที่มีการออมสม่ำเสมอ ควรมีธนาคารโรงเรียนภายในโรงเรียนและจัดช่วงเวลาให้เหมาะสมสำหรับนักเรียน มีการจับฉลากให้รางวัลนำโชคของทุกปี เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีการออมเงินที่ยั่งยืน มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออมเงิน เพิ่มการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมทักษะการคิดในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการอบรมทักษะงานอาชีพ และขยายผลสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนจะทำให้โครงการส่งเสริมทักษะอาชีพอิสระ สร้างรายได้ระหว่างเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พัฒนาวิทยากร คำนิยมของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรสินธุ์ เพ็งบุบผา (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการประกอบอาชีพที่สำคัญในโลกยุคใหม่ที่นักเรียนไทยควรได้รับการพัฒนา ผลการวิเคราะห์หัตถวิทย์ พบว่า ประสบการณ์ในอาชีพ ทักษะการคิดนวัตกรรม ทักษะการคล่องตัว ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการบริหารงาน เป็นทักษะที่นักเรียนควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนมากที่สุด

5. ผลการประเมินการยอมรับโครงการ ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเต็มที่ ทั้งการสนับสนุนด้านเวลา ความรู้ และทรัพยากรที่จำเป็น ตลอดจนการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เรียนรู้ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ทำให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน และโรงเรียน และเพิ่มโอกาสให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งด้านการสร้างทักษะการพึ่งพาตนเอง การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับเพ็ญภา คุวิบูลย์ศิลป์ (2565) พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมฝึกอบรม ตั้งใจ เพียรพยายาม ทำหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมาย อย่างไม่ทอดทิ้ง ตั้งใจทำอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยผลการประเมินสูงสุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากโครงการนี้มีประโยชน์โดยตรงสำหรับนักเรียน สามารถนำความรู้ เทคนิค ข้อปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับ ทักษะการประกอบอาชีพ การสร้างอาชีพที่ได้รับจากการอบรมมาปรับใช้ในการพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ตลอดจนนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นได้อีกด้วย ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีจนได้รับการยอมรับจากภายนอกเสมอมา และสอดคล้องกับภฤชญา ชันธุ์ทอง (2567) ได้ศึกษา เรื่องการประเมินโครงการส่งเสริมความปลอดภัยและวินัยจราจร โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคมสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CSE ของ อัลคิน ผลการวิจัย พบว่า ผลการประเมินการยอมรับโครงการ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ/กิจกรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปและอภิปรายผลของการประเมินโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 การประเมินมีแนวคิดที่จะเสนอไว้ 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนนำความรู้ไปเผยแพร่ และถ่ายทอดสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจในตนเองและทักษะการสื่อสาร

1.2 ควรมีการรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

1.3 ควรเชิญวิทยากรเข้ามาให้ความรู้ตามความจำเป็นและความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรม

1.4 ควรจัดโครงการในสถานที่ที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวก และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรติดตาม และรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินโครงการ เพื่อนำมาหารือ และปรับปรุงร่วมกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC)

2.2 ในปีการศึกษาต่อไป ควรปรับใช้รูปแบบการประเมินใหม่ๆ ในโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านดุนุ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เพื่อให้การประเมินครอบคลุมหลายมิติและสามารถนำไปพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แนวทางการบริหารสถานศึกษาพอเพียง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดี.
- กฤษฎา ชันธทอง. (2567). การประเมินโครงการส่งเสริมความปลอดภัยและวินัยจราจร โรงเรียนป่าพะยอมพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- เพ็ญญา คุวิบูลย์ศิลป์. (2565). การประเมินโครงการเด็กดีมีเงินออมโรงเรียนศรีราษฎร์พัฒนานครศรีธรรมราช. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 4*. นครศรีธรรมราช: สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วัชรสินธุ์ เพ็งบุบผา. (2564). ทักษะการประกอบอาชีพที่สำคัญในโลกยุคใหม่ที่นักเรียนไทยควรได้รับการพัฒนา: การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. *ครุศาสตร์สาร*, 15(1): 137-149.
- สมพร เทพสิทธิ. (2555). *เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สภาอุรวุทธิสมาคม.
- สุพิศรา หนูทองอินทร์. (2567). การประเมินโครงการส่งเสริมทักษะอาชีพอิสระ สร้างรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสน้อย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- Alkin, Marvin C. (1969). *Evaluation Theory Development*. UCLA CSE Evaluation Comment, No.2, 2-7.
- Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1-55.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

Leadership of School Administrators in the 21st Century Affecting
the Effectiveness of Schools under Udon Thani Primary Educational
Service Area Office 1

พระครูสุนทรวินัยรส

Phrakhrusunthonwinairot

ทองคำ เกษจันทร์

Thongkham Ketchan

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์

Master of Education in Educational Administration,

Mahamakut Buddhist University, Kalasin Buddhist College

दनय लामकाम*

Danai Lamkham

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Bachelor of Public Administration, Major in Public Administration,

Faculty of Political Science and Public Administration, Pichayabundit College

Corresponding author, e-mail: namedanai@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 พฤษภาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 27 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 1 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารและครู 324 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.974 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = .753$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .116 ถึง .908 ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษามีค่าอำนาจการพยากรณ์ ร้อยละ 70.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบได้ คือ

$Y = 1.508 + .783X_3 - .225X_1 + .109X_4$ และสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐานได้ คือ $Z = 1.015X_3 - .308X_1 + .109X_4$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21; ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to study the level, relationship and predictive of leadership of school administrators in the 21st century affecting the effectiveness of schools under Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1. This is quantitative research the sample group consisted of 324 school administrators and teachers. Which was obtained by proportional stratified random sampling. The research instruments were 5 rating scales of questionnaire. A reliability value for the entire version of 0.974. Statistics used included mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient and Multiple Regression Analysis using Stepwise. The results were found: The relationship of leadership of school administrators in the 21st century and the effectiveness of schools was at a highest level in every aspect and correlated positively high level ($r = .753$) of .01 of statistical significance with a multiple correlation coefficient between .116-.908 can be used to predict the effectiveness of schools was 70.50 percent. There were statistically significant relationships at the .01 level. The predictive equation in the form of raw score was $Y = 1.508 + .783X_3 - .225X_1 + .109X_4$ and $Z = 1.015X_3 - .308X_1 + .109X_4$

Keywords: Leadership; Leadership of School Administrators in the 21st; Effectiveness of Schools

บทนำ

ความท้าทายที่คนไทยและองค์กรในปัจจุบันต้องเผชิญ คือ แนวคิดและความคาดหวังของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของศตวรรษที่ 21 ขณะที่ระบบ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ต่างๆ ยังคงยึดติดกับรูปแบบการทำงานในศตวรรษที่ 19-20 ส่งผลให้การก้าวเดินไปข้างหน้าในช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญนี้เป็นเรื่องท้าทายต่อการพัฒนาคนไทยให้สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ดังนั้น องค์กรที่จะสามารถก้าวข้ามความท้าทายดังกล่าวได้ จำเป็นต้องมีผู้นำที่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม ผู้นำในศตวรรษที่ 21 จึงมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลง โดยผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงจะมองเห็น “การเปลี่ยนแปลง” เป็นโอกาส พร้อมทั้งมีความสามารถในการค้นหาแนวทางที่เหมาะสม และสร้างการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร (พรชัย เจดามาน, 2562)

ในปัจจุบัน เทคโนโลยียุคดิจิทัลได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงนับเป็นความท้าทายสำคัญของผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กร และผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน การอำนวยความสะดวก และการมอบหมายงาน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเอง รวมถึงปฏิรูประบบครั้งใหญ่ เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ (ราชวิกรม อาทิตย, 2565) นอกจากนี้ ผู้บริหารยังต้องอาศัยภาวะผู้นำในการสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ

พฤติกรรมของบุคลากรและความสำเร็จของสถานศึกษาโดยตรง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการใช้อิทธิพลต่อการทำงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ภายใต้สถานการณ์และเวลาที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานทุ่มเทความสามารถในการปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดี ย่อมสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ดวงแข สุขประเสริฐ, 2563)

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ คือ “ประสิทธิภาพ” ซึ่ง จตุรภัทร ประทุม (2559) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือหรือดัชนีชี้วัดที่ใช้พิจารณาว่า หน่วยงานหรือองค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้มากน้อยเพียงใด โดยเกี่ยวข้องกับผลลัพธ์และความสำเร็จของงาน ซึ่งสะท้อนถึงผลงานที่องค์กรคาดหวังให้เกิดขึ้น สำหรับประสิทธิภาพของโรงเรียน หมายถึง ความสามารถของสถานศึกษาในการพัฒนานักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด รวมทั้งสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดี มีความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนสามารถจัดการและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิรุทธ เสากแก้ว, 2561)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดหลัก “เรียนดี มีความสุข” พร้อมทั้งมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนควบคู่กับการสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาในสังกัดให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนโดยตรง นอกจากนี้ ยังได้วางกรอบนโยบายด้านการบริหารและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับชาติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2568) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารและครูผู้สอน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษาในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของนักวิชาการ ดังนี้

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2555) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม โดยระบุว่าผู้บริหารไม่ว่าจะมีรูปแบบภาวะผู้นำลักษณะใดก็ตามสิ่งสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือ ความรับผิดชอบ ซึ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมเป็นหลักทั้งในระดับตนเอง สังคม ประเทศชาติ และทิศทางของโลกในอนาคต

วิโรจน์ สารรัตนะ (2556) ได้ศึกษาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 โดยระบุองค์ประกอบสำคัญ 10 ประการ ได้แก่ ความทันสมัย การมีสัมพันธภาพ การปรับตัว ความมุ่งมั่น การสร้างแรงบันดาลใจ ความทะเยอทะยาน ความโปร่งใส การเป็นพี่เลี้ยง ความซื่อสัตย์จริงใจ และพันธะรับผิดชอบ

ศรีธรา แหยมคง (2557) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ว่าประกอบด้วยความสามารถด้านการสื่อสารที่น่าเชื่อถือ มนุษยสัมพันธ์ที่ดี การคลี่คลายความขัดแย้ง และการเจรจาต่อรองเพื่อสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่ กรรณจรียา สุขรุ่ง และคณะ (2558) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาผู้นำแห่งอนาคตที่ต้องมีทักษะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การสร้างพลังแห่งความเพียร การสนทนาเชิงสร้างสรรค์ การเข้าใจระบบที่ซับซ้อน และทักษะการเรียนรู้

ดุษฎีรัตน์ โกสุมภ์ศิริ (2558) ได้สังเคราะห์ภาวะผู้นำแนวใหม่เรียกว่า “ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ” ซึ่งประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่ ภาวะผู้นำแบบผนึกกำลัง เชิงจริยธรรม ดิจิทัล ยอดเยี่ยม และสุนทรียสนทนา

พรชัย เจตามาน (2560) ได้กล่าวถึงผู้นำในบริบทไทยแลนด์ 4.0 ว่าต้องมีความสามารถในการเข้าใจและสร้างการเปลี่ยนแปลง เป็นนักคิดนักพัฒนา บริหารงานแบบประชาธิปไตย เป็นผู้ประสานงาน รวมถึงมีบทบาทด้านการสื่อสาร การประนีประนอม และการประชาสัมพันธ์

จากการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีทั้งหมด ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้นำเชิงจริยธรรม 2) ผู้นำแบบดิจิทัล 3) ผู้นำแบบสุนทรียสนทนา และ 4) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ในส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสถานศึกษาพบว่า สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2552) ได้อธิบายหลักการสำคัญของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ หลักนิติบัญญัติ การมีส่วนร่วม ความเป็นกลางทางการเมือง ความเป็นมืออาชีพ ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และการประกันคุณภาพการศึกษา

ขณะที่ Lunenburg และ Ornstein (1991) ได้ระบุลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความปลอดภัยของสถานศึกษา ความเข้าใจในภารกิจ การมีภาวะผู้นำทางวิชาการ บรรยากาศความคาดหวังสูง การใช้เวลาอย่างมีคุณค่าในการปฏิบัติงาน การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างบ้านกับโรงเรียน

Baldwin (1993) ได้จำแนกลักษณะของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพออกเป็น 11 ข้อ ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ 2) พันธกิจที่ชัดและเป็นจตุรรม 3) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นระเบียบ 4) บรรยากาศโรงเรียนเชิงบวก 5) ความคาดหวังสูง 6) กำกับติดตามผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนบ่อยๆ 7) เน้นที่ทักษะพื้นฐาน 8) โอกาสสูงสำหรับการเรียนรู้ 9) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน 10) พัฒนาวิชาชีพที่เข้มแข็งสำหรับครู และ 11) การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจ

Hoy and Miskel (2001) ได้เสนอแนวคิดในการประเมินประสิทธิภาพองค์การโดยพิจารณาจาก 1) ความสามารถผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) ความสามารถในการพัฒนานักเรียน

ให้มีทัศนคติทางบวก 3) ความสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา และ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา

สรุปจากการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของสถานศึกษาตามทัศนคติของนักการศึกษา และงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสรุปตัวแปรประสิทธิผลของสถานศึกษาสรุปได้ว่า มีองค์ประกอบ 6 ด้าน คือ 1) การประกันคุณภาพการศึกษา 2) ความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา 3) การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา 4) การมีส่วนร่วม 5) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 6) ความพึงพอใจในการทำงานของครู

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 230 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งหมด 1,710 คน แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 172 คน และข้าราชการครู จำนวน 1,538 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวนทั้งหมด 324 คน แบ่งเป็น ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 32 คน ครูผู้สอน จำนวน 292 คน ใช้วิธีการคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) กำหนดตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่ง โดยแบ่งเป็นผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) (Likert, 1961) มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.974 โดยมี 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 แบ่งเป็น 4 ด้านตามองค์ประกอบของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษาของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 แบ่งเป็น 6 ด้านตามองค์ประกอบของประสิทธิผลของสถานศึกษาที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นแบบตรวจสอบรายการชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) ของลิเคิร์ท และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ทดลองใช้เครื่องมือภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในประชากร

บริบทใกล้เคียง คือ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 จำนวน 30 ชุด ทำการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.974

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ขออนุญาตดำเนินการส่งแบบสอบถามทางออนไลน์ ให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 ชุด กำหนดเวลาในการตอบแบบสอบถามและส่งกลับคืนให้ผู้วิจัยใน 7-15 วัน ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 329 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94 ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยผู้บริหารและครูจำนวน 324 ชุด

5. การวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1) วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ด้วยวิธีหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลความหมายของคะแนนดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient) โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.91 - 1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูงมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.71 - 0.90 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.31 - 0.70 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.01 - 0.30 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

3) วิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ด้วยวิธีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Stepwise multiple regression)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและอันดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

ตัวแปรพยากรณ์	n = 324		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (X_1)	4.57	0.52	มากที่สุด	2
2. ด้านผู้นำดิจิทัล (X_2)	4.56	0.52	มากที่สุด	3
3. ด้านผู้นำสุนทรียสนทนา (X_3)	4.58	0.51	มากที่สุด	1
4. ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X_4)	4.54	0.53	มากที่สุด	4
รวม	4.56	0.52	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 แสดงว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านผู้นำสุนทรียสนทนา 2) ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม 3) ด้านผู้นำดิจิทัล และ 4) ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ

2. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับและอันดับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมและรายด้าน

ตัวแปรเกณฑ์	n = 324		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (Y_1)	4.56	0.52	มากที่สุด	3
2. ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา (Y_2)	4.58	0.53	มากที่สุด	2
3. ด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา (Y_3)	4.59	0.51	มากที่สุด	1
4. ด้านการมีส่วนร่วม (Y_4)	4.55	0.53	มากที่สุด	4
5. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Y_5)	4.53	0.54	มากที่สุด	5
6. ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู (Y_6)	4.52	0.53	มากที่สุด	6
รวม	4.56	0.53	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 แสดงว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับที่ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) ด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา 2) ด้านความสามารถในการพัฒนาสถานศึกษา 3) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 4) ด้านการมีส่วนร่วม 5) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 6) ด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวม

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	r	p
ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	.753**	.00
ประสิทธิผลของสถานศึกษา		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 แสดงว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวม ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวก ($r = .753$) ซึ่งอยู่ในระดับสูง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆
X ₁	1									
X ₂	.291**	1								
X ₃	.852**	.420**	1							
X ₄	.433**	.458**	.510**	1						
Y ₁	.908**	.299**	.867**	.458**	1					
Y ₂	.540**	.321**	.717**	.375**	.523**	1				
Y ₃	.226**	.465**	.599**	.352**	.249**	.502**	1			
Y ₄	.240**	.280**	.435**	.375**	.283**	.459**	.566**	1		
Y ₅	.258**	.141*	.290**	.236**	.278**	.220**	.215**	.406**	1	
Y ₆	.232**	.133**	.248**	.169**	.214**	.129*	.116*	.137*	.174**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ตัวแปร 10 ตัว มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .116 ถึง .908 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด คือ ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (X₁) และด้านการประกันคุณภาพการศึกษา (Y₁) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .908 ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารทรัพยากรทางการศึกษา (Y₃) และด้านความพึงพอใจในการทำงานของครู (Y₆) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .116

4. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ตารางที่ 5 ค่าสถิติของตัวแปรพยากรณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวม (Y)

ตัวแปรพยากรณ์	R	R ²	Adjusted R ²	B	SE.est	β	t	sig
ด้านผู้นำสุนทรียสนทนา (X ₃)	.817	.667	.666	.783	.127	1.015	16.676**	.00
ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (X ₁)	.832	.693	.691	-.225	.122	-.308	-5.304**	.00
ด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X ₄)	.839	.705	.702	.109	.120	.126	3.574**	.00

$$R^2 = .705, a = 1.508$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 4 ด้าน มีจำนวน 3 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ด้านผู้นำสุนทรียสนทนา (X₃) ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (X₁) และด้านผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X₄)

ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ ด้านผู้นำเชิงจริยธรรม (X₄) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยการพยากรณ์ เท่ากับ 0.126 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้ร้อยละ 70.5

สามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบ ได้ดังนี้

$$Y = 1.508 + .783X_3 - .225X_1 + .109X_4$$

และสามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

$$Z = 1.015X_3 - .308X_1 + .109X_4$$

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า ทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางและความสำเร็จของสถานศึกษา ในบริบทปัจจุบัน ผู้บริหารไม่ได้มีหน้าที่เพียงการบริหารงานด้านเอกสารหรือการควบคุมการดำเนินงานทั่วไปเท่านั้น แต่ยังคงต้องเป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ครูและบุคลากรในองค์กร รวมถึงมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สูงขึ้น และทำให้องค์กรสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง (ศิริประภา อัครภูวนา, 2565)

ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากที่ปรากฏจากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาได้ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาครูและบุคลากร ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรภายในองค์กร ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดีจะสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ส่งเสริมความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานของครู และขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พิมพ์แสง และสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2566) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อีกทั้งยังมีค่าอำนาจการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 95.20 นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ มกรินทร์ กันเขตวิทย์ และวัฒนา จินดาวัฒน์ (2566) ยังพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อทั้งประสิทธิผลของสถานศึกษาและพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรในองค์กรการศึกษาจากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาและส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการอบรมพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร โดยเน้นไปที่การเสริมสร้างความสามารถในการพัฒนาใช้เทคโนโลยี ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ และด้านการสร้างภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เพื่อให้ผู้บริหารสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ผู้บริหารที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความก้าวหน้าและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและสร้างอนาคตที่ดีให้กับนักเรียนในอนาคตต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการบริหารจัดการเชิงโครงสร้างตามแนวทางดั้งเดิม แต่ต้องบูรณาการทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู นักเรียน และชุมชนเข้าด้วยกัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำที่มีลักษณะเชิงนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมสามารถยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านคุณภาพการเรียนการสอน การบริหารจัดการทรัพยากร และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะช่วยขยายกรอบแนวคิดภาวะผู้นำจากการเน้นการสั่งการและควบคุม ไปสู่การเป็นผู้นำที่มีบทบาทเป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ ผู้ประสานความร่วมมือ และผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมและเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ทั้งยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของประเทศไทย เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและความยั่งยืนของสถานศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีผลเกี่ยวเนื่องในการพัฒนาการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรนำภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้านนี้ ไปปรับใช้ในการบริหารงานสถานศึกษาอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาสถานศึกษา การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาหรือส่งเสริมภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับการบริหารงานสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- กรรณจรียา สุขรุ่ง และคณะ. (2558). *ผู้นำที่แท้แห่งศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา พิมพ์แสง และสุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(1): 50-60.
- จตุรภัทร ประทุม. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: ฐานบัณฑิตจำกัด.
- ดวงแข สุขประเสริฐ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2563). ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สพป. สุพรรณบุรี 3. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 6(2): 496-511.
- ดุชฎิรัตน์ โกสมภักศิริ. (2558). *ภาวะผู้นำแบบดุลยภาพ-ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://leader1234.blogspot.com/2015/09/21-scholarly-article-equilibrium.html> [25 กรกฎาคม 2568].
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรชัย เจดามาน. (2560). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศตวรรษที่ 21: ไทยแลนด์ 4.0*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.kroobannok.com/83312>. [25 กรกฎาคม 2568].
- พรชัย เจดามาน. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อการเปลี่ยนผ่านการบริหารจัดการศึกษา 4.0 อย่างยั่งยืน, *RMU.J.*, 13(2): 27-35.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2555). *ออกแบบผู้นำการศึกษาใหม่: ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มุกกรินทร์ กันเขตวิทย์ และวัฒนา จินดาวัฒน์. (2566). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 9(1): 186-198.
- ราชวิกรม อาทิตย์ และคณะ (2565). การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา: การเรียนรู้แบบดิจิทัลและนวัตกรรมใหม่. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 5(4): 1724-1739.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.

- วีรยุทธ เสาแก้ว.(2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(2): 59-70.
- ศรีธรา แหยมคง. (2557). *ทักษะการเป็นผู้รู้*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ศิริประภา อัครภูษิต. (2565). คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาใหม่ 2552-2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. (2568). *ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา. กาญจนบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1*.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. (2568). *นโยบาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://udn1.go.th/archives/8784> [20 สิงหาคม 2568].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Baldwin, L. (1993). *School Effectiveness Questionnaire (Manual)*. San Antonio: The Psychological Corporation.
- Hoy, Wayne K. & Cecil G, Miskel. (2001). *Educational Administration: Theory, Research and Practice*. 6thed. Mc Graw-Hill International Edition 2001.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Lunenburg, F.C. & Ornstein A.C. (1996). *Educational administration: Concepts and practices*. 2nd ed. California: Wadsworth Publishing.
- Scheerens, J., & Bosker, R.J. (1997). *The Foundations of Educational Effectiveness*. UK Pergamon: Oxford.
- Scholarly Article. *Equilibrium Leadership-Leadership for 21st Century*. [Online]. Retrieved from: <http://leaderl234.blogspot.com/2015/09/21-scholarly-articleequilibrium.html>. [20 August 2568].
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.

การประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

The Evaluation of the Dream, Diligence, and Joyful Learning Project
at Banduhun School under Trang Primary Educational
Service Area Office 2

จิราวรรณ คงยิ้ม*

Jirawan Kongyim

รัฐพร กลิ่นมาลี

Rattaporn Klinmalee

วีระยุทธ ชาทะกาญจน์

Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Jirawan.pj123@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 29 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 13 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 16 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้วยรูปแบบการประเมิน CIPPIest กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียน รวมทั้งหมด 119 คน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถามประเมินโครงการและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและบรรยายพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า การประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความยั่งยืน ด้านประสิทธิผล ด้านบริบท ด้านผลกระทบ ด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ ด้านการถ่ายโยงความรู้ และด้านปัจจัยนำเข้า ตามลำดับ สรุปได้ว่า โครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในด้านการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทำให้โครงการมีความต่อเนื่องและยั่งยืนในการดำเนินงาน สามารถ นำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง และวางแผนการดำเนินโครงการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; รูปแบบ CIPPIest; สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

Abstract

This research article aimed to evaluate the “San Fun Mun Phian Rian Phloen” Project at Ban Duhun School under Trang Primary Educational Service Area Office 2 using the CIPPIest evaluation model. The sample group consisted of 119 participants, including the school administrator, teachers, members of the basic education school committee, parents, and students. The instruments used for data collection were project evaluation questionnaires and interview forms. Quantitative data were analyzed using frequency distribution, mean, and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis and descriptive narration.

The findings revealed that the overall evaluation of the “San Fun Mun Phian Rian Phloen” Project at Ban Duhun School was at the highest level. When considering each aspect individually, all aspects were also rated at the highest level. The aspects, ranked from the highest to the lowest mean scores, were sustainability, effectiveness, context, impact, product, process, transportability, and input, respectively. In conclusion, the “San Fun Mun Phian Rian Phloen” Project at Ban Duhun School was implemented effectively and successfully achieved its objectives. The project contributed to students’ development in learning achievement and desirable characteristics. In addition, cooperation from all related sectors supported the continuity and sustainability of the project implementation. The evaluation results can be used as guidelines for improving, developing, and planning school projects more effectively, as well as for applying similar student development activities or projects in other educational institutions in the future.

Keywords: project evaluation; CIPPIest model; Dream Diligence and Delightful Learning; Trang Primary Educational Service Area Office 2

บทนำ

ปัจจุบันสถานศึกษาหลายแห่งประสบปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และวินัย ให้เหมาะสมตามช่วงวัย รวมทั้งการได้รับการศึกษาที่สอดคล้องกับ ความถนัดและศักยภาพของตน (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2560: 79-80) โดยเฉพาะในบริบทของ สถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ชายขอบที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และความหลากหลายของ พื้นฐานทางการศึกษาของผู้เรียน หากไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ อาจส่งผลให้การจัดการศึกษา ขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคตได้

โรงเรียนบ้านดุนุน ให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ควบคู่ กับการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก รวมถึงมีความรู้ ทักษะพื้นฐาน และ เจตคติที่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ และการศึกษา ต่อจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านดุนุนในปีการศึกษาที่ผ่านมาพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ ผู้เรียน ทั้งในด้านพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและก่อให้เกิด

ข้อจำกัดในการบริหารจัดการของสถานศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน การสื่อสารข้อมูล และแนวทางการดำเนินงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนในวงจำกัด ส่งผลให้การยกระดับคุณภาพการศึกษายังไม่สามารถขยายผลได้ รวมทั้งด้านผลลัพธ์และความสำเร็จของการดำเนินงานจากรายงานประจำปีของสถานศึกษา และผลการแข่งขันทักษะทางวิชาการ ปีการศึกษา 2566 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมการแข่งขันทักษะทางวิชาการยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้ หากมีการวางแผนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนงบประมาณอย่างเหมาะสมและการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็งย่อมจะส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

จากปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำผลไปใช้พัฒนาในอนาคต พบว่า การประเมินโครงการทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสะท้อนประสิทธิภาพและความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยงานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่า การใช้รูปแบบการประเมินที่เป็นระบบช่วยให้สถานศึกษาสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในประเด็นการประเมินโครงการที่ครอบคลุมทั้งด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ตลอดจนผลกระทบ ความยั่งยืน และการถ่ายโยงความรู้ ของโครงการในสถานศึกษาขนาดเล็ก จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ยังขาดการศึกษาในประเด็นการประเมินโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนบ้านดุน ซึ่งสถานศึกษาที่มีบริบทเฉพาะด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการประเมินโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้จึงเลือกใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest Model เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถประเมินได้ครอบคลุมทั้งด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการถ่ายโยงความรู้ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทของการดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา และสามารถสะท้อนผลการดำเนินงานได้อย่างรอบด้าน จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนางานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประเมินโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เพื่อนำผลการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินด้านบริบทของโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
2. เพื่อประเมินด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
3. เพื่อประเมินด้านกระบวนการของโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2
4. เพื่อประเมินด้านผลผลิตของโครงการ สานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 และได้ปรับขยายขยายแนวคิดออกเป็น

4.1 เพื่อประเมิน ด้านผลกระทบของโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

4.2 เพื่อประเมินด้านประสิทธิผลของโครงการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

4.3 เพื่อประเมินด้านความยั่งยืนของโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

4.4 เพื่อประเมินด้านการถ่ายทอดความรู้ของโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน ผู้ประเมินใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPPIest Model ของ สตัฟเฟิลบีม (Stuffle beam , 2007) ซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการประเมิน

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 135 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ปีการศึกษา 2566 ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970: 608) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 119 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ประเมินได้กำหนดเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

ระยะก่อนดำเนินโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง แสดงความคิดเห็น ด้านบริบท และด้านปัจจัยนำเข้า โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ ด้านบริบท และด้านปัจจัยนำเข้า

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านบริบทและด้านปัจจัยนำเข้า

ระหว่างดำเนินโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และนักเรียนแสดงความคิดเห็นด้านกระบวนการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ ด้านกระบวนการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านกระบวนการ

ขั้นหลังดำเนินการโครงการ โดยดำเนินกิจกรรมการประเมิน ดังนี้

ฉบับที่ 3 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู ผู้ปกครอง และนักเรียน แสดงความคิดเห็นด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายโยงความรู้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายโยงความรู้

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิภาพ ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายโยงความรู้

ขั้นตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

แบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น แบบสัมภาษณ์ มี 1 ฉบับ ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดุนุ่น ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครองมี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง ความเกี่ยวข้องกับโครงการ เวลาในการสัมภาษณ์ และสถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น ได้แก่ ด้านผลผลิต ด้านผลกระทบ ด้านประสิทธิผล ด้านความยั่งยืน และด้านการถ่ายโยงความรู้

ตอนที่ 3 ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา เกี่ยวกับโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

แบบสอบถาม ผู้ประเมินได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่แบ่งเป็นลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2) ศึกษาหนังสือ เอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประเมินโครงการตามรูปแบบการประเมิน CIPPIest MODEL นำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบและรูปแบบเครื่องมือในการประเมินโครงการครั้งนี้

3) ศึกษาลักษณะเครื่องมือมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert)

4) สร้างแบบสอบถาม ตามแบบโครงสร้างของสิ่งที่จะศึกษาในแบบสอบถาม

5) นำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง พร้อมปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการประเมินโครงการ

6) นำแบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้น ที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index: IOC)

7) จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

แบบสัมภาษณ์ (Interview) มีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้ประเมินศึกษาหลักการวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) 2) กำหนดกรอบในการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

จากการสัมภาษณ์มาร่างเป็นแนวทางการดำเนินงานโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน 4) ร่างแนวทางการพัฒนาโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุน เสนอต่อประธานที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ เพื่อขอรับความเห็นชอบและข้อเสนอแนะ 5) นำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงและจัดทำเป็นแบบบันทึกเพื่อจัดการสัมภาษณ์ 6) นำเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้องแล้วนำมาปรับปรุง ตามคำแนะนำโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อ และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index : IOC) และ 7) จัดพิมพ์เป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้ประเมินดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามพร้อมกับชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมินให้กับ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครอง ในโรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 69 ฉบับ และนัดหมายวันเวลาเก็บแบบสอบถามคืน 2) ติดต่อขออนุญาตหมายกับนักเรียนผู้ให้ข้อมูลทุกคน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน และการตอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามแจกกับนักเรียนโรงเรียนบ้านดุกุน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 จำนวน 50 ฉบับ ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างและนัดหมายวันเวลาเก็บแบบสอบถามคืน และ 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา แล้วนำไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview) มีรายละเอียด ดังนี้ ผู้ประเมินใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครอง โรงเรียนบ้านดุกุน ผู้ประเมินเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้ประเมินเป็นผู้สัมภาษณ์เอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ผู้ประเมินดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ ดังนี้ 1) นำแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้ว ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์น้ำหนักของคะแนนที่กำหนดไว้ 2) แยกแบบสอบถามตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ 3) ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้ประเมินได้นำมาจัดลำดับ และจัดหมวดหมู่ของคำตอบในแต่ละด้านเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ จึงใช้การสัมภาษณ์ และตรวจสอบข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นสำคัญ และนำเสนอโดยการพรรณนาเนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเพื่อประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกุนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 โดยประยุกต์ใช้รูปแบบจำลองของ CIPPIest MODEL ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และในส่วนที่ได้ขยายแนวคิดจากผลผลิต ประกอบด้วย ผลกระทบ ประสิทธิภาพ ความยั่งยืน และการถ่ายทอดความรู้ สรุปผลการประเมินดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านบริบท (Context) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ โครงการมีสอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ด้านการยกระดับคุณภาพ สถานศึกษา สู่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียน สมรรถนะผู้บริหารและครูอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ โครงการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน เหมาะสม ($\bar{X}=4.97$) และโครงการสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ($\bar{X}=4.96$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านบริบทน้อยที่สุด คือ โครงการมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ($\bar{X}=4.88$)

2. ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม ($\bar{X}=4.87$) รองลงมา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการมีความพร้อมและศักยภาพ ($\bar{X}=4.84$) และผู้บริหารสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินโครงการ ($\bar{X}=4.78$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านปัจจัยนำเข้าน้อยที่สุด คือ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.43$)

3. ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านกระบวนการ (Process) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ แต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบกิจกรรมอย่างชัดเจน ($\bar{X}=4.89$) รองลงมา คือ โรงเรียนมีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนการดำเนินงาน ($\bar{X}=4.87$) และดำเนินโครงการแต่ละกิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด ($\bar{X}=4.86$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านกระบวนการ น้อยที่สุด คือ การบันทึกผลการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}=4.75$)

4. ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านผลผลิต (Product) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพตามความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคลอย่างมีความสุข ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและแสดงออกถึงศักยภาพทางด้านวิชาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.97$) และผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.95$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านผลผลิตน้อยที่สุด คือ โรงเรียนสามารถกำหนดนโยบายหรือมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น ($\bar{X}=4.86$)

4.1 ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านผลกระทบ (Impact) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ การดำเนินโครงการได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต้นสังกัด นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ($\bar{X}=4.96$) รองลงมา คือ นักเรียนมีผลงานหรือได้รับรางวัลจากการแข่งขันทักษะทางวิชาการในระดับต่างๆ ($\bar{X}=4.95$) และนักเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสาธารณชนมากขึ้น ($\bar{X}=4.94$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านผลกระทบน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}=4.90$)

4.2 ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ โครงการสามารถพัฒนา นักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนดได้ ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ มีความพึงพอใจต่อโครงการในด้านกิจกรรมและเนื้อหาวิชาการ ($\bar{X}=4.96$) และโครงการสามารถพัฒนาครูผู้สอนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดของหลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ($\bar{X}=4.95$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านประสิทธิผลน้อยที่สุด คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างมีคุณภาพ ($\bar{X}=4.92$)

4.3 ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านความยั่งยืน (Sustainability) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป ($\bar{X}=5.00$) รองลงมา คือ โครงการมีการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องต่อไปในปีการศึกษาถัดไป ($\bar{X}=4.98$) ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยด้านความยั่งยืนน้อยที่สุด คือ นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้สามารถนำไปปรับใช้ในการค้นคว้าหาความรู้หรือเรียนระดับชั้นที่สูงขึ้น ($\bar{X}=4.95$)

4.4 ผลการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการถ่ายโยงความรู้ (Transportability) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ นักเรียนนำความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันที่บ้านหรือชุมชน ($\bar{X}=4.89$) รองลงมา คือ โรงเรียนนำรูปแบบการดำเนินโครงการที่ประสบผลสำเร็จไปประยุกต์ใช้ ($\bar{X}=4.77$) และโครงการสามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นๆ ได้ ($\bar{X}=4.74$) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยด้านการถ่ายโยงความรู้น้อยที่สุด คือ โรงเรียนจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงาน ($\bar{X}=4.64$)

ผลการสัมภาษณ์ จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ตัวแทนครู และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านดุนุ่น จำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาการดำเนินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ได้ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านผลผลิต (Product Evaluation) เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ ควรเริ่มต้นจากการจัดระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์และใช้ประกอบการตัดสินใจในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านผลกระทบ (Impact Evaluation) เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ การมีระบบติดตามผลกระทบในหลายมิติ โดยใช้ข้อมูลจากหลายฝ่าย นำผลกระทบเชิงบวกไปต่อยอดในแผนการเรียนรู้ หรือกิจกรรมของโรงเรียน ผู้ปกครองควรมีบทบาทมากขึ้นในการติดตาม สนับสนุน และสะท้อนผลของลูกที่บ้าน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านประสิทธิผล (effective Evaluation) เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ ควรมีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของนักเรียน และที่สำคัญต้องมีการประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลจริง การออกแบบกิจกรรมควรเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน และจัดต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา โดยเน้นความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง เพื่อให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงพัฒนาการของนักเรียนทั้งในห้องเรียนและชีวิตประจำวัน

4. ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านความยั่งยืน (sustainability Evaluation) เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ ควรมุ่งเน้นที่การบูรณาการโครงการเข้าสู่ระบบหลักของโรงเรียนอย่างเป็นทางการ เช่น แผนงานประจำปี แผนยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สร้างความเป็นเจ้าของร่วม ให้กับทุกฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนออกแบบกิจกรรมด้วยตนเอง รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนมีบทบาทสนับสนุนในหลายมิติ

5. ผู้ทรงคุณวุฒิมีแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 ด้านการถ่ายโยงความรู้ (Transport Evaluation) เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานของโครงการ คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน และการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมอย่างทั่วถึง สม่ำเสมอ รวมถึงการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของนักเรียน การใช้กระบวนการสะท้อนคิดเพื่อให้นักเรียนตระหนักและต่อยอดได้ การสร้างพื้นที่ให้เด็กได้ถ่ายทอดหรือแบ่งปันความรู้กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการต่อยอดทักษะจากโรงเรียนสู่บ้าน การประเมินผลควรครอบคลุมพฤติกรรมในชีวิตจริง และการมีส่วนร่วมกับครอบครัว หรือชุมชน หากดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จะทำให้โครงการเกิดผลกระทบเชิงถ่ายโยงอย่างแท้จริง ทั้งในระดับตัวบุคคลและสังคม

อภิปรายผล

ในการศึกษาการประเมินโครงการสานฝัน หมั่นเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPPIest MODEL เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมิน ซึ่งผลประเมินทั้ง 4 ด้านและในส่วนที่ได้ขยายแนวคิดจากผลผลิตเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ในครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายผลการประเมินเป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินด้านบริบทโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่าโครงการมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ด้านการยกระดับคุณภาพ สถานศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียน สมรรถนะผู้บริหารและครูอย่างเป็นระบบ โครงการมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของโรงเรียนและชุมชน มีความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2 สอดคล้องกับผลการประเมินด้านบริบทของ (ทัศนพล เรืองศิริ, 2559) โดยเฉพาะการส่งเสริมความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ สอดคล้องกับการประเมินโครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กของ (จิราภรณ์ บุญช่วย, 2563) ที่พบว่า การกำหนด

บริบทโครงการให้ชัดเจนและตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะของสถานศึกษา ช่วยให้โครงการได้รับการสนับสนุนและดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า เนื้อหาและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเหมาะสม โครงการมีการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสม ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ส่งเสริมให้การดำเนินโครงการมีความพร้อมในทุกด้าน ส่งผลให้โครงการดำเนินไปอย่างราบรื่น สอดคล้องกับ (ณัฐกานต์ แก้วประดิษฐ์, 2561) ซึ่งระบุว่า ปัจจัยนำเข้าที่เพียงพอและมีคุณภาพ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการทางการศึกษา โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความเข้าใจในโครงการ จะช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้น (สมฤดี พิมูลชาติ, 2560)

3. ผลการประเมินด้านกระบวนการโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า มีการแต่งตั้งคณะทำงานผู้รับผิดชอบกิจกรรมอย่างชัดเจน การดำเนินโครงการมีความชัดเจนตามแผนงาน มีความเป็นระบบ ตามที่กำหนดไว้ของ (ปริวิตา หวังเกษม, 2554) อีกทั้งมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับการประเมินโครงการส่งเสริมทักษะชีวิตของ นักเรียนระดับประถมศึกษา (นงนุช มูลเมือง, 2562) มีผลการประเมินด้านกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ชี้ให้เห็นว่า การมีแผนการดำเนินโครงการที่เป็นขั้นตอนและสามารถปรับปรุงได้ระหว่างดำเนินการช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันสถานการณ์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการ นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการในระยะยาว

4. ผลการประเมินด้านผลผลิตโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ตามความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคลอย่างมีความสุข สามารถส่งเสริมพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างเห็นผลชัดเจน ผู้เรียนเกิดการ พัฒนาการเรียนรู้ในทุกศาสตร์รอบด้าน เป็นคนดี เก่ง มีสุข มีเจตคติที่ดี มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี ตลอดจนการมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่างให้ความสนใจ และมีความตื่นตัวที่จะมุ่งพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ให้ได้ มาตรฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดของ (สมพันธ์ แสนศรี, 2557) สอดคล้องกับ (บุญเรือน อาจวิชัย, 2560) ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและมีกิจกรรมหลากหลายสามารถส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ดีขึ้น ในกลุ่มนักเรียน

4.1 ผลการประเมินด้านผลกระทบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า การดำเนินโครงการได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน ต้นสังกัด นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาศักยภาพของตนเองและวิชาชีพ และครูมีผลงานหรือได้รับรางวัลจากการ แข่งขัน ทักษะทางวิชาการในระดับต่างๆ ตามลำดับ สอดคล้องกับ (วิภาดา ขุนทองจันทร์, 2552) ซึ่งเป็ นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการเรียนและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น ทำให้ สถานศึกษามีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน สังคมมากขึ้น เป็นที่ยอมรับต่อ สาธารณชนของ (สุภารัตน์ อมรชาติ และคณะ, 2563) รวมถึงนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนมีส่วนช่วยให้นักเรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับการเรียน และ จากการเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันทักษะทางวิชาการต่างๆ ทำให้เกิดเจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียน เพิ่มขึ้น ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจเมื่อประสบความสำเร็จ

4.2 ผลการประเมินด้านประสิทธิผลโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า โครงการสามารถพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้หลักสูตรกำหนดได้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น (วังสระ เกริกฤทธิ์, 2564) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความตั้งใจเรียนและความสามารถในการทำงานกลุ่ม โดยเฉพาะในกิจกรรมที่บูรณาการการเรียนรู้กับทักษะชีวิต ซึ่งเน้นว่าประสิทธิผลของโครงการควรวัดจากการบรรลุเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง บรรลุและตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง นักเรียน รวมไปถึงการบริหารงานตามโครงการให้มีผลสัมฤทธิ์ที่เพิ่มสูงขึ้น และนักเรียนสามารถต่อยอดไปใช้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไปของ (กิตติกร ทิพนัด และคณะ, 2564)

4.3 ผลการประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่าผู้ปกครองพร้อมให้ความร่วมมือดำเนินโครงการเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จต่อไป โรงเรียนมีการวางแผนสืบสานกิจกรรมโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษา อีกทั้งมีการพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียนในระยะยาวสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน (จำเริญ แสงนิกุล, 2559) ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของโครงการที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะด้านวิชาการที่ประสบความสำเร็จ ส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น สอดคล้องกับปวยวรรณ ศิริพรหม (2561) การสร้างความยั่งยืนของโครงการพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียน ผลการประเมินด้านความยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งความยั่งยืนของโครงการจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีการบูรณาการกิจกรรมเข้ากับการกิจหลักของโรงเรียน และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบถึงสัมฤทธิ์ผลของโครงการ

4.4 ผลการประเมินด้านความยั่งยืนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่านักเรียนนำความรู้ทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันที่บ้านหรือชุมชน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาของ ธนัตถกานต์ ศรีเฉลียว และคณะ (2560) และมีแนวทางในการเผยแพร่ผลการดำเนินงานไปยังโรงเรียนอื่นในเขตพื้นที่การศึกษา นำรูปแบบการดำเนินโครงการที่ประสบความสำเร็จไปประยุกต์ใช้ตามลำดับ มีการเผยแพร่ผลงานต่างๆ การถ่ายทอดความรู้ และการช่วยเหลือขยายผลส่งต่อไปให้กับโรงเรียน ชุมชน สังคมอื่นรับรู้ และเข้าใจได้ การถ่ายทอดความรู้จะเกิดขึ้นได้จริงก็ต่อเมื่อมีการจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับพื้นที่ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเข้าใจ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่าจะดำเนินงานโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินการหรือไม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เพื่อให้โครงการสานฝัน หนึ่งเพียร เรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุนุ่น เกิดความยั่งยืนควรสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของโครงการในทุกภาคส่วน อีกทั้งควรมีการจัดเก็บองค์ความรู้หรือแนวทางการดำเนินงานเพื่อใช้ต่อยอดในปีถัดไป และสามารถขยายผลไปสู่รุ่นต่อไปได้

1.2 ควรรักษาความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายทางการศึกษาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมให้โครงการมีความสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียน

1.3 พัฒนากิจกรรมให้สามารถสะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างชัดเจน และส่งเสริมการประสานความร่วมมือระหว่างครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและครอบคลุมในทุกมิติ

1.4 ควรนำผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ เช่น ความร่วมมือจากชุมชน ผลงานของนักเรียน และการยอมรับจากภาคส่วนต่างๆ มาต่อยอดในการวางแผนกิจกรรมและพัฒนาศักยภาพนักเรียนในอนาคต รวมทั้งควรประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของโครงการให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการประเมินโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านดุกนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโครงการต่างๆ ต่อไป

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมคุณภาพการบริหารจัดการ โครงการสานฝัน หมั่นเพียรเรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการสานฝัน หมั่นเพียรเรียนเพลิน โรงเรียนบ้านดุกน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตรัง เขต 2

บรรณานุกรม

- กิตติกร ทิพนัด และคณะ. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะศตวรรษที่ 21 โดยใช้บทเรียนออนไลน์. *สภากา วารสารศึกษาศาสตร์*, 8(1): 124-131.
- จิราภรณ์ บุญช่วย. (2563). การประเมินโครงการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ณัฐกานต์ แก้วประดิษฐ์. (2561). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้ากับผลสัมฤทธิ์ของโครงการพัฒนาผู้เรียน. *วารสารวิจัยและประเมินผลการศึกษา*, 25(2): 55-68.
- ธันต์กานต์ ศรีเฉลียว และคณะ. (2560). การพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 6 โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(2): 61-74.
- นงนุช มูลเมือง. (2562). การประเมินโครงการส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(3): 90-104.
- บุญเรือน อาจิวชัย. (2560). ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการต่อพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 22(1): 101-115.
- ปวีณา หวังเกษม. (2554). การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 3. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ปิยวรรณ ศิริพรหม. (2561). การสร้างความยั่งยืนของโครงการพัฒนาทักษะชีวิตในโรงเรียน. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท*, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทัศนพล เรืองศิริ. (2559). การประเมินโครงการค่ายเสริมสร้างค่านิยมหลัก 12 ประการ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดบุรีรัมย์. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จำเริญ แสงนิกุล. (2559). การประเมินโครงการบ้านนักวิทยาศาสตร์น้อย ประเทศไทย : กรณีศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิภาดา ขุนทองจันทร์. (2552). การประเมินโครงการการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนกลางกับเจ้าของภาษา โรงเรียนเมืองนครศรีธรรมราช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1. *การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช.
- วังสระ เกริกฤทธิ์. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้ เทคโนโลยีและทักษะชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคสืบค้น ร่วมกับคำถามอาร์ ซี เอ. *มจร ล้วนนาวิชาการ*, 10(1): 58-67.
- สมพันธ์ แสนศรี. (2557). การประเมินโครงการโรงเรียนดีศรีตำบลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏ บุรีรัมย์.
- สมฤดี พิมูลชาติ. (2560). *ความคิดเห็นของครูต่อการนิเทศภายในโรงเรียนวัดราชโอรส สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร*. วารสาร ออนไลน์บัณฑิตศึกษา คณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 5-6.
- สุดารัตน์ อมรชาติ และคณะ. (2563). การประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของโรงเรียนบ้านหินदान อำเภอกีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้รูปแบบชิปปี้เยสส์. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(35): 107-16.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.จำกัด.
- Stufflebeam, D.L. (2003). *The CIPP Model for Evaluation*. In T. Kellaghan & D.L. Stufflebeam (Eds.), *International Handbook of Educational Evaluation* (pp. 31-62). Springer.

ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร

A Teaching System for Social Studies, Specifically Buddhism, based on
the Four Buddhist Teaching Methods, for Lower Secondary School
Students in the Phichit Secondary Education Area,
Phichit Province

พระครูสิริปริยัตโยดม (ไวยุวัฒน์)*

Phrakrusiripariyatyodom (Waiyuwat)

พระมหาสมบุญ สุธมโม

Phramaha Somboon Sudhammo

ชวาล ศิริวัฒน์

Chaval Siriwat

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Program in Teaching Social Studies,

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Mathee1971@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 11 พฤษภาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 1 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 5 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ทั่วไปของระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ 2) พัฒนางค์ความรู้ทั่วไปของระบบการสอน 3) ประเมินหรือรับรองระบบการสอน และ 4) เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบการสอน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยภาคสนาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หลวงพ่อเพชรวิทยา จังหวัดพิจิตร จำนวน 38 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 9 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นแล้ว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังเน้นการบรรยาย และการท่องจำ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาระบบการสอนที่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนในยุคปัจจุบัน 2) สามารถพัฒนาระบบการสอน “BCK Model” โดยบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ได้แก่ สันติสนทนา สมาทปนา

สมุตเตชนา และสัมปหังสนา ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมสู่การปฏิบัติได้ 3) ผลการประเมินระบบการสอนพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านองค์ประกอบของระบบ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม รวมถึงความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง และ 4) แนวทางการประยุกต์ใช้ควรส่งเสริมให้ครูนำ “BCK Model” ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วม และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กับการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ: ระบบการสอน; วิชาพระพุทธานุสา; พุทธวิธีการสอน 4 ประการ; โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the general body of knowledge regarding a social studies teaching system in Buddhist studies based on the Four Buddhist Teaching Methods; 2) develop the body of knowledge of the teaching system; 3) evaluate and validate the teaching system; and 4) propose guidelines for the application of the teaching system. This study employed a Research and Development (R&D) approach through documentary research, related studies, and field research. The sample group consisted of 38 lower secondary school students from Luangpho Phet Wittaya Phrapariyattidhamma School, Pichit Province. Key informants included 9 administrators and teachers selected through purposive sampling. The research instruments consisted of questionnaires and structured interviews, which were tested for content validity and reliability. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The findings revealed that: 1) the current instruction of Buddhism subjects mainly emphasized lecturing and memorization, resulting in limited analytical thinking and inadequate application of Buddhist principles in daily life among learners. Therefore, it was necessary to develop a teaching system appropriate to contemporary learner contexts; 2) the “BCK Model” teaching system was successfully developed by integrating the four Buddhist teaching methods, namely: Sandassana, Samadapana, Samuttejana, and Sampahangsana with constructive learning concepts, enabling learners to participate actively and apply Buddhist principles in practice; 3) the evaluation results indicated that the developed teaching system was appropriate at the highest level in terms of system components, learning activities, media and innovation, as well as practical applicability; and 4) the application guidelines suggested that teachers should implement the “BCK Model” in learner-centered activities that promote analytical thinking, participation, morality, and ethics alongside the appropriate use of educational media and technology for twenty-first century learners.

Keywords: Teaching System; Buddhist Studies; Four Buddhist Teaching Methods; Buddhist Scripture School

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และการดำรงชีวิตในสังคมอย่างเหมาะสม โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข สอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังประสบปัญหาในหลายด้าน โดยเฉพาะรูปแบบการสอนที่เน้นการบรรยายและการท่องจำมากกว่าการส่งเสริมกระบวนการคิดและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจเชิงลึก และไม่สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม (ธนัชพร เกตุคง และพระครูอนุกุลกัลยาณกิจ, 2567) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลส่งผลให้ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างจากอดีต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อการสอนจำเป็นต้องมีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง (เมธิณี วงศ์วานิช, 2558) ทั้งนี้แนวคิดพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งประกอบด้วย สันติสนา สมาทปนา สมุตเตสนา และสัมปหังสนา ถือเป็นหลักการสอนที่มุ่งเน้นการอธิบายให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง การสร้างแรงจูงใจ การเร้ากำลังใจ และการสร้างบรรยากาศแห่งความสุขในการเรียนรู้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรมและเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งยังพบปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนที่ขาดรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคุ้นชินกับการเรียนแบบรับฟังมากกว่าการมีส่วนร่วม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้และการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยมุ่งศึกษาสภาพองค์ความรู้ พัฒนาระบบการสอน ประเมินความเหมาะสมของระบบ และเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยภาคสนาม กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หลวงพ่อเพชรวิทยา จังหวัดพิจิตร จำนวน 38 รูป และผู้บริหารรวมถึงครูผู้สอน จำนวน 9 รูป/คน เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนที่สามารถส่งเสริมทั้งความรู้ คุณธรรม และทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ทั่วไปของระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ

2. เพื่อศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทั่วไปของระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ
3. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทั่วไปของระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ
4. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานองค์ความรู้ในการพัฒนาระบบการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดย 1) การทบทวนวรรณกรรมครอบคลุมทั้งบริบทพื้นที่การศึกษา 2) แนวคิดด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) แนวคิดระบบการสอน แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 4) แนวคิดด้านนวัตกรรมการศึกษา

จากการศึกษาบริบทพื้นที่การศึกษา พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มุ่งจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาควบคู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีทั้งความรู้ทางธรรมและความรู้ทางโลก โดยเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการดำรงตนตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาด้านรูปแบบการสอนที่เน้นการบรรยายและการท่องจำมากกว่าการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ในด้านแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้ “พุทธวิธีการสอน 4 ประการ” ได้แก่ สันตัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา ซึ่งเป็นกระบวนการสอนที่มุ่งเน้นการอธิบายให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง การจูงใจให้เห็นคุณค่า การเร้ากำลังใจ และการสร้างความสุขในการเรียนรู้ หลักการดังกล่าวถือเป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งด้านสติปัญญา คุณธรรม และทัศนคติของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับระบบการสอนยังชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545)

สำหรับแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า การจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง (Active Learning) โดยใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (เมธินี วงศ์วานิช, 2558) ขณะเดียวกัน แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธได้เสนอให้บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด และคุณธรรมควบคู่กัน

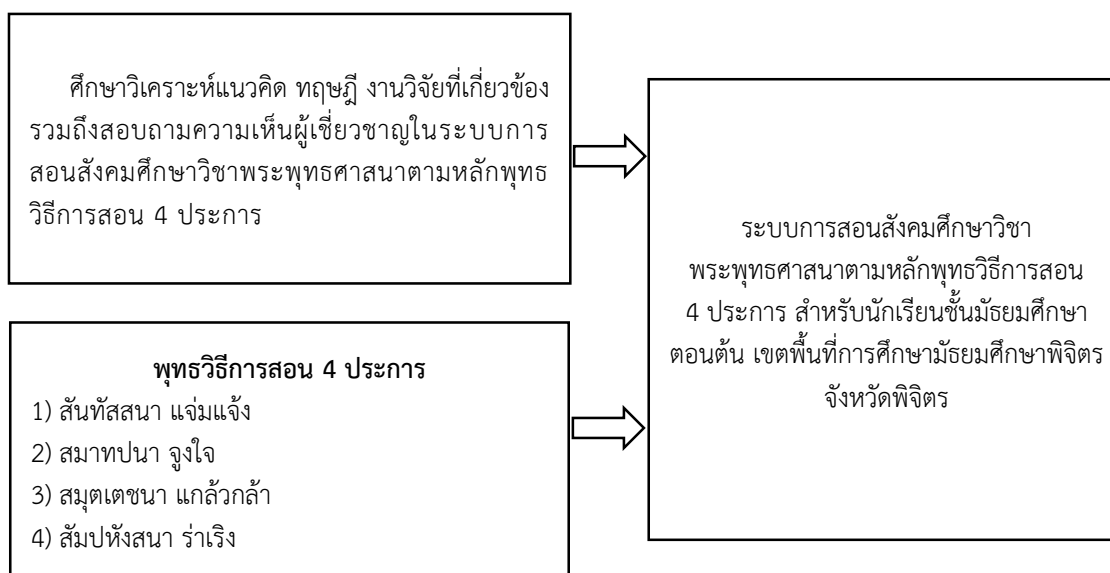
จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา การพัฒนาระบบการสอน และการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการเรียนการสอน เช่น การศึกษาของ ชนิสรา อริยะเดช (2563) ที่พบว่าจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้บูรณาการหลักไตรสิกขาสามารถส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ รวมถึงการศึกษาของ

พระมหาสาธิต เมธีจรรยาภรณ์, (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมช่วยพัฒนาทักษะทางปัญญาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม จากการสืบค้นวรรณกรรมยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการ “พุทธวิถีการสอน 4 ประการ” เข้ากับแนวคิดระบบการสอนและการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรง

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากการพัฒนาระบบการสอนที่บูรณาการหลักพุทธวิถีการสอน 4 ประการเข้ากับแนวคิดการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่เพื่อส่งเสริมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรมจริยธรรม และทักษะการดำเนินชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงพุทธที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิถีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” สามารถสรุปกรอบแนวคิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิถีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มุ่งศึกษาพัฒนา และประเมินระบบการสอนที่บูรณาการ หลักพุทธวิถีการสอน 4 ประการ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา หลวงพ่อเพชรวิทยา จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 38 รูป ซึ่งใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของ

การวิจัย และเป็นผู้เรียนที่อยู่ในบริบทของการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ประธานหลักสูตร และครูผู้สอน จำนวน 9 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงเช่นเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางการจัดการเรียนรู้ และการประเมินระบบการสอนที่พัฒนาขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และ (1) ศึกษา เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ วารสารและงานวิจัยต่างๆ (2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ (3) สร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหา ในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย (4) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างให้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ (5) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอประธานที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์และกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ รับการแนะนำและปรับปรุงแก้ไข (6) เสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (7) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเสนอประธานที่ปรึกษาชุมชนนิพนธ์และกรรมการที่ปรึกษา (8) นำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง (9) นำเครื่องมือที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์ ไปเก็บรวบรวม 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบการสอนมี 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตามลักษณะของคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) โดยถามเกี่ยวกับเพศ อายุ มัธยมศึกษาชั้นปี การศึกษาทางธรรม และอาชีพของบิดามารดา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยศึกษากระบวนการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ คือ 1) สันติสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง 2) สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงจนยอมรับเอาไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เราใจให้เกิดความกล้าหาญ 4) สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังรำเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ โดยใช้แนวทางการสร้างเครื่องมือของ ลิเคิร์ต (Likert's scale) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ลำดับ มีความหมาย ดังนี้

ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับมากที่สุด	ค่าเท่ากับ 5
ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับมาก	ค่าเท่ากับ 4
ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับปานกลาง	ค่าเท่ากับ 3
ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับน้อย	ค่าเท่ากับ 2
ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา	ระดับน้อยที่สุด	ค่าเท่ากับ 1

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยการศึกษาพุทธวิธีการสอน 4 ประการ คือ 1) นทสนา อธิบายให้เห็นชัดแจ้ง 2) สมาทปนา ชักจูงให้เห็นจริงจนยอมรับเอาไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เราใจให้เกิดความกล้าหาญ 4) สัมปหังสนา มีวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้ฟังรำเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าความเชื่อมั่นก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มนักเรียน และสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นต่อระบบการสอน และขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาระบบการสอน “B C K Model” พร้อมทั้งประเมินความเหมาะสมของระบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การตีความ และการสังเคราะห์สาระสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลถูกนำมาใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง และประเมินประสิทธิภาพของระบบการสอนให้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมุ่งศึกษา พัฒนา ประเมิน และเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษารอบรู้ทั่วไปของระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังเน้นการบรรยายและการท่องจำเป็นสำคัญ แม้ว่าจะมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระดับมาก แต่การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการใช้สื่อหรือนวัตกรรมทางการศึกษายังไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาระบบการสอนที่บูรณาการหลักพุทธวิธีการสอนเข้ากับกระบวนการเรียนรู้สมัยใหม่ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ค่าเฉลี่ย $\bar{x}=4.42$, S.D.=0.58 ระดับความคิดเห็น มาก (2) การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ค่าเฉลี่ย $\bar{x}=4.15$, S.D.=0.67 (3) การใช้สื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ค่าเฉลี่ย $\bar{x}=3.98$, S.D.=0.71 (4) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย $\bar{x}=4.36$, S.D.=0.61 (5) ความสอดคล้องของเนื้อหากับชีวิตประจำวัน ค่าเฉลี่ย $\bar{x}=4.48$, S.D.=0.55

2. ผลการพัฒนารอบรู้ทั่วไปของระบบการสอน ผลการพัฒนาพบว่า สามารถพัฒนาระบบการสอน “BCK Model” ได้อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ได้แก่ สันติสนทนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการบูรณาการองค์ความรู้สู่การปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมและสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวันได้ ผลการพัฒนาระบบการสอน “B C K Model”

องค์ประกอบของรูปแบบ

รายละเอียด

B : Buddhist Teaching

การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ

C : Constructive Learning

การสร้างองค์ความรู้ผ่านกิจกรรมและการมีส่วนร่วม

K : Knowledge Integration

การบูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ผลที่เกิดขึ้นผู้เรียนมีความเข้าใจหลักธรรมและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง

3. ผลการประเมินหรือรับรองระบบการสอน ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ระบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านองค์ประกอบของระบบกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและนวัตกรรม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในระดับมาก

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
ความเหมาะสมขององค์ประกอบระบบการสอน	4.67	0.49	มากที่สุด
ความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้	4.56	0.51	มากที่สุด
ความเหมาะสมของสื่อและนวัตกรรม	4.44	0.53	มาก
ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง	4.61	0.50	มากที่สุด
ประโยชน์ต่อผู้เรียน	4.72	0.46	มากที่สุด
รวม	4.60	0.50	มากที่สุด

4. ผลการเสนอแนะทางการประยุกต์ใช้ระบบการสอน ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ระบบการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ มีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ทั้งในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนทั่วไป โดยควรส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การใช้สื่อดิจิทัล และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วม และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน

ประเด็น	สรุปผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	ควรเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง
ด้านผู้เรียน	ผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมมากขึ้น
ด้านหลักพุทธวิธีการสอน	สามารถเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตประจำวันได้ดี
ด้านการประยุกต์ใช้	เหมาะสมกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมและโรงเรียนทั่วไป
ข้อเสนอแนะ	ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพิ่มเติม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ประการที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในด้านรูปแบบการสอนที่เน้นการบรรยายและการท่องจำมากกว่าการส่งเสริมกระบวนการคิดและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไป

ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการสอนที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ประการที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันยังคงประสบปัญหาในด้านรูปแบบการสอนที่เน้นการบรรยายและการท่องจำมากกว่าการส่งเสริมกระบวนการคิด และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบการสอนที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell และ Eison, (1991) ที่เสนอว่าการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ อภิปราย และลงมือปฏิบัติจริง แทนการรับรู้ข้อมูลแบบทางเดียวจากการบรรยาย ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) ที่กล่าวว่า การศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนามุ่งพัฒนาปัญญาและการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด พิจารณา และปฏิบัติด้วยตนเอง มากกว่าการท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงและสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการดำเนินชีวิตในสังคมได้

ประการที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการสอน “B C K Model” สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ B : Buddhist Teaching, C : Constructive Learning และ K : Knowledge Integration ซึ่งเป็นรูปแบบที่บูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการเข้ากับแนวทางการเรียนรู้สมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ หลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ได้แก่ สันติสนา สมาทปนา สมุตเตสนา และสัมปหังสนา เป็นกระบวนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า มีกำลังใจ และเกิดความสุขในการเรียนรู้ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivism) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติจริง

ประการที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสมของระบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ระบบการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านองค์ประกอบของระบบ กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ และนวัตกรรม ตลอดจนความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการสอนดังกล่าวได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมและธรรมชาติของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถพัฒนาทักษะทางสังคม คุณธรรม และจริยธรรมควบคู่กัน

ประการที่ 5 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ระบบการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกระบวนการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาด้านความรู้เท่านั้น แต่ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม และการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในปัจจุบัน ช่วยส่งเสริมทั้งด้านความรู้ ทักษะการคิด และคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน อันเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาและพระพุทธศาสนาในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้

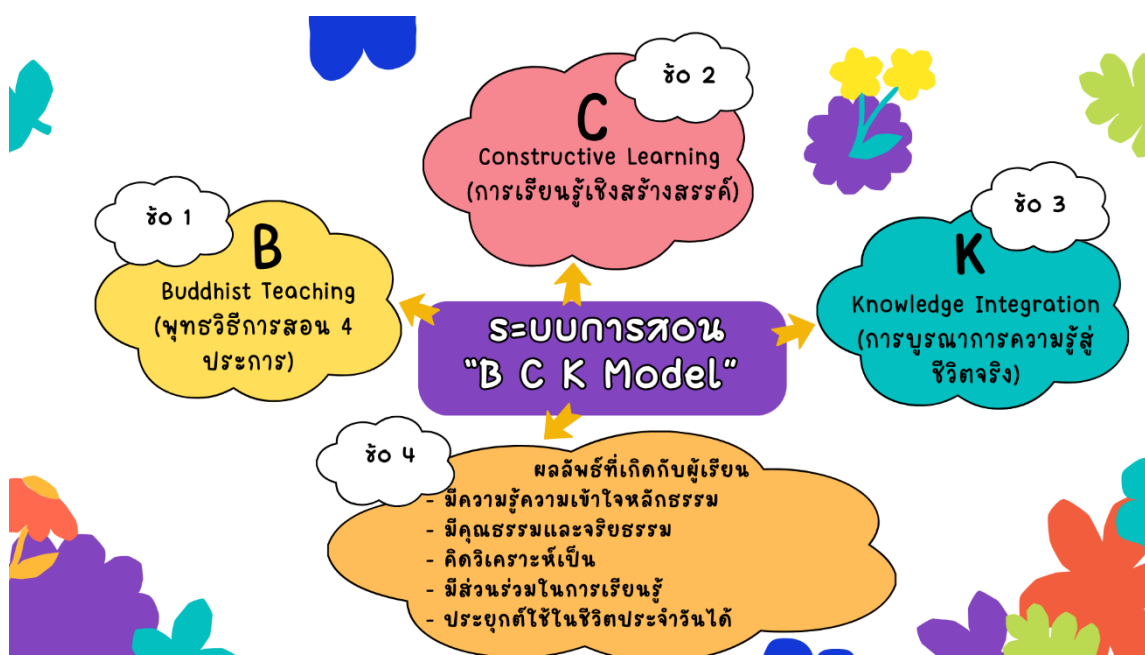
การวิจัยเรื่อง “ระบบการสอนสังคมศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร จังหวัดพิจิตร” ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธที่สามารถบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอนเข้ากับการเรียนการสอนสังคมศึกษาได้อย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เป็นรูปแบบการสอน “B C K Model” ซึ่งมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

B : Buddhist Teaching การจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการ ได้แก่ 1) สันติสนา การอธิบายให้เข้าใจชัดเจน 2) สมาทปนา การจงใจให้เห็นคุณค่า 3) สมุตเตชนา การกระตุ้นให้เกิดความเพียร และ 4) สัมปหังสนา การสร้างบรรยากาศแห่งความสุขในการเรียนรู้

C : Constructive Learning การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

K : Knowledge Integration การบูรณาการองค์ความรู้และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม มีเหตุผล และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ดังกล่าว ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาที่บูรณาการหลักพุทธวิธีการสอนร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยบูรณาการหลักพุทธวิธีการสอน 4 ประการร่วมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อพัฒนาทั้งความรู้ คุณธรรม และทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอย่างสมดุล

1.2 หน่วยงานทางการศึกษาควรสนับสนุนการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในยุคดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ให้เกิดความน่าสนใจและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง

1.3 ควรมีการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักพุทธวิธีการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมและสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาสามารถนำรูปแบบการสอน “B C K Model” ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและรายวิชาสังคมศึกษาอื่นๆ ได้ตามบริบทของสถานศึกษา

2.2 ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ อภิปราย และลงมือปฏิบัติจริง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเน้นการสร้างบรรยากาศแห่งความสุข ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ตามแนวทางพุทธวิธีการสอน เพื่อช่วยพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการพัฒนาระบบการสอนตามหลักพุทธวิธีการสอนในระดับการศึกษาอื่น เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับอุดมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย

3.2 ควรศึกษาการประยุกต์ใช้รูปแบบ “B C K Model” ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

3.3 ควรมีการวิจัยติดตามผลระยะยาวเกี่ยวกับพฤติกรรม คุณธรรม และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบดังกล่าว เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ สภา ลาดพร้าว.

- ชนิสรา อริยะเดชซ์. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้บูรณาการหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องการหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิจัยในชั้นเรียน*. (ครูชำนาญการพิเศษ), โรงเรียนเทศบาลวัดเหนือ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2540). *ชุดการสอนระดับประถมศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนิชพร เกตุคง และพระครูอนุกุลกัลยาณกิจ. (2567). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข. *วารสาร มจร สุปรรณบุรีปริทรรศน์*, 3(1): 15-27.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). *ธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *สู่การศึกษาแนวพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระมหาสาธิต เมธีจรรยาภรณ์. (2561). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์ด้วยหลักพุทธธรรมของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3): 133-146.
- เมธินี วงศ์วานิช รัชมการภรณ์. (2558). การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา: การสังเคราะห์งานวิจัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(2): 328-342.
- Bonwell, C.C.; & Eison.J.A. (1991). *Active Learning: Creative Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Reports No. 1. Washington, D.C.

ความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของ
บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

The Relationship between Personnel Management and the Effectiveness
of School Administration among Educational Personnel under the
Chonburi Primary Educational Service Area Office 1

ทิพย์วรรณ มุลศาสตร์*

Tippawan Moonlasart

บุญมี พันธุ์ไทย

Boonmee Patthai

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: tip.26021959@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 25 พฤษภาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 6 มิถุนายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 12 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารงานบุคคล 2) ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 385 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ ทาร์โร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามการสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ แจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ 0.92 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมในการนำไปใช้เก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการเลื่อนเงินเดือน และด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการลา 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการเพิ่มพูนทักษะในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ด้านการเลื่อนเงินเดือน และด้านการลา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.900 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาได้ ร้อยละ 91.10 ($R^2 = .911$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้ ผลการทดสอบ

สมมติฐานยังแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานบุคคลมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล; ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา; บุคลากรทางการศึกษา

Abstract

This research article aims to: (1) examine the level of personnel administration, (2) investigate the level of school administration efficiency, and (3) study the relationship between personnel administration and school administration efficiency among educational personnel under the Chonburi Primary Educational Service Area Office 1. The sample group used in this study consisted of 385 educational personnel, determined using Yamane's sample size determination table. The research instrument was a questionnaire. The statistical methods used for data analysis included frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's product-moment correlation coefficient. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.92, indicating that the instrument was highly reliable and appropriate for data collection.

The findings of the research revealed that: (1) overall personnel management was at a high level. When considered by aspect, manpower planning showed the highest mean score, followed by salary increment and position upgrading, while leave management had the lowest mean score. (2) The overall administrative efficiency of educational institutions was also at a high level across all aspects. The aspect of skill enhancement in work showed the highest mean score, followed by self-awareness, while motivation enhancement in work had the lowest mean score. (3) The relationship between personnel management and administrative efficiency of educational personnel under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1 indicated that manpower planning, position upgrading, salary increment, and leave management were positively correlated with administrative efficiency at a high level. The multiple correlation coefficient (R) was 0.900, and these variables could jointly explain 91.10% of the variance in administrative efficiency ($R^2 = 0.911$), which was statistically significant at the 0.01 level.

Keywords: Personnel Administration; School Administration Efficiency; Educational Personnel

บทนำ

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ ความสามารถ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การบริหารองค์กรให้ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ บุคคล เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ โดย “บุคคล” ถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานทุกด้านขององค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคล ทั้งด้านการดูแล ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พระมหาสุเทพ สุธะเมธี (ตีพิมพ์), 2556) การบริหาร

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพยังช่วยให้องค์กรสามารถวางแผนกำลังคนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมถึงช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดปริมาณและคุณภาพของบุคลากรให้เหมาะสมกับภารกิจ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดในระยะยาว อีกทั้งยังช่วยสร้างความพึงพอใจในการทำงาน และสนับสนุนความก้าวหน้าในวิชาชีพของบุคลากร (ณัฐนิชา ศรีลาคำ, 2558) ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการแข่งขันด้านคุณภาพส่งผลให้การศึกษาต้องเร่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของชาติ (สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561)

อย่างไรก็ตาม การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายังประสบปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การขาดแรงจูงใจในการทำงาน การมอบหมายงานที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา จีระภรณ์ วงษ์เขียว และคณะ (2565)

จากสภาพปัญหาในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาดังกล่าว ในปัจจุบันยังพบว่าการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาบางแห่งยังประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น การวางแผนอัตรากำลังที่ยังไม่สอดคล้องกับภาระงานจริง การดำเนินงานด้านการพัฒนาและส่งเสริมบุคลากรที่ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาด้านขวัญและกำลังใจของบุคลากรที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างของประสิทธิภาพในการบริหารงานสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาไม่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล การสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการส่งเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษา

เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล
2. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

โดยปกติการบริหารหรือการจัดการทั้งภาครัฐและเอกชนมักจะกล่าวถึงทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญในการจัดการหรือการบริหาร 4 ประการ คือ 1) บุคลากร (Man) 2) เงิน (Money) 3) วัสดุอุปกรณ์ (Material) 4) การจัดการ (Management) ทรัพยากรบางอย่างมีในปริมาณที่จำกัด ดังนั้น ผู้บริหารมีวิธีการหรือมาตรการอย่างไรในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งปริมาณและคุณภาพในการนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและจำเป็นสูงสุดในการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการใดๆ ให้เป็นไปอย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค และสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ

การดำเนินงานกิจการในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตทรัพยากรมนุษย์เข้าสู่สังคมทุกระดับ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ในระดับโรงเรียนขึ้นไปจนถึงระดับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนบุคคลที่เป็นรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และผู้นำประเทศ

การบริหารงานบุคคล เป็นศัพท์ทางวิชาการที่ได้บัญญัติขึ้น โดยแปลความหมายจากภาษาอังกฤษว่า Personnel Administration, Personnel Management, Labor Relations, Industrial Relation และ Manpower Management ซึ่งคำในภาษาไทยจะใช้คำที่แตกต่างกัน เช่น การบริหารบุคคล การจัดการงานบุคคล การเจ้าหน้าที่ การบริหารงานเจ้าหน้าที่

การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกำลังคน การสรรหาบุคคล การคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าทำงาน จัดคนให้เหมาะสมกับงาน รวมทั้งการธำรงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรและการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้บุคลากรอยู่ในองค์กร การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ตลอดจนการให้บุคลากรพ้นจากงาน เป็นต้น

1. ความหมายการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมายระเบียบครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนามีความรู้ความสามารถมีขวัญกำลังใจรับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ดังนี้

รณกฤต รินทะชัย (2557: 16) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้กลวิธีต่างๆ ที่จะดำเนินการเกี่ยวกับบุคคลเพื่อให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รวมถึงการส่งเสริมบุคลากรด้านต่างๆ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ และการบำรุงขวัญกำลังใจของบุคลากร

วิลาวรรณ ปิงอุทา (2557: 20) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารงานบุคคลว่า การดำเนินการในการวางแผน และการกำหนดกระบวนการเกี่ยวกับบุคคล เช่น การคัดเลือกบุคคล การฝึกอบรม การกำหนดสิ่งตอบแทนต่างๆ การควบคุมอัตรากำลัง การเสริมสร้างแรงจูงใจในการ

ปฏิบัติงาน การสร้างภาวะผู้นำ ตลอดจนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานในองค์กรหรือหน่วยงาน

ศิริณาวรรณ ทุมคำ (2559: 14) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การบำรุงรักษา การพัฒนาบุคลากรการดำเนินการทางวินัย ตลอดจนการให้พ้นจากราชการ และผู้บริหารในปัจจุบันจะมีบทบาทกับการบริหารบุคคลในทุกองค์กรโดยให้ได้บุคคลที่เหมาะสม และอ้างไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์และนำตัวแปรอิสระ คือ การบริหารงานบุคคล ประกอบด้วยด้านการวางแผนอัตรากำลังด้านการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น ด้านการเลื่อนเงินเดือนและด้านการลา ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา ปรับปรุงจาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ประกอบด้วยด้านความตระหนักรู้ในตนเอง ด้านเพิ่มพูนทักษะในการทำงาน ด้านเพิ่มพูนแรงใจในการทำงาน มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ดังแผนภูมิที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการวิจัย ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลและประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขตกรอบแนวคิด ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการวิจัยสร้างเครื่องมือวิจัยในรูปแบบสอบถาม นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และกำหนดสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผล อภิปรายผล และจัดทำข้อเสนอแนะพร้อมจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 227,805 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1, ม.ป.ป.)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา จำนวน 385 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ทาร์โร ยามาเน่ (Taro Yamane)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการบริหารงานบุคคล จำนวน 20 ข้อ ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลัง การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การเลื่อนเงินเดือน การลา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเอง การเพิ่มพูนทักษะในการทำงาน การเพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

4. การพัฒนาเครื่องมือ

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างแบบสอบถามและเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 และมีค่า IOC เฉลี่ยเท่ากับ 0.92

3) นำแบบสอบถามทดลองใช้ (Try-out) กับบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

4) ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.870

5) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 ชุด พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีตอบแบบสอบถามจากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดสินใจ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: S.D.)

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา เป็นการนำสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติ โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) และการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์

อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson 's Correlation Coefficient) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่าที่ได้เรียกว่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปกติจะมีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเลื่อนเงินเดือน ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น และด้านการลา ตามลำดับ

1.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำข้อมูลประสิทธิภาพของบุคลากรมาประกอบวางแผนอัตรากำลัง รองลงมา คือ การรวบรวมและรายงานข้อมูลอัตรากำลัง การวิเคราะห์ความต้องการบุคลากร และการเสนอแผนอัตรากำลัง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเสนอความต้องการครุตามเกณฑ์ของ ก.ค.ศ

1.2 ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเปลี่ยนตำแหน่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน รองลงมา คือ การเปิดโอกาสให้ครูเสนอความประสงค์ในการเปลี่ยนตำแหน่ง การพิจารณาจากความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การเสนอคำร้องขอย้ายต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.3 ด้านการเลื่อนเงินเดือน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การสร้างแรงจูงใจผ่านการเลื่อนเงินเดือน รองลงมา คือ การกำหนดเกณฑ์การประเมิน การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การส่งเลื่อนเงินเดือนตามอำนาจหน้าที่

1.4 ด้านการลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดทำบัญชีรายงานการลา รองลงมา คือ การตรวจสอบข้อมูล การบันทึกข้อมูลการลา และการจัดส่งรายงานการลา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การรับรู้ผลกระทบของการลาต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการเพิ่มพูนทักษะในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง และด้านการเพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน

2.1 ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การตระหนักรู้ในการปฏิบัติงาน รองลงมา คือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง และการเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปรับปรุงตนเองเพื่อการทำงานร่วมกัน

2.2 ด้านเพิ่มพูนทักษะในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การพัฒนาตนเองด้านความรู้และทักษะ รองลงมา คือ การเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสิทธิภาพการทำงาน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปรับตัวตามแนวทางขององค์กร

2.3 ด้านเพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเต็มใจในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จขององค์กร รองลงมา คือ การรับรู้คุณค่าของทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาศักยภาพตนเอง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การสร้างแรงจูงใจให้ตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า การบริหารงานบุคคลทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านการวางแผนอัตรากำลังมีความสัมพันธ์สูงสุด ($r=.761$) รองลงมา คือ ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ($r=.720$) ด้านการเลื่อนเงินเดือน ($r=.686$) และด้านการลา ($r=.670$)

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า การบริหารงานบุคคลทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ด้านการเลื่อนเงินเดือน และด้านการลา มีความสัมพันธ์รวมกันกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.900 และสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาได้ร้อยละ 91.10 ($R^2=.911$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง รองลงมา คือ ด้านการเลื่อนเงินเดือน ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น และด้านการลา

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารงานบุคคลทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ด้านการเลื่อนเงินเดือน และด้านการลา ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยทุกข้อ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนอัตรากำลังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเลื่อนเงินเดือน ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น และด้านการลา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการวางแผนอัตรากำลังเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจและความต้องการของสถานศึกษา ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรภรณ์ วงษ์เขียว และคณะ (2565) ที่พบว่าการบริหารงานบุคคลของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวางแผนอัตรากำลังมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และยังสอดคล้องกับสิววรรณ ไชยกุล (2562) ซึ่งศึกษาการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาและพบว่า การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานบุคคลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการเพิ่มพูนทักษะในการทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความตระหนักรู้ในตนเอง และด้านการเพิ่มพูนแรงจูงใจในการทำงาน ทั้งนี้อาจเกิดจากบุคลากรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับจีรภรณ์ วงษ์เขียว และคณะ (2565) ที่พบว่าประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับสุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง (2561)

ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมศักยภาพในการทำงานเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานบุคคลทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านการวางแผนอัตรากำลังมีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น ด้านการเลื่อนเงินเดือน และด้านการลา แสดงให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับจิรภรณ์ วงษ์เชียด และคณะ (2565)) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับแนวคิดของ Peter และ Waterman (1992) ที่เสนอว่า บุคลากรเป็นทรัพยากรสำคัญขององค์กร การพัฒนา และบริหารบุคลากรอย่างเหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ความคล่องตัว และความสำเร็จขององค์กรในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้

การบริหารงานบุคคลไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็น “ตัวแปรเชิงกลไก (Mechanism Variable)” ที่เชื่อมโยงและส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การบริหารงานบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือหากสถานศึกษามีระบบการบริหารงานบุคคลที่มีคุณภาพ จะส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานสูงขึ้นในทุกมิติ ประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษาเกิดจากระบบการบริหารงานบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งทำงานผ่านการพัฒนาศักยภาพ และพฤติกรรมของบุคลากร โดยมีปัจจัยบริบทองค์กรเป็นตัวเสริมความเข้มแข็งของความสัมพันธ์

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนอัตรากำลังและเสนอความต้องการครูต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด เพื่อให้สถานศึกษามีบุคลากรเพียงพอและเหมาะสมกับการกิจ

1.2 ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรเสนอความประสงค์และเหตุผลในการขอย้ายอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อส่งเสริมขวัญกำลังใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

1.3 ผู้บริหารควรดำเนินการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนและความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ เพื่อสร้างแรงจูงใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

1.4 ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารสิทธิการลาของบุคลากรด้วยความเข้าใจ เห็นใจ และคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อส่งเสริมสมดุลชีวิตและประสิทธิภาพในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา เช่น แรงจูงใจ ในการทำงาน ภาวะผู้นำ หรือวัฒนธรรมองค์กร เพื่อเปรียบเทียบและขยายองค์ความรู้ด้านการบริหารงานบุคคล

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงโมเดลโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานบุคคลกับประสิทธิภาพการบริหารงานสถานศึกษา และนำผลไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริหารให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กัญญาณัฐ นาคะตะ. (2551). การใช้อำนาจทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บุคพอยท์.
- จิรภรณ์ วงษ์เชียด และคณะ. (2565). การบริหารงานบุคคลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานสถานศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนบ้านกร่าง (พระชาวชัยสิทธิ์) อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารสหวิทยาการพัฒน*, 1(1): 52-63.
- ณัฐนิช ศรีลาคำ. (2558). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *ปริญาวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2540). *บริการประชาชนทำได้ไม่ยาก (ถ้าอยากทำ)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พระมหาสุเทพ สุเทวเมธี (ตีเยี่ยม). (2556). การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- รณกฤต วินทะชัย. (2557). การศึกษาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วิลาวรรณ ปังอุทา. (2557). การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วีระยุทธ ชาคะกาญจน์. (2551). *เทคนิคการบริหารสำหรับนักบริหารการศึกษามืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริณาวรรณ ทุมคำ. (2559). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สีวรรณ ไชยกุล. (2562). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3. *สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2551). *หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง. (2561). การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, ภาควิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร].
- อาคม วัดไธสง. (2547). *หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Peters, T.J., & Waterman, R.H., Jr. (1992). *In search of excellence: Lessons from America's best-run companies*. Harper Business.

หลักอริยสัจ 4 กับการคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน

The Four Noble Truths and the Resolution of the Russia-Ukraine Conflict

พระไกรสร สุมน (กันมา)*

Phra Kaison Sumano (Kunma)

พระมหาสทธิธย์ สุทธิมน (ราชวงศ์)

Phramaha Sathit Sutemano (Ratchawong)

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วีรนุช พรหมจักร

Weeranuch Promjak

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University, Sri Lanchang Campus

Corresponding author, e-mail: rockhop8899@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 18 มีนาคม 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 3 เมษายน 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 8 เมษายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รากเหง้าของปัญหาและเสนอแนวทางการคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับยูเครน โดยประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในฐานะระเบียบวิธีคิดเชิงระบบผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการตีความตามกรอบพุทธปรัชญา เพื่อหาทางออกให้แก่วิกฤตการณ์มวลมนุษยชาติที่ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกระแสหลักมักมุ่งเน้นเพียงมิติการคานอำนาจและผลประโยชน์แห่งชาติซึ่งยังไม่สามารถนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืนได้จริง ผลการศึกษาพบว่า สงครามครั้งนี้มิใช่เพียงปรากฏการณ์ทางการเมืองการทหาร แต่คือสภาวะ “ทุกข์เชิงโครงสร้าง” (Structural Dukkha) ที่ซับซ้อนครอบคลุมทั้งความสูญเสียทางกายภาพ ภาวะล่มสลายทางเศรษฐกิจระดับโลก และความบีบคั้นทางจิตสังคมระดับสากล โดยมีรากเหง้าหรือ “สมุทัย” สำคัญที่ฝังลึกอยู่ในอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ (ความทะยานอยากในอำนาจ) โทสะ (ความพยาบาทมุ่งทำลายล้าง) และโมหะ (ความหลงผิดในข้อมูลและการโฆษณาชวนเชื่อ) ซึ่งถูกปรุงแต่งให้บานปลายด้วยปัจจัยธรรม (ตัณหา มานะ ทิฐิ) จนกลายเป็นเครื่องเน้นซ้ำที่ปิดกั้นโอกาสในการเจรจาสันติภาพสภาวะที่พึงประสงค์หรือ “นิโรธ” จึงมิใช่เพียงการหยุดยิง แต่คือการบรรลุถึงสภาวะนิปปัญะที่คู่ขัดแย้งสามารถก้าวพ้นจากการยึดติดในอัตลักษณ์เชิงอำนาจและอุดมการณ์ชาตินิยมสุดโต่ง เพื่อมองเห็นความเป็นจริงเรื่องความพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence) ตามหลักปฏิจจนสมุุปบาทว่าความมั่นคงของรัฐหนึ่งสัมพันธ์กับความมั่นคงของรัฐอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานี้ คือ นโยบายการทูตเชิงจริยธรรมที่ประยุกต์ศาสตร์ “มรรค” (Maggā) เป็นเข็มทิศในการปรับสัมมาทิฐิและสัมมาวาจาในระดับสากล เพื่อรื้อถอนโครงสร้างแห่งอกุศลธรรมและสถาปนาดุลยภาพแห่งสันติภาพที่ยั่งยืนและเป็นธรรม สำหรับบทสรุปเชิงปฏิบัติที่คนทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อคลี่คลายความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้นั้นชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารด้วยสติ โดยเริ่มต้นจากการเท่าทัน

ความคิดปรุงแต่งที่เกิดจากความโกรธและความลำเอียง (ปัญญจะ) การลดทอนอัตตาตัวตนเพื่อเปิดรับความเห็นที่ต่างออกไป และการใช้สุนทรียสนทนาที่ปราศจากวาทกรรมสร้างความเกลียดชัง เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการเผชิญหน้าไปสู่การสร้างพื้นที่แห่งความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสันติภาพ ที่ยั่งยืนจากระดับบุคคลสู่ระดับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: อริยสัจ 4; ความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน; ปัญญาธรรม; พุทธสันติวิธี; คลี่คลายความขัดแย้ง

Abstract

This academic article aims to analyze the root causes and propose a strategic framework for conflict resolution in the Russia-Ukraine war by applying the Four Noble Truths (Ariya-Sacca) as a systematic analytical methodology. Utilizing documentary analysis and Buddhist philosophical interpretation, the study addresses the escalating global humanitarian crisis, where mainstream international relations theories primarily those centered on power politics and national strategic interests have proven insufficient in fostering genuine and sustainable peace. The findings reveal that the conflict is not merely a military phenomenon but represents a complex state of “Structural Dukkha” (Suffering), encompassing physical casualties, global economic collapse, and profound international socio-psychological distress. The root causes, or “Samudaya,” are deeply embedded in the Three Unwholesome Roots (Akusala-mula): Greed (Lobha), manifesting as a thirst for power and territorial hegemony; Hatred (Dosa), appearing as destructive vengeance; and Delusion (Moha), fueled by sophisticated disinformation and propaganda. These roots are compounded and prolonged by “Papanca” (Conceptual Proliferation), acting as a detrimental psychological and structural barrier to diplomatic dialogue. The desirable state, or “Nirodha” (Cessation), is identified not as a temporary military ceasefire, but as the attainment of “Nippapanca,” where conflicting parties transcend ego-driven identities and ultranationalist ideologies to recognize Global Interdependence. This realization, rooted in the principle of Dependent Origination (Paticcasamuppada), signifies that the security of one sovereign state is inextricably linked to the collective security of others. Consequently, this article contributes a novel perspective by proposing the “Magga” (Path) framework as an integrated ethical-diplomatic strategy. It recommends incorporating Right View (Samma Ditthi) and Right Speech (Samma Vaca) into international governance to deconstruct unwholesome power structures and establish a sustainable, just equilibrium of peace. For practical application, the study concludes that individuals can resolve interpersonal conflicts through “Mindful Communication.” This involves recognizing mental proliferations driven by anger and bias (Papanca), de-escalating the ego to embrace diverse perspectives, and engaging in aesthetic dialogue to transform confrontation into mutual understanding, establishing a foundation for sustainable peace from the individual to the societal level.

Keywords: Four Noble Truths; Russia-Ukraine Conflict; Papanca; Buddhist Peacebuilding; Conflict Resolution

บทนำ

สงครามระหว่างรัสเซียกับยูเครนซึ่งทวีความรุนแรงและยืดเยื้อมาตั้งแต่ปี 2022 ได้กลายเป็นวิกฤตการณ์ที่สร้างความสูญเสียอย่างมหาศาลทั้งในเชิงมนุษยธรรมและเสถียรภาพโลก รายงานจาก Human Rights Watch (2026) ระบุว่าในช่วงปี 2025 ที่ผ่านมา การโจมตีพลเรือนและการใช้ระเบิดในพื้นที่ชุมชนส่งผลให้ตัวเลขผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บพุ่งสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยในต้นปี 2026 คาดการณ์ว่ามีประชาชนชาวยูเครนกว่า 12.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 36 ของประชากรทั้งหมดที่ยังคงต้องการความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมอย่างเร่งด่วน (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs [OCHA], 2025) สภาวะความทุกข์ยาก (Dukkha) ที่แผ่ขยายนี้ไม่เพียงแต่กัดกินชีวิตของผู้คนในสมรภูมิ แต่ยังส่งผลกระทบต่อนความมั่นคงทางอาหารและพลังงานในระดับมหภาค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง” (Structural Violence) ของ Galtung J. (1996) ที่ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของสงครามไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสู้รบ แต่ยังรวมถึงการทำลายระบบนิเวศการอยู่รอดของมนุษย์ในระดับโลก แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งนี้ได้ก้าวข้ามขอบเขตของสงครามตัวแทนหรือการแย่งชิงดินแดน ไปสู่สภาวะวิกฤตของมวลมนุษยชาติที่ยากจะหาจุดจบด้วยวิถีทางเดิม

แม้ในมิติด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะมีการนำทฤษฎี สัจนิยม (Realism) ที่เน้นการแสวงหาอำนาจเพื่อความอยู่รอด (Mearsheimer, J.J., 2014) หรือ เสรีนิยม (Liberalism) ที่เน้นความร่วมมือผ่านสถาบันระหว่างประเทศ (Keohane & Nye, 2012) มาใช้ในการอธิบายและหาทางออก แต่กรอบแนวคิดเหล่านี้มักมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ของรัฐ (National Interests) และอำนาจเป็นหลัก ซึ่งอาจไม่สามารถเข้าถึงต้นตอทางจิตวิทยาและจริยธรรมที่แท้จริงของความขัดแย้งได้ Sharma (2025) ได้เสนอว่า การทำความเข้าใจความขัดแย้งในระดับโลกจำเป็นต้องพิจารณาถึง “รากเหง้าของอกุศล” อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง (Greed, Hatred and Delusion) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเหตุแห่งทุกข์ (Samudaya) ในเชิงโครงสร้างและจิตวิทยา พุทธปรัชญาการเมืองจึงเสนอทางเลือกใหม่ผ่านหลักอริยสัจ 4 (ส.ม. (ไทย) 19/1703/543) เพื่อวิเคราะห์พลวัตของอำนาจและการยึดติดในตัวตนของรัฐชาติ (Ego-centrism) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการเจรจาสันติภาพ โดยมองว่าหากปราศจากการตระหนักรู้ถึงเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริง มาตรการทางการทูตหรือการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจก็อาจเป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น

ผู้เขียนจึงมุ่งประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในฐานะกรอบแนวคิดเชิงวิเคราะห์ เพื่อคลี่คลายความซับซ้อนของความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน โดยเริ่มต้นจากการระบุสภาวะความขัดแย้งในฐานะ “ทุกข์ (Dukkha)” ที่ต้องเผชิญหน้าตามความเป็นจริง การวิเคราะห์ “สมุทัย (Samudaya)” หรือสาเหตุลึกๆ ที่เกิดจากการขาดความตระหนักรู้ในความเชื่อมโยงถึงกัน (Interdependence) ของสังคมโลก (Nguyen, M.-C. et al., 2024) ตลอดจนการแสวงหา “นิโรธ (Nirodha)” หรือสภาวะสันติภาพเชิงบวก (Positive Peace) ที่เป็นไปได้ และ “มรรค (Maggā)” ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่เน้นการเจรจาบนพื้นฐานของสัมมาทิฐิ และการเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าพุทธสันติวิธีมิใช่เพียงเรื่องของนามธรรมหรือระดับปัจเจกบุคคล แต่เป็นศาสตร์แห่งการบริหารจัดการความขัดแย้งที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อสร้างดุลยภาพใหม่ (New Equilibrium) ในเวทีภูมิรัฐศาสตร์โลกได้อย่างยั่งยืน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

จากความสำคัญของปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างนี้ ผู้เขียนจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง “หลักอริยสัจ 4 กับการคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน” เพื่อเสนอทางออกที่ก้าวพ้นไปจากกรอบการเมืองแบบชั่วอำนาจ โดยมุ่งหวังว่าผลจากการศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรระหว่างประเทศ ในการนำข้อค้นพบไปปรับใช้เป็นแนว

ปฏิบัติเชิงนโยบายเพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง ตั้งแต่ระดับโครงสร้างทางสังคมไปจนถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ได้ต้นโพธิ์ เป็นความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (ส.ม. (ไทย) 19/1703/543) ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันยิ่ง ณ วันเพ็ญเดือน 6 ได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ การเข้าใจในอริยสัจ 4 ถือเป็นหนทางไปสู่การดับทุกข์และบรรลุนิพพาน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ความหมายเพิ่มเติมไว้อีกด้วยดังนี้

หลักอริยสัจ 4 ตามทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2546) ซึ่งนิยามหลักธรรมดังกล่าวในฐานะ “วิธีแห่งปัญญา หรือกระบวนการแก้ปัญหาตามเหตุและผล (Method of Problem Solving)” ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์สูง โดยประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงปัจจัย 2 คู่ คือ คู่ที่หนึ่งว่าด้วยสภาพปัญหาและเหตุปัจจัย (ทุกข์ และสมุทัย) และคู่ที่สองว่าด้วยเป้าหมายและวิถีทางสู่ความสำเร็จ (นิโรธ และมรรค) ซึ่งหัวใจสำคัญของแนวคิดนี้มีใช่เพียงการตระหนักถึงสภาวะบีบคั้น หรือความขัดแย้งที่ปรากฏเบื้องหน้า แต่คือการใช้ปัญญาในการ “กำหนดรู้” (ปริยญา) ถึงลักษณะของปัญหาอย่างรอบด้าน เพื่อนำไปสู่การ “ละ” (ปหานะ) หรือการจัดจรรจนกแห่งเหตุปัจจัยที่ทำให้ปัญหาดำรงอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างดุลยภาพใหม่ผ่านการลงมือปฏิบัติในทางสายกลางที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และสังคม การประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดนี้กับความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน จึงมิใช่เพียงการระงับความรุนแรงในเชิงกายภาพ แต่เป็นการสืบค้นถึงมูลเหตุแห่งแรงผลักดันเชิงโครงสร้างและจิตวิทยา เพื่อแสวงหาหนทางสู่สันติภาพที่ยั่งยืน

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2551) ได้อธิบายความหมายของ “อริยสัจ 4” ว่าหมายถึงความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงของพระอริยะ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนาที่ว่าด้วยกระบวนการจัดการกับปัญหาอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ ทุกข์: สภาวะบีบคั้นที่เกิดขึ้นจริง ทั้งในรูปของความขัดแย้ง ความบกพร่อง และสภาพที่ทนได้ยากซึ่งปราศจากแก่นสารที่เที่ยงแท้ สมุทัย: มูลเหตุสำคัญที่นำไปสู่การอุบัติขึ้นของสภาวะทุกข์หรือปัญหา นิโรธ: สภาวะแห่งการดับทุกข์ หรือการเข้าถึงความจริงของชีวิตที่นำไปสู่ความสงบ มรรค: แนวทางปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ผ่านหลักมรรคมงคล 8 หรือการดำเนินตามทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) อันเป็นวิธีการเชิงรูปธรรมที่จะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ วันดี เวทวงศ์กุล (2561) ในฐานงานวิจัยเชิงประยุกต์ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า อริยสัจ 4 สามารถใช้เป็นกรอบวิเคราะห์ปัญหาสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการระบุปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การกำหนดเป้าหมาย และการวางแผนแนวทางแก้ไข ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของหลักธรรมดังกล่าวในการประยุกต์ใช้กับประเด็นร่วมสมัย เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน และสามารถต่อยอดไปสู่การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างประเทศได้อย่างเป็นระบบและลึกซึ้ง

สรุป อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐที่มีสภาวะเที่ยงแท้ไม่แปรผัน โดยในเชิงวิชาการถือเป็นระเบียบวิธีคิดเชิงปัญญาและกระบวนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบตามหลักเหตุและผลที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ 2 คู่ คือ คู่แห่งปัญหาที่ต้องกำหนดรู้ (ทุกข์) ร่วมกับการสืบค้นรากเหง้าของมูลเหตุทั้งในมิติเชิงโครงสร้างและจิตวิทยา (สมุทัย) กับคู่แห่งเป้าหมายที่พึงประสงค์ (นิโรธ) และแนวทางปฏิบัติเชิงรูปธรรมตามหลักทางสายกลาง (มรรค) เพื่อสร้างดุลยภาพใหม่ให้แก่สังคม ดังนั้น การประยุกต์ใช้อริยสัจ 4

ในความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครนจึงมิใช่เพียงการระงับเหตุรุนแรงชั่วคราว แต่เป็นการเข้าถึงสัจธรรม เพื่อแสวงหาหนทางสู่สันติภาพที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการจัดการปัญหาที่ครบวงจรและเป็นวิทยาศาสตร์

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเสนอให้อริยสัจ 4 เป็น “ระเบียบวิธีคิดเชิงระบบ” ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้สืบค้นรากเหง้าความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครนและเสนอทางออกที่เป็นธรรมผ่านทางสายกลาง โดยมองว่าสันติภาพที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากการใช้ปัญญาเข้าใจความจริงของปัญหา มากกว่าแค่การหยุดยิงเชิงกายภาพ

แนวคิดความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง (Conflict) เป็นกรอบความคิดทางวิชาการที่ใช้อธิบายสาเหตุ กระบวนการและผลลัพธ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล กลุ่ม หรือรัฐ โดยทั่วไปมองว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากความแตกต่างด้านผลประโยชน์ อำนาจ ค่านิยมหรือการรับรู้ ซึ่งอาจนำไปสู่ทั้งการแข่งขัน การเผชิญหน้า หรือความรุนแรง แนวคิดสมัยใหม่ได้มองความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เลวร้ายเสมอไป แต่เห็นว่าเป็นสภาวะธรรมชาติของสังคมที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาได้ หากมีการจัดการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะแนวคิดของ Johan Galtung (1996) ที่เสนอว่า ความขัดแย้งมีทั้งมิติของความรุนแรงทางตรง ทางโครงสร้าง และทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้เข้าใจรากลึกของปัญหาได้มากขึ้น ขณะที่แนวคิดสังคมนิยมทางการเมืองของ John J. Mearsheimer (2014) อธิบายว่าความขัดแย้งระหว่างรัฐเกิดจากการแสวงหาอำนาจและความมั่นคงในระบบระหว่างประเทศที่ไร้ศูนย์กลาง ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดความขัดแย้งจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการวิเคราะห์และแสวงหาแนวทางคลี่คลายปัญหาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและระดับนานาชาติ

แนวคิดทางพุทธปรัชญา ความขัดแย้งถูกมองว่าเป็นสภาวะที่อุบัติขึ้นจากรากเหง้าของอกุศลมูล (อง.ทก. (ไทย) 20/72/291-292) อันได้แก่ ความโลภในการครอบครองทรัพยากร ความโกรธแค้นที่นำไปสู่การทำลายล้าง และความหลงผิดในข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสภาวะเหล่านี้ถูกขับเคลื่อนให้บานปลายด้วยปญฺญจธรรม หรือกิเลสเครื่องเน่นซ้ำที่ทำให้ปัญหาซับซ้อน ได้แก่ ตัณหาในอำนาจแผ่ขยายอิทธิพลมานะในการถือตัวถือตนเชิงชาตินิยมที่มุ่งรักษาเกียรติภูมิของชาติ และทิฐิที่ยึดมั่นในชุดอุดมการณ์ทางการเมืองของตนอย่างสุดโต่ง (ขุ.ม. (บาลี) 29/74/157) โดยมีสาเหตุลึกที่สุด คือ การขาดความตระหนักในหลักปฏิจกสมฺมุบาท (ม.ม. (ไทย) 13/337/407, ส.ข. (ไทย) 25/1/1, ขุ.ป. (ไทย) 31/174/494, ขุ.อุ.อ. (ไทย) 44/59) หรือความเชื่อมโยงพึ่งพากันของมวลมนุษย์ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยก “เราและเขา” อย่างเด็ดขาดจนมองข้ามความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นร่วมกันในสังคมโลก

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2560) มองความขัดแย้งว่าเป็นผลพวงจากการขยายตัวของ “ปญฺญจธรรม 3” หรือกิเลสที่ทำให้ปัญหาลุกลามใหญ่โต อันประกอบด้วยตัณหา คือ ความต้องการครอบครองอำนาจและผลประโยชน์ มานะ คือ ความถือตัวตนเชิงชาตินิยมที่มุ่งรักษาเกียรติภูมิและอิทธิพล และทิฐิ คือ ความยึดติดในลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองของตนอย่างดั่งต้น ซึ่งการคลี่คลายความขัดแย้งในทัศนะของท่านไม่ได้หมายถึงเพียงการประนีประนอมผลประโยชน์ชั่วคราว แต่คือการใช้ปัญญาเปลี่ยนผ่านกระบวนการต้นจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไปสู่การมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันตามความเป็นจริง เพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของความเข้าใจในธรรมหรือกฎเกณฑ์สากล

สรุป ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดจากความแตกต่างด้านผลประโยชน์และอำนาจ ซึ่งมักบานปลายจากโครงสร้างทางสังคมและการแสวงหาความมั่นคงของรัฐ ทว่าในเชิงพุทธปรัชญา

รากเหง้าของปัญหาเกิดจาก “ปัญญากรรม” หรือกิเลสที่ปรุงแต่งให้ปัญหาซับซ้อน ได้แก่ ตัณหาในอำนาจ มานะในชาตินิยม และทิฐิในอุดมการณ์ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจนเกิดการแบ่งแยก “เรา-เขา” อย่างเด็ดขาด การคลี่คลายความขัดแย้งที่ยั่งยืนจึงมิใช่เพียงการตกลงผลประโยชน์ชั่วคราว แต่คือการใช้ปัญญาปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ให้มองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและความพึ่งพาอาศัยกันตามความเป็นจริง เพื่อสร้างสันติภาพที่ตั้งอยู่บนกฎเกณฑ์สากลและความเข้าใจในมวลมนุษยชาติร่วมกัน

บทความนี้ ความขัดแย้งถูกมองว่าเป็น “พลวัตแห่งทุกซ์เชิงโครงสร้าง” ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยปัญญากรรม หรือกิเลสเครื่องเน้นซ้ำ ทั้งตัณหาในอำนาจ มานะในศักดิ์ศรีรัฐชาติ และทิฐิที่แบ่งแยกมวลมนุษย์ออกจากกัน จนบดบังความเป็นจริงแห่งการพึ่งพาอาศัยกันในเวทีโลก การคลี่คลายปัญหาในทัศนะของผู้เขียนจึงมิใช่เพียงการยุติความรุนแรงเชิงกายภาพชั่วคราว แต่คือการใช้ปัญญาตามกรอบอริยสัจ 4 เพื่อรื้อถอนรากเหง้าของวิกฤตการณ์และสร้างดุลยภาพแห่งสันติภาพที่ยั่งยืน

หลักอริยสัจ 4 กับบริบทความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน

การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในบริบทของความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับยูเครน ถือเป็นการเปลี่ยนผ่านจากหลักจริยธรรมเชิงนามธรรมไปสู่ “ระเบียบวิธีคิดเชิงระบบ” เพื่อทำความเข้าใจวิกฤตการณ์ภูมิรัฐศาสตร์ที่ซับซ้อนที่สุดในศตวรรษที่ 21 สงครามครั้งนี้มิได้เป็นเพียงการปะทะกันทางทหารเพื่อแย่งชิงดินแดน หรือทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานะที่สะท้อนถึงวิกฤตการณ์มวลมนุษยชาติที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจ อัตลักษณ์ และอุดมการณ์อย่างแยกไม่ออก การนำกรอบอริยสัจ 4 มาวางทาบลงบนพลวัตของความขัดแย้งนี้ จึงช่วยให้สามารถจำแนกสถานะปัญหา สืบค้นถึงเหตุปัจจัยที่ซ่อนอยู่ภายใต้วาทกรรมทางการเมืองและเสนอแนวทางปฏิบัติที่มุ่งเน้นดุลยภาพแห่งสันติภาพอย่างยั่งยืน ดังรายละเอียดการวิเคราะห์ผ่านกระบวนการทางปัญญาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ทุกซ์ (สภาวะปัญหา) คือ สภาวะการณ์บีบคั้นและผลกระทบจากความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน กล่าวคือสภาวะการณ์แห่งทุกซ์ในวิกฤตการณ์รัสเซีย-ยูเครนมิได้จำกัดเพียงความเจ็บปวดเชิงปัจเจก แต่คือสภาวะบีบคั้นเชิงโครงสร้างที่ทนได้ยากและปราศจากแก่นสารที่เที่ยงแท้ตามทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2560) ซึ่งปรากฏชัดผ่านตัวเลขความสูญเสียในระดับมหภาค โดยข้อมูลในปี 2026 ระบุว่า มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวมเกือบ 2 ล้านคน (Center for Strategic and International Studies [CSIS], 2026) ผนวกกับความเสียหายของโครงสร้างพื้นฐานในยูเครนที่มีมูลค่าสูงถึง 1.95 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับภาวะความยากจนเฉียบพลัน (World Bank, 2026) นอกจากนี้ วิกฤตการณ์ดังกล่าวยังสร้าง “ทุกซ์ร่วม” แก่สังคมโลกผ่านภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารและการขาดแคลนพลังงาน (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs [OCHA], 2025) สภาวะความพร้อมและความไม่มั่นคงที่แผ่ขยายวงกว้างนี้ตอกย้ำให้เห็นว่าความขัดแย้งได้กลายเป็นปัจจัยบีบคั้นที่ทำลายดุลยภาพของมวลมนุษยชาติอย่างรุนแรงและยากแก่การฟื้นฟูตามสภาพการณ์ปกติ

2. สมุทัย (เหตุแห่งปัญหา) ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครนถูกขับเคลื่อนด้วย “อกุศลมูล 3” เป็นรากเหง้าหลักอันได้แก่ โลภะ (ความอยากครอบครองอำนาจและดินแดน) โทสะ (ความพยาบาทและมุ่งทำลายล้าง) และโมหะ (ความหลงผิดในอุดมการณ์และการโฆษณาชวนเชื่อ) ทว่าสิ่งที่ทำให้สงครามครั้งนี้ทวีความซับซ้อนและยืดเยื้อ คือ การขยายตัวของ “ปัญญากรรม 3” หรือกิเลสเครื่องเน้นซ้ำที่ปรุงแต่งปัญหาให้บานปลาย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2560) ซึ่งประกอบด้วยตัณหาในการแผ่ขยายอิทธิพลเหนือรัฐอื่น มานะ ในการถือตัวตนเชิงชาตินิยมที่ปิดกั้นการลดราวาคอก และทิฐิ ที่ยึดมั่นในลัทธิการเมืองของตนอย่างสุดโต่ง (Mearsheimer, J.J., 2014) การปรุงแต่งของปัญญากรรมเหล่านี้เองที่

เปลี่ยนความขัดแย้งจากระดับกายภาพไปสู่สงครามเชิงโครงสร้างและจิตวิทยาที่ยากจะยุติลงได้โดยง่าย (Nguyen, M.-C. et al., 2024)

3. นิโรธ (เป้าหมาย) คือ เป้าหมายในการเข้าถึงสภาวะที่ปราศจากการปรุงแต่งของปัญญาธรรม หรือที่เรียกว่า “นิปปัญจะ” (ความไม่มีเครื่องทำให้เนิ่นช้า) ซึ่งเป็นสภาวะที่คู่ขัดแย้งสามารถถอยถอน รากเหง้าแห่งอกุศลมูลออกไปได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560) นิโรธในบริบทนี้ จึงมิใช่เพียงการหยุดยั้งชั่วคราว แต่คือการบรรลุถึงสภาวะ “สันติภาพเชิงบวก” (Positive Peace) ที่ทุกฝ่าย ก้าวข้ามการยึดติดในอัตลักษณ์และอำนาจ (Non-self) ไปสู่การยอมรับความจริงเรื่องความพึ่งพาอาศัยกัน (Galtung, J., 1996) เป้าหมายที่พึงประสงค์ คือ ระเบียบโลกใหม่ที่ตั้งอยู่บนความมั่นคงร่วมกัน (Common Security) ที่ปราศจากแรงขับของความโลภ ความโกรธ และความหลงผิดซึ่งจะนำไปสู่การดับทุกข์ เชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง

4. มรรค (แนวทางแก้ไข) คือ พุทธสันติวิธีและแนวทางปฏิบัติเพื่อการคลี่คลายความขัดแย้ง สำหรับการดำเนินตามแนวทางมรรค บทความนี้มุ่งเสนอการใช้ยุทธศาสตร์ “มรรคมืองค์ 8” (ที.ส. (ไทย) 9/393/164) เป็นเครื่องมือเชิงรูปธรรมในการปรับคุณภาพทางการเมืองและจิตวิทยาเพื่อดับเหตุแห่ง สงคราม โดยเริ่มจากการสร้าง “สัมมาทิฐิ” หรือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการเอาตนเองเป็น ศูนย์กลางไปสู่การมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง (Objectivity) และใช้ “สัมมาวาจา” ในการสร้างพื้นที่แห่งสุนทรียสนทนาทางการทูตที่ปราศจากวาทกรรมเกลียดชังเพื่อสร้างความไว้วางใจร่วมกัน (Nguyen, M.-C. et al., 2024) กระบวนการนี้ยังต้องอาศัยความเพียรพยายามที่ ต่อเนื่อง (สัมมาวายามะ) และความตั้งมั่นในเป้าหมายแห่งสันติภาพที่ไม่หวั่นไหวต่อแรงกดดันเชิงอำนาจนิยม การประยุกต์ใช้มรรคจึงเป็นการบูรณาการหลักทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เข้ากับกลไกความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศเพื่อรื้อถอนโครงสร้างแห่งอกุศลธรรมและสถาปนาสันติภาพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความเข้าใจและความเป็นธรรมอย่างแท้จริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งผ่านกระบวนการอริยสัจ 4 ทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าปัญหา ในยูเครนมิใช่เพียงสภาวะความสูญเสียเชิงประจักษ์ (ทุกข์) แต่มีรากเหง้าจากการสะสมของกิเลส เชิงโครงสร้าง (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมายสันติภาพที่ชัดเจน (นิโรธ) และการใช้พุทธสันติวิธี (มรรค) จึงเป็นแนวทางเชิงบูรณาการที่มุ่งปรับคุณภาพทั้งในระดับจิตใจและโครงสร้างอำนาจ เพื่อนำไปสู่การ คลี่คลาย วิฤตการณ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครนผ่านเลนส์อริยสัจ 4 สามารถสรุปได้ว่า วิฤตการณ์ครั้งนี้มิได้เป็นเพียงปัญหาการแย่งชิงอธิปไตยเหนือดินแดนตามทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศกระแสหลักเท่านั้น แต่คือสภาวะวิฤตที่สะท้อนถึง “ทุกข์เชิงโครงสร้าง” ที่มีรากเหง้ามาจาก อกุศลธรรมและความพร่องของระบบความมั่นคงโลกโดยมีสมุทัย หรือเหตุแห่งปัญหาที่สำคัญ คือ การขับเคลื่อนด้วยโลภะในอำนาจ โทสะในความรุนแรง และโมหะในการแบ่งแยกมวลมนุษยออกจากกัน ซึ่งกิเลสเหล่านี้ถูกปรุงแต่งให้บานปลายด้วยปัญญาธรรมจนยากจะเยียวยา การคลี่คลายปัญหาจึงต้องเริ่ม จากการกำหนดเป้าหมายเชิงนิโรธที่มุ่งเน้นสภาวะนิปปัญจะหรือการสลัดทิ้งเครื่องเนิ่นช้าที่บดบังความ จริงเรื่องความพึ่งพาอาศัยกันของสังคมโลก การประยุกต์ใช้มรรคมืองค์ 8 ในฐานะทางสายกลางจึงเป็น ยุทธศาสตร์สำคัญที่ช่วยเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์จากการมุ่งเอาชนะเชิงอำนาจไปสู่การสร้างดุลยภาพ แห่งสันติภาพที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการทางปัญญาอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ การบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในฐานะ “ระเบียบวิธีคิดเชิงปัญญา” เพื่อวิเคราะห์และคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน ซึ่งก้าวพ้นจากกรอบความคิดทางรัฐศาสตร์กระแสหลักที่เน้นเพียงมิติเชิงอำนาจและผลประโยชน์ โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารากเหง้าของสงครามถูกขับเคลื่อนด้วยพลวัตของ อกุศลมูล (โลภะ โทสะ โมหะ) ร่วมกับปัจจัยธรรม (ตัณหา มานะ ทิฐิ) ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกเครื่องปรุงแต่งที่ทำให้ปัญหาบานปลายและยืดเยื้อจนกลายเป็นทุกข์เชิงโครงสร้างระดับสากล การเข้าถึงสันติภาพที่ยั่งยืนจึงต้องอาศัยสภาวะ “นิปปัญจะ” หรือสภาวะที่ปราศจากเครื่องปรุงแต่งทางความคิด เพื่อลดละตัวตนและอัตลักษณ์เชิงอุดมการณ์อันจะนำไปสู่การมองเห็นความเป็นจริงตามหลักปฏิจกสัมมุปบาท ว่ามวลมนุษยต่างพึ่งพาอาศัยกัน องค์ความรู้จึงนำเสนอการประยุกต์ใช้มรรคมืด 8 ในฐานะยุทธศาสตร์ทางการทูตเชิงจริยธรรมที่มุ่งปรับดุลยภาพทั้งในระดับจิตภาวะและโครงสร้างอำนาจ เพื่อสถาปนาสันติภาพเชิงบวกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคงร่วมกัน (Common Security) อย่างเป็นรูปธรรมในเวทีโลก ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในการคลี่คลายความขัดแย้งรัสเซีย-ยูเครน

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงขยาย)*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วันดี เวทาคกุล. (2561). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ 4 ของพุทธศาสนาเพื่อการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://shorturl.asia/HCJSO> [17 มีนาคม 2569].
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2560). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 52. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

- Center for Strategic and International Studies [CSIS]. (2026). *Russia's grinding war in Ukraine*. [Online]. Retrieved from: <https://www.csis.org/analysis/russias-grinding-war-ukraine> [17 March 2026].
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. London: Sage Publications.
- Human Rights Watch. (2026). *World report 2026: Ukraine*. [Online]. Retrieved from: <https://www.hrw.org/world-report/2026/country-chapters/ukraine> [17 March 2026].
- Keohane, R.O., & Nye, J.S. (2012). *Power and interdependence*. 4th ed. Longman.
- Mearsheimer, J.J. (2014). Why the Ukraine crisis is the West's fault: The liberal delusions that provoked Putin. *Foreign Affairs*, 93(5): 77–89.
- Nguyen, M.-C., et al. (2024). Mindfulness approach and the redefined analysis model of conflict: The case study of the Ukraine conflict. *Societies*, 13(11), 564. [Online]. Retrieved from: <https://shorturl.asia/dkVpC> [17 March 2026].
- Sharma, D. V. (2025). The impact of Buddhist philosophy on global peace-building efforts. *Bodhi Path*, 29, 17-23. [Online]. Retrieved from: <https://bodhi-path.com/index.php/Journal/article/view/184/128> [17 March 2026].
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). (2025). *Ukraine: Situation report, August 2025*. [Online]. Retrieved from: <https://shorturl.asia/u6AEJ> [17 March 2026].
- World Bank. (2026). *Updated Ukraine recovery and reconstruction needs assessment released*. [Online]. Retrieved from: <https://shorturl.asia/TlajL> [17 March 2026].

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสีเขียวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้าง
ความยั่งยืนของชุมชนผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม กรณีศึกษาชุมชนท่าดินดำ
อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

The Application of Digital Technology and Green Innovation to Develop
Life Skills and Enhance Community Sustainability through Social
Engineering Processes A Case Study of Tha Din Dam Community,
Chai Badan District, Lopburi Province

ชัชฎาภา วัฒนธรรม*

Chartchayapa Wattanathum

ลัดดา สรรพคุณ

Ladda Supphakun

เบญจวรรณ ศรีมารุต

Benjawan srimarut

มินมาส พรานป่า

Meanmas Prampa

อภิศักดิ์ คู่กระสังข์

Apisak Koograsang

เสถียรพันธุ์ ขุนมนตรี

Sathianphun Khunmontri

ชาญวิทย์ มุสิกะ

Chanwit Musika

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: Chartchayapha.w@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 20 เมษายน 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 3 พฤษภาคม 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 7 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสีเขียวในการพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม ในบริบทของชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชน โดยเฉพาะการใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและการผลิตสินค้าชุมชน แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล การเข้าถึงองค์ความรู้ และการต่อยอดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลที่ส่งผลต่อรูปแบบการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจฐานราก บทความมุ่งพัฒนารอบแนวคิดการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการ โดยศึกษาบทบาทของ

เทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างโอกาสทางอาชีพ และการยกระดับคุณภาพชีวิต ควบคู่กับนวัตกรรมสีเขียวในฐานะกลไกการเพิ่มมูลค่าทรัพยากร เช่น การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นแผ่นซีเมนต์ทางเดินผสมแกลบ การผลิตเทียนหอมสมุนไพรจากพืชท้องถิ่น และการพัฒนาระบบรดน้ำอัตโนมัติที่ควบคุมผ่านสมาร์ทโฟน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนกระบวนการวิศวกรรมสังคมที่ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การออกแบบไปจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง

ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมสีเขียวและกระบวนการวิศวกรรมสังคมสามารถยกระดับศักยภาพของประชาชนในชุมชนท่าดินดำได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านทักษะชีวิต ทักษะดิจิทัล และการจัดการทรัพยากร โดยก่อให้เกิดการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และความเป็นเจ้าของชุมชน ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสังเคราะห์ได้เป็น “โมเดลการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี กระบวนการ และผลลัพธ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม กล่าวโดยสรุป แนวทางดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะชีวิต; ความยั่งยืนของชุมชน; เทคโนโลยีดิจิทัล; นวัตกรรมสีเขียว; วิศวกรรมสังคม

Abstract

This academic article aims to study the application of digital technology and green innovation in developing life skills and enhancing community sustainability through the social engineering process in the context of Tha Din Dam Community, Chai Badan District, Lopburi Province. This semi-agricultural community is characterized by a way of life closely tied to local resources and community wisdom, particularly the use of agricultural waste materials and the production of community-based products. However, it still faces limitations in digital skills, access to knowledge, and the development of area-based innovation, as the transformation of a digital society affects occupational patterns and the grassroots economy, which hinders the community's ability to fully leverage its resources and implement sustainable practices effectively. The article focuses on developing an integrated community development framework by studying the role of digital technology as a tool for promoting lifelong learning, creating career opportunities, and improving quality of life, alongside green innovation as a mechanism for adding value to local resources. Examples include transforming agricultural waste into rice husk-mixed cement walkway panels, producing herbal scented candles from local plants, and developing an automated irrigation system controlled via smartphones to reduce costs and increase production efficiency. Furthermore, the social engineering process drives community participation, extending from problem study and design to practical implementation.

The findings reveal that integrating digital technology, green innovation, and the social engineering process can enhance the potential of individuals in the Tha Din Dam Community in a holistic manner, encompassing life skills, digital skills, and resource management.

This integration leads to income generation from community products, efficient resource utilization, and reduced environmental impact, alongside strengthening learning, participation, and community ownership. This results in the synthesis of new knowledge as an "Integrated Community Development Model", which systematically connects technology, processes, and outcomes-aligning with the holistic development approach. In conclusion, this approach serves as a key mechanism for driving community development toward long-term strength and sustainability.

Keywords: Life skills development; Community sustainability; Digital technology; Green innovation; Social engineering

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเทคโนโลยีดิจิทัลได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ และโอกาสทางอาชีพของประชาชน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ขณะเดียวกัน แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการพัฒนานวัตกรรมสีเขียวที่สามารถเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นและสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนในบริบทดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกระบวนการวิศวกรรมสังคมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน การศึกษาปัญหา และการออกแบบแนวทางพัฒนาอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการประยุกต์ใช้แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ เพื่อสร้างนวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ในบริบทของชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชน โดยเฉพาะการใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและการผลิตสินค้าชุมชน เช่น การแปรรูปวัสดุเหลือใช้เป็นแผ่นซีเมนต์ทางเดินผสมแกลบ การผลิตเทียนหอมสมุนไพรจากพืชท้องถิ่น และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาระบบรดน้ำอัตโนมัติผ่านสมาร์ทโฟน ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล การเข้าถึงองค์ความรู้ และการต่อยอดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ ส่งผลให้ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิตยังไม่เต็มที่ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล ปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมสีเขียว และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และยกระดับการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

จากบริบทดังกล่าว บทความนี้มุ่งวิเคราะห์การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสีเขียวในการพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน ผ่านกระบวนการวิศวกรรมสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและโอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชน (2) วิเคราะห์บทบาทของนวัตกรรมสีเขียวในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ (3) อธิบายบทบาทของกระบวนการวิศวกรรมสังคมในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมและการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด

การพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี กระบวนการ และผลลัพธ์เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชน

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีดิจิทัลได้ขยายบทบาทเกินกว่าการเป็นเพียงช่องทางสื่อสารหรือแหล่งเข้าถึงข้อมูล หากแต่กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความสามารถในการปรับตัว และการตัดสินใจในสถานการณ์ซับซ้อน (UNESCO, 2018: 12) ระบุว่าทักษะดิจิทัลมีความเชื่อมโยงกับทักษะชีวิตในลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมการคิดเชิงศึกษา การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วิจารณญาณ และการกำกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองขององค์การอนามัยโลก ที่ชี้ว่าทักษะชีวิตเป็นกลไกสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (WHO, 1997: 3) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชุมชนดิจิทัลให้ยั่งยืนไม่อาจอาศัยเทคโนโลยีแต่เพียงลำพัง แต่ต้องพึ่งพาองค์ประกอบสนับสนุนที่ครบถ้วน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างแท้จริงจึงเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาอาชีพในระยะยาว

กรณีศึกษาชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี แสดงให้เห็นว่าการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติสามารถยกระดับความรู้และทักษะของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการใช้สื่อดิจิทัลในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมก้อยอมสี่ธรรมชาติ อันช่วยเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมร่วมสมัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (ชัชญาภา วัฒนธรรม และ ชุตินา สักกะหะ, 2567: 341-358) ในมิติของสมรรถนะ การพัฒนาที่มีคุณค่าแท้จริงมิใช่เพียงทักษะเชิงเทคนิค แต่เป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการที่ผสมผสานความรู้ ทักษะ และทัศนคติเข้าด้วยกัน ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ (European Commission, 2017: 8) ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงของ (Freire, 1970: 72) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลยังเป็นสื่อกลางในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในฐานะทั้งผู้ใช้และผู้ร่วมสร้างนวัตกรรม อันสอดคล้องกับแนวทางของ OECD และสหประชาชาติที่ยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน (OECD, 2020: 25; United Nations, 2021: 33) ด้วยเหตุนี้เทคโนโลยีดิจิทัล จึงทำหน้าที่เป็นปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจของชุมชน ผ่านการขยายช่องทางการตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่ม และการเข้าถึงทรัพยากรความรู้ ในระดับประเทศ นโยบายไทยกำหนดให้การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนเป็นวาระสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565: 54-55) ควบคู่กับการขับเคลื่อนภาครัฐดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพบริการสาธารณะและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ OECD (2019: 45) และ World Bank (2016: 42) ที่ยืนยันว่าการผสมผสานเทคโนโลยีกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติสามารถเสริมสร้างการคิดเชิงศึกษาและการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทจริง ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสรุป เทคโนโลยีดิจิทัลจะบรรลุศักยภาพสูงสุดในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เมื่อกระบวนการเรียนรู้ได้รับการออกแบบสอดคล้อง

กับบริบทพื้นที่และเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย อันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความสามารถพึ่งพาตนเอง และความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

บทบาทของนวัตกรรมสีเขียวในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่นและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

นวัตกรรมสีเขียวเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการจำกัดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว แนวคิดการเติบโตสีเขียวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจสามารถดำเนินควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้ หากมีการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมและการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (OECD, 2011: 42) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG ของประเทศไทยที่เน้นการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน และการสร้างมูลค่าจากฐานทรัพยากรเดิม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565: 12) ในระดับชุมชน นวัตกรรมสีเขียวเป็นกลไกแปรรูปทรัพยากรท้องถิ่นและวัสดุเหลือใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ทั้งในรูปผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตที่ช่วยลดต้นทุน ลดของเสีย และสร้างรายได้ให้ประชาชน (UNEP, 2019: 28) โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มีฐานทรัพยากรเกษตร การนำวัสดุเหลือใช้ เช่น แกลบ ฟาง เปลือกข้าวโพด หรือพืชท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรม จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เป็นตัวอย่างที่แสดงศักยภาพของการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ย้อมสีเส้นกจจจากพืชท้องถิ่นและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ด้านนวัตกรรมสีเขียว ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ลดการพึ่งพาสารเคมี และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการสร้างรายได้ (ชุดิมา สังคะหะ และคณะ, 2566: 16-32) ยิ่งกว่านั้น ชุมชนยังพัฒนานวัตกรรมที่จับต้องได้หลายรูปแบบ อาทิ แผ่นซีเมนต์ทางเดินผสมแกลบเทียนหอมสมุนไพรจากพืชในท้องถิ่น และระบบรดน้ำอัตโนมัติผ่านสมาร์ตโฟน สะท้อนการหลอมรวมความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยมีการพัฒนานวัตกรรมสีเขียวในระดับชุมชนยังเผชิญข้อจำกัดด้านองค์ความรู้เชิงเทคนิค การต่อยอดเชิงธุรกิจ และการพึ่งพาแรงสนับสนุนจากภายนอก หากมุ่งเน้นแต่การผลิตโดยละเลยกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาอาจขาดความต่อเนื่อง แก่นสำคัญของนวัตกรรมสีเขียวจึงอยู่ที่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติ เข้าใจคุณค่าของทรัพยากรและสามารถต่อยอดองค์ความรู้ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และทุนทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน (Kolb, 1984: 38; Putnam, 2000)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มีบทบาทในการเป็นตัวกลางทางความรู้ที่เชื่อมโยงเทคโนโลยี ภูมิปัญญาและชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ จากการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนนวัตกรรมสีเขียวควรมุ่งพัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงพื้นที่ยกระดับสมรรถนะประชาชน เพิ่มมูลค่าทรัพยากร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการผลิต การตลาด และการสนับสนุนทางการเงินอย่างครบวงจร การเปลี่ยนผ่านจากการดำเนินงานเชิงโครงการระยะสั้นไปสู่การพัฒนา “ระบบนิเวศ การเรียนรู้และนวัตกรรมชุมชน” จึงเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

บทบาทของกระบวนการวิศวกรสังคมในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนา นวัตกรรมเชิงพื้นที่

การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องการการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์จากการถ่ายทอดความรู้จากภายนอกสู่กระบวนการที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทอย่างแท้จริง ทั้งในการนิยามปัญหา การตัดสินใจ และการปฏิบัติ แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจึงมองประชาชนในฐานะผู้กำหนดทิศทาง มิใช่เพียงผู้รับประโยชน์ (Chambers, 1994: 125) ภายใต้กรอบดังกล่าว กระบวนการวิศวกรสังคมทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมและพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเฉพาะพื้นที่ การคิดเชิงออกแบบถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม โดยเน้นการทำความเข้าใจบริบทชุมชนอย่างลึกซึ้ง การระบุปัญหาที่แท้จริง การระดมความคิด การสร้างต้นแบบ และการทดลองใช้งานจริง (Brown, 2008: 87; Liedtka, 2018: 6) เมื่อผสมผสานกับกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมทุกขั้นตอน (Kemmis and McTaggart, 2005: 563) จึงเกิดวงจรการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและปรับตัวได้ โดยประชาชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ร่วมสร้างองค์ความรู้และผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ของตนเอง

กรณีชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี แสดงให้เห็นการประยุกต์ใช้กระบวนการดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่การสำรวจปัญหา การพัฒนานวัตกรรมผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการติดตามผลเพื่อรักษาความต่อเนื่อง กระบวนการนี้ทำให้การพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและนำไปสู่นวัตกรรมที่ใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Freire (1970: 72) การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในฐานะ “วิศวกรสังคมรุ่นใหม่” มีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและการออกแบบนวัตกรรมสู่ชุมชน ขณะเดียวกันก็พัฒนาทักษะของผู้เรียนด้านการคิดศึกษา การทำงานเป็นทีม และความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงบริการ (Eyler and Giles, 1999: 85) อันเป็นการบูรณาการการเรียนรู้กับการพัฒนาสังคมได้อย่างลงตัว อย่างไรก็ตาม กระบวนการวิศวกรสังคมยังเผชิญข้อจำกัดด้านความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม ศักยภาพของผู้นำชุมชน และทรัพยากรสนับสนุน หากขาดโครงสร้างเชิงระบบ การพัฒนาอาจไม่สามารถขยายผลในระยะยาวได้ ในเชิงนโยบาย การพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการวิศวกรสังคมจึงควรมุ่งสร้างโครงสร้างการทำงานที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ โดยส่งเสริมการคิดเชิงออกแบบเป็นแนวทางหลัก ควบคู่กับการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง และเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในฐานะตัวกลางทางความรู้ที่เชื่อมเทคโนโลยีกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ภายใต้กรอบวิศวกรสังคมจึงควรมุ่งสู่การสร้าง “ระบบการเรียนรู้ร่วมของชุมชน” ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน อันจะนำไปสู่ความเป็นเจ้าของร่วมกัน การปรับตัวตามบริบทพื้นที่ และการพัฒนาที่ดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมสีเขียวและกระบวนการวิศวกรสังคมในการพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยสามารถสังเคราะห์ข้อค้นพบตาม 3 ประเด็นสำคัญได้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ประการแรก เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และขยายโอกาสทางเศรษฐกิจของประชาชน ผ่านการเข้าถึงองค์ความรู้ การพัฒนาทักษะดิจิทัล และการสร้างช่องทางอาชีพใหม่ในบริบทชุมชน

ประการที่สอง นวัตกรรมสีเขียวเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น ลดต้นทุนการผลิต และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการแปรรูปวัสดุเหลือใช้และภูมิปัญญาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประการที่สาม กระบวนการวิศวกรสังคมทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การตัดสินใจเชิงพื้นที่ และการพัฒนานวัตกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

การบูรณาการทั้งสามองค์ประกอบก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของประชาชนอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของการเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการจัดการทรัพยากร ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นและเกิดความเข้มแข็งในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ ยังนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ในรูปแบบ “โมเดลการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ” ที่เชื่อมโยงเครื่องมือ (เทคโนโลยีดิจิทัล) กลไก (กระบวนการวิศวกรสังคม) และผลลัพธ์ (นวัตกรรมสีเขียว) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม การขยายผลในระยะต่อไปจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพการใช้เทคโนโลยีของประชาชน การต่อยอดนวัตกรรมเชิงเศรษฐกิจ และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุป แนวทางการบูรณาการดังกล่าวเป็นกรอบสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมุ่งสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ในรูปแบบ “โมเดลการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ” ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) เทคโนโลยีดิจิทัลในฐานะเครื่องมือ (2) กระบวนการวิศวกรสังคมในฐานะกลไก และ (3) นวัตกรรมสีเขียวในฐานะผลลัพธ์ โดยองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์เชิงระบบและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างมีพลวัต ผ่านกระบวนการเรียนรู้บนฐานชุมชนในมิติของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเข้าถึงองค์ความรู้ และการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประชาชนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะดิจิทัลที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่กระบวนการวิศวกรสังคมทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยบูรณาการแนวทางการคิดเชิงออกแบบ ร่วมกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การออกแบบแนวทางพัฒนา ไปจนถึงการนำไปสู่การปฏิบัติจริง อันนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ร่วมและความเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนาสำหรับผลลัพธ์ของการบูรณาการดังกล่าว ปรากฏในรูปของนวัตกรรมสีเขียวที่พัฒนาจากฐานทรัพยากรท้องถิ่น อาทิ การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทรัพยากร ลดต้นทุน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ โมเดลการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบูรณาการในหลายมิติ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของประชาชน การสร้างโอกาสทางรายได้ การเกิด แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะองค์รวม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของคนควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

กล่าวโดยสรุป โมเดลดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่มีศักยภาพในการประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนในยุคดิจิทัล โดยมีลักษณะเด่นในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างมูลค่าจากทรัพยากรท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระยะยาว

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลพัฒนาชุมชนยั่งยืน: ผสานเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสีเขียว (ทำดินดำโมเดล)

บรรณานุกรม

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *แผนปฏิบัติการเศรษฐกิจชีวภาพ หมุนเวียน และสีเขียว (BCG Model) ของประเทศไทย พ.ศ. 2565–2570*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ชัชญาภา วัฒนธรรม และชุตินา สังคะหะ. (2567). ผลการใช้สื่อการเรียนรู้เสมือนจริงที่มีต่อความรู้และทักษะงานหัตถกรรมจากกัญชงสีธรรมชาติ ตำบลท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(1): 341–358.
- ชุตินา สังคะหะ, โสธนา เครือเมฆ, พรสิน สุภวาลย์, อักษร สวัสดิ์, อภิศักดิ์ คู่กระสังข์ และชัชญาภา วัฒนธรรม. (2566). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนการย้อมสีเส้นกกจากพืชท้องถิ่น ตำบลท่าดินดำ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(5): 16–32.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2566). *แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6): 84–92.
- Chambers, R. (1994). Participatory rural appraisal (PRA): Challenges, potentials and paradigm. *World Development*, 22(10): 1437–1454.
- European Commission. (2017). *Dig Comp 2.1: The digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eyler, J., & Giles, D.E., Jr. (1999). *Where's the learning in service-learning?* San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (2005). *Participatory action research: Communicative action and the public sphere*. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 559-603). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Liedtka, J. (2018). Why design thinking works. *Harvard Business Review*, 96(5): 72-79.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2011). *Towards green growth*. Paris: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). *OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world*. Paris: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). *A roadmap toward a common framework for measuring the digital economy*. Paris: OECD Publishing.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- United Nations. (2021). *World social report 2021: Reconsidering rural development*. New York: United Nations.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2018). *Digital Skills for Life and Work*. Paris: UNESCO.
- United Nations Environment Programme (UNEP). (2019). *Green technology choices: The environmental and resource implications of low-carbon technologies*. Nairobi: UNEP.
- World Bank. (2016). *World development report 2016: Digital dividends*. Washington, D.C.: World Bank.
- World Health Organization (WHO). (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools*. 2nd ed. Geneva: WHO.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ ในวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้เขียนบทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียนบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บ

รวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง

4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว

5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความในวารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษา คณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณา 3 ประเภท คือ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่นๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK ขนาด 16 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำหนักกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร)

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์

อย่างต่อเนื่องกันไม่ควรเกิน 200 คำ หรือมีความยาวไม่เกิน 12 บรรทัด ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา จำนวนไม่เกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าวๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งื่อนำมาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผล ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้นๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.10 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป

2. บทวิจารณ์หนังสือ

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือ

2.2 ชื่อผู้วิจารณ์

2.3 บทวิจารณ์

2.4 บรรณานุกรม

3. บทความวิชาการ

3.1 ชื่อเรื่อง

3.2 ผู้แต่ง

3.3 บทนำ

3.4 เนื้อหา

3.5 บทสรุป

3.6 บรรณานุกรม

4. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับงานวิชาการอื่นๆ ข้างต้น

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครอบคลุมเนื้อหาในสาขามนุษยศาสตร์และสังคม โดยเน้นด้านการศึกษา ศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น สาขาวิชาการบริหารการศึกษา การสอนภาษาไทย การสอนภาษาอังกฤษ การสอนสังคมศึกษา การสอนพระพุทธศาสนา การศึกษาปฐมวัย การประถมศึกษา ด้านพระพุทธศาสนาและปรัชญา สหวิทยาการด้านการศึกษา และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วาระการตีพิมพ์

วารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม - มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม)

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ sarthonghan@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มูลนิธิบวร เพื่อการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เลขที่ 33 แขวงศาลาธรรมสพน์ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10170 โทร. 089 783 2122

การเขียนบรรณานุกรม

การรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้นๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อเอกสารบรรณานุกรม สำหรับบทความภาษาไทย หรือ References สำหรับบทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้รูปแบบการเขียนแบบ APA V.6 (American Psychological Association) ตัวอย่างการเขียนมีดังนี้

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์. ผู้จัดพิมพ์.

ตัวอย่าง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).

Potter, M.E. (1990). *The Competitive advantage of nations*. New York: Free Press.

บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่/(ฉบับที่ (ถ้ามี))./เลขหน้า.

ตัวอย่าง

มะลิวรรณ โคตรศรี. (2548). การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 3(1), 32-48.

Foster, W.P. (2004). *The decline of the local a challenge to educational leadership*. *Education Administration Quarterly*, 40(2), 176-191.

วิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุขฎิณิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือดุขฎิณิพนธ์
และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุขฎิณิพนธ์และสารนิพนธ์./ชื่อสาขาวิชา./คณะ./ชื่อ
มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง

นพพร ไทยเจริญ. (2549). การสร้างชุดการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เรื่อง ดินและหินใน
ท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขา
หลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Shim, W. J. (1996). *Contamination and bioaccumulation of tributyltin and triphenyltin compounds
in the Chinhae Bay system, Korea*. Master's thesis, Department of Oceanography, Seoul
National University.

บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./แหล่งที่มา/วัน/เดือน/ปี.

ตัวอย่าง

พรรณี บัวเล็ก. พัฒนาการทุนนิยมในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<<http://research.krirk.ac.th/pdf>> [25 December 2019]

คุณธรรม นำความรู้ Morality before knowledge

089 783 2122

jsrc2563@gmail.com